

Univerzita Hradec Králové

Filozofická fakulta

Katedra archeologie

Vrcholně středověká a novověká hmotná kultura Kostelce nad Orlicí

Diplomová práce

Autor: Bc. Anežka Dragounová

Studijní program: N7109 Archeologie

Studijní obor: Archeologie

Forma studia: prezenční

Vedoucí práce: Mgr. Pavel Drnovský, Ph.D.

Zadání diplomové práce

Autor:	Anežka Dragounová
Studium:	F18NP0016
Studijní program:	N7109 Archeologie
Studijní obor:	Archeologie
Název diplomové práce:	Vrcholně středověká a novověká hmotná kultura Kostelce nad Orlicí
Název diplomové práce AJ:	Medieval and modern material culture from Kostelec nad Orlicí

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Diplomová práce se věnuje středověké a novověké hmotné kultuře města Kostelce nad Orlicí v okrese Rychnov nad Kněžnou. Jedním z cílů práce je vyhodnocení souborů nálezů získaných z několika dosavadních archeologických výzkumů v centru města. Prvním je výzkum parcely na náměstí, ze kterého pochází nálezy ze 14.-16. století, dalším je výzkum keramické pece s bohatým keramickým materiálem a posledním archeologickým výzkumem je výzkum soustavy jímek s keramickými a kachlovými nálezy především z 15. století. Převážná část práce se věnuje souborům kuchyňské a stolní keramiky, dále pak kamnářské keramice. Cílem práce bude tyto artefakty zpracovat, vyhodnotit a přiblížit tak dějiny a vývoj středověkého města a keramiky. Vytvořen bude typář keramické produkce poddanského města. Dále bude nastíněna relativní chronologie keramiky na dané lokalitě. Sledovány budou technologické aspekty souborů, zejména pak jednotlivé keramické skupiny/třídy.

Beková, M. - Dragoun, B. 2017: K historii archeologického bádání v regionu. Orlické hory a Podorlicko 24/1-2, 106-113. Beková, M. 2010: Kostecká cihelna - výzkum příkopů. Orlické hory a Podorlicko 17, 289-297. Blažková, G. 2013: Současný stav poznání vývoje raně novověké kuchyňské a stolní keramiky. Památky archeologické 104, 183-230. Blažková, J. 2002: Kostelec nad Orlicí: město a okolí jako na dlani. Kostelec nad Orlicí. Brych, V. 2004: Kachle doby gotické, renesanční a raně barokní. Výběrový katalog Národního muzea v Praze. Praha. Čapek, L. 2015: Okruhy studia (středověké) keramiky aneb Keramika jako archeologický pramen. Acta Filozofické Západočeské univerzity v Plzni 7/2, 13-38. Čapek, L. - Militký, J. 2017: Historická radnice v Českých Budějovicích ve světle archeologických výzkumů a rozboru hmotných pramenů. Plzeň. Čapek, L. - Těsnohlídková, K. - Slaviček, K. - Všianský, D. - Pracný, P. 2018: Technologie výroby a archeometrické studium středověké keramiky. Plzeň. Doležalová, K. 2013: Vyhodnocení archeologických nálezů z areálu obléhacího stanoviště v trati Ohrada u hradu Lichnice. Nepublikovaná diplomová práce. Brno: Ústav archeologie a muzeologie Filozofické fakulty Masarykovy univerzity. kolektiv autorů 2016: Kostelec nad Orlicí v zrcadle času I., II. Kostelec nad Orlicí. Pavlík, Č. - Vitanovský, M. 2004: Encyklopedie kachlů v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Ikonografický atlas reliéfů na kachlích gotiky a renesance. Praha. Richter, M. 1967: Hrnčířské pece v Kostelci nad Orlicí - Die Töpferöfen in Kostelec nad Orlicí. Archeologické rozhledy 19, 500-510.

Garantující pracoviště: **Katedra archeologie,
Filozofická fakulta**

Vedoucí práce: **Mgr. Pavel Drnovský, Ph.D.**

Oponent: **Mgr. Petr Hejhal, Ph.D.**

Datum zadání závěrečné práce: **24.2.2019**

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracovala samostatně, pod vedením
Mgr. Pavla Drnovského, Ph.D. a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové dne 17. 6. 2020

.....

Anežka Dragounová

Anotace

DRAGOUNOVÁ, ANEŽKA. *Vrcholně středověká a novověká hmotná kultura Kostelce nad Orlicí.* Hradec Králové: Filozofická fakulta, Univerzita Hradec Králové, 2020. Diplomová práce.

Diplomová práce se zabývá poznáním středověké a novověké hmotné kultury města Kostelce nad Orlicí (okr. Rychnov nad Kněžnou). Soustředí se především na nálezy kuchyňské, stolní a kamnářské keramiky, získané z proběhlých archeologických výzkumů v centru dnešního města, jehož založení je datováno do 13. století.

Jedná se o výzkum v prostorách dnešní prodejny *Orlice*, který probíhal v letech 1989–1990, dále o výzkum v zadní části hotelu *Panský dům*, zrealizovaný v roce 1992. V rámci práce byly zpracovány i nálezy z výzkumu z let 2006–2007 z areálu bývalého dětského ústavu a nálezy z prostor *Základní školy Gutha – Jarkovského*, kde probíhal archeologický výzkum v roce 2014.

Cílem práce je tyto artefakty zpracovat, vyhodnotit a přiblížit tak historii města a relativní chronologii keramiky. Součástí práce je i typář východočeské keramiky. Keramické fragmenty jsou zpracovány pomocí keramických tříd, vyčleněných dle jednotlivých technologických, morfologických a dalších aspektů. Vyhodnocení nálezů pomůže bližšímu poznání keramické produkce a městských dějin.

Klíčová slova: vrcholný středověk, novověk, Kostelec nad Orlicí, hmotná kultura, keramika

Annotation

DRAGOUNOVÁ, ANEŽKA. *Medieval and modern material culture from Kostelec nad Orlicí.* Hradec Králové: Philosophical Faculty, University of Hradec Králové, 2020. Master Thesis.

The thesis is focused on medieval and modern material culture from Kostelec nad Orlicí (district Rychnov nad Kněžnou). It especially deals with archaeological findings (ceramic fragments) from kitchen, table and stove pottery, which were excavated during archaeological researches in the town centre. The town was founded in the 13th Century.

The first research took place in the premises of today's store *Orlice* in 1989–1990, the second was realized in the location of the hotel *Panský dům* in 1992. Other excavations in the town centre were placed in the area of the *Children's Educational Institute* in 2006–2007 and in the premises of the local grammar school in 2014.

The aim of this thesis is to process and evaluate the artefacts and acquire better knowledge of the history and relative chronology of kitchen pottery. Typology of Eastern – Czech kitchen pottery is included in this thesis. Ceramic fragments are processed by ceramic classes, which were earmarked by technologic, morphologic and other aspects. The evaluation of the findings could assist in acquiring better knowledge of ceramic production and of the town's past.

Key words: Middle Ages, Modern Period, Kostelec nad Orlicí, Material Culture, Ceramics

Poděkování

Ráda bych poděkovala svému vedoucímu Mgr. Pavlu Drnovskému, Ph.D. za veškerou pomoc a užitečné rady, které mně pomohly při tvorbě této práce. Dále děkuji PhDr. Martině Bekové a Muzeu a galerii Orlických hor v Rychnově nad Kněžnou za ochotu a zpřístupnění materiálu. V neposlední řadě bych také chtěla poděkovat svým blízkým za podporu během celého studia.

Obsah

1. Úvod	8
2. Kostelec nad Orlicí	9
2.1 Dějiny archeologického bádání na území města	9
2.2 Kostecká cihelna.....	12
2.2.1 Pravěké osídlení.....	13
2.2.2 Raně středověké osídlení	15
2.3 Vrcholně středověké a novověké osídlení ve výpovědi hmotných a písemných pramenů.....	15
2.4 Přehled hlavních archeologických akcí v prostoru Kostelce.....	21
3. Stolní a kuchyňská keramika	22
3.1 Metodika zpracování	22
3.1.1 Popis jednotlivých kategorií	23
3.2 Keramické třídy	23
3.2.1 Komparace keramických tříd s analogickými soubory	35
4. Vybrané archeologické výzkumy	51
4.1 Prodejna Orlice.....	51
4.1.1 Rozbor nálezových situací.....	55
4.2 Hotel Panský dům	58
4.2.1 Rozbor nálezových situací.....	60
4.3 Dětský výchovný ústav (DVÚ)	67
4.3.1 Rozbor nálezových situací.....	68
4.4 Základní škola Gutha – Jarkovského.....	72
4.4.1 Rozbor nálezových situací.....	75
5. Ostatní nálezy	84
5.1 Nekeramické nálezy	84
5.2 Ostatní keramické nálezy	84
5.3 Kamnářská keramika.....	85
6. Vyhodnocení výzkumů	87
6.1 Vývoj keramiky v Kostelci nad Orlicí z pohledu keramických tříd.....	90
6.2 Keramické tvary	92
7. Závěr	94

8. Seznam použitých zkratk	96
9. Použité prameny a literatura	97
9.1 Prameny.....	97
9.2 Nálezové zprávy	97
9.3 Literatura	97
9.4 Internetové zdroje.....	104
10. Seznam grafů a tabulek v textu	105
10.1 Seznam grafů.....	105
10.2 Seznam tabulek.....	106
Přílohy	107
Příloha I. Typář východočeské keramiky.....	107
Příloha II. Fotografická a kresebná příloha	130
Příloha III. Mapy a plány	145

1. Úvod

Město Kostelec nad Orlicí se nachází v okrese Rychnov nad Kněžnou v Královéhradeckém kraji, asi 29 km jihovýchodně od Hradce Králové. Tématem diplomové práce je poznání středověké a raně novověké hmotné kultury města s důrazem na keramiku. Cílem práce je nálezy stolní a kuchyňské keramiky zpracovat, vyhodnotit a přiblížit tak relativní chronologii keramické produkce.

Území Kostelce bylo osídleno již od pozdního paleolitu či mezolitu, tuto skutečnost dokládají ojedinělé nálezy štípané industrie. Neolit byl doložen například souborem keramických fragmentů objevených v areálu *staré cihelny*. Z okolí města pocházejí četné nálezy spadající do eneolitu a v centru města bylo doloženo osídlení v době bronzové. Zmiňovaná cihelna pak poskytla pohřebiště datované do doby železné, ojedinělé doklady sídlení v době římské a stěhování národů. Jedním z nejznámějších objevů jsou pozůstatky raně středověkých hrncířských pecí. První písemná zmínka o městě Kostelci pochází až z roku 1316, ve které jsou mimo jiné zmiňovány městské hradby, které se však do současnosti nedochovaly. Městečko vzniká zřejmě jako poddanské a během následujících století vystřídá několik majitelů. Podrobněji historii města popisují v druhé kapitole.

Třetí kapitola je věnována stolní a kuchyňské keramice období středověku a novověku, kterou jsem zvolila pro zpracování a vyhodnocení. Soustředím se na nálezy z několika vybraných archeologických výzkumů, které proběhly v centru dnešního města. Kosteleckou keramiku jsem rozdělila do několika keramických tříd dle jejich individuálních vlastností. Tyto třídy budou poté posouzeny s ohledem na regionální analogie a bude zjištěna jejich časová posloupnost.

Čtvrtá kapitola představí jednotlivé výzkumy a jejich keramickou náplň. V páté kapitole uvádím jenom popisně zbylé nálezy, které nejsou předmětem zpracování a vyhodnocení, výjimku tvoří kamnářská keramika, kterou se zabývám taktéž v páté kapitole. V šesté kapitole se budu soustředit na závěrečná vyhodnocení a interpretace získaných poznatků, které přispějí k bližšímu poznání městských dějin. Součástí práce je kresebná a fotografická příloha vybraných keramických zlomků a vyhotovený typář východočeské keramiky.

2. Kostelec nad Orlicí

Město Kostelec nad Orlicí se nachází v okrese Rychnov nad Kněžnou ve východních Čechách (Příloha III., Obr. 1; Obr. 2; Obr. 3) nad údolní nivou Divoké Orlice (Jasníková 2016, 8). Město leží uvnitř celku, který se nazývá Orlická tabule. Jde o geomorfologický celek severovýchodní části Východočeské tabule. Jmenované území se rozkládá v několika okresech Královehradeckého kraje (Trutnov, Náchod, Hradec Králové, Rychnov nad Kněžnou) a ve dvou okresech Pardubického kraje (Pardubice, Ústí nad Orlicí). Plocha je charakterizována pahorkatinou a nachází se v povodí řek Orlice, Úpy a Metuje. Celá oblast leží na slínovcích, jílovcích a spongilitech svrchní křídly s pleistocenními sedimenty (Demek – Mackovčín 2006, 503).

2.1 Dějiny archeologického bádání na území města

Pravěké a raně středověké dějiny tohoto území byly poznány pomocí archeologických výzkumů. V písemných pramenech se s oblastí setkáváme až od 13. století (Beková – Militký 2016, 304). První zpráva o archeologických nálezech v Kostelci nad Orlicí pochází z 2. poloviny 19. století, kdy byly vykopány pravděpodobně sídlištní objekty neurčeného stáří. Tato zpráva je však jednou z mála, jelikož až do 90. let 19. století nebyla archeologickým nálezům věnovaná příliš velká pozornost (Beková – Militký 2016, 304). V roce 1870 prováděl výzkumy v Kostelci nad Orlicí Antonín Baum (Beková – Dragoun 2017, 106). Iniciátorem vzniku městského muzea v Kostelci nad Orlicí byl lékař Karel Švehla, který 24. listopadu 1890 podal návrh městskému zastupitelstvu na založení kosteleckého muzea. Muzeum mělo shromažďovat a uchovávat městské cechovní listiny, staré písemnosti a artefakty nalezené ve městě a v jeho blízkém okolí. Dále navrhoval, že by nově vzniklé muzeum sloužilo k výuce dějepisu. Návrh byl schválen, ale přípravy začaly až o dva roky později (Vinterová 2017, 26). Zásadní změnou pro archeologické výzkumy v regionu bylo tedy založení městského muzea a muzejního spolku v roce 1893. Do nově založeného muzea se začaly dostávat jednotlivé nálezy pravěkých i středověkých artefaktů, díky kterým mohla být založena archeologická sbírka (Beková – Militký 2016, 304; Beková – Dragoun 2017, 107). Muzejní spolek měl dle ustanovení pečovat o umělecké, výtvarné, průmyslové a další památky, přírodniny, dále pořádat různorodé

přednášky, výstavy a vydávat publikace. Prvním předsedou muzejního spolku se stal Eduard Böhm, jednatelem učitel Václav Hochman, kustodem sbírek byl zvolen Karel Švehla a archivářem a kronikářem Jan Rabyška (Vinterová 2017, 26). V roce 1914 se kostel sv. Václava stal městským muzeem a téhož roku, zde v jeho prostorách proběhl první cílený archeologický výzkum. Celá akce byla iniciována architektem V. Roštlapilem, který chtěl dokázat románský původ kostela neboli jeho menšího románského předchůdce, ale výzkum domněnku nepotvrdil (Beková – Militký 2016, 304; Beková – Dragoun 2017, 107). V letech 1923–1936 byl kustodem kosteleckého muzea V. Morávek (Beková – Militký 2016, 338; Beková – Dragoun 2017, 108; Vinterová 2017, 26). Za jeho vedení došlo v roce 1926 k objevu žárového pohřebiště z doby bronzové a halštatské, a to v poloze *Na Štěpnici*. V prvním roce výzkumu bylo odkryto a prozkoumáno 55 hrobů, následující rok pak dalších dvacet. Výzkumy v roce 1927 provedlo nejprve kostelecké muzeum a potom pražský Státní archeologický ústav (Beková – Militký 2016, 304). Ve výkopech se jistě pokračovalo i další rok, ale sezóna 1928 není písemně podchycena (Beková – Militký 2016, 338).

Ve 20. a 30. letech minulého století probíhaly výzkumy pravěkých sídlišť východně od města na katastrálním území Doudleby nad Orlicí. Prováděli je královéhradecký archeolog L. Domečka a vamberecký muzejník J. Černý. L. Domečka později sepsal první přehled dějin osídlení v povodí řeky Divoké Orlice¹. Konec 30. let 20. století provázely neshody v muzejním spolku, které vedly až k odvolání kustoda V. Morávka. V téže době byly sbírky kosteleckého muzea přemístěny do budovy staré radnice (Beková – Militký 2016, 304).

Další významné archeologické výzkumy a objevy spadají až do začátku 50. let minulého století. Už od konce 20. let byly zaznamenány archeologické nálezy ze staré (později nové) cihelny, záchranný archeologický výzkum zde ale proběhl až v letech 1956–1957. Výzkum provedl Archeologický ústav ČSAV v Praze pod vedením M. Richtera. Výzkum však pokryl jen některé z odhalených zahroubených objektů především z 12. – 13. století. Naleziště v areálu tzv. nové cihelny bylo později zcela zničeno. Bohužel po roce 1948 došlo ke stagnaci činnosti muzea, což vyústilo až v jeho zrušení v roce 1964 a přestěhování sbírek do muzea v Rychnově nad Kněžnou (Beková – Militký 2016, 304; Beková – Dragoun 2017, 109).

¹ Krajina při Divoké Orlici a jejích přítocích, vyšlo 1935.

Co se týče archeologické sbírky, nejlépe jsou popsány nálezy z již zmiňované polohy *Na Štěpnici*. Nálezy středověké jsou na tom o poznání hůře, například zlomky komorových kachlů zcela postrádají nálezové okolnosti. Dále se dochoval nálezový soubor z dehtárny z Jílových dolů v Městských lesích, datovaný do 13. století. Nejvíce informací se zachovalo u předmětů, které našel J. Militký na půdě již zrušeného muzea. Jedná se o nekonzervované a nevidované obsahy hrobů z polohy *Na Štěpnici* (Beková – Militký 2016, 304).

Počet výzkumů ve východních Čechách vzrostl až po roce 1969, po založení archeologického oddělení tehdejšího Krajského muzea východních Čech. Archeologové V. Vokolek a J. Sigl pokryli celou východočeskou oblast a v 70. letech minulého století byl navíc založen J. Podzimkem archeologický kroužek. Členové kroužku, především L. Libotovský a V. Tržický, prováděli ve spolupráci s archeologickým oddělením povrchové terénní průzkumy a sběry. Například v roce 1981 byl proveden povrchový sběr na ploše žárového pohřebiště v cihelně. Později zde proběhl předstihový archeologický výzkum pod vedením V. Vokolka a J. Kalfersta (Beková – Militký 2016, 305; Beková – Dragoun 2017, 110). V roce 1987 se podařilo na severovýchodním okraji města nalézt keramické fragmenty datované do lužické kultury (Kalferst 1989, 82).

V roce 1989 byl poprvé v Okresním muzeu v Rychnově nad Kněžnou zaměstnán archeolog – doktorka Martina Beková, zároveň v Kostelci nad Orlicí působil od poloviny 80. let student J. Militký, který spolupracoval s rychnovským muzeem. Významnou posilou v muzeu se v roce 1995 stal Mgr. Bohumír Dragoun. V této době proběhlo několik záchranných archeologických výzkumů a povrchových průzkumů. V celém Podorlickém regionu dnes zajišťuje archeologické výzkumy M. Beková pracující stále v muzeu v Rychnově nad Kněžnou (Beková – Militký 2016, 305).

Prvotní zájmovou oblastí byla oblast Orlických hor od Nového Města nad Metují po Kralicko, okolí Vysokého Mýta a Svitav. Postupným přibýváním archeologických pracovišť v okolí se sběrná oblast ustálila na rychnovský okres a Nové Město nad Metují. Dnes má archeologické pracoviště 3 stálé zaměstnance. V prostorách Nového zámku v Kostelci nad Orlicí je možné vidět stálou expozici

věnovanou kosteleckému pohřebišti a počátkům středověkého města (Beková – Dragoun 2017, 110–113).

2.2 Kostecká cihelna

V údolí Štědrého potoka se nachází stará cihelna, která je dnes rozdělena silnicí na dvě části – západně od silnice je tzv. stará cihelna, východně leží hliniště (Příloha III., Obr. 2). Od začátku těžení hlíny se zde nalézaly pravěké a raně středověké keramické fragmenty. V letech 1956–1957 zde provedl Archeologický ústav ČSAV v Praze několik záchranných výzkumů. Výzkumy potvrdily, že místo bylo osídleno v eneolitu, v době halštatské, římské, a především v raném středověku. Raně středověké sídliště bylo zřejmě předchůdcem osídlení kolem kostela v Kostelci nad Orlicí, které se stalo klíčovým pro vznik středověkého města. Zastoupení objektů z 12. a 13. století bylo poměrně husté, byly nalezeny objekty obytné i hospodářské a dále pak byla doložena řemeslná výroba. Především hrnčířství, ale i kovářství a zpracování bronzu. K nejvýznamnějším objevům patří nález hrnčířského pracoviště (Richter 1967, 500–502).

Po skrývce nadložní vrstvy ornice se objevil komplikovaný půdorys s lalokovitými výběžky. Výplň objektu měla šedočernou barvu a její charakter se odlišoval od výplně dalších zahloubených objektů na lokalitě. Obsahovala větší množství drobných uhlíků a větší kusy tvrdě vypálené mazanice. Po vytěžení výplně byl odkryt komplex jam, který vytvářel souvislý celek v západní části, a ve východní části se zahlubovaly dvě samostatné jámy. V mělce zahloubené jižní části byly tři kapsovitě jámy s uhlíky a kousky vypáleného jílu. V severní části se podařilo zjistit pec podkovovitého půdorysu, jejíž podlaha byla pokrytá vrstvou uhlíků. Na stěnách se dochovaly zbytky jílovitého výmazu. V další jámě nacházející se západně od pece se objevily fragmenty keramických nádob a uhlíky. Severovýchodně od pece byla objevena další pec s mazanicovou vypálenou podlahou a zbytky mazanicových bloků po obvodu. Podlaha byla pokryta silnou vrstvou uhlíků. Na podlaze se také našlo dno hrnce s hrnčířskou značkou. Později byly nalezeny další dvě dna s otiskem totožné značky (Richter 1967, 502).

V jámě oválného půdorysu východně od jámy s pecí byla zjištěna další pec složitější konstrukce. V čele jámy se dochoval náběh klenby z vypálené mazanice. Stěny pece byly pravděpodobně vymazány vrstvou jílu smíchaného se spraší.

Kopule, vyčnívající jen nepatrně nad úroveň tehdejšího terénu, mohla být zpevněna pruty. Teorii dokládá pár ne zcela jasných otisků v mazanici. Podlaha pece byla pokryta vrstvou uhlíků. Pec dosahovala délky kolem 140 cm, šířky 80 cm a ve větším prostoru až 110 cm. Předpokládá se, že šlo o 2 soubory objektů, které mohou mít časovou souvislost. Předpoklad podporuje nález den s totožnými značkami. Ke staršímu horizontu zřejmě patří jáma s pecí na východním okraji komplexu, se stopami většího a opakovaného žáru (Richter 1967, 503–504).

V šedočerné výplni objektu se našlo 64 keramických zlomků. Převážná většina z nich má přibližně stejný stupeň nedostatečného vypálení. Charakter keramiky ukazuje na nedokonalé vypalování. Dle způsobu zpracování hlíny se soubor dělí na 3 skupiny. 32 fragmentů bylo z hlíny s hrubou příměsí, obsahující větší zrna písku. Dalších 17 úlomků mělo drobnější ostríci příměs a u zbylých 15 fragmentů bylo z lépe zpracované hlíny s jemným ostrivem. Způsob, jakým byla keramika zpracována je u všech zlomků stejný. Stěny nádob byly vystavěny z hliněného šroubovitě vinutého pásku a dodatečně obtáčeny. Co se týče okrajů nádob, nejčastěji se vyskytl okraj rozevřený, ovaleně zesílený a zaobleně seříznutý. Základním prvkem výzdoby na keramických zlomkách byly šroubovitě rýhy doplněné různorodou vlnicí. Nálezový soubor je díky tomu možno datovat do 12. až 13. století (Richter 1967, 504).

V listopadu roku 1973 byly při povrchovém sběru na poli nad novou cihelnou objeveny fragmenty keramiky a narušený objekt v cihelně (Vávra – Vokolek 1975, 66). Záběr od roku 1988 odkryl v kostelecké cihelně také soustavu příkopů a žlábků, která byla interpretována jako lehká fortifikace, opevnění vojenského tábora. Ležení lze zřejmě spojovat s husitským obdobím (Beková 2010, 289, 291).

2.2.1 Pravěké osídlení

Z území Kostelce nad Orlicí se dochovalo několik dokladů pravěkého osídlení. Z pozdního paleolit či mezolitu jsou to ojedinělé nálezy štípané industrie a výrobního odpadu. Jedná se o polohu v blízkosti častolovické železniční zastávky a další nálezy pocházejí z úpatí návrší *Tabulka* (Beková – Militký 2016, 307). V roce 2002 zveřejnil J. Kalferst soubor neolitických keramických fragmentů nalezených v areálu tzv. *staré cihelny* (Kalferst 2002, 63–76). Dále jsou z povodí Divoké Orlice známy nálezy broušených kamenných nástrojů (Beková – Militký 2016, 307). Ze zmiňovaného

návřší *Tabulka* pocházejí také eneolitické nálezy dokládající osídlení Kostelce nad Orlicí v této době. Záchraný archeologický výzkum v roce 1988 zde zachytil několik zahloubených objektů datovaných do jordanovské kultury. Z výplně objektů pak pochází bohatá kolekce keramických zlomků zdobených rytou výzdobou a další nálezy. Výzkum pokračoval v roce 1990, kdy se podařilo ve zkoumaném hliníku nalézt téměř celý zdobený džbán. Na katastrálním území města byly nalezeny i další artefakty jordanovské kultury a keramické fragmenty náležící řivnáčské kultuře, která je prozatím ve východních Čechách vzácná (Beková – Militký 2016, 308–309).

Z prostoru kosteleckého náměstí jsou doklady lužické kultury z mladší fáze střední doby bronzové. Záchraný archeologický výzkum zde proběhl v roce 1989, kdy se podařilo prozkoumat část odpadní jámy. Z tohoto objektu pochází kolekce keramických fragmentů, zlomek kamenného drtidla a bíle malovaná mazanice. Nález dokazuje, že v místě historického jádra města byla pravěká osada či snad zatím nepoznané hradiště (Beková – Militký 2016, 309–310). Z území města pocházejí i keramické fragmenty patřící do mladší fáze slezskoplatěnické kultury (Vokolek 1983, 26–29; Beková – Dragoun 2013, 103).

Nejvýznamnějším archeologickým objevem v Kostelci nad Orlicí je žárové pohřebiště na návřší *Tabulka*. Výzkum zde probíhal ve třech etapách, v letech 1926–1927; 1981–1984 a v roce 1992. U první etapy bohužel došlo ke smíchání hrobových celků a u většiny nalezeného materiálu dnes nelze určit příslušnost k jednotlivým hrobům. Nálezy z dalších etap jsou uloženy v Muzeu východních Čech v Hradci Králové a v muzeu v Rychnově nad Kněžnou. Pohřební areál byl využíván přibližně od 13. do 6. století před naším letopočtem. V severní části prokopené plochy byly zjištěny i žárové halštatské hroby. V prostorách cihelny bylo dále zachyceno laténské sídliště (Beková – Militký 2016, 310–311, 313, 315).

Pro dobu římskou bylo v Kostelci nalezeno jen velmi málo dokladů. Jediné sídliště bylo zachyceno v hliništi kostelecké cihelny, které je však zničeno těžbou hlíny. Při archeologickém výzkumu se podařilo objevit jeden zahloubený objekt, který lze díky keramické kolekci datovat do pozdní doby římské či do doby stěhování národů. Pohyb germánského obyvatelstva v oblasti pak dokládají nálezy římských mincí z Vamberka a Týniště nad Orlicí (Beková – Militký 2016, 317–318).

2.2.2 Raně středověké osídlení

Nejstarší keramický fragment z raně středověkého období byl nalezen v kostelecké cihelně v roce 1941. Artefakt zdobený vlnicí je datován do 8. nebo 9. století. Není jasné, zda nález dokládá kontinuální osídlení. Ke změně dochází až ve 2. polovině 10. století, po sjednocení českého území, kdy byl zaznamenán nárůst lokalit (Beková – Militký 2016, 318–319).

Předlokační sídliště v prostorách zdejší cihelny, které bylo odkryté při archeologickém výzkumu v letech 1956–1957, bylo datováno M. Richterm z Archeologického ústavu v Praze do mladší a pozdní doby hradištní. Osada ležela na úrodné půdě, ale v nestrategické poloze, co se obrany týče (Bělohav 1912, 1; Flídr 2007, 402). Jedním z důvodů, proč došlo k přemístění do dnešního centra Kostelce, může být tedy potřeba lepší ochrany (Flídr 2007, 402).

Jedním z nejvýznamnějších objevů byl nález pozůstatků hrnčířských pecí, který dokládá místní produkci keramických nádob, dále doklady obytných a hospodářských staveb. Sídlíště, které mělo jistě významnou regionální úlohu, bohužel nebylo zachyceno v písemných pramenech, lze ho však považovat za předchůdce dnešního města Kostelce nad Orlicí (Richter 1967, 500–510). Vzdálenost osady od dnešního centra se pak vysvětluje přesunem v souvislosti s kolonizací ve 13. století (Fidler – Juza 1994, 5; Beková – Militký 2016, 321).

2.3 Vrcholně středověké a novověké osídlení ve výpovědi hmotných a písemných pramenů

K přesunu obyvatel osady z kostelecké cihelny dochází tedy až někdy v 2. polovině 13. století. Před tímto datem neexistují žádné doklady osídlení dnešního centra Kostelce nad Orlicí (Flídr 2007, 401; Beková – Militký 2016, 321). Až do roku 1316 nejsou žádné písemné prameny týkající se města, poznání nejstarší fáze města tak umožňuje pouze archeologie. Kostelec, jak už bylo řečeno, vzniká někdy v 2. polovině 13. století, zřejmě jako poddanské město. O zástavbě města bohužel nejsou jasné informace, nejistá je i podoba náměstí a městských hradeb. Existence hradeb je uvedena v písemné zprávě z roku 1316, ale do dnešní doby se hradby nedochovaly. Tatáž zpráva pak zmiňuje kostel sv. Jiří. Není jistá ani otázka materiálu pro výstavbu měšťanských domů ve 14. a 15. století. Ojedinelé doklady zděných domů máme až od počátku 16. století (Beková – Militký 2016, 330).

V prostoru dnešního městského centra vznikl na přelomu 13. a 14. století hrazený kostel² (Flídr 2007, 402). Při útoku na jednu kostelní tvrz u Hradce, nazývanou *Kostel* byl smrtelně zraněn Jan z Vartenberka. Existence kostela je potvrzena také listinou Mikuláše z Potštejna vydanou 25. 4. 1323³ (Sedláček 1883, 27; Fidler – Juza 1994, 5). Avšak kde kostel stával, zůstává dodnes otázkou. Žádná z listin neuvádí jeho zasvěcení a domněnka, že stál na místě dnešního kostela sv. Jiří, nebyla zcela prokázána. Archeologický průzkum přinesl nepřímé důkazy o existenci zděné stavby v prostoru kostela, základy gotického chrámu však zatím nebyly odkryty (Flídr 2007, 402).

Kostelec je nazýván městečkem výslovně až roku 1358 (Sedláček 1883, 27), listina potvrzující městská práva se bohužel nedochovala (Flídr 2007, 402–403). Důležitý je text v obnovovací listině z roku 1413, který nese informaci, že privilegium Mikuláše z Potštejna poskytnuté roku 1330 kosteleckému lazebníkovi hovoří o Kostelci již jako o městečku. Dále v listině vystupují rychtář Noslav, Krejčí Tomáš, pekař Petr a Hanuš Boháč. Originální privilegium se nedochovalo. V roce 1352 pod kosteleckou rychtu spadá řada dalších blízkých vesnic (Malá Lhota, Doudleby, Synkov, ...), (Fidler – Juza 1994, 5; Flídr 2007, 402–403).

Městečko bylo vystavěno podle určitého plánu. Náměstí dostalo nálevkovitě rozšiřující se podobu a městečko získalo opevnění v podobě hradeb. Město Kostelec mělo dvě brány, východní a západní a jednu menší branku u kostela (Bělohav 1912, 1; Flídr 2007, 403). Zástavba uvnitř hradeb byla ještě dlouhou dobu dřevěná. Ve 40. letech 14. století se Kostelec dostal do rukou markrabího Karla IV. a od roku 1356 městečko podléhalo královské komoře. Z tohoto období bylo zachováno několik listin, zmiňující majetkové změny, majitele Kostelce nad Orlicí apod. (Fidler – Juza 1994, 5; Flídr 2007, 403).

Král Karel IV. byl majitelem Kostelce nad Orlicí ještě v roce 1366, kdy už ale nebylo možné panství dále udržet a přešlo do zástavy. Až do roku 1389 měli Kostelec nad Orlicí v zástavě opolští vévodové, potom král Václav IV. rozhodl o vyplacení zástavy. Vyplacené Potštejnsko včetně Kostelce v témže roce přešlo do zástavy markraběti Prokopovi. V roce 1395 se správy panství opět ujímá Václav IV., ale hned

² První zmínka ve Zbraslavské kronice ke dni 5. 1. 1316 (FRB 4, 229).

³ RBM III, 342–343, č. 863.

další rok panství zastavil Jindřichovi Lacembokovi z Chlumu. Ten v roce 1406 postoupil obyvatelům města Kostelce dědinu Lán, a to česky psanou listinou. V roce 1410 přechází panství do zástavy Žofii Bavorské⁴. Po smrti královny v roce 1425 připadlo panství králi Zikmundovi a o 4 roky později jeho věrnému stoupenci Půtovi III. z Častolovic. Z období husitských válek nejsou známy žádné prameny, proto se předpokládá, že události Kostelec příliš nezasáhly (Musil 2016, 326–327).

V roce 1440 koupil panství Hynek Krušina z Lichtenburka, který se také oženil s vdovou po Půtovi III. Bohužel se zavázal splatit Půtovy dluhy, což se mu ale až do jeho smrti v roce 1454 nepodařilo. Panství bylo prodáno tehdy nejbohatšímu představiteli české šlechty Jiřímu z Kunštátu a z Poděbrad, zemskému správci Království českého. O přímém vztahu Jiřího z Poděbrad ke Kostelci se nedochovaly žádné zprávy. Král Jiří z Poděbrad zůstal pánem rozsáhlých východočeských majetků až do roku 1471, potom východočeské statky připadly jeho synovi Bočkovi. Panství bylo poté několikrát znovu zastavováno a prodáno až se roku 1495 dostalo do rukou Viléma z Pernštejna. Vilém koupil potštejnské panství i s městečkem Kostelcem a bylo mu na něj uděleno dědičné vlastnictví (Musil 2016, 329).

V 16. století se Kostelec nad Orlicí stává střediskem soukenické výroby. Cechovní řád obyvatelům zajistil 20. dubna 1512 Vilém z Pernštejna. Východočeská soukenická oblast zformovaná do 16. století byla na severu vymezená Broumovem, na jihu Rychnovem nad Kněžnou, Kostelcem nad Orlicí, Lanškrounem, Ústím nad Orlicí, Litomyšlí a Vysokým Mýtem. Na západě oblast ohraničovala města Chrudim, Pardubice a Hradec králové. Východočeské sukno se mimo jiné prodávalo do Polska, odkud se dováželo až do Ruska. Bohužel je nemožné odhadnout skutečný rozsah kostelecké soukenické výroby. Po Vilémově smrti byl majetek rozdělen mezi jeho dva syny Vojtěcha a Jaroslava (Fidler – Juza 1994, 8–9; Hladký 2016, 348).

Jaroslav z Pernštejna listinou z 31. května 1555 udělil artikule cechu krejčovskému jako druhému řemeslu v Kostelci nad Orlicí, zároveň povolil cechu užívat pečeť. Potštejnské a další podorlická panství byla 16. října 1556 prodána Arnoštovi, falckrabímu na Rýně, knížeti v Horních a Dolních Bavořích a držiteli Kladského hrabství. Nový majitel povolil kosteleckým soukeníkům používat valchu vybudovanou na strouze pod panským mlýnem, potvrdil 6 listin vydaných

⁴ Manželka Václava IV.

předchozími držiteli a dědičně prodal Kostelci louky a pastviny rozkládající se za městem. Roku 1558 získal Kostelec nového pána města Václava Hrzána z Harasova, který oproti předchozím držitelům nebral městské výsady na vědomí. Nedodržoval staré zvyklosti, a naopak předkládal nové povinnosti. Občané města několikrát podali stížnost až u krále a císaře Maxmiliána II. Panovník se snažil městu pomoci, ale uvolnění přišlo až v roce 1570, kdy Václav Hrzán zemřel (Fidler – Juza 1994, 10; Hladký 2016, 350–351).

Až počátkem 80. let 16. století se Adam Šťastný z Harasova začal věnovat správě svého majetku – zděděnému po otci Václavu Hrzánovi. 16. ledna 1593 potvrdil Adam Šťastný městu písemně zřízení cechu kožešnického, a ještě předtím potvrdil Kostelci nad Orlicí všechny starší listiny obsahující výsady udělené předchozími majiteli. Dále bylo městu povoleno vařit pivo ve dvou pivovarech a osvobodil obyvatele od několika povinností (účast na lovech apod.). V roce 1603 se držby panství ujala Adamova dcera Anna Kateřina. Nová majitelka měšťanům povolila koňský a dobytčí trh, který odsouhlasil již v roce 1612 i panovník a města Hradeckého kraje (Hladký 2016, 352–353).

Na počátku 17. století si měšťané vyžádali založení kovářského cechu, který paní Anna Kateřina potvrdila listinou z 28. září 1612. Listina byla vydána v Kostelci nad Orlicí na tvrzi. V následujících letech se ke kovářskému cechu přidávali i další řemeslníci pracující s kovem. Počet obyvatel Kostelce nad Orlicí je díky dochovaným záznamům odhadován na 1000 v 16. století. Zdá se, že soukeníci tvořili převážnou část, další početně silně zastoupenou skupinou byly ševci a kováři. Méně bylo rezníků (7) a dalších řemeslníků (Hladký 2016, 353–355).

V roce 1629 Anna Kateřina Kaplířová ze Sulevic prodala Potštejnské panství habsburskému plukovníkovi Kašparu Grambovi. Nový majitel padl v roce 1630 do švédského zajetí a krátce po návratu do vlasti zemřel a byl pochován v Kostelci nad Orlicí. Po vyrovnání majetku mezi jeho pozůstalými bylo město Kostelec a 12 vesnic postoupeno jezuitské koleji u svatého Klimenta na Starém Městě pražském. Z této doby jsou dochovány záznamy o celkovém majetku a hodnotě města Kostelce nad Orlicí. Opis z urbáře z roku 1638 například uvádí jméno Jana z Karlova, což měl být majitel až tři nemovitostí. Během třicetileté války byla zahájena barokní přestavba staré tvrze, iniciátorem byl místní správce Kryštof Fischer. V Kostelci začínal touto

dobou svou učitelskou dráhu známý představitel jezuitského řádu Bohuslav Balbín (Valenta 2016, 364).

V roce 1628, rok po vydání Obnoveného zřízení zemského, které považovalo katolicismus za jediné povolené náboženství, potvrdil císař Ferdinand II. obyvatelům Kostelce všechna starší privilegia a majestáty. Pro Kostelec je doloženo povstání, které měl vyvolat pan Roštlapil. Až 50 ozbrojených mužů se vydalo na Kosteleckou Lhotku, kde na tamní tvrzi zavraždili benediktinského mnicha Kamila Gramba. Po porážce povstalců byli s největší pravděpodobností nekatolíci donuceni ke konverzi. Byla to velmi neklidná doba, narušovaná vpády švédských vojsk, které na Kostelci zanechaly výrazné stopy v podobě vypálených usedlostí. Z let 1638–1648 se v městském archivu dochoval seznam škod. V roce 1643 byl plukovníkem švédské jízdy Braunem na rozkaz generála Torstensonova vydán list, který zakazoval vojákům ve městě rabovat. Švédské vojsko si tak chtělo zajistit stálé příjmy od obyvatel Kostelce nad Orlicí. Těchto ochranných listů, seznamů škod a podobných listin bylo později vydáno více (Fidler–Juza 1994, 15–17; Valenta 2016, 364–365).

Několik let po skončení války bylo v Kostelci napočítáno 140 obydlených stavení, 32 opuštěných budov a bylo evidováno zhruba 850 obyvatel. Ve městě se po polovině 17. století konaly 4 jarmarky a 3 trhy s dobyt看 ročně. V městském archivu bylo dochováno několik dalších zajímavých záznamů týkajících se městských práv a privilegií. V polovině 18. století se město pyšnilo 1200 obyvateli, kteří mohli využívat služeb 26 ševců, 21 soukeníků, 18, řezníků, 15 tkalců, 7 kovářů, 6 pekařů, 5 kloboučníků a 3 kožešníků (Valenta 2016, 366–368).

Co se týká vrchnosti, během několika let se kostelecké rezidenci vystřídali jezuité, Zárubové z Hustířan a Cavrianiové. Obyvatelé města s nimi vedli často spory, zejména o Lipovou stráň nebo o potok Štědrá. V roce 1682 se Kostelce ujal František Karel Záruba, ale ani on obyvatelům nedovolil v potoce Štědrá chytat ryby a raky, což byl jeden z hlavních sporů. Kostelec převzal v roce 1714 syn Františka Záruby jménem Josef Antonín Záruba, který potvrdil obci všechna starší privilegia, pod podmínkou, že se ve městě nebudou nadále usazovat židé. Během jeho správy města došlo ke sváru o čištění řeky z léta 1721, jak spor dopadl bohužel nevíme. Po smrti Josefa Antonína Záruby v roce 1744 se Kostelce ujala jeho dcera Alžběta provdaná za Kryštofa Cavrianiho. Po jejich smrti v roce 1783 Kostelec nad Orlicí zdědili jejich 3 synové –

František Alexander, Jan Antonín a Jan Václav. Jejich éra je doprovázena dalšími spory s obyvateli, které však končily většinou kompromisem. Ke konci 18. století totiž díky státní reformní politice postupně klesala moc vrchnosti. V roce 1796 hrabata Cavriani prodala Kostelec mocnému knížeti Josefu Kinskému (Fidler – Juza 1994, 21; Valenta 2016, 370–371).

Konec 18. století a 1. polovina 19. století se nesly v duchu hospodářských pokroků. Počet obyvatel rostl, naopak výrazně upadala feudální moc. Poddanská hospodářství byla však stále povinná robotou. V Kostelci nad Orlicí byl 16. dubna 1789 zřízen jako nový správní orgán regulovaný magistrát. Dvorním dekretem z 22. července 1790 byl stanoven způsob volby členů magistrátu. Vše bylo podepsáno hrabětem Johanem Františkem Šporkem. V této době mělo město dle dochovaných záznamů 236 domů a 1998 obyvatel (Štěpánová 2016, 374–375).

Na počátku 19. století byl Kostelec nad Orlicí veden jako municipální město⁵. Jakožto poddanské město měl Kostelec stále určité robotní a dávkové povinnosti ke své vrchnosti a církevní správě. V roce 1848 vznikla v Kostelci národní garda, jako reakce na události v Evropě. Kostelecká národní garda měla 106 členů rozdělených do 12 čet a vlastní kapelu. Veškeré národní gardy byly v roce 1851 zrušeny a odzbrojeny ustanovením císaře Františka Josefa I. (Fidler – Juza 1994, 24; Štěpánová 2016, 376–378).

Dne 12. července 1866 byl Kostelec nad Orlicí obsazen pruským vojskem, které zde setrvalo až do září 1866. Na základě říšského zákona z 15. listopadu 1867 započala v Kostelci nad Orlicí spolková činnost. Do roku 1914 vzniklo velké množství různých spolků (Sokol, dobrovolní hasiči, sportovní spolky, ochotníci, čtenářský spolek apod.). Válečné události z roku 1866 poukázaly na nedostatky v dopravě, a proto začaly být budovány nové železniční tratě a telegrafní stanice. Dále se rozvíjel těžký a lehký průmysl, velkého rozmachu dosáhl především průmysl zemědělský a potravinářský (Fidler – Juza 1994, 28; Štěpánová 2016, 380–383).

Na konci 19. století vzniká v Kostelci několik politických stran, o kterých bohužel nemáme příliš dochovaných informací. Dne 6. ledna 1899 byla založena agrární strana; o rok později vznikla Zemská selská jednota; roku 1900 byla založena

⁵ Město mělo vlastní správu zajišťovanou magistrátem.

sociálně demokratická strana. Další politickou stranou ve městě se stala Česká státoprávní strana, založená až v roce 1918 (Štěpánová 2016, 383–384).

2.4 Přehled hlavních archeologických akcí v prostoru Kostelce

Středověké a novověké osídlení Kostelce nad Orlicí dokládá několik provedených archeologických výzkumů z území města. Jedním z nich je například záchranný archeologický výzkum provedený v severozápadní části Palackého náměstí (parcely čp. 28–30). Vrcholný středověk je zde zastoupen částečně prozkoumanou jámkou s keramickým materiálem, přeslenem, železnými předměty a kostmi. Dále pak polozemnicí, ve které zůstala uchována spálená dřevěná konstrukce. Novověk je zastoupen nálezy z dalšího objektu, především keramickými fragmenty nebo zeleně glazovanou figurkou (Militký 1992, 66).

V historickém jádru města (čp. 54) proběhla roku 1990 sondáž. Byly zachyceny dva středověké objekty s keramikou a struskou ze 14. – 15. století. Druhý objekt byl obložený dřevem a obsahoval mimo jiné železné čepele nožů, jejich polotovary a klíč. Situace je interpretována jako nožířská dílna z 15. století (Militký 1995, 143).

Pro novověk je to například výzkum z roku 2005, kdy byly v bezprostředním okolí kostela sv. Jiří nalezeny keramické zlomky 15. – 18. století (Beková 2008, 106). Dále průzkum kanalizace v ulici Na Lávkách, kde bylo objeveno kamenné zdivo z 18. – 19. století (Beková – Dragoun 2010, 110).

3. Stolní a kuchyňská keramika

3.1 Metodika zpracování

Nálezové soubory z výzkumů provedených v Kostelci nad Orlicí jsou uloženy v Muzeu a galerii Orlických hor v Rychnově nad Kněžnou. Celkový keramický soubor (5390 fragmentů) jsem rozdělila do 25 keramických tříd dle makroskopicky postihnutelných vlastností. Soustředila jsem se především na technologické, morfologické, typologické a výrobní znaky. K deskripci materiálu jsem použila databázi vytvořenou pomocí počítačového programu Microsoft Excel. Základem databáze jsou jednotlivé keramické fragmenty, u kterých byly sledovány vybrané vlastnosti (Břeň – Kašpar – Vařeka 1995, 36 – 41; Vařeka 1998, 123 – 137).

Mezi sledované údaje patří informace týkající se nálezových okolností (datum, kontext, sonda apod.), dále jsem do databáze zavedla informace týkající se uložení v příslušné instituci (přírůstkové číslo, číslo sáčku). Dále jsem sledovala váhu jednotlivých jedinců, míru fragmentarizace a abrazi. Určována byla i síla stěny keramických zlomků, která se ukázala být důležitá pro vydělení několika keramických tříd, dále průměr dna a průměr ústí – pokud bylo možné určit. Z morfologických a typologických rysů jsem zaznamenávala typ nádoby, část nádoby, typ okrajů, uch, knoflíků, držadel, den a výzdoby. Vycházela jsem přitom z typáře východočeské keramiky (Příloha I.), který je součástí této diplomové práce. Pro charakteristiku technologických vlastností keramického souboru jsem na fragmentech určovala výpal, tvrdost zlomků, zrnitost keramického těsta, úpravu povrchu, použité příměsi a technologické stopy na dně a těle nádob (seříznutí dna a typ výroby – vytáčení či obtáčení). V databázi jsem dále určovala výskyt, umístění a barvu glazury na keramickém fragmentu. Důležitou součástí mého sledování byla i barva povrchu jedinců, kterou jsem určovala pomocí kódového označení odstínů dle přiloženého barevného schématu.

Na základě uvedených vlastností jsem následně keramické fragmenty zařazovala do konkrétních keramických tříd. Keramickým třídám byl přiřazen název následujícím způsobem. Počáteční iniciály KO slouží jako zkratka pro název města Kostelce nad Orlicí, jako další je uvedeno čtyřčíslí, kde první dvě čísla označují výpal a zbylá dvě jednoduše pořadí. Například keramická třída s označením K01001=

Kostelec nad Orlicí, oxidační výpal, první třída v pořadí.

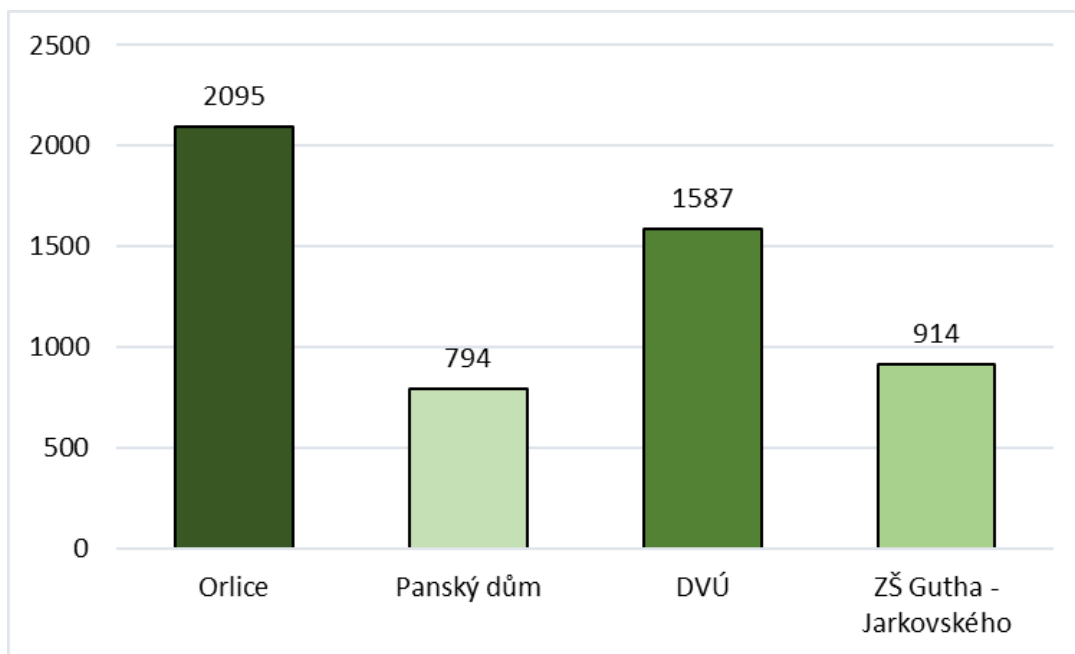
Při vyhodnocování keramického souboru a vytváření databáze jsem se inspirovala brněnským deskripčním systémem (Procházka 2007), deskripčním systémem vytvořeným pro zpracování nálezů z obléhacího tábora u Lichnice (Doležalová 2013), deskriptivním systémem z Českých Budějovic (Čapek 2016) a deskriptivním systémem vytvořeným pro zpracování hmotné kultury šlechtických sídel v severovýchodních Čechách (Drnovský 2019).

3.1.1 Popis jednotlivých kategorií

Pro snadnější orientaci byly popisované vlastnosti keramických fragmentů v databázi rozděleny do 4 kategorií. První kategorii představují *Identifikační údaje* zahrnující informace o nálezových okolnostech keramického fragmentu. Druhá kategorie *Metrická charakteristika* zahrnuje měřitelné údaje, třetí kategorie *Morfologická a typologická charakteristika* určuje druh nádoby a jejích částí. Poslední čtvrtá kategorie *Technologická charakteristika* poskytuje údaje o výpalu, tvrdosti a struktuře keramické hmoty (Příloha I.)

3.2 Keramické třídy

V rámci diplomové práce byly vyhodnoceny nálezy kuchyňské, stolní a kamnářské keramiky ze čtyř archeologických výzkumů, provedených v areálu města Kostelce nad Orlicí. Šlo o nálezy z archeologické záchranné akce v prostoru dnešní prodejny Orlice, provedené v letech 1989–1990 (Palackého náměstí čp. 28, 29, 30). Dále byly vyhodnoceny nálezy z výzkumu z roku 1992, který proběhl v zadní části parcely za restaurací *Panský dům* (Tyršova ulice čp. 15). Velké množství keramických fragmentů se objevilo i u záchranného archeologického výzkumu z let 2006–2007, který se uskutečnil v areálu dnešního Dětského domova se školou a ZŠ Kostelec nad Orlicí (Tyršova ulice čp. 7). Středověké osídlení města doložily také artefakty z výzkumu z roku 2014 v areálu Základní školy Gutha – Jarkovského (Palackého náměstí čp. 45). Celkově bylo zpracováno 5390 keramických fragmentů stolní a kuchyňské keramiky (Graf 1) a 355 zlomků kamnářské keramiky.

Graf 1: Počet fragmentů kuchyňské a stolní keramiky z jednotlivých výzkumů v areálu města Kostelce nad Orlicí.

Keramická třída (KT) odráží základní makroskopicky postihnutelné znaky na keramice – výpal, tvrdost, zrnitost, příměs, barvu, úpravu povrchu a popřípadě sílu stěny a technologické stopy na výduti a na dnu (Tab. 2) (Vařeka 1998, 123 – 137). Celkem jsem pro kosteleckou keramiku ze všech výzkumů vytvořila na základě uvedených kritérií 25 keramických tříd (Tab. 1). Nejpočetnější skupinou jsou keramické třídy s oxidačním výpalem, celkově jsem zde odlišila 15 tříd (KO10xx). Redukční výpal se objevuje u 5 keramických tříd (KO20xx) a smíšený u 3 KT (KO30xx). Samostatně stojí KT glazované keramiky (KO40xx), která nebyla pro přílišnou variabilitu v rámci keramických tříd dále třízena, ale je popsána dle nálezových kontextů pro každý výzkum zvlášť. Poslední třídou je samostatně vydělená kamenina (KO50xx).

KT	Výpal	Tvrдост	Zmitost	Výroba	Príměš	Barva	Povrch	Poznámka
KO1001	1	2	1; 2	1; 2	2	B1	3	běžová
KO1002	1	3	3	1; 2	2	B1	3	síla stěny do 0,6 cm
KO1003	1	4	4	2	X	B1; E16	4	bílá malba
KO1004	1	3	3;4	1; 2	X	A20	3;4	síla stěny do 0,6 cm
KO1005	1	2	3; 4	1; 2	2	J1	6	engoba
KO1006	1	2	4	1; 2	2	B1; E16	5	jemně plavená
KO1007	1	2	1; 2	1; 2	2	B1; E16; G18	3	síla stěny do 0,6 cm
KO1008	1	2	4	2	2	A20	4	velmi hladká
KO1009	1	1	3	1; 2	2	D2	3; 4	slída
KO1010	1	2	1; 2	1; 2	2	E16	3	oranžová
KO1011	1	3	3	1; 2	2	E16	3	síla stěny do 0,6 cm
KO1012	1	2	3; 4	1; 2	2	B1; E16; G18; J19	1	hrubá
KO1013	1	4	4	2	X	A20	4	porcelán
KO1014	1	2	1; 2	1; 2	2	G18; J19	3	světlá vnitřní strana
KO1015	1	2	3; 4	1; 2	2	G18; J19	3	světlý lom
KO2001	2	3; 4	1	2	2	B1; G18; J1; J19	1	ložtické zboží
KO2002	2	3	3; 4	1; 2	2	G18; J19	3; 4	celistvá
KO2003	2	3	1; 2	2	2	G18; J19	3	hrubá
KO2004	2	2	2; 3	1; 2	2	B1; E16; G18; J1; J19	1	hrubá
KO2005	2	3	3; 4	2	1	J19	3; 4	grafit
KO3001	3	2	2; 3	1; 2	2	B1; E16; G18; J19	1	hrubá
KO3002	3	2	2; 3	1; 2	2	G18; J19	3	sendvičový výpal
KO3003	3	2	2; 3	1; 2	2	A20; B1; E16	3	sendvičový výpal
KO4001	1; 2; 3	2; 3; 4	1; 2; 3; 4	1; 2	2; X	A20; B1; E16; G18; F17; J19	1; 3; 4; 5	glazovaná
KO5001	1	4	4	2	X	A20; B1; J19	4	kamenina

Tab. 1: Přehledová tabulka keramických tříd a jejich základních vlastností.

Výpal		Tvrdoost		Zrnitost		Výroba		Příměs		Povrch	
1	oxidační	1	měkký	1	hrubozrná	1	obtáčená	1	grafit	1	hrubý
2	redukční	2	středně tvrdý	2	středozrná	2	vytáčená	2	slída	2	krupičkový
3	smíšený	3	velmi tvrdý	3	jemnozrná			3	grafit, slída	3	jemně drsný
		4	slinutý	4	celistvá			4		4	hladký
N = neurčitelné (pro všechny kategorie)								5	leštěný/hlazený		
X = neurčuje se (např. typ okraje u výdutě; pro všechny kategorie)								6	engoba		

Tab. 2: Přehledová tabulka základních vlastností keramických tříd a jejich označení.

KT	Orlice	Panský dům	DVÚ	ZŠ Gutha - Jarkovského
KO1001	233	31	536	53
KO1002	376	72	44	153
KO1003	0	5	0	0
KO1004	5	4	0	14
KO1005	14	13	82	8
KO1006	0	3	40	0
KO1007	370	17	149	23
KO1008	0	3	3	0
KO1009	13	6	18	15
KO1010	84	11	260	7
KO1011	177	21	30	27
KO1012	0	1	0	62
KO1013	0	1	0	1
KO1014	256	35	253	53
KO1015	0	3	92	4
KO2001	1	3	0	1
KO2002	107	26	21	81
KO2003	107	17	16	12
KO2004	23	0	0	123
KO2005	3	26	0	1
KO3001	17	0	0	33
KO3002	18	16	17	3
KO3003	114	66	22	18
KO4001	177	407	4	222
KO5001	0	7	0	0

Tab. 3: Tabulka zobrazující počet keramických fragmentů v jednotlivých keramických třídách a samotné zastoupeních keramických tříd na polohách.

Oxidačně pálená keramika

KO1001

Keramická třída KO1001 představuje oxidačně pálenou keramiku béžových odstínů. Keramické fragmenty jsou středně tvrdé a struktura keramického těsta je hrubo až středozrná s jemným slídnatým ostřivem (Příloha II., Tab. 1). Povrch keramiky je jemně drsný z vnitřní i vnější strany. Co se týká technologických stop, objevuje se výroba obtáčená i vytáčená a stejně tak se u den objevuje odříznutí i podsýpka. Kromě neurčitelných výdutí se v třídě vyskytují i okraje ze džbánů, hrnců, mís, pokliček a zásobnic. Mezi výzdobnými prvky se objevila červená malba, rytí, plošná výzdoba i výzdoba plastická. Celkový počet keramických fragmentů zařazených do této keramické třídy je 853, keramická třída byla zastoupena na všech sledovaných výzkumech (Tab. 3).

KO1002

Keramická třída KO1002 zastupuje velmi tvrdé oxidačně pálené zboží béžových odstínů. Struktura keramického těsta je jemnozrná s jemným slídnatým ostřivem. Povrch keramických fragmentů z této třídy je oboustranně jemně drsný. U této KT je určujícím znakem i síla stěny, která nepřesahuje 0,6 cm. Byla vysledována vytáčená i obtáčená výroba, u den odříznutí i podsýpka. Objevují se výdutě neurčitelných nádob, okraje hrnců, džbánů, mís a pokliček. Z výzdobných prvků se objevuje především rytá plošná a plastická výzdoba, minimálně malba. Celkově KT představuje 645 keramických fragmentů a je poměrně hojně zastoupena na všech 4 výzkumech (Tab. 3).

KO1003

Keramická třída KO1003 obsahuje pouze 5 keramických fragmentů z výzkumu u hotelu Panský dům (Tab. 3). Jedná se o oxidačně pálenou slinutou keramiku. Struktura keramického těsta je celistvá bez viditelného ostřiva. Povrch fragmentů je hladký, béžových až oranžových odstínů, s charakteristickou bílou malbou vnitřní

strany střepu. Síla stěny nepřesahuje 0,5 cm. Mezi dochovanými fragmenty se vyskytly 2 okraje z talíře, a 1 odříznuté dno. Výroba je striktně vytáčená.

KO1004

Keramická třída KO1004 představuje oxidačně pálené zboží velmi světlých až bílých odstínů. Jedná se o velmi tvrdou keramiku s jemnozrnnou až celistvou strukturou keramického těsta, bez viditelných příměsí. Povrch je jemně drsný až hladký. U této KT je určující také síla stěny, která nepřekračuje 0,6 cm. Jde tedy o tenkostěnné zboží. Co se týče technologických stop na fragmentech, převažuje vytáčená výroba u výdutí a odříznutí u dna. Objevily se 2 okraje z hrnců a několik den, výzdoba je poměrně chudá, vyskytlo se pouze několik plastických lišt. KT celkově obsahuje 23 keramických fragmentů a v menší míře se vyskytla na všech výzkumech kromě areálu Dětského výchovného ústavu (Tab. 3).

KO1005

Keramická třída KO1005 je zastoupena fragmenty keramiky s načervenalou engobou. Zboží bylo vypáleno oxidačně a zlomky jsou středně tvrdé. Struktura keramického těsta je jemnozrnná až celistvá s viditelnou příměsí slídy (Příloha II., Tab. 1). Z technologických stop převažuje vytáčená výroba, ale u několika fragmentů se objevuje i obtáčení. U den se stejně tak projevilo odříznutí o podsypání. V KT se objevily 2 hrncovité okraje a 1 okraj z mísy, dále dna a výdutě. Většina fragmentů je bez výzdoby, ale objevily se i zlomky s malbou nebo rytou šroubovicí. Celkový počet fragmentů v KT je 117 a jsou zastoupeny na všech sledovaných výzkumech v centru města (Tab. 3).

KO1006

Keramická třída KO1006 představuje červeně malované jemně plavené zboží s oxidačním výpalem. Jsou to středně tvrdé fragmenty s celistvou strukturou keramického těsta a jemnou příměsí slídy. Barevnost povrchu se pohybuje od béžových do oranžových odstínů a povrch samotný je hlazený, nebo leštěný. Keramika je tenkostěnná, síla stěny nepřesahuje 0,6 cm. Výroba se objevuje jak vytáčená, tak

obtáčená, u jediného dna byla zjištěna podsýpka. Objevily se okraje z mís a džbánů, převažují výdutě. Keramická třída je velmi bohatá na výzdobu, objevují se pestré typy červeně malované výzdoby (linie, vlnovky, motiv větvičky apod.). Fragmentů je pouze 43 z výzkumů v prostorách DVÚ a Panského domu (Tab. 3).

KO1007

Keramická třída KO1007 stejně jako předchozí obsahuje červeně malované tenkostěnné (síla stěny do 0,6 cm) zboží, ale bez leštěného či hlazeného povrchu. Jedná se o hrubší fragmenty (Příloha II., Tab. 1). Charakteristický je oxidační středně tvrdý výpal a hrubo až středozrnná struktura keramického těsta s jemným slídnatým ostřivem. Povrch zlomků je jemně drsný a jeho barva kolísá mezi oranžovou až béžovou, objevuje se i *zašedlá* varianta předchozích dvou barev. Výroba této keramiky byla převážně vytáčená, ale objevují se i obtáčené zlomky. Kromě výdutí se objevují okraje hrnců, mís a džbánů. Výzdoba je velmi pestrá – malované linie, vlnovky, mřížky a jejich kombinace (Příloha II., Tab. 3). Celkově KT obsahuje 559 keramických fragmentů ze všech výzkumů (Tab. 3).

KO1008

Keramická třída KO1008 obsahuje velmi hladkou keramiku pálenou oxidačně. Tvrdost fragmentů byla určena jako střední, struktura keramického těsta je celistvá s příměsí slídy. Velmi hladký vnější i vnitřní povrch zlomků má bílou barvu. Jedná se o tenkostěnnou keramiku, kde síla stěny nepřesahuje 0,6 cm. Mezi dochovanými fragmenty se kromě výdutí objevilo jedno odříznuté dno, výroba je pak striktně vytáčená. Keramika je bez výzdoby. Třída představuje pouze 6 fragmentů, a to z výzkumů u Panského domu a DVÚ (Tab. 3).

KO1009

Keramickou třídu KO1009 tvoří měkké fragmenty s oxidačním výpalem. Struktura keramického těsta je jemnozrnná s výrazným slídnatým ostřivem. Povrch fragmentů je jemně drsný až hladký a má světlou až *naružovělou* barvu.

Z technologických stop převažuje vytáčená výroba a u den odříznutí nad podsypáním. Kromě výdutí se objevily například okraje z hrnců nebo z pokličky. Z výzdobných prvků převažuje plošná rytá šroubovice. Celkově KT obsahuje 52 zlomků a vyskytla se na všech výzkumech (Tab. 3).

KO1010

Keramická třída KO1010 představuje zboží oranžových odstínů s oxidačním výpalem. Keramické fragmenty jsou středně tvrdé a mají hrubo až středozrnnou strukturu keramického těsta s viditelnou příměsí slídy. Povrch je oboustranně jemně drsný. Objevuje se vytáčená i obtáčená výroba, stejně tak dna vykazují odříznutí i podsypání. Kromě typických výdutí se objevují i okraje, dna, ucha z pestré škály nádob – hrnce, džbány, mísy, kuthan, pokličky. Keramika je převážně nezdobená, vyskytuje se však plastická výzdoba nebo varianty ryté šroubovice (Příloha II., Tab. 2). Celkově bylo do této KT zařazeno 362 fragmentů, nejvíce jich pochází z lokality DVÚ (Tab. 3).

KO1011

Keramickou třídu KO1011 zastupují tenkostěnné zlomky oranžové keramiky. Síla stěny nepřesahuje 0,6 cm, výpal je oxidační. Tvrdost fragmentů je velmi tvrdá. Struktura keramického těsta je jemnozrnná s příměsí slídy. Povrch úlomků je jemně drsný. Technologické stopy na výdutích a dně nádob ukazují převahu vytáčení a odříznutí. Objevily se okraje džbánů, hrnců, pokliček, kuthanu a mís. Výzdobné prvky jsou v menším množství, jedná se především o plastickou a rytou plošnou výzdobu. Celkově KT představuje 255 fragmentů ze všech sledovaných výzkumů (Tab. 3).

KO1012

Keramická třída KO1012 obsahuje 63 oxidačně pálených fragmentů (Tab. 3) se střední tvrdostí. Struktura keramického těsta je jemnozrnná až celistvá s viditelnou příměsí jemné slídy. Barvená škála hrubého povrchu je pestrá, objevují se béžové, oranžové a tmavé fragmenty. Z technologických vlastností bylo možné vysledovat, že

se objevuje pouze podsypání, na výdutích pak bylo zřejmé, že se vyskytla vytáčená i obtáčená výroba. Co se týká typů nádob, objevují se džbány, hrnce, zásobnice a pokličky. Z výzdobných prvků se u fragmentů objevila rytá výzdoba a plošná šroubovice. Tato KT se vyskytuje převážně na lokalitě ZŠ Gutha – Jarkovského.

KO1013

Do keramické třídy KO1013 spadají pouze 2 fragmenty porcelánu (Tab. 3) bílé barvy s modrým motivem květiny. Vypáleny byly oxidačně, tvrdost zlomků je slinutá. Struktura keramického těsta je celistvá bez viditelných ostřiv s hladkým povrchem. Jeden z fragmentů náleží jednoduchému okraji mísy.

KO1014

Keramická třída KO1014 obsahuje fragmenty s oxidačním výpalem a střední tvrdostí. Struktura keramického těsta je hrubo až středožrná s viditelnou příměsí slídy (Příloha II., Tab. 1). Ač je keramika pálená oxidačně a je světlá na svém lomu, vnější jemně drsný povrch je v odstínech šedé až černé. Vnitřní strana je o něco světlejší. Byla vysledována vytáčená i obtáčená výroba a u den podsypání i odříznutí. Mezi fragmenty se vyskytují úlomky z hrnců, džbánů, mís, pokliček a kuthanů. Výzdobné prvky jsou poměrně pestré, objevuje se malba, plastická výzdoba, rytá šroubovice, rytá výzdoba a radélka. Celkově je v KT 597 fragmentů, které se vyskytly na všech lokalitách (Tab. 3).

KO1015

Keramickou třídu KO1015 představují zlomky s oxidačním výpalem a střední tvrdostí. Struktura keramického těsta je jemnozrná až celistvá s jemným slídnatým ostřivem. Povrch fragmentů je jemně drsný a má oboustranně tmavou barvu, lom je však světlý. Na zlomkách dna bylo vyzorováno podsypání, zatím na výdutích se objevuje vytáčení i obtáčení. Pomocí okrajů bylo možné rozeznat typy nádob – hrnce, džbány a mísy. Výzdoba se kromě 2 výjimek (rytí a plastická lišta) nevyskytuje. Celkově KT obsahuje 99 fragmentů ze 3 lokalit (Tab. 3).

Redukčně pálená keramika

KO2001

Keramická třída KO2001 představuje 5 fragmentů tzv. loštického zboží, které bylo nalezeno na lokalitách Panský dům, ZŠ Gutha – Jarkovského a v prostorách dnešní prodejny Orlice (Tab. 3). Jedná se velmi tvrdé až slinuté fragmenty s hrubozrnnou strukturou keramického těsta a s charakteristickými puchýřky. Povrch zlomků je hrubý a místy setřený. Barevně jsou zlomky odlišné, objevují se červené, béžové a tmavé odstíny povrchu. Výroba je striktně vytáčená.

KO2002

Keramická třída KO2002 zahrnuje redukčně pálené zboží. Struktura keramického těsta je jemnozrnná až celistvá a fragmenty jsou velmi tvrdé. Ostřivem v těstě je slída. Povrch keramiky je jemně drsný až hladký v odstínech šedé až černé. U dochovaných den se objevuje odříznutí o podsypání, na výdutích lze pozorovat vytáčení, které převažuje nad obtáčením. V KT se objevily fragmenty džbánů, hrnců, hrnků, mís, pokliček a kuthanu. Převažuje rytá výzdoba (linie, šroubovice), ale objevuje se i plastická lišta (Příloha II., Tab. 3). Celkový počet fragmentů je 235 a objevují se na všech výzkumech (Tab. 3).

KO2003

Keramická třída KO2003 je zastoupena velmi tvrdými fragmenty keramiky s redukčním výpalem. Struktura keramického těsta je hrubo až středozrnná s viditelnou příměsí slídy (Příloha II., Tab. 1). Povrch zlomků je jemně drsný, co se týká barevnosti, objevují se šedivé až černé fragmenty. Z technologických stop bylo možno vysledovat podsypávání dna a vytáčenou výrobu. Objevují se fragmenty džbánů, hrnců, mís a pokliček. Z výzdobných prvků je nejčastěji uplatněna rytá šroubovice, rytá linie a plastické lišty (Příloha II., Tab. 3). Celkově KT obsahuje 152 keramických zlomků a je zastoupena na všech lokalitách (Tab. 3).

KO2004

Keramická třída KO2004 představuje redukčně pálené zboží se střední tvrdostí. Struktura keramického těsta je u této KT středo až jemnozrnná s jemným slídnatým ostřivem (Příloha II., Tab. 1). Povrch zlomků je hrubý a objevuje se několik barevných variací – černá, šedá, tmavě oranžová až béžová. z technologických stop bylo možné rozpoznat vytáčení i obtáčení a u den podsypání i odříznutí. V souboru se objevují především fragmenty hrnců a zásobnic. Z výzdobných prvků převažuje rytí a plošná šroubovice různých variant (Příloha II., Tab. 2). Celkově KT obsahuje 146 zlomků ze 2 výzkumů (Tab. 3).

KO2005

Keramická třída KO2005 obsahuje 30 fragmentů tuhované keramiky pocházející převážně z lokality Panský dům (Tab. 3). Zboží bylo páleno redukčně a je velmi tvrdé. Struktura keramické hmoty je jemnozrnná až celistvá, povrch je jemně drsný až hladký potažený grafitem. Barva povrchu zlomků je černá. Výroba fragmentů je pouze vytáčená. Mezi typy nádob, které se podařilo určit pomocí fragmentů patří hrnec, džbán, mísa a hrnek. Rytá šroubovice se vyskytla jen u 1 zlomku, ostatní fragmenty jsou bez výzdoby.

Keramika se smíšeným výpalem

KO3001

Keramická třída KO3001 obsahuje keramické zlomky se smíšeným tzv sendvičovým výpalem. Tvrdost těchto fragmentů je střední. Struktura keramické hmoty je středo až jemnozrnná s příměsí slídy. Povrch je hrubý a jeho barevnost se pohybuje od béžovo oranžových odstínů do šedo černých. Z technologických vlastností lze vysledovat vytáčenou výrobu, která převažuje nad obtáčenou a podsypání i odříznutí u den. Z několika zlomků okrajů se podařilo určit typy nádob – hrnce, pokličky a zásobnice. Z výzdobných prvků se uplatňují různé varianty ryté šroubovice. Celkově má KT 50 fragmentů ze 2 různých výzkumů (Tab. 3).

KO3002

Keramická třída KO3002 zahrnuje oboustranně šedavé až černé keramické fragmenty se světlejším lomem. Jedná se o středně tvrdou keramiku. Struktura keramického těsta je stredo až jemnozrná s viditelnou příměsí slídy. Vnější i vnitřní povrch keramických zlomků je jemně drsný. Převažuje vytáčená výroba a u den odříznutí. Vedle většiny výdutí se podařilo rozlišit i několik okrajů z hrnců či džbánů. Z výzdobných prvků se vyskytla plastická lišta a rytá šroubovice. Celkově má KT 54 fragmentů a vyskytuje se na všech výzkumech (Tab. 3).

KO3003

Keramická třída KO3003 obsahuje fragmenty se světlým oboustranným povrchem a tmavším lomem. Keramika v této KT je středně tvrdá a struktura její hmoty je stredo až jemnozrná. V keramickém těstě lze pozorovat slídnaté ostřívo. Povrch je jemně drsný. Objevuje se jak vytáčená, tak obtáčená výroba a stejně tak bylo u den vyzorováno podsypání i odříznutí. Z několika zlomků okrajů se podařilo určit typy nádob – džbány, hrnce, mísy, pokličky a zásobnice. Co se týče výzdoby, u této keramiky se uplatnila malba, rytá šroubovice a plastická výzdoba. Celkově KT obsahuje 220 fragmentů ze všech lokalit (Tab. 3).

Ostatní keramické třídy

KO4001

Keramická třída KO4001 zde není pro přílišnou variabilitu dále třízena a popisována, ale je zpracována v rámci keramických skupin a dle nálezových kontextů pro každý výzkum zvlášť. Celkově se jedná o 810 fragmentů ze všech výzkumů (Tab. 3).

KO5001

Keramická třída KO5001 zastupuje tzv. kameninu s oxidačním slinutým výpalem. Struktura keramické hmoty je celistvá bez viditelných příměsí. Povrch je

hladký, barevnost povrchu se liší. U některých fragmentů se objevuje poleva. Nalezeny byly fragmenty okrajů hrnců a džbánů, dále výdutě. Výroba je striktně vytáčená, u den bylo rozeznáno odříznutí. Celkově se jedná o 7 fragmentů z lokality Panský dům (Tab. 3).

3.2.1 Komparace keramických tříd s analogickými soubory

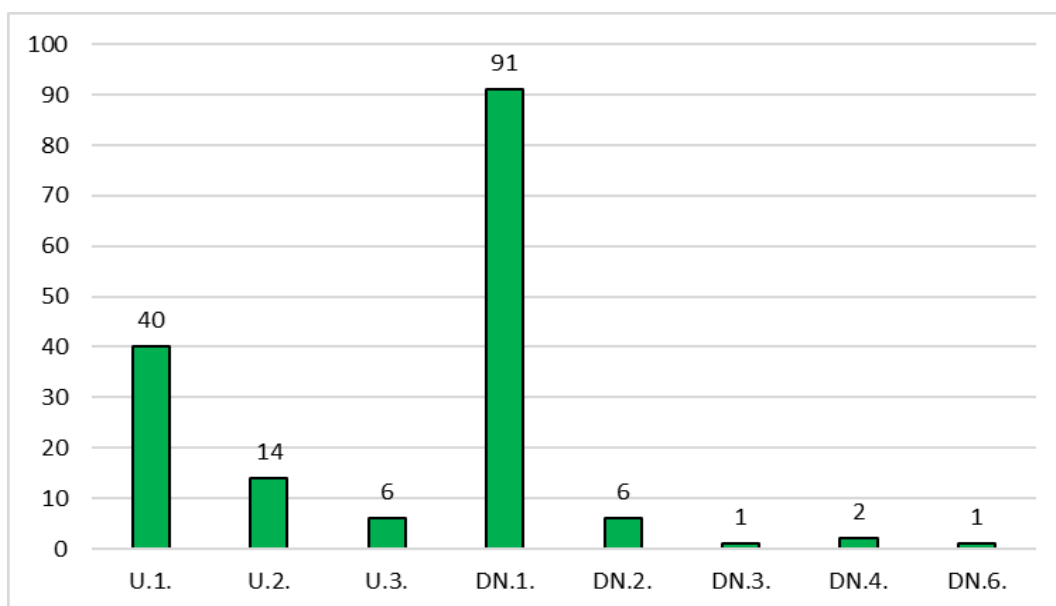
Pro porovnání a dataci nálezového souboru kuchyňské a stolní keramiky z Kostelce nad Orlicí byly použity obdobné kolekce s důrazem na území severovýchodních Čech z vrcholně středověkého a raně novověkého období. Keramické třídy (celkem 25) byly pro zpřehlednění sloučeny do 14 keramických skupin podle svých analogických vlastností (Tab. 4). Datace skupin je rámcová dle dohledaných analogií, přesnější dataci umožňují vybrané archeologické kontexty. Pro větší přehlednost uvádím i detailnější popis rozpoznávaných okrajů nádob a výzdoby pro jednotlivé skupiny až zde, protože některé keramické třídy jsou si velmi blízké, tudíž by se popis u jednotlivých KT opakoval. Skupiny jsou řazeny sestupně podle počtu keramických fragmentů.

KO1001; KO1002; KO1010; KO1011	oranžová a béžová keramika	15. – 16. století	2115
KO4001	glazovaná keramika	od 15./16. století	810
KO1014; KO1015	tmavá keramika s oxidačním výpalem	14. – 16. století	696
KO1006; KO1007	červeně malovaná keramika	² / ₂ 13. – 15. století	602
KO2002; KO2003	redukčně pálená keramika	15. – 16. století	387
KO3002; KO3003	keramika se smíšeným výpalem	15. – 16. století	274
KO1012; KO2004; KO3001	keramika s hrubým povrchem	13. – 14. století	259
KO1005	keramika s červeným povrchem	14./15. – ½ 16. století	117
KO1008; KO1009	hladká a narůžovělá keramika	16. – 17. století	58
KO2005	tuhovaná keramika	15. století	30
KO1004	bílé zboží	15. – 16. století	23
KO2001; KO5001	loštická keramika a kamenina	od konce 14. století	12
KO1003	bíle malovaná keramika	od poloviny 16. století	5
KO1013	porcelán	17. – 18. století	2

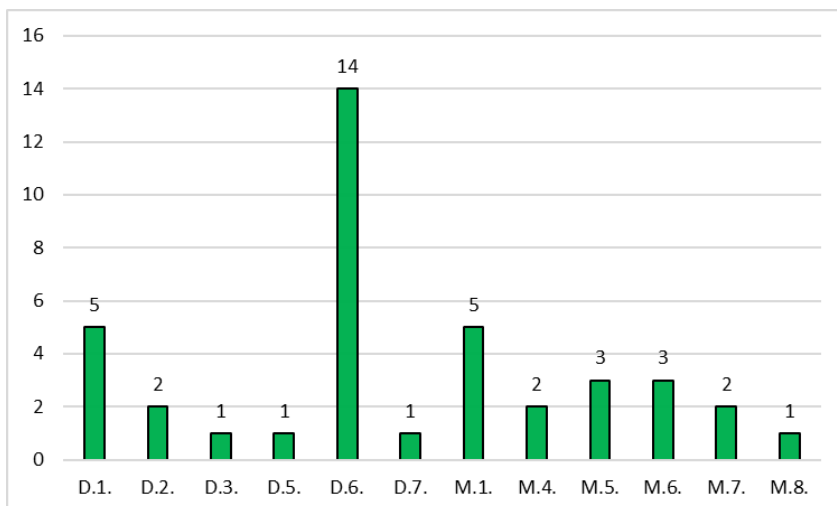
Tab. 4: Jednotlivé keramické skupiny se základní charakteristikou, rámcovou datací a počtem fragmentů.

Oranžová a béžová keramika (KO1001; KO1002; KO1010; KO1011)

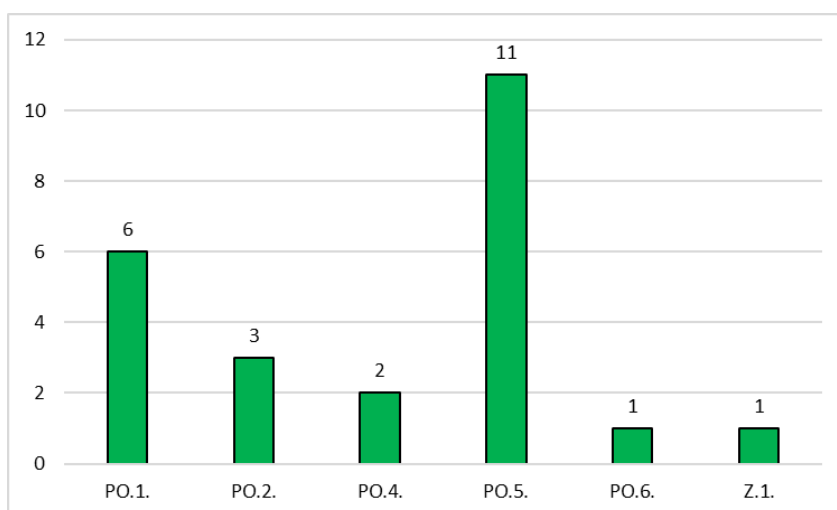
První skupina představuje keramiku béžových až oranžových odstínů s oxidačním výpalem. Jedná se středo až hrubozrnné zboží a jeho tenkostěnné jemnozrnné varianty. Celkově do této skupiny náleží 2115 keramických fragmentů, které se objevují ve všech sledovaných výzkumech. Lze tedy konstatovat, že se jedná o nejpočetnější a zřejmě jednu z nejběžnějších keramických variant v Kostelci nad Orlicí. V rámci skupiny se povedlo určit několik okrajů pocházejících z hrnců, mís, džbánů, pokliček a zásobnic; dále se mi podařilo určit několik typů uch a den z nádob (Graf 2; 3; 4; 5). Nejčastěji se objevilo okružní vně prožlabené u hrnců; zvonovitá poklička s kyjovitě rozšířeným okrajem; jednoduché okraje u mís; nízké okružní u džbánů; rovné dno s hraněným okrajem a pásková prožlábnutá ucha s rovným dnem. Výzdoba se objevila u 197 fragmentů, nejčastěji šroubovice vývalková úzká a široká (Graf 6).

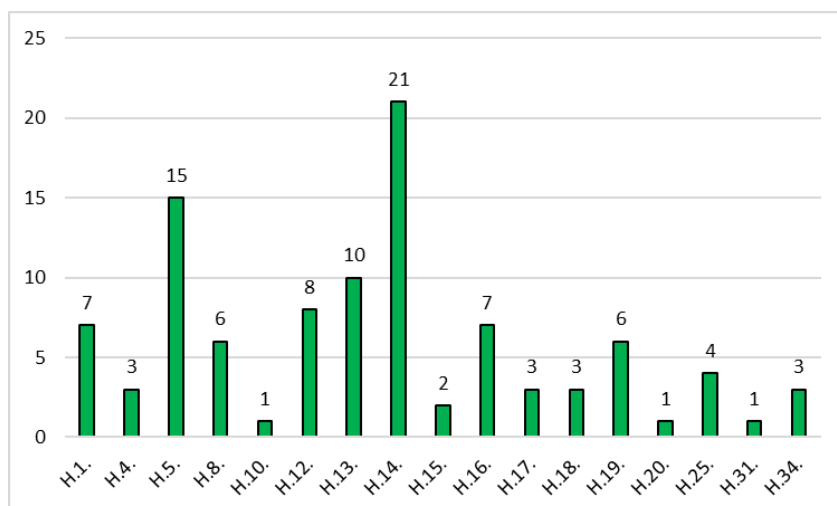
Graf 2: Typy rozpoznávaných uch a den a jejich početní zastoupení ve skupině.

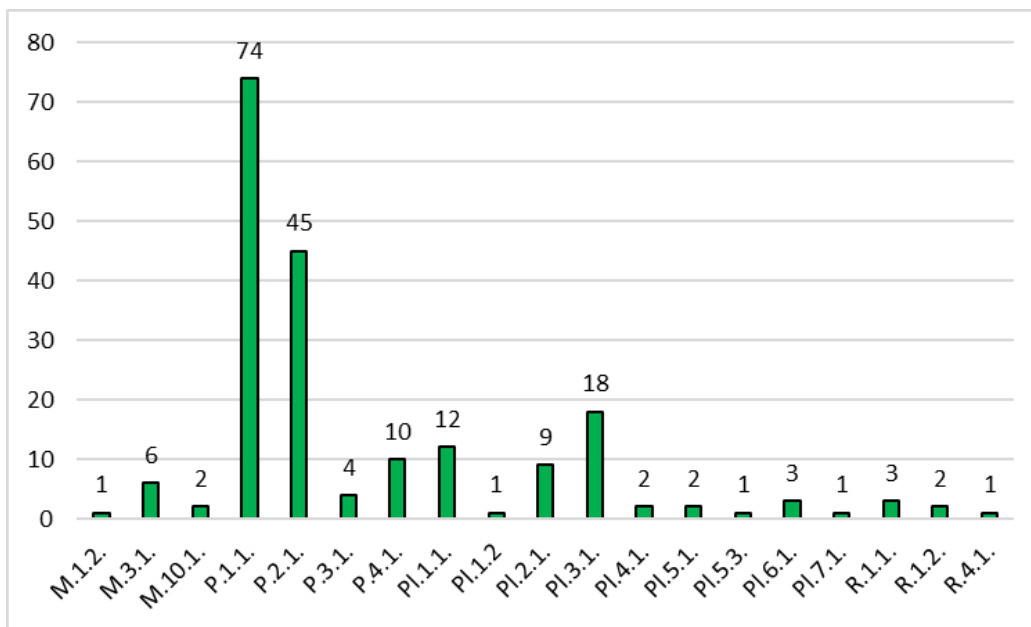
Graf 3: Typy okrajů džbánů a mís a jejich počet ve skupině.

Graf 4: Typy okrajů z pokliček a z jedné zásobnice a jejich počet.

Graf 5: Typologické zastoupení okrajů z hrnců a jejich počet.

Graf 6: Početní zastoupení výzdoby u oranžovoběžové keramiky.

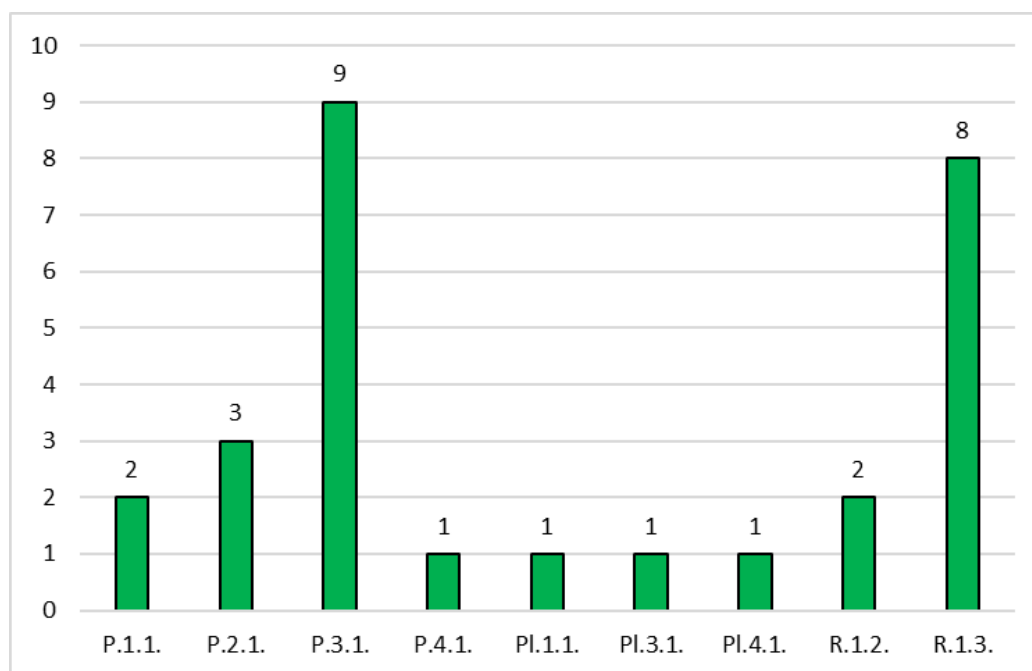
Keramika oranžových, okrových, žlutých až béžových odstínů je typická pro městské prostředí středověkých severozápadních Čech s přesahem do východních Čech (Vařeka 1998, 129–130). Tato keramika je velmi obvyklá v závěru vrcholného a celého pozdního středověku, kdy představuje důležitou složku keramického inventáře i v městském prostředí severovýchodních Čech (Drnovský 2017, 96, 99). Co se týče její přesnější datace, vyskytuje se od poloviny 15. století (Matějková 2014, 100) a přežívá až do 16. století, kdy je postupně nahrazována keramikou glazovanou (Blažková 2011, 414–420).

Oxidačně pálené zboží okrových odstínů bylo nalezeno i v historickém jádru Chrudimi (technologická skupina 4), kde bylo datováno obdobně do 15. – 16. století (Musil 2010, 5). Další analogie známe z lokality Velký Vřešťov poloha Na zámku (KT 12; KT 7), (Dragounová 2018, 37). Velmi podobnou keramiku se podařilo zdokumentovat i na lokalitách Vizmburk, kde ji zastupují keramické třídy H3 a H5 (Košťál 2007; Dvořáková 2014, 28–29); Břečtejn (KT BR1002; BR1008; BR1009), Javorník (KT JA1001; JA1002; JA1007); dále se keramika objevuje na lokalitách Skály, Pecka a Kumburk (Drnovský 2017, 96). Pro Skály zastupují tuto hrnčinu keramické třídy 2; 6; 7; 10 a 11 (Fleknová 2018, 27–30). Analogické keramické zboží pochází i z Turnova, kde bylo označeno jako keramická skupina C (Matějková 2014,

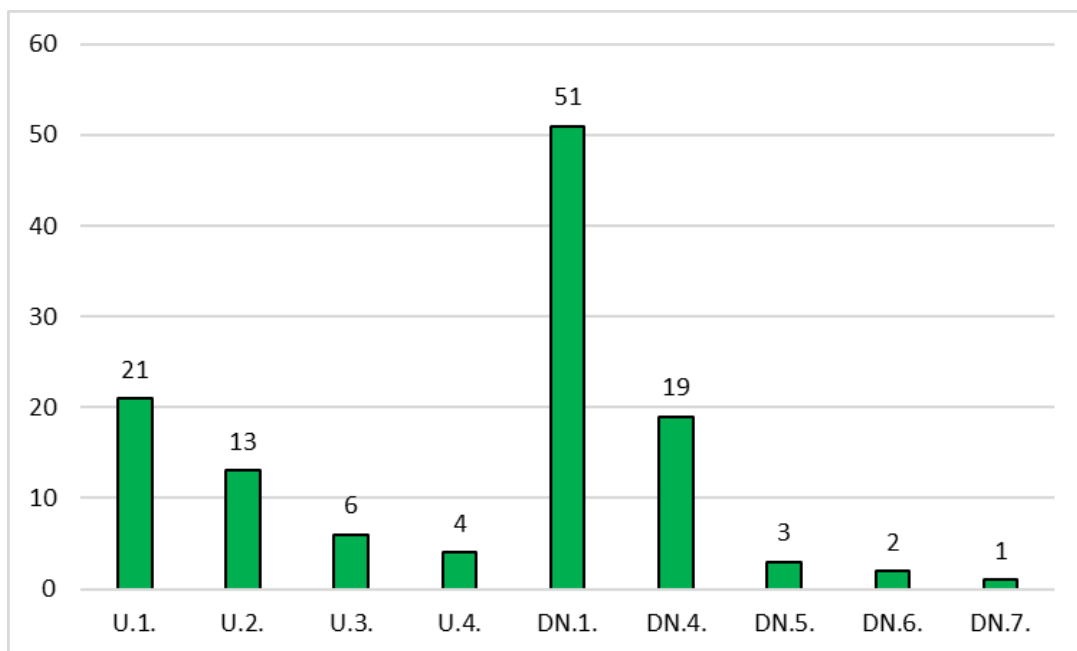
100); nebo z Lichnice pod označením KT 10 (Doležalová 2013, 147). Stejně nálezy (KT M1B3) pocházejí i z manské tvrže v Mladých Bukách (Wolf 2004, 230–231).

Glazovaná keramika (KO4001)

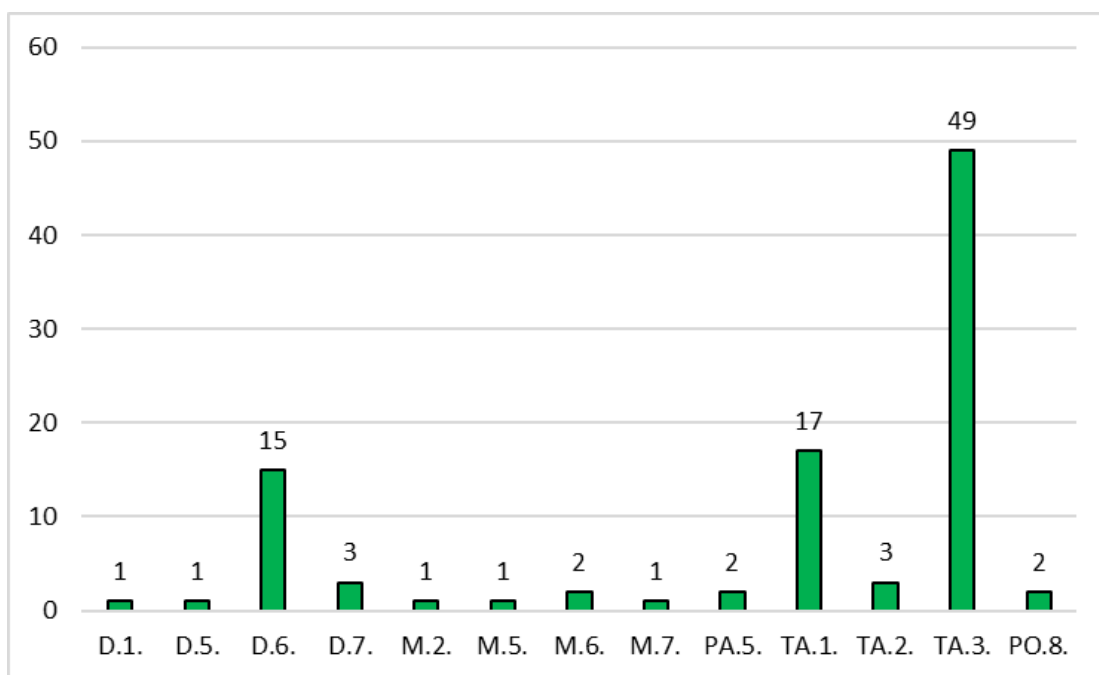
Druhou skupinu představuje glazované zboží (810 fragmentů), které se v Kostelci vyskytlo v několika variantách. Objevuje se zboží s vnitřním glazováním (415 fragmentů), s vnějším glazováním (35 fragmentů), s oboustrannou polevou (324 fragmentů), s glazovanými okraji (31 fragmentů), náhodné kapky na keramice (5 fragmentů). Barvená škála polev je velmi pestrá, objevuje se jednobarevné glazování převážně v hnědé, zelené, žluté barvě, ale zastoupeny jsou i keramické fragmenty s glazovanými motivy (rostlinné motivy, linky, proužky, puntíky apod.). Z dalších výzdobných prvků se uplatnila rytá výzdoba a šroubovice, celkem byla výzdoba uplatněna na 28 zlomcích (Graf 7). V rámci skupiny bylo dále určeno několik okrajů z hrnců, mís, džbánů a talířů (Graf 9; 10). Zpracováno bylo několik uch a den z neurčitelných nádob (Graf 8). Nejvíce se vyskytovalo rovné dno s hraněným okrajem, talíře s talířovým podokrajím a tzv. kyjovité okraje hrnců.

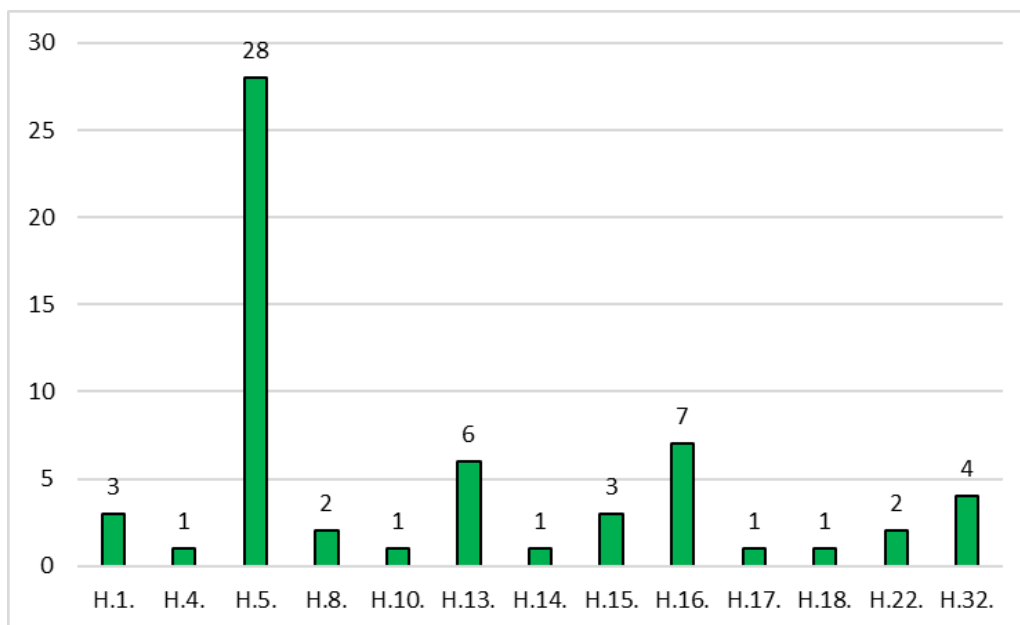
Graf 7: Zastoupení výzdoby u keramických fragmentů.

Graf 8: Počet a typy uch a den u glazované keramiky.

Graf 9: Typy okrajů džbánů, mís, pánviček, talířů a pokliček a jejich počet u glazované keramiky.

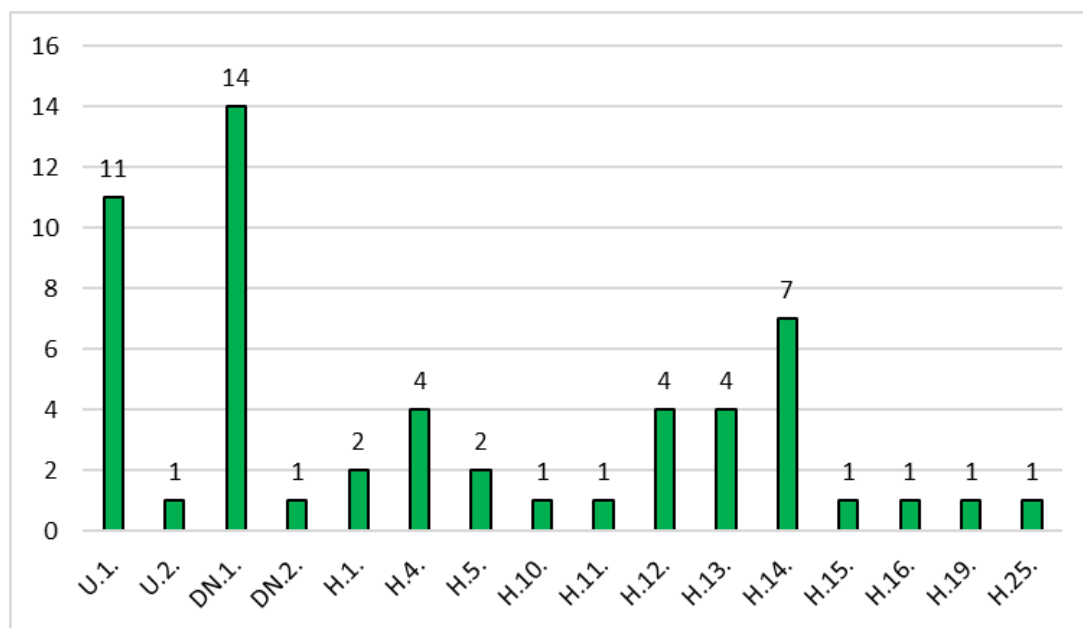
Graf 10: Typy okrajů hrnců u glazované keramiky.

S glazovaným zbožím se setkáváme zhruba od poloviny 15. století (Blažková 2013, 219–221), ale ve větší míře se užívalo až od přelomu 15. a 16. století (Drnovský 2017, 101). Obdobné soubory glazované keramiky byly nalezeny na mnoha dalších lokalitách. Novověká keramika ze 16. – 17. století se zeleným glazováním se vyskytuje na Hrubé Skále (Prostředník 1994, 103). Další analogické kolekce jsou známy z hradu Skály – KT 5 (Fleknová 2018, 32–33); z Vízmburku, kde bylo glazované zboží zařazeno do KT H4 a H8 (Košťál 2007, 50; Dvořáková 2014, 28–29); nebo z Břečtejna a Javorníku (KT BR3006, JA3003), z Kumburku a Pecky (Drnovský 2017, 98). Několik desítek glazovaných fragmentů se objevilo i v nálezech z panského sídla ve Velkém Vřešťově pod označením KT 11 (Dragounová 2018, 35). S vnitřně polévanou keramikou se můžeme setkat v nálezech z manské tvrže v Mladých Bukách – KT M1B4 (Wolf 2004, 231). Glazované zboží se samozřejmě objevuje i v městském prostředí, např. v Hradci Králové (Bláha – Sigl 2010, 234–237), nebo v Jičíně pod označením KT C2 (Peroutková-Matějková 2008, 98–100). Na Turnovsku se počátky polévaného zboží kladou do 16. století a byly zařazeny do technologické skupiny F (Matějková 2014, 104). V historickém jádru Chrudimi bylo nalezeno oxidačně pálené zboží se zelenavou glazurou (technologická skupina 5), datované do 17. – 18. století (Musil 2010, 5). Glazované fragmenty byly nalezeny i v dalších městech

severovýchodních Čech – Hořice, Náchod, Nová Paka nebo Trutnov (Drnovský 2017, 98).

Tmavá keramika s oxidačním výpalem (KO1014; KO1015)

Skupina představuje keramické zboží s oxidačním výpalem, ale tmavším povrchem. Celkově bylo v Kostelci nad Orlicí nalezeno 696 keramických fragmentů. Převažovaly výdutě, ale podařilo se rozpoznat i další tvary. Určeny byly 2 okruží z džbánů, 1 rozšířený okraj zvonovité pokličky a 9 okrajů mísy, 1 zesílený s prožlabením, 5 zavinutých a 3 palicovitě rozšířené. 1 z fragmentů náležel nožce kuthanu. Nejvíce se podařilo určit hrncovitých okrajů (4 pravidelně zeslabené, 1 ovalený, 2 kyjovité, 4 nízká okruží, 14 prožlabených okruží, 1 ovalený, 2 jednoduše profilované a 1 vzhůru vytažený s prožlabením) uch (12 páskových) a den (14 rovných den s hraněným okrajem a 1 konkávní dno), (Graf 11). Zdobeno bylo celkem 50 fragmentů, převažuje zdobení plošnou šroubovicí, ale vyskytla se i v malé míře radélka, plastické lišty nebo malované linie. Podobnost lze sledovat v keramické třídě 5 z Lichnice, která se však liší výpalem (Doležalová 2013, 142). Tato keramická skupina tak obecně spadá do průběhu 14. až 16. století.

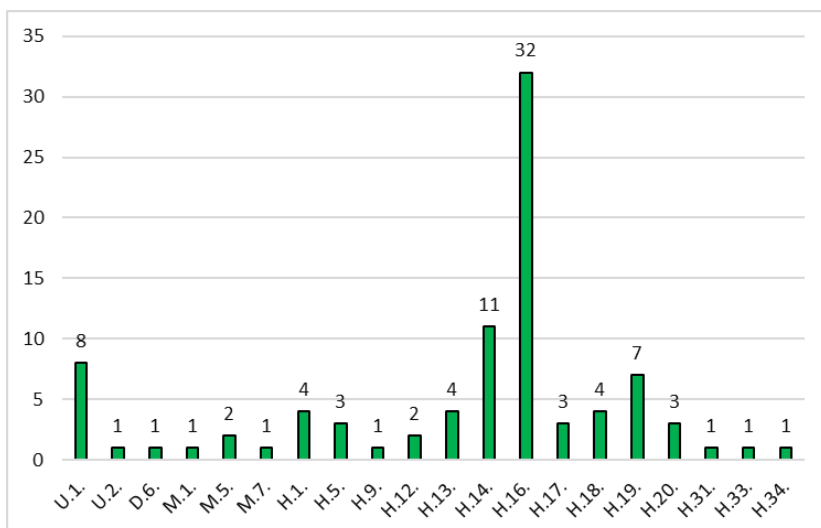

Graf 11: Zastoupení typů uch, den a okrajů z hrnců u oxidačně pálené keramiky s tmavým povrchem, a jejich počet.

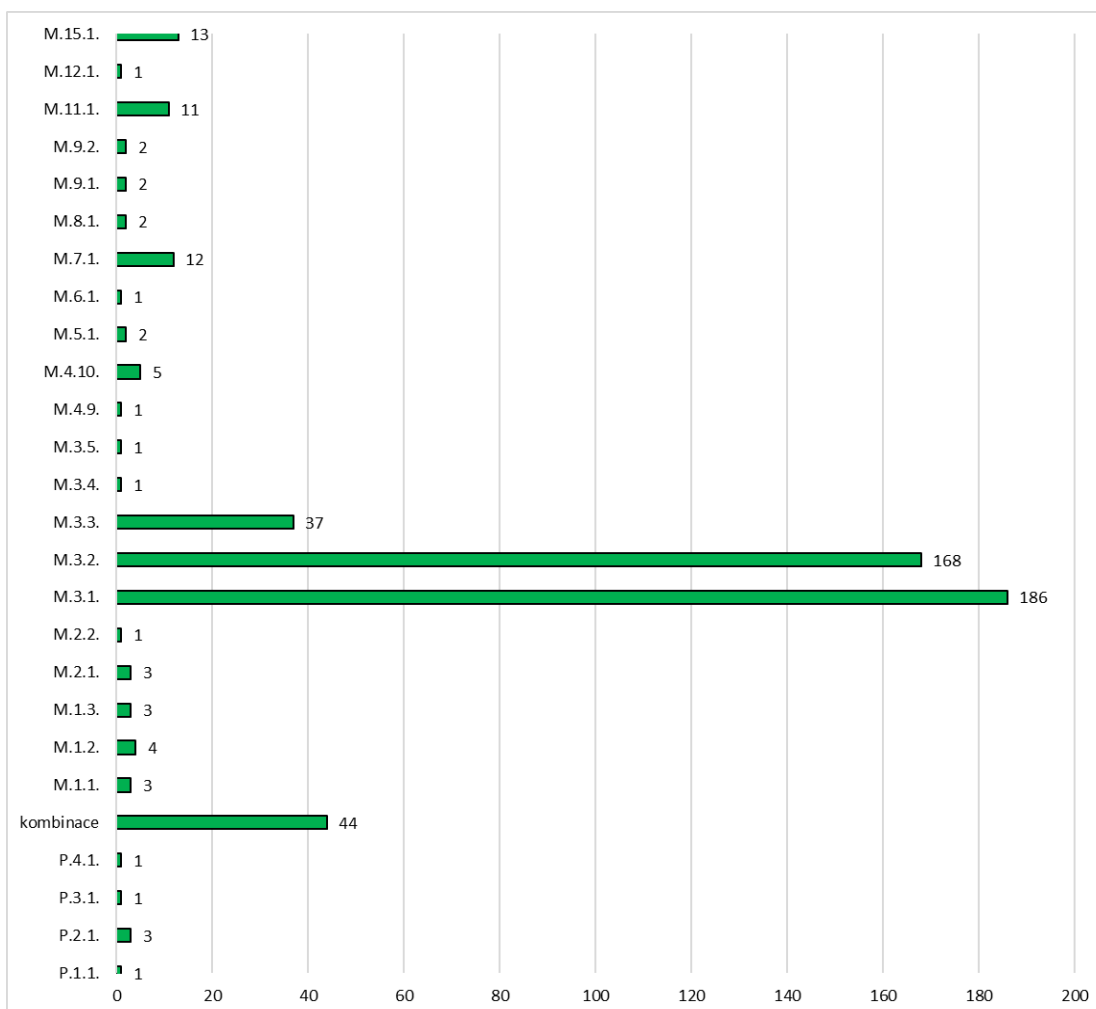
Červeně malovaná keramika (KO1006; KO1007)

Tato skupina obsahuje červeně malované zboží ve dvojitým provedení – tenkostěnné a leštěné. Celkově se jedná o 602 keramických zlomků, z toho byla u 509 fragmentů výzdoba, nejčastěji červené malování v nejrůznějších provedení. Objevují se malované linie, křížky, vlnice, mřížky nebo větvičky a jejich kombinace (Graf 13). Dále se povedlo rozeznat hrncovité okraje (4 jednoduše profilované, 3 kyjovité, 17 okruží, 32 ovalených a další), pásková ucha a několik fragmentů z mís a džbánu (Graf 12).

Červeně malovaná keramika je typická především pro severozápadní Čechy, ale vyskytuje se i na lokalitách východních Čech (Nekuda – Reichertová 1968, 137). V Severozápadních Čechách se objevuje od přelomu 13. – 14. století až do 16. století (Gabriel – Smetana 1983). Na území východních Čech se vyskytuje především ve 14. století, v následujícím století postupně vyznívá (Drnovský 2017, 99). Analogie jsou zastoupeny v poloze Na zámku ve Velkém Vřešťově – KT 10 a 13 (Dragounová 2018, 34). Další analogie jsou v souborech z Javorníku (KT JA1006) a Břečtejna (KT BR1003), (Drnovský 2017, 95); v nálezech z Rechenburku (Wolf 1983, 262); nebo v souboru z Vízmburka pod označením KT H6 (Košťál 2007; Dvořáková 2014, 29). Červeně malované zboží bylo objeveno i v nálezech z Hrádku u Bolkova (Hejna 1962, 470); nebo na pustém hradě Vražba (Sigl 1979, 30). Doložena byla i v Hradci Králové a v Chrudimi (Sehnoutková 2011, 63); v Jičíně (Peroutková–Matějková 2008, 32); nebo na panských sídlech Rotemberk, Pustohrad, Kumburk a Pecka (Drnovský 2017, 95). Oxidačně pálené zboží s červenou malbou je doloženo i v Hradci Králové (Richter – Vokolek 1995, 69–72). Stejnou keramiku označuje i KT 1 z hradu Skály (Fleknová 2018, 27); nebo keramická skupina B z Turnova. V Turnově se červeně malovaná keramika objevuje společně s nejstarší keramikou 13. století, ale i v souborech datovaných až do poloviny 16. století a představuje nejkvalitnější položku ve srovnání s ostatními skupinami (Matějková 2014, 98).

Graf 12: Zastoupení typů uch, okrajů z mís a hrnců u červeně malované keramiky a jejich počet.

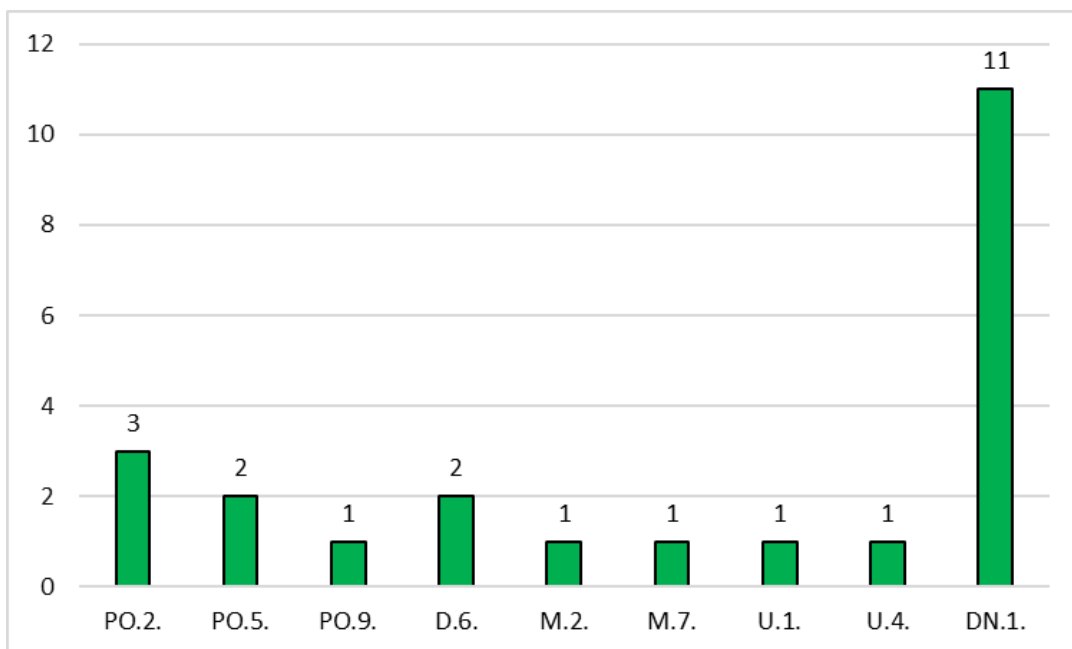

Graf 13: Přehled výzdoby u červeně malované keramiky a počet výskytu.

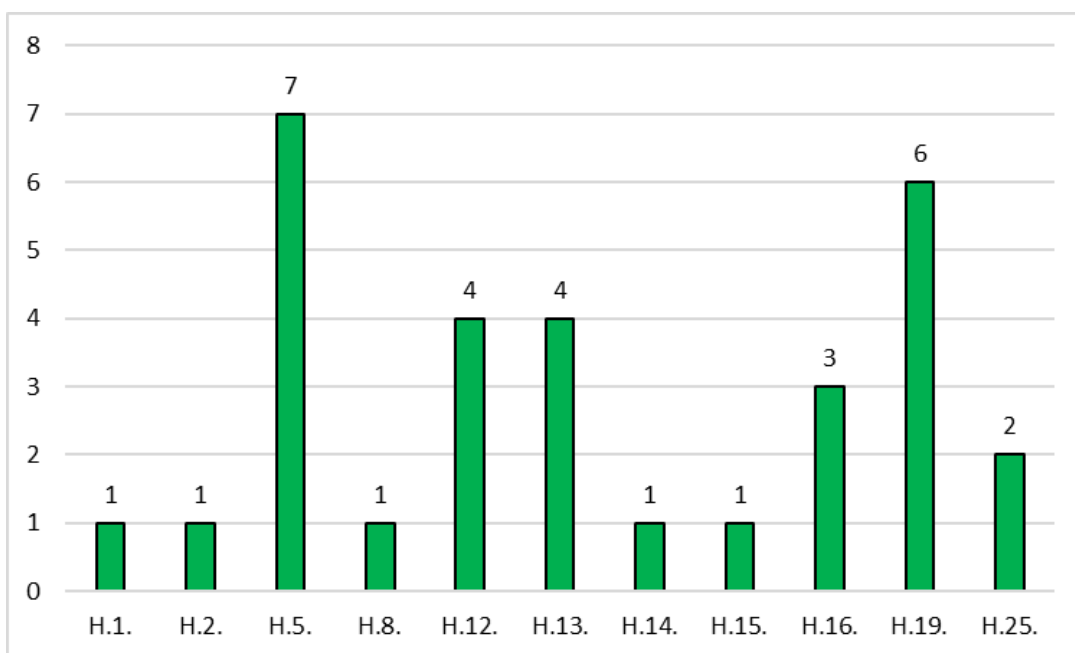
Redukčně pálená keramika (KO2002; KO2003)

Redukční zboží se v Kostelci vyskytlo ve dvou variantách – hrubé a celistvé. Celkově skupina obsahuje 387 fragmentů. Kromě výdutí se podařilo rozpoznat 31 okrajů z hrnců – 1 jednoduše profilovaný, 1 hraněný, 7 kyjovitých, 3 ovalené s vnitřním prožlabením, 4 nepravé okruží, 4 okruží vně prožlabené, 6 s nepravým okružím, 2 vzhůru vytažené. Mezi zlomky byly i 2 ucha, jedno páskové, druhé válečkovité a 11 rovných den s hraněným okrajem. Dále se mi podařilo rozpoznat několik okrajů z pokliček, 2 okraje z mís a 2 nízká okruží džbánů (Graf 14; 15). Z výzdobných prvků převažuje plošná šroubovice, ale objevilo se i rytí a plastické lišty. Celkově bylo zdobeno 50 keramických fragmentů.

Redukčně pálená keramika černošedé barvy s hrubým povrchem pochází z nálezů z historického jádra Chrudimi, kde je pod označením technologická skupina 1 datována do 15. století (Musil 2010, 4); nebo keramické třídy 215, 216 a 217 také z Chrudimi (Formánková 2016, 33–34). Analogické nálezy můžeme nalézt i v Turnovských středověkých souborech pod názvem šedá redukční keramika skupina D, které byly datovány do 15. až první poloviny 16. století (Matějková 2014, 101–102). Další podobné nálezy jsou známy z polohy Na zámku z Velkého Vřešťova, zde pod označením KT 6, 14 a 8 (Dragounová 2018, 35–36). S redukčně páleným zbožím se můžeme setkat i na Břečtejně (KT BR2001), Javorníku (KT JA2001; JA2002); Pecce, Kumburku, Adršpachu nebo v České Skalici (Drnovský 2017, 97). Další analogické nálezy pocházejí z hradu Skály označené jako KT 4 a 9 (Fleknová 2018, 28–29); z Vízmburku KT H10 a KT H15 (Dvořáková 2014, 29–37); nebo z manské tvrze v Mladých Bukách, kde náleží do KT MIB10 (Wolf 2004, 229). Redukčně pálené zboží se vyskytovalo ve východních Čechách v průběhu 15. století (Vařeka 1998, 131–132; Doležalová 2013, 173).

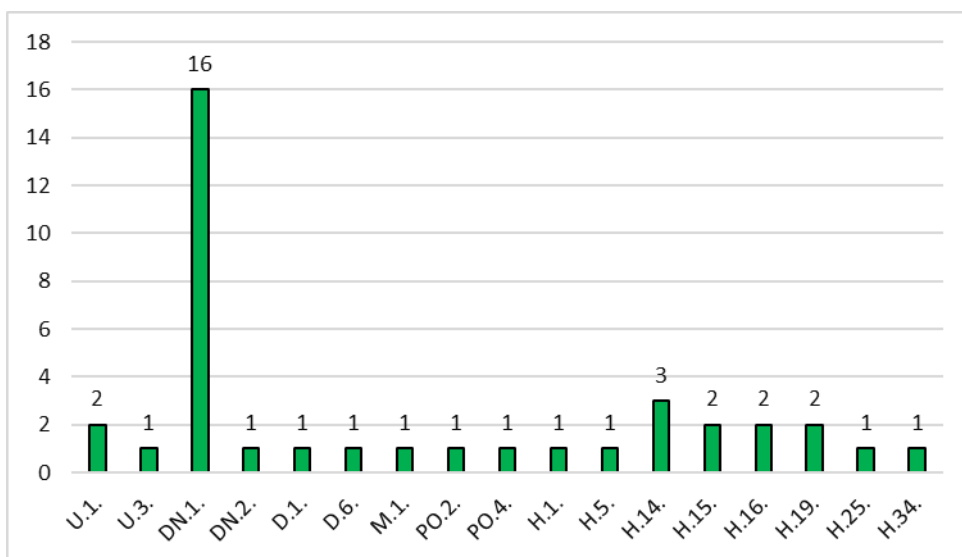
Graf 14: Typy okrajů pokliček, džbánů, mís a rozpoznaná ucha a dna a jejich počet u redukčně páleného zboží.

Graf 15: Typy okrajů hrnců a jejich počet u redukčně pálené keramiky.

Keramika se smíšeným výpalem (KO3002; KO3003)

Keramiku se smíšeným výpalem zastupují 2 KT o celkovém počtu 274 fragmentů. V rámci nich bylo možno určit několik okrajů z hrnců, džbánů, pokliček a mís. Dále se mi povedlo rozeznat 3 ucha a několik den (Graf 16). Výzdoba byla zaznamenána u 31 fragmentů. Převažuje zdobení rytou plošnou šroubovicí. Analogií pro keramiku se smíšeným výpalem se mi povedlo dohledat několik, například KT 3 a 8 z hradu Skály (Fleknová 2018, 27, 29); keramické třídy H14 a H16 z hradu Vízmburk (Dvořáková 2014, 29–30); keramické třídy BR1005 a BR1006 z Břečtejna nebo KT JA1003 z Javorníku; další podobné nálezy byly objeveny v České Skalici, na Kumburku a Pecce (Drnovský 2017, 96–97). Keramika zatím nebyla přesně časově určena, ale zřejmě spadá do 15. až 16. století (Drnovský 2017, 100).

Graf 16: Typy uch, den, okrajů z džbánů, mís, pokliček a hrnců a jejich počet u keramiky se smíšeným výpalem.

Keramika s hrubým povrchem (KO1012; KO2004; KO3001)

Keramická skupina zahrnuje hrubou hrnčinu s oxidačním, redukčním, ale i smíšeným výpalem. Celkově sem patří 259 fragmentů. Z celkového počtu se podařilo určit 13 hrcovitých okrajů – ovalené, kyjovité, jednoduše profilované, vzhůru vytažené s prožlabením, nepravá a nízká okruží. Dále se povedlo určit 1 nízké okruží džbánu, 2 zvonovité pokličky s rozšířeným okrajem a 3 okraje ze zásobnic, jeden kyjovitě rozšířený a druhý vně vyhnutý a zesílený. Podařilo se mi určit i 8 rovných den

s hraněným okrajem. Výzdoba byla u 45 fragmentů, objevují se ryté žlábký, vlnovky, důlky a plošná šroubovice.

Keramika počátku městské produkce, datovaná do 13. – 14. století, je uváděna i v nálezech z Turnova pod označením keramická skupina A (Matějková 2014, 96). Obdobná keramika je nalézána i na hradě Hrubá Skála (Prostředník 1994, 102); na Vízmburku, zde KT H1 (Dvořáková 2014, 28, 36); nebo na hradě Skály pod označením KT 12 (Fleknová 2018, 45); a v poloze Na hradě ve Velkém Vřešťově, KT 2 a 4 (Dragounová 2018, 33). Další analogií je oxidačně pálená keramika z Pustohradu, zde je také řazena na konec 13. století až do první poloviny 14. století (Durdík 1980, 262–264). Keramika připomíná i nálezy ze starší fáze I. manské tvrže v Mladých Bukách, označena KT M1B1 a M1B2 (Wolf 2004, 229–233).

Keramika s červeným povrchem (KO1005)

Pro keramiku s červeným povrchem (117 fragmentů) byly určeny 2 hrncovité okraje, jeden jednoduše profilovaný, druhý ovalený. Dále se objevil 1 zavnutý okraj z mísy a 2 pásková prožlábnutá ucha s nerovným dnem. Podařilo se rozeznat 8 rovných den s hraněným okrajem a 3 rovná dna s vytaženým okrajem. Výzdoba se objevila u 11 fragmentů, převažuje vývalková šroubovice. Červená keramika představuje oblíbené keramické zboží na Turnovsku, Jičínsku a Novopacku, které bývá někdy označováno za produkční centrum této keramiky. Oxidačně pálená hrnčina datovaná do druhé polovina 15. až první poloviny 16. století je zde uváděna pod označením keramická skupina C (Matějková 2014, 100). Podobnost lze spatřovat i v nálezech z Klatov a Velhartic, keramika je zde datovaná do 14. – 15. století, jedná se o zboží s matnou nebo leštěnou engobou červené barvy na vnější straně střepu (Waldmannová – Hůrková – Petřík – Všianský – Losos 2015, 127). Červená keramika, která se vyskytla v nálezech z Jičina, byla označena jako keramická třída B1 a, b a je datována do 14. – poloviny 16. století (Peroutková - Matějková 2008, 93).

Hladká a narůžovělá keramika (KO1008; KO1009)

Skupina obsahuje hladké a narůžovělé zboží, celkově 58 fragmentů. Z nich bylo určeno 6 jednoduše profilovaných okrajů z hrnců, 1 přehnutý okraj hrnce a 1 zvonovitá poklička s okrajem vytaženým směrem nahoru. Dále se mi podařilo zjistit 9 rovných den s hraněným okrajem. Výzdoba se uplatnila pouze u 11 fragmentů,

převažuje plošná šroubovice. Možnou analogickou keramickou třídu představují nálezy z Velkého Vřešťova z polohy Na zámku označené KT 5, keramika spadá do 16. – 17. století (Dragounová 2018, 37).

Tuhovaná keramika (KO2005)

Tuhovaná keramika obsahuje 30 fragmentů, mezi nimiž byly rozpoznány a určeny 2 okraje z hrnců, jeden ovalený a druhý pravidelně zeslabený. Dále bylo určeno 1 nízké okruží džbánu. Z výzdobných prvků se objevila plošná šroubovice, ale pouze u 1 fragmentu. Šedočerná keramika s tenkou grafitovou vrstvou na povrchu se objevuje v nálezech datovaných mincemi do 15. století (Nekuda – Reichertová 1968, 163). Dále byla tato keramika doložena na lokalitách Lipnice u Havlíčkova Brodu, hrad Okoř u Tuchoměřic, Orlík u Humpolce, Točnick u Hořovic, tvrz Martinice u Votic, Hradec Králové, České Budějovice apod. (Nekuda – Reichertová 1968, 173, 183, 195, 196, 213, 435). Pro východní Čechy se mi kromě Hradce Králové nepodařilo dohledat další analogie, zřejmě z důvodu zařazení do jiných keramických skupin/tříd v ostatní literatuře.

Bílé zboží (KO1004)

Mezi keramickými zlomky bílého zboží se objevily 2 okraje z hrnců, jeden horizontálně vyložený a druhý jednoduše profilovaný. 3 fragmenty byly zdobeny plošnou šroubovicí, dále se podařilo určit jedno rovné dno s hraněným okrajem. Fragmenty z jemné bílé hlíny byly nalezeny při výzkumu Smilova hradiska (Nekuda – Reichertová 1968, 11). Pro východní Čechy se mi nepodařilo dohledat analogie. Fragmenty z Kostelce nad Orlicí se objevují spolu s keramikou 15. – 16. století.

Loštická keramika a kamenina (KO2001; KO5001)

Skupina obsahuje 12 fragmentů patřící loštické keramice a další kamenině. Podařilo se mi určit jednu loštickou zvonovitou pokličku s kyjovitě rozšířeným okrajem. Pro další kameninu byly určeny 3 hrncovité okraje, vzhůru vytažený nezesílený; tzv. kyjovitý a jeden pravidelně zeslabený; dále 2 konkávní dna s obvodovou lištou. Produkce kameniny byla obrovská především v průběhu 18. století (Blažková – Matějková 2016, 194). Z východních Čech jsem našla analogickou keramiku v pracích o Chrudimi, kde je datování do novověku (Formánková 2016, 36;

Sehnoutková 2011, 63). Zlomek kameninové lahve s hnědozelenou polevou byl zastoupen v souboru z Hrubé Skály (Prostředník 1994, 103).

Přítomnost loštické keramiky ve východních Čechách dokládá kontakty se severní Moravou. Fragменты loštického zboží byly nalezeny na několika lokalitách ve východních Čechách (Hradec Králové, Hradištko u Žiželic, Košumberk, Chrudim apod.). Loštická keramika je koncentrována do královských měst, významných poddanských měst a panských sídel. Nálezy byly na nalezištích datovány dle nálezových kontextů, od konce 14. století do 17. století (Bláha – Frolík – Sigl 2003, 525). Loštická keramika byla vyráběna v Lošticích na Moravě z šedočerné hlíny s tvrdým výpalem. Charakteristické jsou bradavčité puchýřky na červenohnědém povrchu (Nekuda – Reichertová 1968, 150). Analogické fragmenty byly nalezeny i na Javorníku a Břečtejně (Drnovský 2017, 97), na Vízmburku pod označením KT H7 (Dvořáková 2014, 29), dále v Chrudimi pod názvem KT 224 (Formánková 2016, 35). Nálezy loštických pohárů ve východních Čechách jsou ojedinělé, hrubší zásobníkové zboží se objevuje častěji v kolekcích pozdně středověké keramiky (Vízmburk, Skály, Starý Rokytník, Česká Skalice, Kumburk, Pecka, Jičín, Hradec Králové). Nálezy se často označují jako skupina *severomoravského výrobního okruhu* (Drnovský 2017, 97).

Bíle malovaná keramika (KO1003)

Mezi fragmenty bíle malovaného zboží se podařilo určit 2 okraje talířů s talířovým podokrajím a jedno rovné dno s hraněným okrajem. Zlomky byly zdobeny bílou plošnou malbou s vyškabávaným vzorem. Talíře zdobené malbou se v nálezových souborech objevují zhruba od 16. století (Blažková 2013, 213).

Porcelán (KO1013)

Analogická KT 310 pochází z Chrudimi (Formánková 2016, 37). Keramické zlomky porcelánu nalezené v Kostelci nad Orlicí byly datovány do 17. – 18. století (Beková 1996; Beková – Dragoun 2016).

4. Vybrané archeologické výzkumy

Pro rozbor kostelecké keramiky byly vybrány 4 zásadní archeologické výzkumy, které proběhly na území města Kostelce nad Orlicí během let 1989 až 2014 (Příloha III., Obr. 4; Obr. 5). Jedná se o výzkumy s převahou objektů s materiálem z vrcholného středověku až raného novověku. Na některých výzkumech se vyskytly i nálezy z pravěku, které však nejsou předmětem této práce. V následujícím textu jsou archeologické výzkumy pro zpřehlednění popsány a hodnoceny popořadě od nejstaršího (1989) k nejmladšímu (2014).

4.1 Prodejna Orlice

Jeden z odkryvů v rámci historického jádra Kostelce nad Orlicí probíhal v letech 1989 a 1990. Záchrané akce se soustředily na parcely tří zbořených domů (čp. 28, 29, 30) v prostoru dnešní prodejny *Orlice* (Příloha III., Obr. 4; Obr. 5). Celá plocha byla odbagrována bez archeologického dohledu, proto výzkum probíhal v podstatě jen na hranách stavební jámy. Nalezena byla suterénní část obytného prostoru zaniklého požárem, část zahloubeného objektu při straně do náměstí, zbytky sklepů a opuková zeď. Z uvedených objektů pochází především keramické fragmenty z průběhu 2. poloviny 13. – 16. století (Militký 1989; Beková – Militký 2016, 332).

K tomuto výzkumu bohužel chybí terénní dokumentace, nebylo proto možné spojit jednotlivé objekty s přesnou polohou a posoudit jednotlivé vrstvy. Celkově výzkum obsahuje 2095 keramických fragmentů (Tab. 3).

Sonda 1/89

V této sondě bylo nalezeno 8 keramických fragmentů bez určení vrstev patřící do několika KT (3x KO1001; 2x KO2002; 3x KO3003). Ve vrstvě 1 bylo nalezeno celkem 10 keramických fragmentů (2x KO1007; 8x KO1014). Ve vrstvě označené 1a se vyskytl pouze 1 fragment KO2002. Následující vrstva 2 obsahovala 63 fragmentů (9x KO1001; 14x KO3001; 40x KO3003). V okolí sondy 1 proběhlo také začištění, při kterém bylo nalezeno 18 keramických fragmentů (10x KO1002; 3x KO2002; 5x KO3003). Celkově z této sondy a jejího blízkého okolí pochází 100 keramických fragmentů.

Sonda 2/89

Z této sondy pochází celkem pouze 12 keramických fragmentů. Ve vrstvách 1, 4 a z vrstvy označené *pod zdí* pochází 8 fragmentů KO1014. Z povrchového sběru provedeného východně od sondy 2 pocházejí 4 fragmenty KO2002.

Sonda 3/89

V sondě 3 se našlo pouze 11 fragmentů keramiky. Z vrstvy 2 pochází 1 fragment KO1010. Z vrstvy 3 pochází 7 fragmentů KO2002. Při provedení skrývky na ploše sondy byly nalezeny 3 fragmenty (1x KO2002; 2x KO1010).

Sonda 4/89

Nejvíce materiálu pochází ze sondy 4 (celkem 464 fragmentů). Ze skrývky plochy této sondy pochází 26 keramických fragmentů (1x KO4001; 2x KO1010; 6x KO1014; 8x KO1007; 3x KO2003; 6x KO3003). Ze sběru provedeného na ploše sondy pochází 2 fragmenty (KO1001; KO1014). Ve vrstvě 2 bylo nalezeno 18 fragmentů (9x KO2003; 1x KO1007; 7x KO1001; 1x KO1010). Ve vrstvě 4 bylo nalezeno 24 fragmentů (1x KO1007; 10x KO1014; 12x KO1001; 1x KO2002). Z vrstvy 6 pocházejí 2 fragmenty KO2002; z vrstvy 7 pak 2 fragmenty KO1001. Vrstva 8 obsahovala 9 zlomků keramiky (1x KO1007; 7x KO1001). Ze sběru pod vrstvou 15 pochází 16 keramických úlomků (1x KO3003; 6x KO2002; 3x KO2003; 4x KO1001; 2x KO1010).

Dále byla sonda dělena na objekty označené 1 a 2. V objektu 1 se našlo celkově 45 keramických fragmentů. Ze sběru u východní stěny objektu 1 se podařilo získat 6 fragmentů (4x KO1007; 2x KO2002). Z vrstvy 15 to bylo 20 fragmentů (3x KO1014; 3x KO1010; 4x KO3003; 10x KO2003). V další vrstvě 16 se našlo 19 keramických zlomků (2x KO1007; 2x KO2003; 2x KO1001; 13x KO1014).

V objektu 2 bylo celkově 321 keramických fragmentů. V jižním profilu objektu 2 ve vrstvě 9 bylo nalezeno 8 keramických fragmentů (5x KO1001; 3x KO1014). Ve vrstvě 10 bylo zlomků 7 (3x KO3003; 1x KO1007; 3x KO2003). Ve vrstvě 11 bylo 5 keramických fragmentů KO1001. Ve vrstvě 12 bylo nalezeno celkově 131 keramických fragmentů (7x KO1009; 6x KO1007; 40x KO2002; 20x KO1014; 32x KO1002; 17x KO2003; 9x KO2004; 4x KO1001), písemná dokumentace však

připouští možné mísení s vrstvami 9, 13 a 14. Z vrstvy 13 byly získány 4 zlomky KO1014. Z neoznačené nejspodnější vrstvy jižního profilu pochází 16 keramických fragmentů (6x KO1001; 5x KO3003; 5x KO1014).

Ve východním profilu objektu se našlo celkově 146 zlomků. Z vrstev 3 a 5, evidovaných společně, pochází 34 fragmentů (24x KO1001; 10x KO1014). Z vrstev 6 až 12 je 85 keramických zlomků (27x KO1014; 19x KO1002; 6x KO1007; 9x KO1010; 20x KO2002; 2x KO2004; 2x KO2003). Z vrstev 13 až 15 východního profilu objektu 2, bylo nalezeno celkem 27 zlomků (1x KO1007; 7x KO2002; 9x KO1014; 10x KO1001).

Sonda 5/89

Celkově tato sonda obsahuje 433 keramických fragmentů. V neoznačené vrstvě bylo nalezeno 9 keramických fragmentů (4x KO1014; 1x KO1002; 4x KO3003). Sonda obsahuje objekty 3, 4 a pravděpodobně 5. Objekt 3 představuje 59 fragmentů (39x KO4001; 19x KO1002; 1x KO1014). Objekt 4 obsahuje celkově 308 keramických fragmentů z několika vrstev. Ve vrstvě 1 sektoru 2 bylo nalezeno 46x KO1001; 125x KO4001; 54x KO1007; 16x KO1014; 3x KO1010. V sektoru 3 vrstvě 3 byly nalezeny 2x KO2003; 1x KO1007. Vrstva 2 obsahovala 5 fragmentů KO1001. V sektoru 2 ve vrstvách 16 a 22 byly nalezeny 4 zlomky (2x KO1014; 1x KO3003, 1x KO1001). Sektor 2 a příslušné vrstvy 16, 18, 20, 21, 22 obsahovaly celkem 24 fragmentů (9x KO2003; 3x KO1007; 5x KO1010; 7x KO3003). Dále byl nalezen 1 fragment KO1007 bez vrstvy a sektoru. Ve vrstvě 19 se objevily 3 fragmenty KO3003. Vrstva 18 obsahovala 13 fragmentů (3x KO2002; 3x KO1014; 2x KO3003; 4x KO1001; 1x KO2004). Sektor 2 a 1 vrstva 30 celkově obsahovaly 3 fragmenty KO1014. V sektoru 3 ve vrstvě 17 se našlo 8 fragmentů (2x KO1001; 6x KO1014).

Objekt 5, který zřejmě spadá do této sondy, ale v dokumentaci nebyl jednoznačně přiřazen, obsahuje 57 keramických zlomků (16x KO1001; 2x KO1010; 29x KO2003; 10x KO1014).

Situace A/90

Celkem se v sondě objevilo 936 fragmentů keramiky. Bez určených vrstev je 75 fragmentů (11x KO1001; 26 KO1007; 13x KO1002; 7x KO1011; 12x KO1010; 2x KO4001, 4x KO2002. Ve vrstvě I bylo 804 fragmentů (230x KO1007; 37x KO1010;

9x KO1005; 8x KO3002; 246x KO1002; 6x KO1009; 8x KO2004; 60x KO1014; 23x KO1001; 170x KO1011; 3x KO2003; 3x KO4001; 1x KO2001. Ve vrstvě II bylo nalezeno 6 fragmentů (1x KO1005; 1x KO2002; 1x KO1007; 2x KO1004; 1x KO4001). Ve vrstvě V se podařilo nalézt 51 fragmentů (4x KO1005; 1x KO4001; 20x KO1001; 16x KO1007; 10x KO3002).

Situace B/90

Celkově se objevilo 62 fragmentů. Vrstva 19 obsahovala 2 fragmenty (KO2005; KO2004). Vrstva 20 obsahovala celkově 7 zlomků (6x KO3003; 1x KO2003). Vrstva 21 měla celkem 14 fragmentů (9x KO1014; 2x KO1007; 3x KO1010). Vrstva 23 obsahovala 29 zlomků (10x KO1002; 2x KO1007; 1x KO2005; 2x KO2003; 3x KO1014; 11x KO3003). Vrstva 23/3 obsahovala 1 fragment KO1004. Ve vrstvě 24 byl nalezen pouze 1 zlomek KO2004. Vrstva 25 obsahovala jen 2 fragmenty (KO1004; KO1002). Ve vrstvě 26 se podařilo najít pouze 1 fragment KO2005. Vrstva 27 obsahovala 3 zlomky KO3001. Poslední vrstva 28 poskytla 1 fragment KO2003, stejně tak vrstva 29 obsahovala pouze 1 úlomek KO1004.

Situace C/90

Situaci C/90 představuje celkově jenom 17 zlomků. Vrstva 5 má 6 fragmentů KO1001. Vrstva 7 jenom 1 fragment KO4001. Ve vrstvě 11 byl nalezen 1 zlomek KO2002. Vrstva 13 obsahovala 9 úlomků (4x KO4001; 1x KO1002; 2x KO1001; 2x KO3003).

Nezařazené objekty a polohy

Nezařazený objekt 8/89 obsahoval 6 keramických fragmentů (1x KO1014; 1x KO2002; 4x KO1001). Poloha 6/89 *u příčné zdi* obsahovala 14 zlomků (1x KO1014; 2x KO1001; 3x KO3003; 7x KO2003). Poloha 7/89 měla celkově 31 úlomků, vrstva 3 obsahovala 6 fragmentů (4x KO2003; 2x KO1001). Vrstva 5 Polohy 7/89 obsahovala 25 fragmentů (9x KO1001; 10x KO1014; 6x KO3003). V poloze 8/89 proběhl povrchový sběr, který přinesl 2 fragmenty (KO1007; KO2002). Další sběr proběhl na náměstí Palackého, kde byl objeven 1 fragment KO2004. Z vybagrovaného souvrství blízko domu čp. 27 pochází 6 keramických fragmentů (4x KO1001; 2x KO3003). Celkově nezařazené objekty a polohy představují 60 keramických fragmentů.

4.1.1 Rozbor nálezových situací

Výzkum bohužel postrádá detailnější terénní dokumentaci. Z několika černobílých fotografií pořízených na ploše, krátkého popisu výzkumných prací a vlastních zjištění, jsem se tedy rozhodla zhodnotit prezentované sondy a situace pro tento výzkum dohromady z pohledu relativního vývoje keramiky (na základě keramických skupin datovaných v kapitole 3.2.1). Zároveň popisují typologické zastoupení okrajů, den, výzdoby apod. (podle Příloha I.)

Výzkum přinesl ojedinělé zlomky nejstarší keramiky datované do průběhu 2. poloviny 13. – počátek 14. století v této práci označené jako keramické třídy KO1012; KO2004 (Příloha II., Tab. 2) a KO3001. Tato keramika byla zastoupena v některých situacích výzkumu v dnešních prostorách prodejny Orlice. Celkově 40 ks keramických fragmentů z nejstarší fáze města bylo zastoupeno v situacích A/90; B/90; sonda 1/89; sonda 4/89; sonda 5/89 a jeden zlomek pochází ze sběru provedeného na náměstí Palackého. Celkem bylo nalezeno 33 výdutí z neurčitelných nádob, u některých se objevila výzdoba (1x P.3.1; 1x R.1.2; 2x P.2.1). Dále bylo nalezeno 1 dno z neurčitelné nádoby typu DN.1.3 s podsýpkou a měřitelným průměrem 12 cm. V souboru se vyskytlo 6 okrajů, 1 neurčitelný a 5 z hrncovitých nádob (H.12.1; H.12.40; H.12.63; H.12.64; H.13.1) s výzdobou na výduti (2x P.2.1; 1x P.2.2; 2x P.1.1; 1x R.2.1).

Intenzivní osídlení města bylo doloženo také z průběhu 14. století až 15. století, většina keramických zlomků pochází z několika zahloubených objektů. Keramika datovaná do tohoto časového úseku představuje keramické třídy KO1005; KO1007 (Příloha II., Tab. 3); KO1014; KO2001, jejichž fragmenty byly nalezeny v situacích A/90; B/90; sonda 1/89; sonda 2/89; sonda 4/89; sonda 5/89; objekt 8/89; poloha 6/89; poloha 7/89; poloha 8/89. Celkově se jedná o 641 keramických fragmentů. Převažují klasicky fragmenty z výdutí neurčitelných nádob, ale podařilo se rozpoznat i 83 určitelných okrajů hrnců⁶ a mís (1x M.5.1; 1x M.5.3; 1x M.5.4; 1x M.6.1); 9 den (4x DN.1.1; 4x DN.1.3; 1x DN.6.4) s viditelným odříznutím u 8 z nich; 8 uch (3x U.1.2; 4x U.1.3; 1x U.2.4) a 1 nožka kuthanu. Výzdoba se uplatnila především u KT KO1007

⁶ 3x H.1.1; 2x H.1.5; 1x H.5.1; 1x H.5.7; 1x H.10.18; 1x H.11.1; 1x H.12.2; 1x H.12.3; 1x H.12.16; 1x H.12.40; 1x H.12.59; 4x H.13.1; 1x H.13.3; 1x H.13.8; 5x H.14.7; 23x H.16.1; 1x H.16.2; 3x H.16.3; 2x H.16.16; 1x H.16.18; 1x H.16.19; 2x H.16.20; 1x H.16.26; 1x H.17.6; 1x H.17.7; 1x H.17.8; 2x H.18.2; 1x H.18.7; 1x H.18.8; 6x H.19.1; 1x H.19.16; 1x H.20.1; 2x H.20.15; 1x H.25.1; 1x H.33.9; 1x H.34.14.

v podobě červené malby v nejrůznějších provedení.

Další skupinou je keramika, která nastupuje až v 15. století a přetrvává i do 16. století. Do tohoto časového úseku zasahují i předchozí keramické třídy (KO1005; KO1007; KO1014; KO2001), které se však mohou objevovat i dříve. Nastupující keramikou jsou KT (KO1001; KO1002; KO1004; KO1010 (Příloha II., Tab. 2); KO1011; KO2002 (Příloha II., Tab. 3); KO2003 (Příloha II., Tab. 3); KO2005; KO3002; KO3003; KO4001) objevující se ve všech sondách a situacích. Celkový počet keramických zlomků pro tento časový úsek je 1401. KT 4001 neboli glazovaná keramika (především oboustranná glazura) zasahuje do dalších století. Podařilo se určit 67 den (25x DN.1.1; 3x DN.1.2; 25x DN.1.3; 1x DN.1.4; 1x DN.1.5; 4x DN.2.1; 5x DN.4.1; 2x DN.4.2; 1x DN.6.1), převažuje odříznutí a průměry den se pohybují od 5 do 22 cm. Dále bylo určeno 52 uch (21x U.1.2; 3x U.1.4; 8x U.1.5; 2x U.1.6; 5x U.2.4; 2x U.2.5; 1x U.2.8; 5x U.3.1; 5x U.3.2); 4 knoflíky z pokliček (2x KN.1.8; 1x KN.1.3; 1x KN.1.7). Dochovalo se i 111 keramických zlomků okrajů nádob. Mezi nimi byly 1 okraj ze zásobnice (Z.1.1.); 2 fragmenty z glazované pánvičky (PA.5.1); 9 oboustranně glazovaných talířů (3x TA.1.1; 1x TA.2.1; 1x TA.3.1; 1x TA.3.2; 3x TA.3.3); 8 pokliček (2x PO.1.1; 2x PO.2.2.; 1x PO.2.6; 1x PO.5.6), z toho 2 vnitřně glazované s měřitelným průměrem ústí 23 cm (PO.8.2); 7 džbánů, z toho 3 jsou oboustranně glazované, s průměrem ústí 12–21 cm (5x D.6.2; 1x D.6.3; 1x D.6.4).

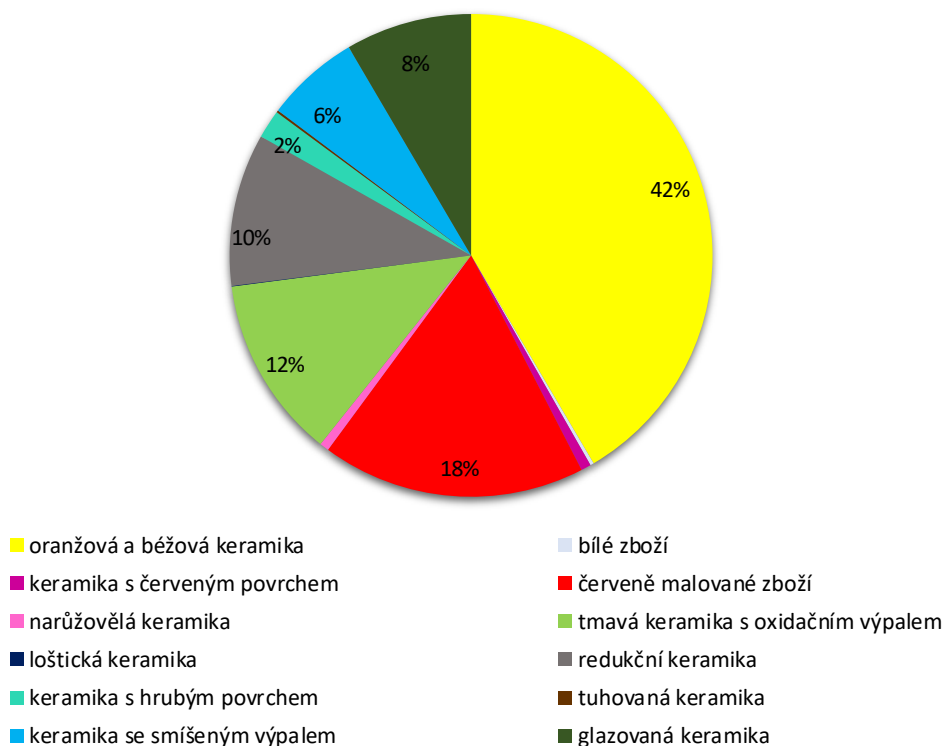
Dále 10 zlomků z okrajů mís (4x M.1.6; 1x M.5.1; 1x M.5.4; 1x M.5.7; 1x M.8.1), z toho 2 oboustranně glazované (M.6.1). Dále se podařilo určit 74 okrajů z hrnců, 14 oboustranně glazovaných (2x H.5.5; 6x H.13.1; 2x H.16.1; 2x H.16.8; 1x H.22.2; 1x H.32.10) s měřitelným průměrem ústí 9–14 cm, 1 s vnitřní polevou (H.17.9) a zbytek bez glazury⁷ s měřitelným průměrem ústí 8–31 cm. Podařilo se také rozpoznat 1 nožku z kuthanu. Zbytek fragmentů představují převážně nezdobené výdutě. Nejmladší skupinou objevující se až od 16. století je keramická třída KO1009 zastoupena pouhými 13 fragmenty, které se objevily v sondě 4/89 a situaci A/90. Podařilo se rozpoznat 6 den (DN.1.1) s měřitelným průměrem 11–12 cm. Ostatní

⁷ 1x H.1.1; 1x H.1.2; 1x H.4.4; 2x H.5.1; 1x H.5.4; 1x H.8.2; 2x H.8.15; 1x H.10.1; 2x H.12.31; 2x H.12.40; 2x H.12.38; 1x H.12.16; 8x H.13.1; 1x H.13.2; 1x H.13.5; 1x H.14.1; 5x H.16.1; 2x H.16.2; 1x H.16.20; 1x H.16.25; 3x H.17.5; 1x H.18.1; 1x H.18.6; 1x H.18.9; 1x H.19.1; 2x H.19.4; 1x H.19.10; 1x H.19.15; 2x H.19.16; 1x H.19.22; 1x H.19.52; 1x H.19.53; 1x H.19.55; 1x H.20.4; 1x H.25.3; 1x H.25.7; 1x H.34.17; 1x H.34.18.

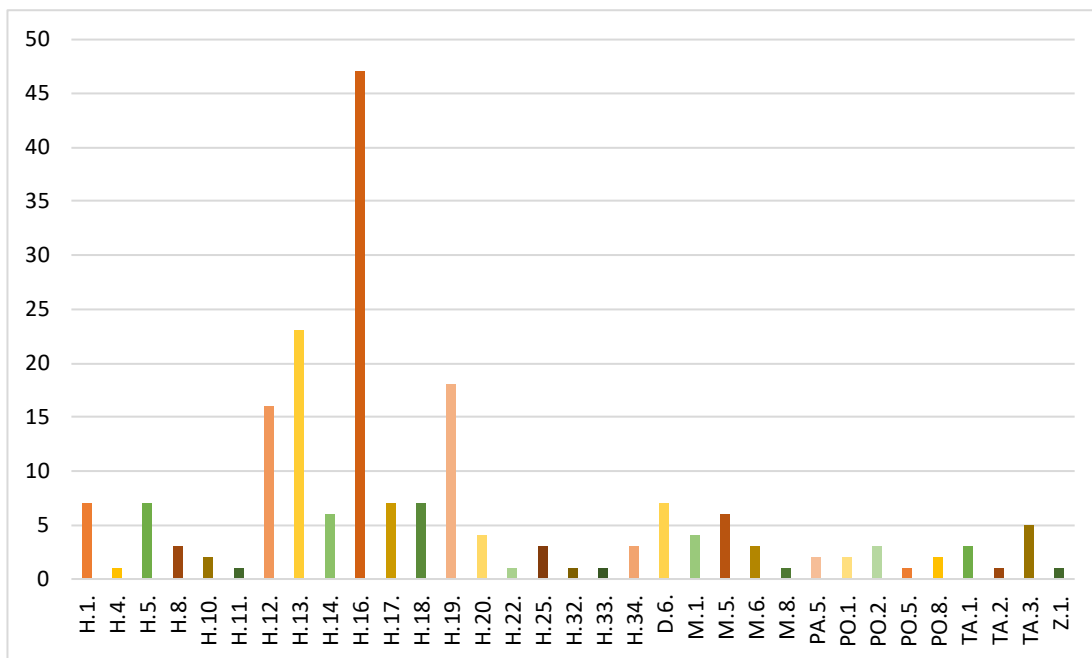
fragmenty představují převážně nezdobené výdutě.

Nejčastěji se na lokalitě vyskytly keramické skupiny oranžové, béžové a červeně malované keramiky. Dále se hojně objevila tmavá keramika s oxidačním výpalem a redukčně pálené zboží. Projevila se i glazovaná keramika a keramika se smíšeným výpalem. Další keramické skupiny se objevily méně nebo vůbec (Graf 17).

Co se týče trendů okrajů (Graf 18), nejčastěji se objevily okraje hrnců. Z nich převažovaly okraje ovalené bez vnitřního prožlabení; okruží vně prožlabená a nepravá okruží (H.16.; H.13.; H.19.; H.12.). U džbánů se objevil pouze 1 typ okraje s nízkým okružím (D.6.). Mísy měly nejvíce okraje jednoduché nebo zavinuté (M.1.; M.5.). Dále bylo rozpoznáno několik typů zvonovitých poklic, nejčastěji s rozšířeným okrajem směrem nahoru (PO.2.). U talířů pak převažovaly okraje s talířovým podokrajím (TA.3.).

Graf 17: Procentuální zastoupení keramických skupin na lokalitě *prodejna Orlice*.

Graf 18: Zastoupení typů okrajů na lokalitě prodejna Orlice.

4.2 Hotel Panský dům

V roce 1992 byl zrealizován záchranný archeologický výzkum v zadní části parcely za restaurací *Panský dům* – Tyršova ulice čp. 15 (Příloha III., Obr. 4; Obr. 5). Velká část plochy byla bohužel odbagrována až do hloubky 3 m od původního povrchu bez archeologického dozoru, výzkum se tedy mohl soustředit hlavně na jižní stěny stavební jámy. Zjištěné objekty byly zdokumentovány a po polovinách vykopány. Vybrán nebyl pouze celý objekt 4/92, protože hrozilo zřícení zeminy nad ním. V západní stěně výkopu bylo zjištěno dřevěné vědro, které bylo ze stěny vydlabáno. Zaměření bylo provedeno M. Bekovou. Celkově bylo v jižní stěně nalezeno 5 objektů, které byly překryty valounovou zádlážbou. Kromě keramiky spadající do vrcholného středověku až novověku byly nalezeny: 1 mince Marie Terezie, dřevěné vědro, zlomky kachlů, fragmenty skleněných lahví apod. (Beková 1996; Beková – Militký 2016, 333). Z výzkumu jsem celkově zpracovala 794 keramických fragmentů (Tab. 3). Terénní dokumentace je součástí této práce (Příloha III., Obr. 6; Obr. 7; Obr. 8).

Objekt 1/96

Objekt 1/96 představuje celkem 400 keramických fragmentů. Ve vrstvě I se objevilo 327 zlomků keramiky z několika keramických tříd (2x KO1001; 8x KO1002; 5x KO1003; 3x KO1004; 291x KO4001; 3x KO1008; 6x KO5001; 4x KO1010; 1x KO1011; 1x KO1013; 3x KO2002). V další vrstvě označené II bylo 27 zlomků (10x KO4001; 5x KO1001; 3x KO1002; 1x KO1005; 7x KO3003; 1x KO1015). Ve vrstvě III bylo nalezeno 36 fragmentů (3x KO1001; 2x KO1005; 2x KO1007; 4x KO4001; 2x KO1010; 5x KO1011; 6x KO2002; 12x KO3003). Poslední vrstva IV obsahovala pouze 10 úlomků keramiky KO3003.

Objekt 2/96

Druhý objekt představoval 161 keramických fragmentů. Ve vrstvě (chybně označené) IXX bylo pouze 10 fragmentů (1x KO2005; 4x KO1007; 1x KO1001; 3x KO1002; 1x KO1014). Vrstva XIV obsahovala 81 zlomků (3x KO1001; 5x KO1005; 49x KO4001; 2x KO1009; 4x KO2003; 2x KO3003; 16x KO1014). Ve vrstvě XV bylo celkem nalezeno 32 keramických fragmentů (3x KO1001; 9x KO1002; 1x KO1006; 1x KO5001; 4x KO1011; 6x KO2002; 2x KO2003; 2x KO3002; 1x KO3003; 2x KO1014; 1x KO2005). Další vrstva označená XVI měla pouze 11 fragmentů (2x KO1006; 2x KO1011; 1x KO1010; 3x KO3002; 1x KO1002; 1x KO2005; 1x KO2003). Vrstva XVII obsahovala 16 fragmentů (1x KO1001; 2x KO4001; 1x KO1010; 1x KO1011; 2x KO2002; 5x KO3003; 2x KO1014; 2x KO2005). Ve vrstvě XXI bylo nalezeno 11 fragmentů (2x KO1002; 1x KO2003; 5x KO3003; 3x KO1014).

Objekt 3/92

Celkově objekt obsahoval 163 keramických fragmentů. Ve vrstvě označené *mezi trámy* bylo nalezeno pouhých 13 glazovaných zlomků (KO4001). Z vrstvy IX smíchané s čoučkou VIII pochází 1 úlomek KO1002. Z vrstev X a XI pochází 24 fragmentů (9x KO1002; 3x KO1011; 2x KO3002; 3x KO1014; 7x KO2005). Ve vrstvě XII se našlo 8 zlomků keramiky (1x KO2001; 1x KO1010; 2x KO2002; 2x KO3002; 1x KO3003; 1x KO1015). Vrstva XIII obsahovala 52 fragmentů (14x KO1002; 1x KO1004; 2x KO1005; 2x KO1007; 2x KO4001; 2x KO2001; 1x KO1009; 2x

KO2002; 3x KO3002; 10x KO3003; 13x KO2005). V poslední vrstvě XIV tohoto objektu bylo objeveno 65 keramických úlomků (5x KO1001; 13x KO1002; 4x KO1007; 19x KO4001; 1x KO1009; 1x KO1010; 1x KO1011; 4x KO2002; 4x KO3002; 7x KO3003; 5x KO1014; 1x KO1015).

Objekt 4/92

Celkový počet fragmentů v objektu 4/92 je 40. Vrstva II jich obsahovala 12 (5x KO4001; 1x KO1005; 2x KO1011; 1x KO3003; 2x KO1009; 1x KO1014). Vrstva VI pak měla zbylých 28 zlomků (1x KO1001; 7x KO1002; 1x KO1005; 3x KO1007; 1x KO1010; 1x KO1011; 9x KO2003; 3x KO3003; 2x KO1014).

Objekty 5/92 a 6/92

Objekt 5/92 představuje *obsah vědra* nalezeného na lokalitě. Fragmentů zde bylo odkryto 14, většina byla glazována (10x KO4001; 2x KO1002; 1x KO1011; 1x KO1005). V objektu 6/92 ve vrstvě V bylo nalezeno 5 keramických zlomků KO1001.

Nezařazené objekty a polohy

Z povrchového sběru provedeného na staveništi pochází 1 fragment KO1012. Dále sem bylo zařazeno 10 keramických zlomků (2x KO1001; 2x KO1007; 2x KO4001; 1x KO2002; 2x KO3003; 1x KO2005), které zřejmě spadají do objektů 2/92; 3/92 nebo 4/92.

4.2.1 Rozbor nálezových situací

Tento výzkum je posouzen dle jednotlivých objektů, jejich vrstev a z pohledu relativního vývoje keramiky (na základě keramických skupin datovaných v kapitole 3.2.1). Zároveň popisují typologické zastoupení okrajů, den, výzdoby apod. (podle Příloha I.) V jižní straně výkopů byly nalezeny překrývající se jámy a jímky, celkově 5 objektů. Všechny jímky byly překryty valounovou dlažbou položenou na trámky.

Objekt 1/92 byl díky nálezů mince Marie Terezie datován do 2. poloviny 18. století (Beková 1996). Jímka obsahovala značnou část variabilní glazované keramiky, ale i středověkou keramiku. Jedná se tedy o značně promíšený objekt. Ve vrstvě I se vyskytla keramika 15. – 16. století (KO1001; KO1002; KO1003; KO1004; KO1010; KO1011; KO2002) s výzdobou (1x R.1.2; 2x Pl.5.2; 1x Pl.6.1; 1x R.6.1; 4x M.10.1). Z keramiky 15. – 16. století se podařilo kromě výdutí určit několik okrajů hrnců

(Příloha II., Tab. 4) s měřitelným průměrem ústí 13–26 cm (2x H.5.4; 1x H.13.1; 1x H.14.11; 1x H.16.28); mís s měřitelným průměrem ústí 15 cm (1x M.6.1; M.7.17); a talířů s měřitelným průměrem ústí 20 cm (2x Ta.3.5). Dále se v souboru vyskytla 2 ucha (U.1.2; U.2.2) a 7 den (5x DN.1.1; 1x DN.1.3; 1x DN.4.1) s měřitelným průměrem 11–22 cm. U den se objevilo odříznutí i podsýpka. K tomuto časovému období náleží i nález části nožky kuthanu. Dále bylo rozpoznáno několik fragmentů 16. – 17. století (KO1008), zde bylo možné rozpoznat 1 odříznuté dno (DN.1.1) s průměrem 10 cm. 1 fragment porcelánu, který byl zdoben motivem modré květiny na bílém pozadí, datovaného do 17. – 18. století (K1013). 6 fragmentů kameniny (KO5001), u tohoto zboží bylo možné rozpoznat 2 okraje z hrnců (H.21.1; H.5.4) s měřitelným průměrem ústí 15 a 21 cm; dále 2 odříznutá dna (DN.5.1) s průměrem 8 cm.

Nejpočetněji je ve vrstvě I zastoupena glazovaná keramika (KO4001). Objevilo se 107 fragmentů s vnitřním glazováním (nejrůznější odstíny, nejvíce však zelená a žlutá (H11 a F14). U většiny případů se jedná o jednolitou polevu, 4 fragmenty byly zdobeny glazovanými proužky, puntíky nebo vlnovkou na odlišně barevném glazovaném pozadí. Podařilo se mi určit 25 den (16x DN.1.1; 6x DN.1.3; 1x DN.1.5; 1x DN.4.2; 1x DN.4.5) s měřitelným průměrem 6–26 cm a převažujícím odříznutím, podsýpka se však také objevuje. Dále byly určeny 4 fragmenty z okrajů talířů (2x TA.3.3; 2x TA.3.5) s měřitelným průměrem 30 cm v jednom případě. Vně glazovaných keramických zlomků bylo v této vrstvě pouze 13, 2 byly zdobené (P.1.1). Převažuje u nich opět zelená a žlutá glazura (H11; F14). Bylo rozpoznáno 1 dno (DN.5.2); 2 okraje (D.7.4; H.5.4) s měřitelným průměrem ústí 9 a 10 cm.

Oboustranně glazovaných fragmentů bylo celkově 145. Co se týče barevnosti polev, dominuje zelená (H11), žlutá (F14) a hnědá (I14) barva, ale objevují se i další. Převažuje celistvá jednobarevná poleva, ale u několika fragmentů bylo možné pozorovat i rostlinné a jiné glazované motivy na jinak barevně glazovaném pozadí. Dále se vyskytla rytá, plošná a plastická výzdoba u fragmentů (8x R.1.3; 1x R.1.2; 1x P.4.1; 1x PL.4.1). Podařilo se určit 23 fragmentů uch z nádob (4x U.1.2; 1x U.1.4; 1x U.1.5; 1x U.1.7; 5x U.2.2; 5x U.2.4; 3x U.3.1; 3x U.4.1); dále 3 dna s měřitelným průměrem 8–10 cm (1x DN.1.2; 2x DN.5.2). Kromě převažujících výdutí bylo možné rozpoznat i 44 fragmentů z okrajů jednotlivých nádob. Celkově zde bylo 9 zlomků ze

džbánů (7x D.6.10; 1x D.6.7; 1x D.7.4) s měřitelným průměrem ústí 18–20 cm; dále 27 úlomků z talířů (7x TA.1.1; 2x TA.2.1; 7x TA.3.1; 5x TA.3.3.; 5x TA.3.5; 1x TA.3.7) s měřitelným průměrem ústí 18–41 cm. Oboustranně glazovaných fragmentů okrajů z hrnců bylo pouze 8 (1x H.1.4; 1x H.5.3; 2x H.5.4; 1x H.5.6; 1x H.8.1; 2x H.32.1) s měřitelným průměrem ústí 10–31 cm (Příloha II., Tab. 5).

Glazování jen na okraji bylo vyzorováno u 22 fragmentů (Příloha II., Tab. 4). Převažovala poleva barvy H11 a F14, ve 3 případech s dalším zdobením. Celkově bylo možné určit 17 okrajů (1x D.1.1; 1x D.6.17; 2x TA.3.2; 1x TA.3.5; 1x TA.3.7; 1x H.5.1; 6x H.5.4; 1x H.5.5; 1x H.8.1; 1x H.10.15; 1x H.15.1) s měřitelným průměrem ústí 10–31 cm. Náhodné kapky glazury byly určeny u 4 zlomků z výdutí nádob bez výzdoby. Poleva byla v následujících barvách (E16; E17; H11).

Vrstva II objektu 1/92 obsahovala celkově 27 zlomků několika keramických tříd 14./15. – 16. století (KO1001; KO1002; KO1005; KO3003; KO1015) a 10 fragmentů glazované keramiky (KO4001), které dokládají i mladší období města. U prvního zboží byly kromě výdutí rozpoznány 2 zlomky z okrajů (M.6.7; H.5.4) s měřitelným průměrem ústí 17 a 21 cm. Dále se povedlo určit 1 ucho (U.1.5) a 1 dno (DN.1.1) s průměrem 14 cm a viditelným podsypáním. Fragmentsy byly bez výzdoby. Všechny polévané fragmenty náležely výdutím, 8 bylo vnitřně polévaných, 2 oboustranně. Glazura byla v barvách F14, H11 a I14.

Vrstva III objektu 1/92 obsahovala opět smíšený soubor keramického zboží. Objevila se keramika 14./15. – 16. století (KO1001; KO1005; KO1007; KO1010; KO1011; KO2002; KO3003). U tohoto zboží se vyskytly 3 zdobené fragmenty (P.3.1; 2x M.3.2); podařilo se rozpoznat 2 dna (DN.1.1) s odříznutím a průměrem 9 a 21 cm. Dále byly určeny 2 fragmenty okrajů z hrnců (H.2.7; H.9.1) s měřitelným průměrem ústí 14 a 19 cm. Ve vrstvě měla své zastoupení i glazovaná keramika (KO4001). Celkově 4 fragmenty. 1 zeleně glazovaný (H11) knoflík z pokličky (KN.1.8); 3 nezdobené výdutě s vnitřním a jednou oboustranným glazováním (H11; F14; I14). Poslední vrstva IV obsahovala 10 fragmentů výdutí keramiky KO3003 řazené do 15. – 16. století.

Jímka označená jako **objekt 2/92** představuje 6 vrstev. Ve vrstvě IXX byly nalezeny fragmenty keramiky 14./15. – 16. století (KO2005; KO1007; KO1001; KO1002; KO1014). Podařilo se určit 1 fragment z hrnce s průměrem ústí 11 cm

(H.15.17); dále 1 dno s průměrem 17 cm (DN.1.1) s viditelnými stopami po podsypání. Vyskytlo se červeně malované zdobení (4x M.3.3).

Vrstva XIV obsahovala keramické zboží 14./15. – 16. století (KO1001; KO1005; KO1014; KO2003; KO3003). Pro tuto keramickou produkci se podařily určit 2 zlomky okrajů (H.8.1; H.5.22) s měřitelným průměrem ústí 14 cm; dále 1 fragment ucha (U.1.2) a 4 podsypaná dna (DN.1.1) s měřitelným průměrem 9–12 cm. Výzdoba se objevila pouze v jednom případě (M.3.2). Objevilo se i několik fragmentů keramického zboží datovaného do 16. – 17. století (KO1009), z toho 1 dno s měřitelným průměrem 12 cm (DN.1.1) a podsypáním. Vyskytlo se i 49 zlomků glazované keramiky (KO4001). Vnitřní glazování mělo 28 fragmentů (F14; H11; I14), z toho se povedlo určit 11 den (6x DN.4.1; 5x DN.1.1) s odříznutím a měřitelným průměrem 10–20 cm. Vnější poleva byla určena jen u 3 zlomků výdutí (H11; I14). Oboustranně glazovaných bylo 17 fragmentů (E17; I14; F14; H11), z toho 9 fragmentů náleželo okrajům nádob (1x D.5.3; 1x D.7.4; 1x H.5.4; 1x TA.1.1; 3x TA.3.3; 1x TA.3.1; 1x TA.3.5) s měřitelným průměrem ústí 9–31 cm. Dále byl zachycen fragment glazovaného okraje (I14) z hrnce (H.5.4) s měřitelným průměrem ústí 11 cm.

Ve vrstvě XV bylo celkem 32 keramických fragmentů 14./15. – 16. století (KO1001; KO1002; KO1006; KO1011; KO2002; KO2003; KO3002; KO3003; KO1014; KO2005; KO5001). Výzdoba se vyskytla jen u 5 zlomků (1x M.3.2; 4x P.2.1); bylo rozpoznáno 1 dno (DN.1.3) s odříznutím a měřitelným průměrem 16 cm. Dále se povedlo určit 5 úlomků z okrajů nádob (1x D.6.1; 1x D.6.17; 2x H.4.2; 1x H.13.1) s měřitelným průměrem ústí 16–20 cm.

Další vrstva označená XVI obsahovala několik keramických tříd (KO1006; KO1011; KO1010; KO3002; KO1002; KO2005; KO2003). Keramika je zařazená do 14./15. – 16. století. Výzdoba (M.3.1) se vyskytla pouze u 1 fragmentu, bylo určeno 1 odříznuté dno (DN.1.1) s měřitelným průměrem 17 cm. Dále se povedlo rozpoznat 1 ucho (U.1.3) a 1 okraj z mísy (M.6.1) s měřitelným průměrem ústí 14 cm. Vrstva XVII obsahovala keramické zlomky nezdobených výdutí 14./15. – 16. století (KO1001; KO1010; KO1011; KO2002; KO3003; KO1014; KO2005); dále pak glazovanou keramiku (KO4001). Podařilo se rozpoznat 1 vnitřně glazované (H11) dno (DN.6.4) s měřitelným průměrem 5 cm a stopami po odříznutí. Druhý fragment měl vnější polevu (I14). Ve vrstvě XXI bylo celkově 11 fragmentů keramiky 14./15. – 16. století

(KO1002; KO2003; KO3003; KO1014). Bylo rozpoznáno 1 podsypané dno (DN.1.1) s měřitelným průměrem 12 cm.

Objekt 3/92 obsahoval 163 keramických fragmentů a narušoval následující objekt. Ve vrstvě označené *mezi trámy* byly nalezeny nezdobené výdutě glazované keramiky (KO4001). Převažovala vnitřní glazura, ale objevila se i oboustranná (I14; F14; H11). Z vrstvy IX a VIII pochází 1 fragment okraje KO1002. Jedná se o zlomek ze džbánu (D.3.1) s měřitelným ústím 18 cm. Z vrstev X a XI pochází fragmenty keramiky 14./15. – 16. století (KO1002; KO1011; KO3002; KO1014; KO2005). Z těchto zlomků se podařilo kromě výdutí určit 2 okraje (H.4.1; PO.5.5) s měřitelným průměrem ústí 15 cm. Jedna z výdutí byla zdobena rytou šroubovicí (P.4.1). Ve vrstvě XII se nacházely keramické zlomky 14./15. – 16. století (KO2001; KO1010; KO2002; KO3002; KO3003; KO1015). Rozpoznat bylo možné 2 fragmenty, 1 ucho (U.2.5) a 1 okraj džbánu (D.6.1) s měřitelným průměrem ústí 25 cm.

Vrstva XIII obsahovala keramické fragmenty 14./15. – 16. století (KO1002; KO1004; KO1005; KO1007; KO2001; KO2002; KO3002; KO3003; KO2005). Objevily se 4 zdobené výdutě (2x M.3.2; 1x PL.3.1; 1x P.2.1); povedlo se určit 4 dna (DN.1.1) s měřitelným průměrem 7–14 cm. U den bylo zastoupeno odříznutí i podsypání stejně. Byly rozpoznány 2 okraje (D.6.4; H.1.4) s měřitelným průměrem ústí 22 a 10 cm. Dále se zde objevil nezdobený fragment keramiky 16. – 17. století (KO1009) a 2 glazované zlomky (KO4001). Jeden patřil okraji hrnce (H.16.8) s měřitelným průměrem ústí 12 cm. Poleva byla v obou případech vnitřní, u hrnce F14 a u výdutě J19.

Ve vrstvě XIV bylo objeveno keramické zboží několika tříd spadajících do průběhu 14./15. – 16. století (KO1001; KO1002; KO1007; KO1010; KO1011; KO2002; KO3002; KO3003; KO1014; KO1015). Většina fragmentů byla bez zdobení, ale vyskytlo se 5 zlomků s výzdobou (4x M.3.1; 1x R.1.2); dále se objevilo 1 dno s odříznutím (DN.1.1) a měřitelným průměrem 21 cm. Podařilo se rozpoznat a určit 5 fragmentů z okrajů nádob (2x PO.5.1; 1x H.5.4; 1x H.5.8; 1x PO.5.6) s měřitelným průměrem ústí 18 cm. Ve vrstvě se vyskytl i fragment okraje pokličky (PO.3.1) datovaný do 16. – 17. století (KO1009) a glazované fragmenty (KO4001). Objevila se vnitřní poleva (H11; I14; F14) na výdutích a na 1 okraji hrnce (H.15.41). Vnější glazura (J19) byla rozpoznána na nožce kuthanu a okraji z hrnce (H.16.26).

Oboustranné glazování (H11; F14) se povedlo určit u několika výdutí a 1 fragmentu okraje z talíře (TA.1.1). Dále se objevil 1 glazovaný okraj hrnce (H.18.1) s měřitelným průměrem ústí 15 cm a barvou glazury J19.

V **Objektu 4/92** se celkově podařilo najít 40 keramických zlomků a dno jímký bylo vystláno proutím. Vrstva II obsahovala keramiku datovanou do 14./15. – 16. století (KO1005; KO1011; KO3003; KO1014). U této keramiky se podařilo rozpoznat 2 fragmenty okraje pokličky (PO.2.5) s průměrem ústí 30cm. Dále vrstva obsahovala keramiku 16. – 17. století (KO1009) a glazované fragmenty (KO4001). Objevila se vnitřní a oboustranná glazura (H11; F14; I14) na několika fragmentech, mezi nimi bylo určeno 1 ucho (U.1.2); 1 zlomek okraje mísy (M.5.1) s měřitelným průměrem ústí 22 cm a 1 výduť z cedníku (Příloha II., Tab. 4). Vrstva VI obsahovala taktéž keramiku 14./15. – 16. století (KO1001; KO1002; KO1005; KO1007; KO1010; KO1011; KO2003; KO3003; KO1014). Objevilo se červené malování u 3 fragmentů (M.3.2). Dále se podařilo určit 2 dna (DN.1.1; DN.1.3) s odříznutím a průměrem 11 a 16 cm. V souboru bylo možné určit 2 okraje z pokliček (PO.1.1; PO.5.6) s průměrem ústí 30 cm.

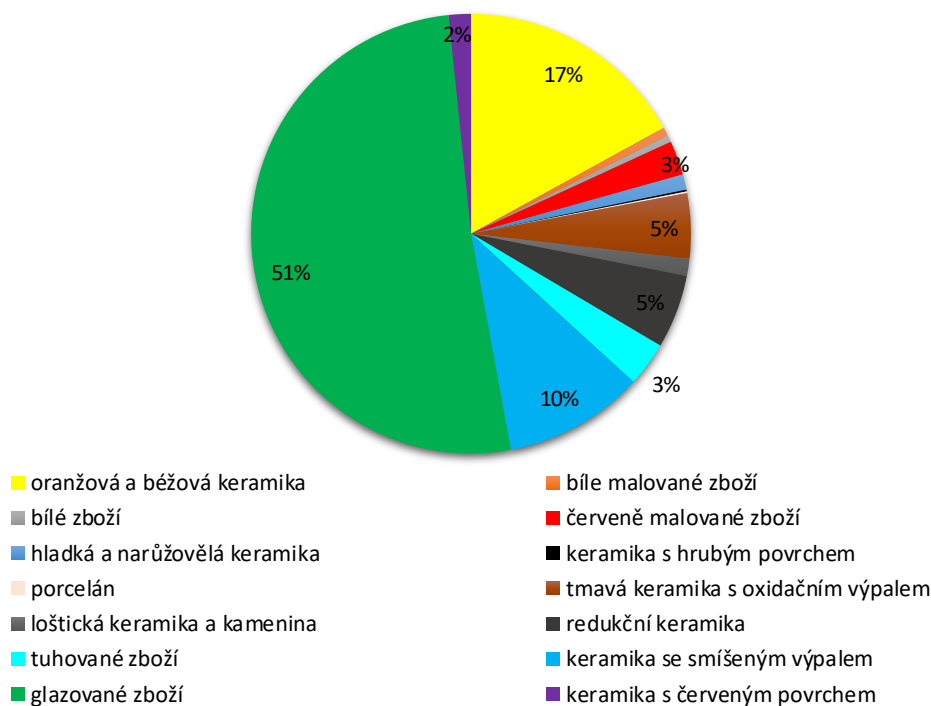
Objekt 5/92 představuje dřevěné vědro s výplní, obsahovalo především glazovanou keramiku (KO4001) a další nezdobené fragmenty výdutí (KO1002; KO1011; KO1005) 15. – 16. století. Mezi glazovanými fragmenty se objevil 1 okraj oboustranně glazovaného hrnce (H.5.4) s měřitelným průměrem ústí 15 cm. Všechny nalezené fragmenty byly oboustranně polévané (H11) a byly plošně zdobený (P.3.1). V **objektu 6/92** ve vrstvě V bylo nalezeno 5 keramických zlomků KO1001; 1 okraj hrnce (H.19.10) s průměrem ústí 18 cm (Příloha II., Tab. 5); dále 2 dna (DN.1.3) s průměrem 12 cm. Vše bylo datováno do 15. století.

Z povrchového sběru provedeného na staveništi pochází 1 fragment okraje zásobnice (Z.5.1), keramické třídy KO1012, datovaný do 13. – 14. století. Fragment byl zdoben rytou výzdobou (R.2.6). Dále se na lokalitě vyskytlo několik fragmentů, které nebyly zařazeny do objektů (KO1001; KO1007; KO4001; KO2002; KO3003; KO2005). Jedná se opět o fragmenty náležící do 15. – 16. století. U 2 se vyskytla výzdoba (M.3.2); další 2 fragmenty byly glazovány (1 vnitřně, 1 na okraji); podařilo se určit 1 ucho (U.1.2); 1 okraj talíře (TA.1.1) a 1 glazovaný okraj hrnce (H.32.1).

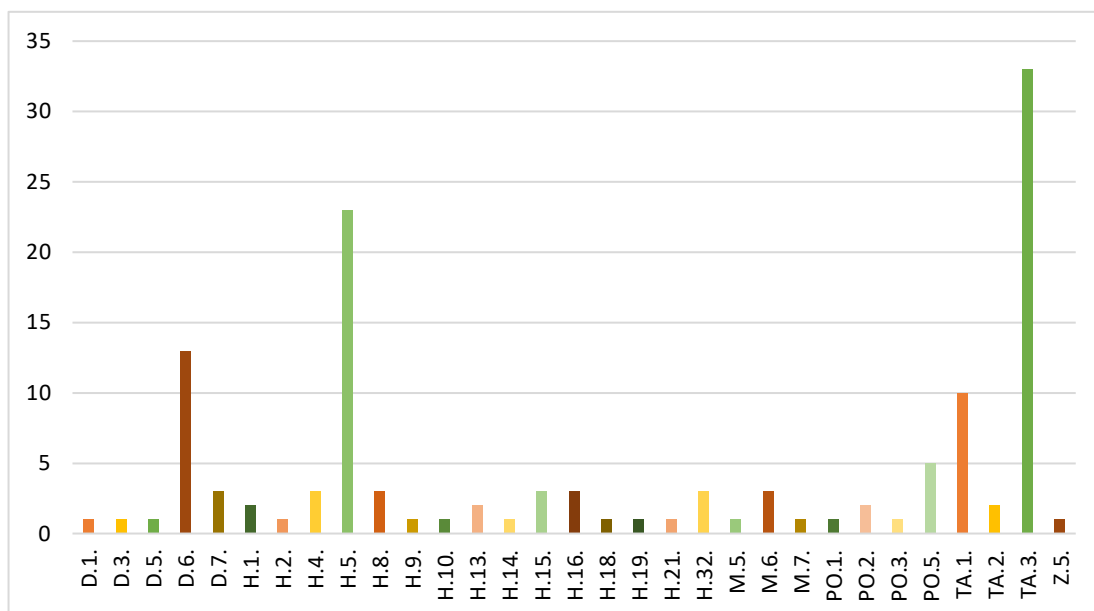
Výzkum byl poměrně bohatý na glazované nálezy, dále převažovala oranžová

a béžová keramika. Objevilo se poměrně velké množství keramiky se smíšeným výpalem, tmavé keramiky s oxidačním výpalem a redukčního zboží. Ostatní keramické skupiny byly zastoupeny málo jedinci, nebo vůbec (Graf 19).

Z typologického zastoupení okrajů (Graf 20) převažovaly hrncovité okraje. Nejfrekventovanějším typem na lokalitě byl kyjovitý okraj (H.5.). U džbánů se nejvíce prosadilo nízké okružní (D.6.). Okraje mís byly poměrně málo zastoupené, největší počet zastupuje palicovitě rozšířený okraj (M.6.). U zvonovitých poklic převažovala na lokalitě poklice s kyjovitě rozšířeným okrajem (PO.5.). Z okrajů talířů se prosadil typ s podokrajím (TA.3.).

Graf 19: Procentuální zastoupení keramických skupin na lokalitě *Panský dům*.

Graf 20: Zastoupení typů okrajů na lokalitě *Panský dům*.

4.3 Dětský výchovný ústav (DVÚ)

V letech 2006–2007 proběhl záchranný archeologický výzkum v areálu dětského výchovného ústavu⁸ (Beková – Militký 2016, 336). V okolí se našly doklady osídlení z mladší a pozdní doby bronzové⁹ (Beková – Dragoun 2011). Podařilo se odkrýt část hrnčířské dílny, která byla situována mimo městskou zástavbu, archeologický výzkum objevil část dochované keramické pece, kde byla klenba vystavěna z fragmentů rozbitých nádob. Dochované keramické úlomky byly datovány na konec 15. století (Beková – Militký 2016, 336). Pec byla však bohužel z poloviny překryta betonovým okrajem pískoviště, a tak se nedochoval vrchol kupole a také nebylo možné úplné odkrýt objektu (Beková – Dragoun 2011). Z výzkumu pochází také nález jímký, s keramickou výplní a železnou struskou (Beková – Militký 2016, 336). V jihovýchodním rohu staveniště v trojúhelníku o délce přepon zhruba 3 m byly zahloubeny 2 objekty ve sprašovém podloží. Podloží se objevovalo až v hloubce 50–60 cm pod terénem (Beková – Dragoun 2011). Z výzkumu jsem celkově zpracovala 1587 keramických fragmentů (Tab. 3). Terénní dokumentace je součástí této práce (Příloha III., Obr. 4; Obr. 5; Obr. 9; Obr. 10).

⁸ Tyršova ulice čp. 7, dnes Dětský domov se školou a ZŠ Kostelec nad Orlicí.

⁹ Nálezy kultury popelnicových polí.

Objekt 1/2006

Objekt obsahoval celkem 29 fragmentů, vrstva označená jako *povrch jímk*y obsahovala 23 zlomků (9x KO1001; 1x KO1002; 1x KO4001; 4x KO1010; 1x KO1011; 1x KO2002; 4x KO3003; 2x KO1014) a *západní polovina objektu* pouze 6 (2x KO1001; 3x KO4001; 1x KO1011).

Objekt 2/2006

Objekt 2/2006 obsahoval celkově 65 fragmentů z několika keramických tříd. Nálezy pocházejí z *rozhraní ornice a kulturní vrstvy* (35x KO1001; 5x KO1002; 8x KO1007; 3x KO1010; 1x KO1011; 1x KO2003; 5x KO3003; 7x KO1014).

Objekt 3/2006

V nejbohatším objektu 3/2006 bylo nalezeno 1493 keramických zlomků. Ve vrstvě označené *profil FD* bylo 325 fragmentů (95x KO1001; 17x KO1002; 18x KO1005; 4x KO1006; 26x KO1007; 8x KO1009; 42x KO1010; 13x KO1011; 18x KO2002; 5x KO2003; 5x KO3002; 2x KO3003; 53x KO1014; 19x KO1015). Ve vrstvě označené jako *severní část* bylo celkově zaznamenáno 1144 zlomků (388x KO1001; 17x KO1002; 64x KO1005; 36x KO1006; 115x KO1007; 3x KO1008; 10x KO1009; 205x KO1010; 13x KO1011; 2x KO2002; 10x KO2003; 12x KO3002; 5x KO3003; 191x KO1014; 73x KO1015). V poslední vrstvě *začištění povrchu* bylo 24 zlomků (7x KO1001; 4x KO1002; 6x KO1010; 1x KO1011; 6x KO3003).

4.3.1 Rozbor nálezových situací

Výzkum je analyzován dle jednotlivých objektů, vrstev a z pohledu relativního vývoje keramiky (na základě keramických skupin datovaných v kapitole 3.2.1). Popisují zde i typologické zastoupení okrajů, den, výzdoby apod. (podle Příloha I.)

Objekt 1/2006 měl okrouhlý tvar, průměr 80 cm a hloubku cca 5 cm. Charakteristická pro objekt byla tmavá hlinitá výplň s nažloutlými až zelenavými ččkami, které prosakovaly až do podloží. Objekt obsahoval 29 zlomků keramiky datované do 15. – 16. století (KO1001; KO1002; KO4001; KO1010; KO1011; KO2002; KO3003; KO1014). Objevilo se 18 výdutí z neurčitelných nádob, 3 z nich byly zdobené (R.1.1; M.1.2; P.3.1). Dále se povedlo rozpoznat 1 ucho (U.1.2); 2 dna (DN.1.1; DN.2.1) s měřitelným průměrem (16 a 13 cm) a stopami pod podsypání. Bylo

možné určit 4 fragmenty z okrajů nádob (H.1.1; H.12.53; H.25.9; D.1.4); měřitelný průměr ústí byl pouze u jednoho hrnce (21 cm). Džbán byl na výdutí plasticky zdoben (PL.2.1). Z glazované keramiky se objevily 4 zlomky s oboustrannou polevou (F17). Jednalo se o 1 dno s odříznutím (DN.6.3); 1 výduť a 2 okraje (H.15.2; M.2.1) s měřitelným průměrem ústí 17 a 15 cm.

V **objektu 2/2006**, neboli v předpeční jámě, o rozměrech 1,2 x 1,6 m a hloubce 10 cm, bylo nalezeno 65 fragmentů keramiky 14. – 16. století (KO1001; KO1002; KO1007; KO1010; KO1011; KO2003; KO3003; KO1014). V souboru převažují nezdobené výdutě, zdobení (4x M.3.1; 5x M.3.2) se objevilo jen u několika z nich (Příloha II., Tab. 6). Podařilo se mi určit 1 ucho (U.1.2); 6 den (1x DN.4.1; 5x DN.1.1) s měřitelným průměrem 10–19 cm. U 4 z nich byly stopy po podsypání a u 1 odřezání. Objekt obsahoval 11 okrajů z hrnců (2x H.12.33; 1x H.12.54; 3x H.14.22; 1x H.25.7; 1x H.25.8; 2x H.34.12; 1x H.8.5) s měřitelným průměrem ústí 16–30 cm. Některé z hrnců byly plasticky zdobené na své výdutí (6x PL.2.1; 2x PL.3.1).

Objekt 3/2006 představoval keramickou pec, jejíž průměr se odhaduje na 1,2 m. Objekt obsahoval celkově 1493 fragmentů ve 3 vrstvách. Vrstva *profil FD* obsahovala keramiku 14. – 16. století (KO1001; KO1002; KO1005; KO1006; KO1007; KO1010; KO1011; KO2002; KO2003; KO3002; KO3003; KO1014; KO1015). V objektu výrazně převažovaly výdutě (258 zlomků), převážně nezdobené, ale u 63 fragmentů se objevilo červené malování (1x M.1.2; 1x M.2.1; 14x M.3.1; 2x M.3.2; 4x M.3.3; 1x M.7.1; a různé kombinace). Dále jsem určila 7 uch (2x U.1.2; 1x U.1.3; 1x U.1.5; 2x U.1.6; 1x U.2.2); 3 podsypaná dna (2x DN.1.1; 1x DN.3.3) s měřitelným průměrem 10 – 32 cm. Dále se podařilo rozeznat 22 okrajů z hrnců (2x H.1.2; 1x H.14.1; 3x H.14.37; 1x H.14.4; 1x H.14.5; 1x H.15.23; 1x H.31.2; 2x H.5.1; 1x H.5.8) s měřitelným průměrem ústí 13 – 28 cm; džbánu (D.5.1) s měřitelným průměrem ústí 14 cm (Příloha II., Tab. 9); mís (1x M.1.1; 1x M.1.4; 1x M.4.4; 1x M.6.3) s měřitelným průměrem ústí 21 – 24 cm (Příloha II., Tab. 9); pokliček (3x PO.4.1; 1x PO.6.8). Soubor obsahoval i fragmenty výdutí (8) s plošnou výzdobou (P.1.1) datované do 16. – 17. století (KO1009).

Ve vrstvě *severní část objektu 3/2006* bylo celkově nalezeno 1144 zlomků keramiky datované do 14. – 16. století (KO1001; KO1002; KO1005; KO1006; KO1007; KO1010; KO1011; KO2002; KO2003; KO3002; KO3003; KO1014;

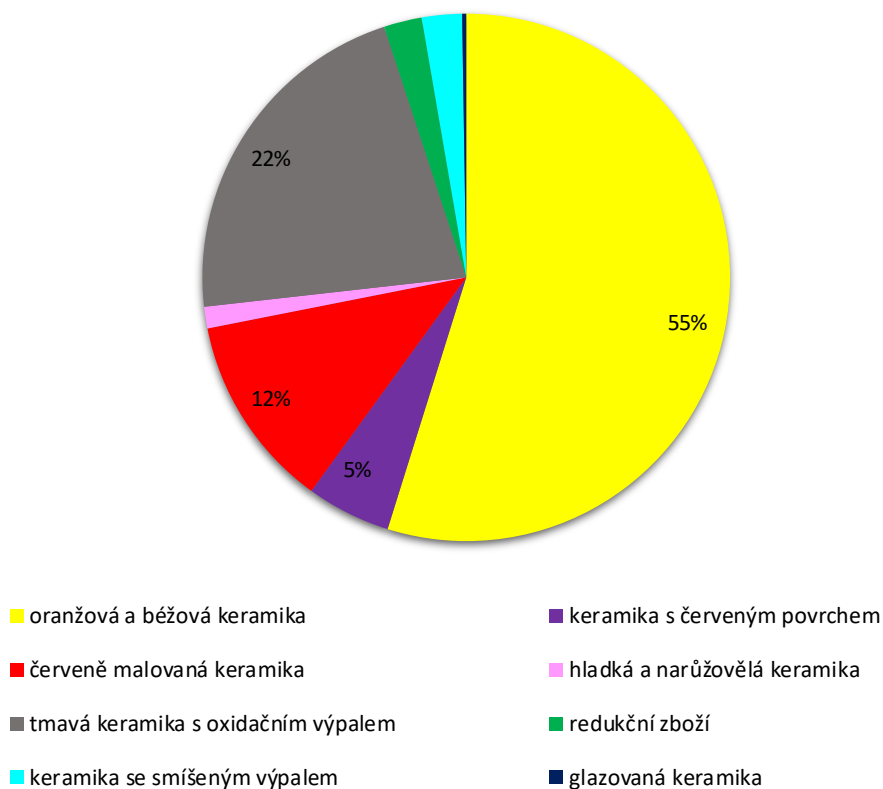
KO1015). Výrazně převažovaly výdutě (Příloha II., Tab. 6) neurčitelných nádob (930), z toho 169 zlomků bylo zdobených (1x M.12.1; 1x M.1.1; 1x M.1.2; 1x M.1.3; 1x M.2.2; 32x M.3.1; 21x M.3.2; 8x M.3.3; 5x M.4.10; 9x M.7.1; 11x M.11.1; 57x P.1.1; 1x P.2.1; 13x M.15.1; 7x kombinace). Dále se podařilo určit 21 uch (Příloha II., Tab. 9) různých provedení (3x U.1.2; 2x U.1.3; 1x U.1.4; 8x U.1.5; 1x U.1.6; 1x U.2.2; 3x U.2.3; 1x U.2.7; 1x U.2.8). Byla nalezena 1 nožka z kuthanu a podařilo se určit 37 den (25x DN.1.1; 5x DN.1.2; 2x DN.1.3; 3x DN.2.1; 2x DN.6.4) s převahou podsypání a měřitelným průměrem 8–22 cm (Příloha II., Tab. 7.). Bylo rozeznáno 76 fragmentů okrajů hrnců, džbánů, mís a pokliček (Příloha II., Tab. 7; Tab. 8). U hrnců (37) se vyskytlo několik typů (1x H.1.4; 1x H.12.39; 5x H.14.1; 9x H.14.31; 3x H.14.32; 5x H.14.33; 1x H.15.16; 1x H.31.2; 4x H.4.4; 1x H.5.2; 1x H.5.3; 3x H.5.4; 2x H.8.1) s měřitelným průměrem ústí 11–28 cm. Fragmentů džbánů bylo celkově 17 (1x D.1.1; 2x D.1.3; 1x D.1.4; 2x D.2.1; 1x D.6.1; 1x D.6.14; 2x D.6.17; 3x D.6.19; 2x D.6.6; 1x D.7.4; 1x D.7.5) s měřitelným průměrem ústí 11–23 cm. Zlomků z mís bylo 12 s měřitelným průměrem ústí 16–48 cm (1x M.1.6; 2x M.4.6; 3x M.5.1; 1x M.5.5; 1x M.5.6; 1x M.6.5; 1x M.7.11; 2x M.7.9). Nejméně bylo úlomků z okrajů pokliček (10) s měřitelným průměrem ústí 12–26 cm (2x PO.1.1; 1x PO.2.1; 1x PO.5.1; 2x PO.5.4; 2x PO.5.5; 2x PO.5.6). Některé z okrajů byly zdobené červeným malováním (3x M.3.1; 2x M.3.3.; 5x kombinace) a plastickou nebo plošnou výzdobou (1x P.2.1; 12x PL.1.1; 2x PL.1.2; 4x PL.2.1; 18x PL.3.1). V souboru bylo několik fragmentů keramiky 16. – 17. století (KO1008; KO1009). U této keramiky se podařilo určit 7 okrajů z hrnců (4x H.1.3; 2x H.1.4; 1x H.17.10) s měřitelným průměrem ústí 11–27 cm, 2 z nich byly zdobené PL.3.1.

Poslední situace **objektu 3/2006** *začištění povrchu* obsahovala 24 keramických fragmentů spadajících do 15. – 16. století (KO1001; KO1002; KO1010; KO1011; KO3003). Převažovaly nezdobené výdutě, ale objevila se i 3 podsypaná dna (2x DN.1.1; 1x DN.1.5) s měřitelným průměrem 9–11 cm. Dále 3 okraje z hrnců (H.14.35) s měřitelným průměrem ústí 17, 20 a 24 cm a s plastickou výzdobou (1x PL.2.1; 1x PL.3.1).

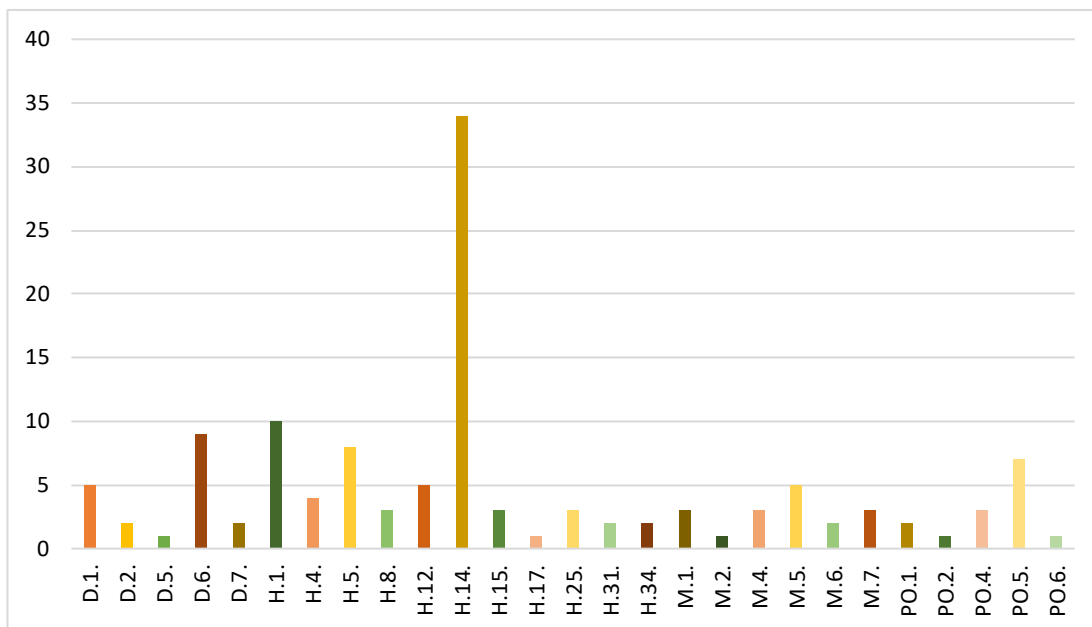
Tento výzkum přinesl především nálezy oranžové a béžové keramiky. Dále se hojně objevila tmavá keramika s oxidačním výpalem. Početné byly i nálezy červeně malovaného zboží a keramiky s červeným povrchem. V souboru nechyběla ani

redukčně pálená keramika a keramika se smíšeným výpalem. Minimum fragmentů náleželo hladké a narůžovělé keramice a glazovanému zboží. Zbylé keramické skupiny se neprojevíly (Graf 21).

Mezi keramickými fragmenty bylo rozpoznáno množství okrajů z nádob (Graf 22). Mezi nejvíce zastoupené patří hrncovité okraje s vně prožlabeným okružím, kyjovité a jednoduše profilované (H.14.; H.5.; H.1.). Dále se podařilo rozpoznat okraje džbánů, nejčastěji nízká okruží a jednoduché okraje (D.6.; D.1.). Mísy měly velmi často zavinuté okraje (M.5.) a objevily se zvonovité poklice, především s kyjovitě rozšířeným okrajem (PO.5.).

Graf 21: Procentuální zastoupení keramických skupin na lokalitě DVÚ.

Graf 22: Zastoupení typů okrajů na lokalitě DVÚ.

4.4 Základní škola Gutha – Jarkovského

Lokalita – Palackého náměstí čp. 45 – se nachází v jádru dnešního města. V bezprostředním okolí jsou nalézány doklady osídlení z mladší a pozdní doby bronzové. Není zde však kontinuita osídlení, dalšími nálezy jsou až artefakty z období zakládání měst ve vrcholném středověku. Výzkum probíhal v roce 2014 v rozrušených situacích na školním nádvoří, které bylo zastavěno šatnami a koridorem. Cílem výzkumu bylo pečlivé prozkoumání a dokumentace lokality (Beková – Dragoun 2016). Školní dvůr měl obdélný tvar s orientací delší strany S–J. Ze severní strany je ohraničen hlavní budovou školy s vchodem na Palackého náměstí. Svrchní vrstvy zeminy byly odebrány pomocí strojů za asistence archeologa, výsledná plocha byla ručně zaškrábána. Odkryté objekty byly zkoumány do stavby požadované hloubky, po začátní následovalo jejich vzorkování a dokumentace (Beková – Dragoun 2016). Výzkum části městské parcely přinesl důležité poznatky o založení města, jeho vývoji a předchozímu osídlení. Bylo doloženo, že založení města předcházelo osídlení v mladší a pozdní době bronzové kulturami popelnicových polí. Dále výzkum zachytil keramický materiál od 13. století až do 18. století dokládající osídlení města ve vrcholném středověku až novověku. Zajímavé jsou i zlomky kachlových kamen, zřejmě součástí zdejších interiérů (Beková – Dragoun 2016). Z výzkumu jsem celkově

zpracovala 914 keramických fragmentů (Tab. 3). Terénní dokumentace je součástí této práce (Příloha III., Obr. 4; Obr. 5; Obr. 11; Obr. 12; Obr. 13).

1/2014 (relikt vrstvy)

Z objektu pochází 4 fragmenty (KO1002; KO1011; KO4001; KO2002).

13/2014

Z tohoto objektu pochází 22 zlomků (4x KO1002; 3x KO1004; 15x KO4001).

14/2014

V objektu bylo nalezeno 8 fragmentů KO4001.

16/2014

Objekt obsahoval 11 fragmentů KO4001.

16A/2014

V objektu se podařilo najít 25 úlomků keramiky (17x KO4001; 8x KO1002).

17/2014

Objekt obsahoval 38 zlomků (13x KO1001; 19x KO4001; 3x KO1007; 3x KO1014).

18/2014 (vkop 18)

Z objektu byly získány 2 fragmenty KO1012.

20/2014

Objekt celkově obsahoval 114 fragmentů v několika vrstvách. Z neoznačené vrstvy pochází 19 zlomků (2x KO1001; 1x KO2001; 2x KO2004; 14x KO3001). Z vrstev 20-22 pochází 2 fragmenty (KO2004; KO1012). Při *čištění profilu* bylo nalezeno 5 zlomků (3x KO3001; 2x KO1001). Ve vrstvě označené jako *tmavá vrstva* bylo 46 fragmentů (1x KO1001; 3x KO1002; 18x KO1012; 3x KO2002; 16x KO2004; 5x KO3001). Z vrstvy *vrchních 20 cm* se podařilo získat 42 zlomků (12x KO1001; 3x KO1004; 4x KO1007; 7x KO1012; 6x KO2004; 1x KO3003; 9x KO1014).

21/2014

Objekt obsahoval 32 fragmentů (13x KO1002; 2x KO1007; 11x KO4001; 1x KO1011; 4x KO2002; 1x KO3002).

22/2014

V objektu bylo nalezeno 20 fragmentů (2x KO1004; 12x KO1012; 5x KO2004; 1x KO3001).

23/2014

Objekt obsahoval 3 fragmenty (1x KO2004; 2x KO2002).

24/2014

Z objektu pochází 112 fragmentů. Z neoznačené vrstvy 29 zlomků (8x KO1001; 1x KO1010; 5x KO1012; 1x KO2003; 5x KO2004; 2x KO3003; 7x KO1014). V *mazaníkové vrstvě* se objevilo 83 zlomků keramiky (44x KO1002; 3x KO1005; 5x KO1007; 4x KO1010; 5x KO1012; 7x KO2002; 4x KO2004; 5x KO3003; 6x KO1014).

24A/2014

Objekt obsahoval celkem 108 fragmentů. Z neoznačené vrstvy pochází 47 zlomků (2x KO1002; 2x KO1012; 39x KO2004; 4x KO3003). Při *začišťování profilu* bylo objeveno 61 zlomků keramiky (13x KO1002; 1x KO4001; 2x KO1012; 42x KO2004; 2x KO3003; 1x KO1014).

25/2014 (začištění profilu)

Z této situace se podařilo získat 3 fragmenty (2x KO1002; 1x KO3003).

27/2014 (SZ kvadrant)

Zde bylo nalezeno 50 fragmentů (21x KO1002; 1x KO1007; 17x KO2002; 2x KO3002; 9x KO1014).

27A/2014

V tomto objektu bylo 73 zlomků keramiky (7x KO1002; 2x KO1007; 6x

KO1011; 8x KO1012; 21x KO2002; 10x KO2003; 2x KO2004; 10x KO3001; 7x KO1014).

28/2014

Objekt 28/2014 celkově obsahoval 205 keramických fragmentů. V *1 metru, vrstvě 2 (20-40 cm)* bylo 6 zlomků (4x KO4001; 1x KO1010; 1x KO1004). Ve vrstvě 3, *1 metru (40-60 cm)* bylo 67 úlomků keramiky (3x KO1001; 12x KO1002; 4x KO1004; 4x KO1007; 29x KO4001; 6x KO1009; 1x KO1010; 2x KO1011; 2x KO3003; 4x KO1014). Ve vrstvě 1 bylo 89 fragmentů (2x KO1001; 13x KO1002; 2x KO1005; 1x KO1007; 34x KO4001; 9x KO1009; 10x KO1011; 18x KO2002). V následující situaci *2 metr, vrstva 2 (20-40 cm)* bylo 5 fragmentů (4x KO4001; 1x KO1001). V situaci *2 metr, vrstva 3 (40-60 cm)* bylo nalezeno 10 zlomků (4x KO4001; 1x KO1004; 5x KO1001). Ve *3 metru ve vrstvě 2* bylo 6 zlomků (1x KO1013; 1x KO4001; 1x KO1002; 1x KO1007; 1x KO1005; 1x KO1011). V poslední vrstvě 3, *metru 3* se našlo 22 fragmentů (3x KO1001; 2x KO1005; 11x KO4001; 1x KO1011; 1x KO2003; 3x KO1014; 1x KO2005).

29/2014

Zde bylo nalezeno 11 fragmentů (5x KO1002; 2x KO1011; 4x KO1014).

44/2014

Z objektu pochází 57 zlomků keramiky. Z *1 vrstvy* 6 zlomků KO4001; z *2 vrstvy* 51 fragmentů (1x KO1001; 3x KO1002; 31x KO4001; 3x KO1011; 8x KO2002; 1x KO3003; 4x KO1015).

Sonda 31-33/2014 (vrstvy 16 a 43)

Z těchto sond pochází celkově 16 zlomků z keramických nádob (15x KO4001; 1x KO1002).

4.4.1 Rozbor nálezových situací

Sledovaný výzkum je popsán dle jednotlivých objektů, jejich vrstev a z pohledu relativního vývoje keramiky (na základě keramických skupin datovaných v kapitole 3.2.1). Zároveň nechybí popis typologického zastoupení okrajů, den, výzdoby apod. (podle Příloha I.)

V situaci **1/2014 (relikt vrstvy)** byly nalezeny 4 fragmenty keramiky 15. – 16. století (KO1002; KO1011; KO4001; KO2002). Jedná se o 1 nezdobenou výduť, 2 fragmenty z okraje džbánů (D.1.1; D.6.17) s průměrem ústí 7 a 11 cm. Dále byl nalezen 1 oboustranně glazovaný (F17) zlomek z talíře (TA.3.3) s měřitelným průměrem ústí 22 cm. Polévaný talíř spadá do 16. – 17. století. Vrstva obsahovala hnědé až žluté sprašové čocky.

Ze situace **13/2014** pochází 22 fragmentů keramiky 15. – 16. století (KO1002; KO1004; KO4001). Mladší období (16. – 17. století) dokládají početné nálezy glazované keramiky. Neglazovanou keramikou představuje 7 výdutí (2x P.1.1). Glazované zboží bylo zastoupeno 14 výdutěmi z neurčitelných nádob s převážně vnitřním glazováním (F14; F17; H11; I14). Byl nalezen i 1 oboustranně glazovaný (H11) fragment z talíře (TA.1.1) s průměrem ústí 25 cm. Dále situace obsahovala kamennou opukovou konstrukci.

V objektu **14/2014** bylo nalezeno 8 fragmentů glazované keramiky (KO4001) z průběhu 16. – 18. století. Objevila se vnitřní a oboustranná poleva (J19; F17; H11). Byly určeny 2 dna (DN.1.1; DN.1.3) s odříznutím a průměrem 6 a 10 cm. Dále byl rozpoznán jeden oboustranně glazovaný okraj z hrnce (H.22.1) s průměrem ústí 16 cm.

Ze situace **16/2014** (tmavě šedá kulturní vrstva o mocnosti 20–30 cm) pochází 11 glazovaných fragmentů (KO4001) datovaných do 16. – 18. století. 3 vnitřně glazované výdutě (F14); 1 oboustranně glazovaná výduť se zdobením (R.1.2). Dále byly nalezeny 3 oboustranně polévaná (F17) ucha (U.1.2; U.2.2; U.4.1); 3 hrncovité okraje (H.1.4; H.14.7; H.16.20) s průměrem ústí 5, 12 a 15 cm a s oboustrannou glazurou (H11; F17).

V situaci **16A/2014** bylo nalezeno 25 zlomků keramiky datované do průběhu 15. – 18. století (KO4001; KO1002). Starší období dokládají nepolévané nezdobené fragmenty, mezi kterými bylo určeno 1 dno (DN.1.1) s podsypáním a průměrem 16 cm. Mladší období města bylo doloženo glazovanými fragmenty (17). Objevila se vnitřní, vnější i oboustranná poleva různých barev (F14; F17; H11; I14). Byla rozpoznána 3 dna (DN.1.1; DN.1.3; DN.7.1) se seříznutím a průměrem 13 a 7 cm. Dále byl určen 1 oboustranně polévaný (F17) okraj talíře (TA.3.5) s průměrem ústí 22 cm.

Objekt **17/2014** s šedivou hlinitou výplní obsahoval 19 fragmentů datovaných

do 14. – 16. století (KO1001; KO1007; KO1014) a 19 glazovaných zlomků z mladších období (KO4001). Starší období dokládají především výdutě (1x M.3.1; 1x M.3.2); 1 určené dno (DN.1.2) s průměrem 9 cm a 1 okraj z hrncovité nádoby (H.5.1). U mladších zlomků převažovala vnitřní poleva, ale objevují se i další (F14; F17; H11; J19; I14). Byla určeny 4 dna (2x DN.4.1; 2x DN.4.2) se stopami po odříznutí a průměrem 8–17 cm. V situaci **18/2014 (vkop 18)** se podařilo najít 2 zlomky dokládající nejstarší období města (13. – 14. století). Jedná se o nezdobené nepolévané výdutě (KO1012).

Následující situace **20/2014** představuje několik vrstev. Z neoznačené vrstvy pochází zlomky spadající do 13. – 14. století (KO2004; KO3001) a keramika dokládající 15. – 16. století (KO1001; KO2001). Pro starší období jde zejména o nezdobené nepolévané výdutě a 2 určená dna (DN.1.2) s podsýpkou a měřitelným průměrem 13 cm. Dále byl rozpoznán jeden okraj pravděpodobně z pokličky (PO.2.5). Mladší období dokládá nález loštického fragmentu (PO.5.6) s průměrem ústí 17 cm. Dále byl rozpoznán 1 okraj béžové keramiky (H.19.47) s průměrem ústí 16 cm a zdobená výduť masivnější nádoby (P.4.1). Při *čištění profilu* bylo nalezeno 5 zlomků (KO3001; KO1001). Mezi nálezy spadající do 13. – 14. století patří 1 okraj z hrnce (H.25.5) a několik výdutí (1x P.4.1). Dále byly nalezeny 2 nezdobené výdutě 15. – 16. století. Z vrstev 20–22 pochází 2 fragmenty 13. – 14. století (KO2004; KO1012), jedná se o zdobené výdutě (Příloha II., Tab. 10) ze zásobnic (P.5.1 a kombinovaná výzdoba).

Ve vrstvě označené jako *tmavá vrstva* byly fragmenty datované do 13. – 14. století (KO1012; KO2004; KO3001) a zlomky keramiky 15. – 16. století (KO1001; KO1002; KO2002). Ze starší keramiky (Příloha II., Tab. 11) se objevilo 38 výdutí (2x P.5.1; 2x P.2.1; 2x P.4.1) a 1 okraj (H.11.1). Pro mladší keramiku bylo určeno 7 okrajů (2x H.25.20; 2x H.13.2; 1x H.5.9; 1x H.1.2; 1x H.5.19) s měřitelným průměrem ústí 14 – 20 cm.

Z vrstvy *vrchních 20 cm* se podařilo získat celkově 42 fragmentů keramiky představující 13. – 16. století. Pro starší období (KO1012; KO2004) byly nalezeny převážně nezdobené výdutě (2x P.3.1; 1x R.1.1) a 1 dno s podsypáním (DN.1.2) a průměrem 14 cm. Mladší období (KO1001; KO1004; KO1007; KO3003; KO1014) je zastoupeno výdutěmi (2x P.2.1; 1x P.3.1; 1x P.4.1 a kombinace červeného malování) a 1 okrajem z pokličky (PO.2.2) s průměrem ústí 17 cm.

Objekt **21/2014** s hlinitou tmavou výplní obsahoval 32 fragmentů keramiky 14./15. – 16. století (KO1002; KO1007; KO1011; KO2002; KO3002) a mladší glazovanou keramikou (KO4001). Fragmenty ze starší fáze města (21) byly většinou nezdobené, ale objevilo se červené malování u 2 zlomků (1x M.3.1; 1x M.3.2). Mezi výdutěmi se objevily 2 dna (DN.1.1) s průměrem 12 cm a 3 okraje hrnců (H.5.4) s průměrem 12 a 18 cm. Zlomky glazované keramiky byly kromě 2 případů vnitřně polévané (F17; F14; J19; H11), objevilo se zdobení šroubovicí (3x P.2.1). Podařilo se určit 4 zlomky z okrajů (H.5.4; TA.1.1; H.4.1; H.1.4) s měřitelným průměrem ústí 12–14 cm.

Objekt **22/2014** obsahoval keramikou datovanou do 13. – 14. století (KO1012; KO2004; KO3001). Byly nalezeny nezdobené masivnější výdutě a 1 okraj (H.25.5). Dále se objevilo několik nezdobených výdutí keramiky spadající do 15. – 16. století (KO1004).

Objekt **23/2014** (hnědá vrstva se sprašovými ččkami) obsahoval 1 fragment výdutě se zdobením (P.3.1) ze 13. – 14. století (KO2004) a 2 fragmenty redukční keramiky 15. – 16. století (KO2002). U redukční keramiky se podařilo určit 1 dno (DN.1.1) s odříznutím a 1 fragment okraje hrncovité nádoby (H.19.3) s měřitelným průměrem ústí 20 cm.

V neoznačené vrstvě objektu **24/2014** bylo 29 zlomků keramiky. 10 výdutí (5x R.4.1) bylo datováno do 13. – 14. století (KO1012; KO2004) a 19 fragmentů do 14./15. – 16. století (KO1001; KO1010; KO2003; KO3003; KO1014). Kromě nezdobených výdutí a 2 zdobených (R.4.1; PL.1.1) se podařilo určit 1 okraj hrnce (H.19.1) s průměrem ústí 15 cm. V *mazaníkové vrstvě* se objevily zlomky keramiky z nejstarší fáze města (KO1012; KO2004), u kterých bylo možné rozpoznat 2 okraje (H.1.4; PO.5.1) s průměrem ústí 12 cm. Dále byla nalezena keramika objevující se od přelomu 14./15. století (KO1014; KO1007; KO1005) s červeným malováním na výduti (4x M.3.1; 1x M.3.2) a plošnou výzdobou (P.4.1). U této keramiky se podařilo určit 2 dna (DN.1.1) s odříznutím a průměrem 16 cm; dále 2 fragmenty okrajů (PO.4.4; H.1.2) s průměrem 11 a 18 cm. Keramikou 15. – 16. století (KO1002; KO1010; KO2002; KO3003) představuje 52 nezdobených a nepolévaných výdutí a několik okrajů a 1 dno (DN.1.1) s podsypáním a průměrem 14 cm. Podařilo se rozeznat 5 okrajů hrnců (2x H.15.1; 1x H.5.25; 1x H.1.1; 1x H.16.22) s měřitelným průměrem ústí 17 – 26 cm.

Ze situace **24A/2014** pochází poměrně hodně fragmentů keramiky 13. – 14. století (KO1012; KO2004) a zlomků 15. – 16. století (KO1002; KO3003). Nejstarší keramika (Příloha II., Tab. 11) je zastoupena málo zdobenými výdutěmi (1x R.4.1; 1x P.1.1; 2x P.4.1; 1x P.2.1); 3 dny (2x DN.1.1; 1x DN.1.2) s průměrem 10; 11 a 32 cm. U 2 den byly stopy po podsypání a u 1 po odříznutí. Dále byl určen 1 okraj zásobnice (Z.5.1). Mladší keramika je zastoupena nezdobenými fragmenty, 2 dna s podsypáním (DN.1.1) a měřitelným průměrem 7 a 13 cm a 1 okraj (H.15.8) s průměrem ústí 18 cm. Při *začišťování profilu* byly objeveny další zlomky starší keramiky (KO1012; KO2004), objevily se nezdobené i zdobené výdutě (2x P.4.1; 1x P.2.1; 1x P.5.1; 2x R.4.1); několik okrajů (3x H.5.18; 1x D.6.25) s průměrem ústí 20 a 14 cm a 1 podsypané dno (DN.1.1) s průměrem 12 cm. Dál bylo nalezeno 16 výdutí (2x P.4.1; 1x P.2.1; 1x P.3.1) keramiky 14./15. – 16. století (KO1002; KO3003; KO1014) a 1 fragment vnitřně polévaný (KO4001).

Ze situace **25/2014 (začištění profilu)** pochází 3 fragmenty keramiky 15. – 16. století (KO1002; KO3003). 1 fragment byl zdobený (P.4.1).

Objekt **27/2014 (SZ kvadrant, obdélný vkop s křivými jamkami, v severovýchodním rohu překryt reliktem zdiva)** přinesl 50 zlomků keramiky 14. – 16. století (KO1002; KO1007; KO2002; KO3002; KO1014). Převažovaly nezdobené výdutě, výzdoba se vyskytla jen u několika (5x P.2.1; 2x P.4.1). Podařilo se rozeznat 3 okraje (H.12.5; H.13.1; H.16.22) s průměrem ústí 14–22 cm.

Jáma **27A/2014** hluboká zhruba 50 cm byla bohatá na nálezy 13. – 14. století (KO1012; KO2004; KO3001), u výdutí (Příloha II., Tab. 10) se v několika případech objevilo zdobení (2x P.4.1; 2x P.2.1; 1x R.4.1). Dále se mi podařilo určit 1 okraj hrnce (H.15.34) s průměrem ústí 24 cm a 1 knoflík (KN.1.1) z pokličky (Příloha II., Tab. 11). Objekt obsahoval také keramiku 14./15. století (KO1014; KO1007) s červeným malováním (1x M.3.3; 1x M.3.1) a 1 úlopkem z hrnce (H.14.6) s průměrem ústí 11 cm. Objevily se i keramické fragmenty 15. – 16. století (KO1002; KO1011; KO2002; KO2003). Z 34 výdutí jich bylo 12 s výzdobou (3x P.4.1; 3x P.3.1; 1x P.2.1; 5x R.4.1). Podařilo se určit 1 ucho (U.4.1); 4 dna s podsýpkou (DN.1.3) a průměrem 12–20 cm. Dále 4 okraje (M.2.1; H.15.34; PO.1.6; D.6.17) s průměrem 22–24 cm.

Situace **28/2014** široká 50 cm celkově obsahovala 205 keramických fragmentů. V 1 metru, vrstvě 2 (20-40 cm) bylo 6 zlomků 15. – 16. století (KO4001; KO1010;

KO1004). U neglazované keramiky byl určen 1 fragment hrnce (H.33.1) s průměrem ústí 19 cm. Glazované zlomky měly vnitřní polevu (F14; F17). Ve vrstvě 3, *1 metru* (40-60 cm) bylo celkem 67 úlomků. Patřily keramice 14./15. – 16. století (KO1001; KO1002; KO1004; KO1007; KO1010; KO1011; KO3003; KO1014); glazované keramice 17. století (KO4001) a fragmentům 16. – 17. století (KO1009). První skupinu zastupuje 27 výdutí (2x M.3.2; 2x M.3.1); 1 ucho (U.2.2); 2 dna (DN.1.1; DN.1.3) se stopami po odříznutí, s průměrem 15 cm a 1 fragment okraj (H.1.4) s průměrem ústí 21 cm. Poleva se objevila u 29 fragmentů. Převažuje vnitřní glazování, ale objevuje se i oboustranné (F14; F17; J19; H11). Kromě výdutí se podařilo určit 4 úlomky z hrnce (H.5.4). Výdutě keramiky 16. – 17. století byly až na 1 výjimku (P.2.1) nezdobené.

Ve vrstvě 1 bylo 89 fragmentů keramiky 14. – 17. století (KO1001; KO1002; KO1005; KO1007; KO4001; KO1009; KO1011; KO2002). 14. – 16. století zastupují převážně nezdobené výdutě (38), zdobení se vyskytlo jen ve 2 případech (M.3.1; R.4.1). Dále se objevilo 1 ucho (U.1.2); 1 nožka z kuthanu; několik blíže neurčitelných den a 1 neurčitelný okraj. Dále se objevily vnitřně glazované nezdobené výdutě (F17; F14; H11) a oboustranně glazované (F17; I14; F14; H11) výdutě, dna a okraje. Bylo možné určit 1 dno s odříznutím (DN.1.1) s průměrem 14 cm; 4 okraje (1x H.5.4; 3x TA.3.3) s průměrem ústí 30–31 cm. Fragmenty 16. – 17. století zastupují výdutě (2x P.2.1) a 1 určité dno (DN.1.3) se stopami pod odříznutí a průměrem 12 cm.

V následující situaci *2 metr, vrstva 2 (20-40 cm)* byl 1 fragment okraje (H.5.12) béžové keramiky 15. – 16. století s průměrem 21 cm (KO1001); a 4 fragmenty glazované mladší keramiky (KO4001), zde bylo možné určit okraj džbánu (D.6.2) s průměrem 23 cm. Džbán byl glazován oboustranně (J19), zbytek fragmentů měl vnitřní glazuru (F14).

V situaci *2 metr, vrstva 3 (40-60 cm)* byly nalezeny zlomky z 15. – 16. století se zdobením (1x P.2.1; 1x P.4.1) spadající do 2 keramických tříd (KO1004; KO1001). Podařilo se určit 2 fragmenty hrnců (H.1.4; H.4.1) s průměrem ústí 9 a 15 cm. Dále se vyskytla vnitřně glazovaná keramika (J19; F17).

Ve *3 metru ve vrstvě 2* bylo 6 zlomků. 1 fragment náležel červeně malované keramice (M.6.1) 14 – 15. století (KO1007). Další tři nezdobené zlomky spadají do 15. – 16. století (KO1011; KO1005; KO1002). Objevil se 1 vnitřně glazovaný (H11) fragment (KO4001) řazený do 17. století a 1 fragment modrobílého porcelánu z mísy

(M.1.1) s průměrem ústí 15 cm (KO1013) datovaného do 17. – 18. století.

Poslední *vrstva 3, metru 3* představovala 22 fragmentů. Objevily se zlomky keramiky datované do 14. – 16. století (KO1001; KO1005; KO1011; KO2003; KO1014; KO2005). Bylo určeno 1 ucho (U.2.3) a 1 okraj (H.13.1) s průměrem ústí 30 cm. Dále se objevila vnitřně a oboustranně (F17; J19; H11; F14) glazovaná keramika (KO4001). Kromě nezdobených výdutí byly určeny 3 fragmenty okrajů (2x TA.3.3; 1x D.6.1) s průměrem ústí 25, 30 a 15 cm.

Ze situace **29/2014** pochází fragmenty keramiky 14./15. – 16. století (KO1002; KO1011; KO1014). Jedná se o nezdobené výdutě; 1 okraj hrnce (H.14.1) s průměrem ústí 16 cm a 2 dna (DN.1.1) s odříznutím a průměrem 14 cm.

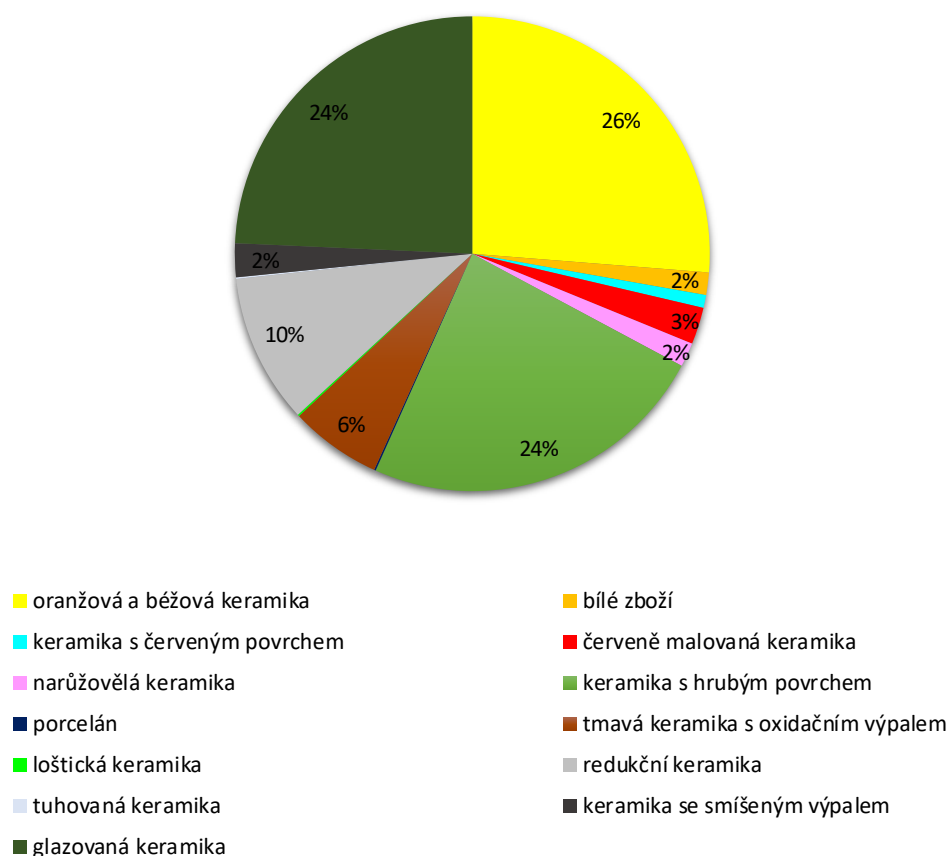
Z objektu **44/2014** pochází celkem 57 zlomků keramiky. Z *1 vrstvy* 6 zlomků vnitřně glazované (H11; F14; F17) keramiky (KO4001). Bylo možné určit 2 odříznutá dna (DN.1.1) s průměrem 11 a 16 cm. Dále 1 okraj džbánu (D.6.1) s průměrem ústí 14 cm. Z *2 vrstvy* pochází 51 fragmentů. 15. – 16. století zastupuje několik keramických tříd (KO1001; KO1002; KO1011; KO2002; KO3003; KO1015). Kromě převážně nezdobených výdutí (1x P.4.1) bylo možné určit 1 dno s odříznutím (DN.1.1) a průměrem 13 cm a 3 okraje (PO.9.1; H.5.4; D.6.1) s průměrem 17, 20 a 18 cm. Ve vrstvě se dále našlo 31 glazovaných fragmentů (KO4001). Převažuje vnitřní glazování (F17; F14; I14; H11; J19), zde bylo možné určit 3 dna se stopami po odříznutí (2x DN.1.1; 1x DN.1.2) a průměrem 14–17 cm. Dále se objevily 2 vnitřně polévané okraje (TA.3.6; M.7.1) s průměrem ústí 30 cm u talíře. Oboustranná glazura byla u 11 fragmentů (J19; F17; F14; H11), z toho byly 3 ucha (U.1.2); 8 okrajů (2x TA.1.1; 1x TA.3.6; 1x TA.3.8; 4x H.5.4) s měřitelným průměrem ústí u hrnců 15 cm. U jednoho okraje (TA.3.8) se objevilo glazování pouze na okrajích (H11).

Sonda 31-33/2014 (vrstvy 16 a 43) přinesla 16 zlomků převážně glazované keramiky (KO4001; KO1002). Byly nalezeny vnitřně i oboustranně polévané výdutě (H11; F17; F14). 1 oboustranně glazované (F14) ucho (U.1.2); 1 glazovaná (F14) nožka kuthanu; 3 vnitřně polévaná (H11; F17) dna s odříznutím (DN.1.1) a průměrem 8–13 cm a 2 oboustranně glazované (F17) okraje (TA.3.3).

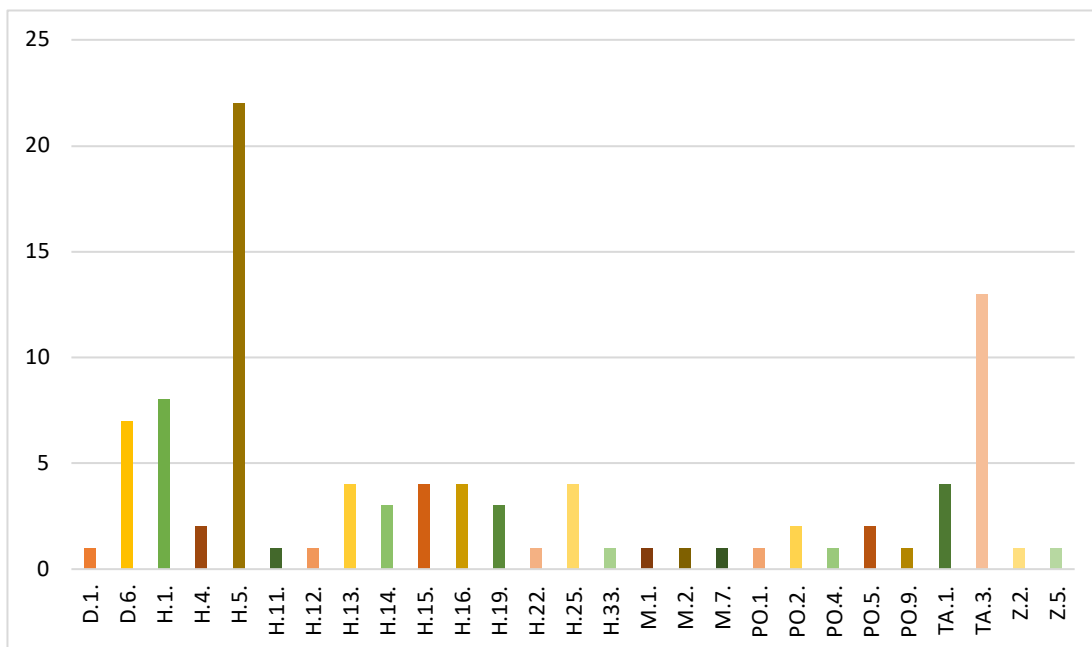
Nejpočetnější skupinou z tohoto výzkumu jsou keramické třídy oranžové a béžové keramiky, dále keramika s hrubým povrchem a glazované zboží. Objevilo se mnoho zlomků redukčně pálené keramiky a tmavého zboží s oxidačním výpalem.

V menším počtu se podařilo rozeznat i keramiku se smíšeným výpalem, červeně malované zboží a další minimálně zastoupené keramické skupiny (Graf 23).

K nejfrekventovanějším okrajům na lokalitě (Graf 24) patří okraje hrncovitých nádob, především kyjovité a jednoduše profilované (H.5.; H.1.). Dále se často vyskytly okraje džbánů s nízkým okružím (D.6.). Okraje mís zastupuje několik typů, jsou to okraje jednoduché; šikmo dovnitř seříznuté a vodorovně vyložené (M.1.; M.2.; M.7.). Objevily se zvonovité poklice s rozšířeným okrajem směrem nahoru, nebo s kyjovité rozšířeným okrajem (PO.2.; PO.5.). U talířů výrazně převažovaly okraje s talířovým podokrajím a jednoduché okraje (TA.3.; TA.1).

Graf 23: Procentuální zastoupení keramických skupin na lokalitě ZŠ Gutha – Jarkovského.

Graf 24: Zastoupení typů okrajů na lokalitě ZŠ Gutha – Jarkovského.

5. Ostatní nálezy

Kromě keramických nálezů se na výzkumech vyskytovaly i další artefakty, které však nejsou předmětem bádání této práce. Zmiňuji je pro dokreslení představy hmotné kultury Kostelce nad Orlicí ve středověku a raném novověku.

5.1 Nekeramické nálezy

Prodejna Orlice

Z tohoto výzkumu pocházejí nálezy dřevěných prken, které byly autory výzkumu interpretovány jako zbytky dřevěné podlahy. Dále byly nalezeny: jíl s otisky slámy, blíže neurčené fragmenty kostí, četné nálezy mazanice, fragmenty skla, struska, uhlíky. Poměrně zajímavé jsou železné nálezy s dobře dochovaným železným klíčem a nožem (Příloha II., Tab. 12).

Hotel Panský dům

V prostoru hotelu se našly fragmenty skla, zlomky železných klíčů, 1 mince Marie Terezie, úlomky cihloviny, dřevěné prkénko, mazanice a struska.

Dětský výchovný ústav

Výzkum přinesl kromě keramických nálezů artefakty v podobě zvířecích kostí (pravděpodobně prasečí), mazanice, strusky a uhlíků.

ZŠ Gutha – Jarkovského

Nejmladší výzkum byl poměrně bohatý na nekeramické nálezy, vedle časté mazanice a strusky se našly zlomky skleněné láhve a číše s gotickým písmem, zvířecí kosti a zuby (kravské, drůbeží, prasečí). Dále železné hřebíky, uhlíky a kusy cihel.

5.2 Ostatní keramické nálezy

V souborech nálezů se vyskytly i keramické předměty, které nespádají do kategorie *stolní a kuchyňská keramika*. Jedná se především o kamnářskou keramiku, která je zpracována v následující kapitole (5.3) a další nezařazené artefakty. Jde o fragmenty keramických dlaždic, které byly nalezeny v rámci výzkumů v areálu *Panského domu* (1992) a v prostorách Základní školy *Gutha – Jarkovského* (2014). U

prvního jmenovaného výzkumu jde o 2 fragmenty dlaždice oranžové barvy, 2 fragmenty s vnějším zeleným glazováním a 1 fragment s hnědým oboustranným glazováním. Dlaždice byly nalezeny v objektu 5/92 a dle nálezových okolností datovány do průběhu 16. století. V prostoru základní školy se v objektu 16/2014 podařilo nalézt 3 fragmenty béžových nepolévaných dlaždic bez výzdoby. V objektu 30/2014 byl dále nalezen úlomek oranžové dýmky s rostlinným motivem bez glazování (Příloha II., Tab. 12). Z objektu 34/2014 pochází hliněná kulička s průměrem 1,4 cm. Výzkum v prostorách prodejny *Orlice* (1998–1990) přinesl 2 keramické nálezy, prvním je keramický přeslen bílé barvy z objektu 2/89 s průměrem 3 cm (Příloha II., Tab. 12). Ze sondy 5 pak pochází keramická figurka ptáčka s místy dochovanou zelenou polevou (Příloha II., Tab. 12).

5.3 Kamnářská keramika

Další početnou skupinou nálezů je kamnářská keramika. Celkově jsem z Kostelce nad Orlicí zpracovala 355 fragmentů kachlů. Nejčastěji se jednalo o menší zlomky nádobkových kachlů, ale vyskytly se i úlomky komorových kachlů a několik dochovaných čelních vyhřívacích stěn s rozpoznatelnými motivy (ČVS). ČVS komorových kachlů jsem se pokusila určit podle výběrového katalogu Vladimíra Brycha (2004) a podle Encyklopedie kachlů od autorů Čenka Pavlíka a Michala Vitanovského (2004).

Z výzkumu v prostorách dnešní prodejny *Orlice* pochází jenom 12 menších fragmentů. 8 jich patří komorovým kachlům, bohužel pro velkou fragmentarizaci nebylo u ČVS možné určit motivy. 2 ČVS byly zeleně glazovány a pravděpodobně patřily k sobě. Zbylé 4 fragmenty jsou z nádobkových kachlů. Všechny zlomky pochází ze situace A/90 (vrstva I) nebo ze sondy 5 (objekt 4, vrstva 1, sektor 2). Byly nalezeny pospolu s keramickými fragmenty, které spadají do 14. – 16. století.

Z výzkumu na území hotelu *Panský dům* jsem zpracovala celkem 97 kachlových fragmentů. Objevily se zlomky z nádobkových, nejčastěji miskovitých kachlů (34), ale převažovaly úlomky z komorových (63). Pouze 2 komorové zlomky byly polévány zelenou glazurou. Mezi rozpoznávanými motivy se podařilo určit motiv královského lva; Adama a Evy u stromu poznání, motiv vinné révy a geometrické výzkumy (Příloha II., Tab. 13, Tab. 14, Tab. 15). Rozpoznané fragmenty se našly v kontextu s keramikou 15. století.

Výzkum *DVÚ* byl neméně bohatý na kamnářskou keramiku. Našlo se celkově 75 zlomků. 14 náleželo nádobkovým kachlům, nejčastěji miskovitým, 61 fragmentů pak pocházelo z komorových kachlů. ČVS se dochovala jen u 2 fragmentů, jeden s neurčeným motivem a druhý s ocasem královského lva (Příloha II., Tab. 13 a Tab. 14). Glazura se neobjevila u žádného fragmentu. Nálezy pochází z objektů 2/2006 a 3/2006, kde se vyskytují společně s keramikou 15. – 16. století.

Poslední zkoumaný výzkum v prostorách *ZŠ Gutha–Jarkovského* přinesl 171 zlomků kamnářské keramiky, 108 komorových a 63 fragmentů z nádobkových kachlů. Zelená poleva se objevila u 14 zlomků komorových kachlů s neurčitelnými motivy. Dále se objevují nepolévané ČVS s neurčitelnými motivy (Příloha II., Tab. 14). Nálezy pochází z několika objektů a byly nalezeny dohromady s keramickými fragmenty 15. – 16. století.

Gotické kachle s českým lvem byly nalezeny i na hradu Točníku (Hazlbauer 1988, 7–8); v Brně (Loskotová 2011, 28, 54) nebo v ruinách hradu v Polné (Pavlík 2007, 9). Geometrické motivy se objevily na hradu Točníku (Hazlbauer 1988, 3). Analogické kachle s motivem Adama a Evy u stromu poznání byly nalezeny v Brně (Loskotová 2011, 6) a na hradě Lichnice (Rosulková 2013, 60). Podobná římsová kachle s motivem vinné révy se objevila i v souboru z hradu Bradlec (Drnovský 2016, 145); nebo v Brně (Loskotová 2011, 92).

6. Vyhodnocení výzkumů

Záchranný archeologický výzkum na parcelách tří zbořených domů v prostoru dnešní *prodejny Orlice* probíhal v letech 1989–1990 a přinesl významné poznatky o osídlení historického jádra Kostelce nad Orlicí. Archeologům se kromě keramiky podařilo objevit i opukovou zeď, která je interpretována jako část městské hradby. Nebylo však možné ji datovat, pouze posoudit, že existovala již v 16. století (Beková – Militký 2016, 332).

Keramický soubor obsahoval celkem 2095 fragmentů spadajících do 13. – 16. století. Co se týká stolní a kuchyňské keramiky, výzkum přinesl nejvíce keramických fragmentů tzv. oranžové a béžové keramiky, dokládající osídlení města v průběhu 15. až 16. století. Dále se často objevila červeně malovaná keramika, která se do východních Čech dostává ve 14. století a byla užívána i dále (Gabriel – Smetana 1983), nebo tmavá keramika s oxidačním výpalem objevující se od 14. století (Doležalová 2013, 142). Za obvyklou keramiku pro tento výzkum by se dala považovat i redukčně pálená keramika rozšiřující se v 15. století nebo keramika se smíšeným výpalem. Další keramické třídy se vyskytly málo nebo v nevýrazném počtu.

Výzkum byl poměrně bohatý i na glazované zboží, a to vnitřně nebo oboustranně glazované hrnce, džbány a misky a další tvary.

Glazované nádoby se obecně objevují zhruba od přelomu 15. a 16. století (Blažková 2013, 191, 211–212).

Dále byly na výzkumu objeveny glazované talíře, které se poprvé objevují od 2. poloviny 16. století (Blažková 2013, 213).

Co se týče zastoupení nádob, z rozpoznatelných zlomků se nejčastěji na lokalitě objevily okraje hrnců s ovaleným okrajem, okružím vně prožlabeným a nepravým okružím. Okraje džbánů měly nízké okruží, misky měly okraje jednoduché nebo zavínuté. Bylo rozpoznáno několik typů zvonovitých poklic, nejvíce s rozšířeným okrajem směrem nahoru. Pro talíře bylo nejčastější talířové podokrají.

Tento výzkum nebyl příliš bohatý na kamnářskou keramiku, dokládající otopná zařízení v interiérech domů, našlo se jen 12 neurčitelných fragmentů. Výzkum přinesl i zajímavé nálezy nekeramických a dalších artefaktů. Jedním z nich jsou nálezy několika dřevěných prken, které byly autory výzkumu interpretovány jako zbytek

dřevěné podlahy domů. Nebo železný klíč, nůž či keramická soška ptáčka s částečně dochovanou zelenou polevou.

Výzkum na parcele za *hotelem Panský dům* proběhl v roce 1992. Byla prozkoumána série jímek obsahující keramický materiál 15. a 16. století, které byly vyztuženy proutěnými výplety nebo výdřevou. V jejich výplni se dochovaly poměrně bohaté soubory komorových kachlů, kuchyňské keramiky a fragmenty skleněných lahví a čiší. Jímky byly překryty vrstvou ze 17. století, ve které archeologové objevili skleněné okenní terčíky, stolní sklo a užitkovou novověkou keramiku. Výzkum přinesl i nález studny válcovitého tvaru o hloubce 2 metry. Na dně zmiňované průsakové studny se podařilo nalézt dřevěné vědro obložené kameny, které sloužilo k filtraci nečistot. Předpokládá se, že studna byla zasypana na přelomu 16. a 17. století (Beková – Militký 2016, 333).

Série jímek řazených vedle sebe situovaná paralelně s hlavní komunikací vedoucí z náměstí byla interpretována jako konce městských parcel v 2. polovině 15. století a v 16. století. Jímky byly dle autorů pravděpodobně několikrát vybrány. Objekt 5/92 byl na základně analogií z polských měst interpretován jako průsaková studna, která zanikla v 2. polovině 16. století (Beková 1996).

Z výzkumu bylo zpracováno celkem 794 keramických fragmentů, z toho se nejvíce uplatnila glazovaná keramika, která početně výrazně převažovala a pocházela z novověkých vrstev. Z dalších typů se projevila oranžová a béžová keramika, zboží se smíšeným výpalem, tmavá keramika a redukční zboží z průběhu 14./15. – 16. století. Ostatní keramické třídy byly zastoupeny zřídka.

V souboru převažovaly hrncovité tvary s kyjovitým okrajem a glazované talíře s podokrajím, které náleží zřejmě již do raného novověku. Objevila se i nízká okruží u džbánů, palicovitě rozšířené okraje u mís a poklice s kyjovitě rozšířeným okrajem. U nádob s glazováním převažovala vnitřní a oboustranná glazura, která se obecně objevuje od přelomu 15./16. století (Blažková 2013). Objevily se polévané hrnce, talíře, džbány, mísy, poklice, ale i cedník a nožka z kuthanu.

Z výzkumu pochází dochované fragmenty gotické kamnářské keramiky, u několika se podařilo určit jejich motivy. Objevily se motivy Adama a Evy u stromu poznání, rostlinné a geometrické motivy nebo motiv královského lva.

V areálu *Dětského výchovného ústavu* proběhl archeologický výzkum v letech

2006–2007. V rámci záchranné akce byla odkryta hrnčířská dílna s předpecní jámou a částečně dochovanou keramickou pecí. Vlastní keramická pec s kupolí byla bohužel zkoumána jen zčásti, protože její vrchní část byla zničena při betonování. Průměr pece se odhaduje na 1,2 m a více, největší dochovaný průměr byl 1 m. Keramické zlomky, ze kterých byla kupole poskládána, patřily k větším, pocházely většinou z běžných nepolovaných hrncovitých nádob. Objevovaly se okraje, výduti i dna. Co se týče výzdoby keramického materiálu, objevilo se červené malování a vývalková šroubovice. Dále se objevilo malé množství zlomků komor kachlů, několik fragmentů miskovitých kachlů a zlomky pozdně gotických komorových kachlů se zdobenou vyhřívací stěnou (Beková – Dragoun 2011).

Hrnčířská pec se svojí předpecní jámou byla situována mimo jádro města a její kupole byla vyskládána z keramických fragmentů datovaných do 15./16. století, autory výzkumu je pec datována do samotného závěru 15. století (Beková – Dragoun 2011). Hrnčířská dílna se tedy nacházela na nevelkém předměstí, které zřejmě plnilo výrobní funkce (Slavík 2016, 99).

Soubor představoval 1587 keramických fragmentů z průběhu 14. – 17. století. Nejfrekventovanější byla keramika oranžových a béžových odstínů 15. – 16. století, dále se často vyskytla tmavá keramika s oxidačním výpalem nebo červeně malované zboží, které v Kostelci přetrvávalo zhruba od 14. století. Z výzkumu pochází i keramika s červeným povrchem a keramika redukční. Méně fragmentů pak náleželo keramice se smíšeným výpalem nebo hladké a narůžovělé keramice, která byla datována do 16. – 17. století. Glazované zboží se zde vyskytlo minimálně, tento fakt může souviset s umístěním mimo hlavní centrum města.

Mezi nejčastěji nalézané zlomky patří hrncovité okraje. Objevily se okraje s vně prožlabeným okružím, kyjovité a jednoduše profilované okraje z hrnců; dále nízká okružía a jednoduché okraje ze džbánů. Mísy měly zavinuté okraje a podařilo se objevit několik zvonovitých poklic, především s kyjovitě rozšířeným okrajem.

Nálezy kamnářské keramiky jsou poměrně početně bohaté, ale ČVS se dochovala jen u 2 fragmentů a pouze u 1 bylo možné určit motiv – ocas královského lva.

Záchranný archeologický výzkum v prostorách *Základní školy Gutha – Jarkovského* probíhal v roce 2014 v narušených situacích na školním nádvoří, které

bylo zastavěno šatnami s koridorem. Bylo doloženo osídlení dnešního jádra města v mladší a pozdní době bronzové kulturami popelnicových polí. Výzkum zachytil středověký a novověký keramický materiál od 13. století až do 18. století. Kromě stolní a kuchyňské keramiky byly nalezeny i zlomky kachlových kamen, zřejmě součásti zdejších interiérů (Beková – Dragoun 2016).

Keramický soubor představoval 914 keramických zlomků. Nejvíce byla zastoupena oranžová a béžová keramika 15. – 16. století a glazované zboží. Zajímavým nálezem je keramika s hrubým povrchem nejstaršího horizontu města (13. – 14. století), která dokládá počáteční (středověké) osídlení v tomto místě. Objevily se i zlomky redukční keramiky a tmavého zboží s oxidačním výpalem. Méně zastoupené třídy představuje keramika se smíšeným výpalem, červeně malované zboží apod. Z glazované keramiky převažovalo zboží s vnitřní a oboustrannou polevou. Objevily se fragmenty glazovaných talířů, hrnců, džbánů, mís, pekáče a nožky z kuthanu. Glazované nádoby se obecně vyskytují od přelomu 15./16. století (Blažková 2013).

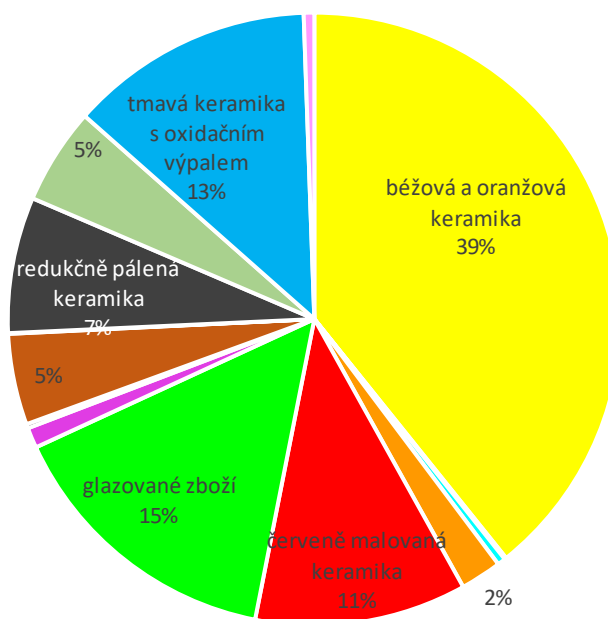
Na lokalitě se nejčastěji vyskytovaly fragmenty okrajů z hrnců, především s kyjovitým nebo jednoduše profilovaným okrajem. Dále se objevily okraje džbánů s nízkým okružím. U mís se podařilo určit jednoduché, šikmo dovnitř seříznuté a vodorovně vyložené okraje. Nechyběly ani zvonovité poklice s rozšířeným okrajem směrem nahoru, nebo s kyjovitě rozšířeným okrajem. U talířů převažovaly okraje s talířovým podokrajím a jednoduché okraje. Díky nálezům nejstarší keramiky se objevily i okraje ze zásobnic.

Kamnářská keramika představuje velký počet zlomků, několik polévaných, bohužel s neurčitelnými motivy na dochovaném ČVS. Kromě keramických nálezů se našly například železné zlomky předmětů, kusy cihel nebo skleněné láhve a číše s gotickým písmem.

6.1 Vývoj keramiky v Kostelci nad Orlicí z pohledu keramických tříd

Nejstarší keramická městská produkce je datována do 13. – 14. století, jedná se o hrubou hrnčinu s oxidačním, redukčním, ale i smíšeným výpalem dokládající nejstarší osídlení města (KO1012; KO2004; KO3001). Zhruba od 14. století se ve městě objevuje nový typ keramiky – poměrně tmavé zboží s oxidačním výpalem (KO1014; KO1015), které přetrvává až do 16. století. Do téhož časového úseku patří další keramika, která se v Kostelci nad Orlicí vyskytuje, a to keramika s červeným

povrchem (KO1005). Do 14. století ve východních Čechách obecně spadá i červeně malovaná keramika (KO1006; KO1007), která patří v Kostelci k jedné z nejzastoupenějších. Několik fragmentů moravského loštického zboží (KO2001), které se na proběhlých výzkumech našly, patří dle nálezových kontextů pravděpodobně již do 15. století. Osídlení města v 15. – 16. století je dále bohatě doloženo typickou oranžovou až béžovou keramikou s oxidačním výpalem (KO1001; KO1002; KO1010; KO1011), redukčním zbožím (KO2002; KO2003) a další méně zastoupenou keramikou (KO1004; KO2005; KO3002; KO3003; KO5001). V této době se také objevují první polevy (KO4001). Od 16. století se nově objevuje hladká a narůžovělá keramika (KO1008; KO1009) nebo bíle malovaná keramika (KO1003), nadále pokračují některé předchozí typy, například glazované zboží. Nálezy porcelánu (KO1013) pak dokládají osídlení v 17. až 18. století (Graf 25).

Graf 25: Procentuální zastoupení nejpočetnějších keramických skupin v Kostelci nad Orlicí.

6.2 Keramické tvary

Dochované fragmenty jednotlivých keramických nádob jsou cenné pro poznání vybavení kosteleckých středověkých a novověkých domácností. Nejčastěji se ve výzkumech objevily výdutě, u kterých nebylo často možné určit z jaké nádoby pocházejí. Vyskytlo se však i několik určitelných zlomků okrajů z hrnců, džbánů, mís apod (Graf 26).

Hrnce

Z celkového počtu keramických fragmentů bylo možné určit 340 zlomků okrajů z hrnců. Jedná se tedy o nejvíce zastoupený tvar z výzkumů, který se zároveň vyskytl téměř ve všech KT. Průměr ústí se u fragmentů pohyboval od 5–31 cm. Glazovaných fragmentů bylo 61. Nejčastěji se na lokalitách objevovaly kyjovité, ovalené a jednoduché okraje hrnců, dále nepravá okruží a prožlabená okruží.

Talíře

Keramický soubor obsahoval 71 zlomků z talířů. Jednalo se především o menší zlomky. Kromě 2 výjimek, pochází všechny fragmenty z KO4001, tedy byly glazované, nejčastěji oboustranně. Objevují se i různé glazované motivy (rostlinné, geometrické apod.). Průměr ústí se pohybuje od 9–41 cm. Nejvíce zastoupené jsou talíře s podokrajím.

Džbány

Ze souborů keramiky z Kostelce nad Orlicí se podařilo rozeznat jen 53 zlomků ze džbánů. Fragmenty pocházejí především z KT oranžové, béžové a glazované keramiky. Polévaných úlomků bylo 20. Průměr ústí se pohyboval mezi 7–25 cm. Nejvíce byly zastoupeny jednoduché okraje a nízké okruží.

Mísy

Mís bylo možné rozeznat 39, objevily se v několika KT náležících nejčastěji do průběhu 14. – 16. století. Průměr ústí se pohyboval od 6–48 cm. Glazování mělo pouhých 6 zlomků. Nejvíce se v kostelecké keramice objevila mísa s jednoduchým nebo zavínutým okrajem.

Pokličky

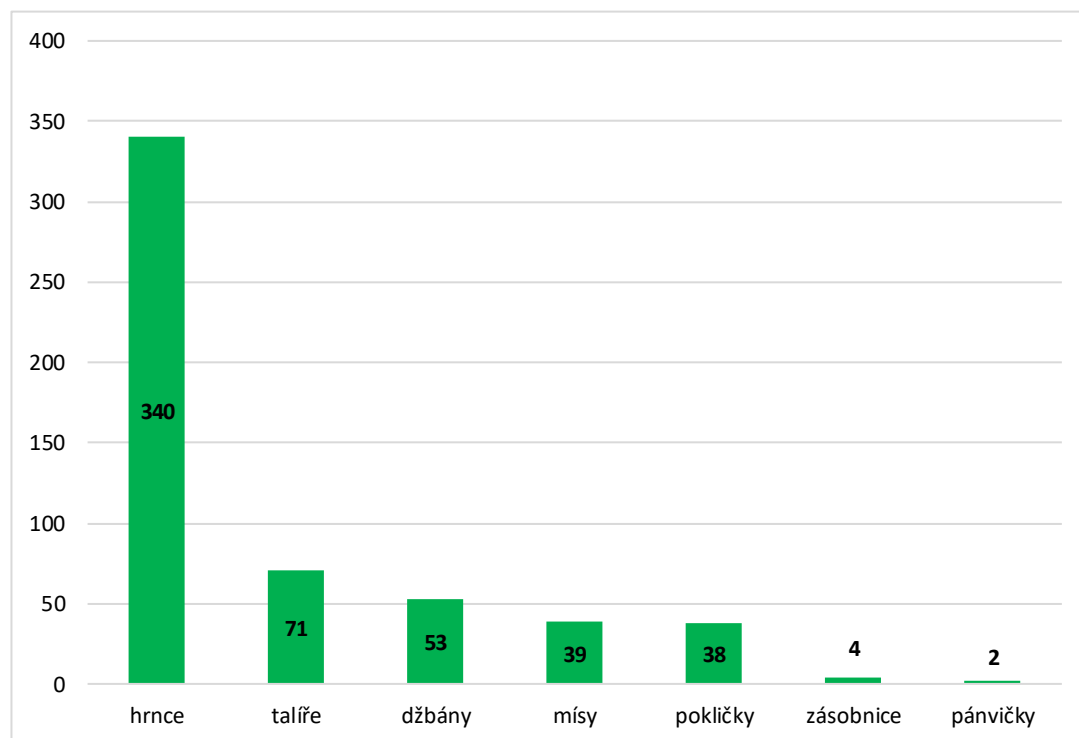
Zlomků z pokliček se v celkovém počtu objevilo 38, pocházejí z různých keramických tříd, nejčastěji však patří do 15. – 16. století. Průměr pokliček se pohybuje od 11–30 cm. Glazované byly pouze 2 zlomky a to vnitřně. Nejvíce se objevovaly zvonovité poklice s jednoduchým nebo různě rozšířeným okrajem (kyjovitě, směrem nahoru).

Zásobnice

Zlomky zásobnic byly pouze 4, náležící do nejstarší keramiky města. Průměr ústí byl změřen pouze u jedné (30 cm). Síla stěny byla kolem 1 cm. Objevily se zásobnice kyjovitě rozšířené a vně vyhnuté.

Pánve

Pánve se v celém souboru vyskytly pouze 2, oboustranně glazované náležící do novověku se zavínutým okrajem a neměřitelným průměrem ústí.

Graf 26: Početní zastoupení okrajů z jednotlivých nádob v kostelecké keramice.

7. Závěr

Tématem práce je středověká a novověká hmotná kultura Kostelce nad Orlicí s důrazem na stolní, kuchyňskou a kamnářskou keramiku, která byla získána z několika vybraných archeologických akcí v historickém jádru města. Cílem práce pak bylo zpracování keramických fragmentů a vyhodnocení získaných poznatků. Současně byl vypracován typář východočeské keramiky, který sloužil k určování typů okrajů.

Město, nacházející se nad údolní nivou Divoké Orlice, bylo založeno v průběhu 13. století a svým založením odpovídá dalším urbánním centřům v regionu. Předcházelo mu pravěké osídlení, které je bohatě doloženo; a raně středověké osídlení v nedaleké cihelně. První pokusy o archeologické výzkumy byly zaznamenány již v 2. polovině 19. století. Artefakty, které jsem zpracovávala, pocházejí ze čtyř výzkumů provedených v centru dnešního města a byly uloženy v Muzeu a galerii Orlických hor v Rychnově nad Kněžnou.

Keramický soubor čítající celkem 5390 keramických fragmentů jsem rozdělila do 25 keramických tříd, soustředila jsem se hlavně na technologické, morfologické a typologické vlastnosti zlomků. Nejvíce byly zastoupeny keramické třídy s oxidačním výpalem (15 tříd), redukčně pálenou keramiku jsem rozdělila do 5 tříd a keramika se smíšeným výpalem byla rozdělena do 3 keramických tříd. Dále se objevily 2 samostatně stojící třídy (kamenina a glazovaná keramika). Následně byly keramické třídy sloučeny do keramických skupin a porovnány s analogickými soubory z regionu. Keramické třídy jsou detailně popsány v třetí kapitole.

Ve čtvrté kapitole jsem se věnovala popsání a rozboru jednotlivých výzkumů. Jako první jsem zvolila záchrannou akci v prostoru dnešní prodejny *Orlice*, která probíhala v letech 1989–1990. Z výzkumu pocházejí fragmenty dokládající osídlení od 13. do 16. století. Další výzkum proběhl v zadní části parcely hotelu *Panský dům* v roce 1992. Kromě keramických fragmentů zde byla objevena mince Marie Terezie nebo dřevěné vědro. Třetí záchranný archeologický výzkum proběhl v areálu *Dětského výchovného ústavu* v letech 2006–2007. Archeologům se podařilo odkrýt část hrnčířské pece s kupolí vystavěnou z keramických fragmentů 15. – 16. století. Tento výzkum se jako jediný nacházel mimo náměstí. Nejnovější výzkum z roku 2014

probíhal na školním nádvoří *Základní školy Gutha – Jarkovského*. Akce přinesla poznání nejstaršího horizontu města, mimo jiné byly objeveny keramické fragmenty datované do 13. a 14. století.

V následující páté kapitole se věnuji dalším artefaktům pocházejícím z výzkumů a kamnářské keramice. Celkově jsem v práci zpracovala 355 fragmentů kachlů, nejzajímavějšími jsou dochované čelní vyhřívací stěny s motivem Adama a Evy u stromu poznání nebo motiv s českým lvem.

V poslední kapitole jsem vyhodnotila získané poznatky ze záchranných akcí a porovнала s interpretacemi autorů výzkumů. Obecně se v Kostelci nad Orlicí nejvíce objevily třídy oranžové a béžové keramiky s oxidačním výpalem, které se objevují od 15. století. Další početnou skupinou je glazovaná keramika, která je ve městech typická od přelomu 15./16. století, nebo tmavá keramika s oxidačním výpalem. Důležitou složkou městského keramického inventáře je i červeně malované zboží, které se do východních Čech dostává zhruba ve 14. století. Neméně důležitá jistě byla i reduččně pálená keramika 15. století. Pro kostelecké domácnosti byly dále typické hrnce v různém provedení, celkově bylo určeno 340 okrajů hrncovitých nádob. Mladší období je reprezentováno glazovanými talíři, podařilo se určit 71 okrajů. Keramický soubor obsahoval i další keramické tvary, které jsou uvedeny a popsány v šesté kapitole.

8. Seznam použitých zkratek

ČSAV – Československá akademie věd

ČVS – čelní vyhřívací stěna

DVÚ – Dětský výchovný ústav

KO – Kostelec nad Orlicí

KT – keramická třída

MGOH – Muzeum a galerie Orlických hor

ZŠ – základní škola

9. Použité prameny a literatura

9.1 Prameny

Fontes rerum bohemicarum, díl IV. Ed. Josef Emler. Praha 1884.

Regesta diplomatica nec non epistolaria Bohemiae et Moraviae, díl III. Ed. Josef Emler. Praha, 1890.

9.2 Nálezové zprávy

Militký, J. 1989: Kostelec nad Orlicí. Nákupní středisko Orlice. (Nálezová zpráva). Uloženo: Muzeum a galerie Orlických hor. Rychnov nad Kněžnou.

Beková, M. 1996: Kostelec nad Orlicí. Panský dům, přestavba, září až říjen 1992. (Nálezová zpráva). Uloženo: Muzeum a galerie Orlických hor. Rychnov nad Kněžnou.

Beková, M. – Dragoun, B. 2011: Kostelec nad Orlicí. 2006–2007, přístavba čp. 7 Dětského výchovného ústavu (DVÚ). (Nálezová zpráva). Uloženo: Muzeum a galerie Orlických hor. Rychnov nad Kněžnou.

Beková, M. – Dragoun, B. 2016: Kostelec nad Orlicí. ZŠ Gutha – Jarkovského, přístavba šaten 2014. (Nálezová zpráva). Uloženo: Muzeum a galerie Orlických hor. Rychnov nad Kněžnou.

9.3 Literatura

Beková, M. 2008: Registrace terénních akcí 2005. Výzkumy v Čechách 2005, 11–321.

Beková, M. 2010: Kostelecká cihelna – výzkum příkopů. Orlické hory a Podorlicko 17, 289–297.

Beková, M. - Dragoun, B. 2010: Registrace terénních akcí 2007. Výzkumy v Čechách 2007, 5–353.

Beková, M. - Dragoun, B. 2013: Registrace terénních akcí 2010. Výzkumy v Čechách 2010, 5–316.

Beková, M. - Dragoun, B. 2017: K historii archeologického bádání v regionu. Orlické hory a Podorlicko 24/1-2, 106–113.

Beková, M. - Militký, J. 2016: Od doby kamenné po vznik města. In: kolektiv autorů, Kostelec nad Orlicí v zrcadle času, 304–321. Kostelec nad Orlicí.

Beková, M. - Militký, J. 2016: Středověké a novověké archeologické nálezy. In: kolektiv autorů, Kostelec nad Orlicí v zrcadle času, 330–345. Kostelec nad Orlicí.

Bělohav, J. 1912: Kostelec nad Orlicí. Vlastivědný sborník 3/7, 1–19.

Bláha, R. - Frolík, J. - Sigl, J. 2003: Nálezy loštické keramiky ve východních Čechách. Příspěvek ke kontaktům VČ a Moravy. Archaeologia Historica 28, 525 - 537.

Bláha, R. – Sigl, J. 2010: Středověká a raně novověká polévaná keramika ve sbírkách královéhradeckého muzea. Archaeologia historica 35, 233–251.

Blažková, G. 2011: Hmotná kultura z Pražského hradu raného novověku ve světle archeologických nálezů. Nepsaná dizertační práce. Praha: Ústav pro archeologii Filozofické fakulty Univerzity Karlovy.

Blažková, G. 2013: Vývoj raně novověké kuchyňské a stolní keramiky v Čechách na základě souborů z Pražského hradu. Památky archeologické 104, 183–230.

Blažková, G. – Matějková, K. 2016: Novověká odpadní jímka z Pražského hradu. Castrum Pragense 13, 185–203.

Brych, V. 2004: Kachle doby gotické, renesanční a barokní. Výběrový katalog Národního muzea v Praze. Praha.

Břeň, D. – Kašpar, V. – Vařeka, P. 1995: K problematice počítačového zpracování středověké keramiky (Databáze KLASIFIK). Archeologické fórum 4, 36–41.

Čapek, L. – Militký, J. a kolektiv, 2016: Historická radnice v Českých Budějovicích ve světle archeologických výzkumů a rozboru hmotných pramenů. České Budějovice – Plzeň.

- Demek, J. – Mackovčín, P. 2006:** Zeměpisný lexikon ČR: hory a nížiny. Brno.
- Doležalová, K. 2013:** Vyhodnocení archeologických nálezů z areálu obléhacího stanoviště v trati Ohrada u hradu Lichnice. Nepublikovaná diplomová práce. Brno: Ústav archeologie a muzeologie Filozofické fakulty Masarykovy univerzity.
- Dragounová, A. 2018:** Archeologické nálezy z panských sídel ve Velkém Vřešťově. Nepublikovaná bakalářská práce. Hradec Králové: Katedra archeologie Filozofické fakulty Univerzity Hradec Králové.
- Drnovský, P. 2016:** Soubor kachlů z hradů Brady a Bradlece u Jičína v severovýchodních Čechách. *Praehistorica* XXXIII/1–2, 139–150.
- Drnovský, P. 2017:** Hmotná kultura šlechtických sídel v severovýchodních Čechách ve středověku a raném novověku. Nepublikovaná disertační práce. Hradec Králové: Katedra archeologie Filozofické fakulty Univerzity Hradec Králové.
- Durdík, T. 1980:** K počátku výskytu hradů s pláštěovou zdí v Čechách. *Archaeologia historica* 5, 259–265.
- Durdík, T. 1983:** K výskytu bíle malované keramiky v Čechách. *Archaeologia historica* 8, 211–213.
- Dvořáková, M. 2014:** Keramický inventář z východního a jižního křídla Vizmburku. Nepublikovaná bakalářská práce. Praha: Ústav pro archeologii Filozofické fakulty Univerzity Karlovy.
- Fidler, V. – Juza, J. 1994:** Město Kostelec nad Orlicí v historických datech. Kostelec nad Orlicí.
- Fleknová, K. 2018:** Archeologické nálezy z hradu Skály. Nepublikovaná bakalářská práce. Hradec Králové: Katedra archeologie Filozofické fakulty Univerzity Hradec Králové.
- Flídr, A. 2007:** Osudy Kostelce nad Orlicí ve 14. století. *Orlické hory a Podorlicko* 14, 401–410.

- Formánková, K. 2016:** Archeologický výzkum domu čp. 59/I v Chrudimi. Rozbor nálezové situace. Nepublikovaná bakalářská práce. Hradec Králové: Katedra archeologie Filozofické fakulty Univerzity Hradec Králové.
- Gabriel, F. 1991:** Keramický soubor z hradu Frýdštejna. *Archaeologia historica* 16, 279–292.
- Gabriel, F. – Smetana, J. 1983:** K vývoji výrobních okruhů červeně malované keramiky v severních Čechách. *Archaeologia historica* 8, 119–138.
- Hazlbauer, Z. 1988:** Gotické a renesanční kachle z hradu Točnicku. *Zprávy československé společnosti archeologické* 33, 3–20.
- Hejna, A. 1962:** Soubor nálezů z Hrádku u Bolkova v severovýchodních Čechách. *Památky Archeologické* 53, 455–471.
- Hladký, L. 2016:** Od Pernštejnů k Bílé hoře. In: kolektiv autorů, *Kostelec nad Orlicí v zrcadle času*, 348–363. Kostelec nad Orlicí.
- Jasníková, I. 2016:** Několik statistických údajů. In: kolektiv autorů, *Kostelec nad Orlicí v zrcadle času*, 8–9. Kostelec nad Orlicí.
- Kalferst, J. 1989:** Registrace terénních akcí v letech 1986–1987. *Výzkumy v Čechách 1986–1987*, 9–225.
- Kalferst, J. 2002:** Sídliště v Kostelci nad Orlicí okr. Rychnov nad Kněžnou. *Zpravodaj muzea v HK* 28, 63–76.
- Košťál, J. 2007:** Archeologické nálezy z hradu Vízmburku. Nepublikovaná diplomová práce. Brno: Ústav archeologie a muzeologie Filozofické fakulty Masarykovy univerzity.
- Loskotová, I. 2011:** Brněnské kamnové kachle období gotiky. Nepublikovaná disertační práce. Brno: Ústav pro archeologii a muzeologii Filozofické fakulty Masarykovy univerzity.

- Matějková, K. 2014:** Keramický sortiment turnovských domácností. Možnosti zpracování keramických souborů z městských souvrství. *Archaeologia historica* 39, 89–117.
- Militký, J. 1992:** Registrace terénních akcí v letech 1988–1989. *Výzkumy v Čechách* 1988–1989, 11–178.
- Militký, J. 1995:** Registrace terénních akcí v letech 1990–1992. *Výzkumy v Čechách* 1990–1992, 9–408.
- Musil, J. 2010:** Pozdně středověký a raně novověký soubor keramiky z Chrudimi: příspěvek k poznání nastupující novověké keramické produkce. *Východočeský Sborník Historický* 17, 1–18.
- Musil, F. 2016:** Pohled za zrcadlo času. In: kolektiv autorů, *Kostelec nad Orlicí v zrcadle času*, 322–329. Kostelec nad Orlicí.
- Nekuda, V. – Reichertová, K. 1968:** Středověká keramika v Čechách a na Moravě. Brno.
- Pavlík, Č. – Vitanovský, M. 2004:** Encyklopedie kachlů v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Ikonografický atlas reliéfů na kachlích gotiky a renesance. Praha.
- Pavlík, Č. 2007:** Kamna knížete Viktorina z Minsterberka. *Polensko* 16/4, 1–13.
- Peroutková–Matějková, K. 2008:** Středověký a novověký Jičín ve světle archeologických nálezů a aspekt dobového hrncířství. Nepsaná diplomová práce. Brno: Ústav archeologie a muzeologie Filozofické fakulty Masarykovy univerzity.
- Procházka, R. 2007:** Deskripční systém brněnské keramiky. *Přehled výzkumů* 48, 234–270.
- Prostředník, J. 1994:** Soubor středověké keramiky z hradu Hrubá Skála (okr. Semily), *Zpravodaj Muzea východních Čech* 20, 101–106.

- Richter, M. 1967:** Hrnčířské pece v Kostelci nad Orlicí – Die Töpferöfen in Kostelec nad Orlicí. *Archeologické rozhledy* 19, 500-510.
- Richter, M. – Vokolek, V. 1995:** Slovanské hradiště a počátky středověkého města. Hradec Králové.
- Rosulková, K. 2013:** Kachlový soubor z 15. až 16. století z hradu Lichnice. Katalog a analýza sbírky Městského muzea Čáslav. *Východočeský sborník historický* 24, 3–80.
- Sedláček, A. 1883:** Hrady, zámky a tvrze Království českého. Díl druhý, Hradecko. Praha.
- Sehnoutková, P. 2011:** Chrudim, Filištinská ulice čp. 39/1, odpadní jímky XIXA, XIXB a XX. Nepublikovaná diplomová práce. Brno: Ústav archeologie a muzeologie Filozofické fakulty Masarykovy univerzity.
- Sigl, J. 1979:** Zjišťovací výzkum na středověkém hrádku v poloze Vražba u Habřiny, okr. Hradec Králové. *Zpravodaj Krajského muzea východních Čech* 6/1, 27–33.
- Slavík, J. 2016:** Urbanistický a stavební vývoj města od středověku do současnosti. In: kolektiv autorů, *Kostelec nad Orlicí v zrcadle času*, 98–137. Kostelec nad Orlicí.
- Štěpánová, L. 2016:** Život s válkami v zádech. In: kolektiv autorů, *Kostelec nad Orlicí v zrcadle času*, 374–387. Kostelec nad Orlicí.
- Valenta, A. 2016:** Od Grambů ke Kinským. In: kolektiv autorů, *Kostelec nad Orlicí v zrcadle času*, 364–373. Kostelec nad Orlicí.
- Vařeka, P. 1998:** Prameny keramické produkce vrcholného a pozdního středověku v Čechách. *Archeologické rozhledy* 50/1, 123–137.
- Vávra, M. – Vokolek, V. 1975:** Registrace terénních akcí 1973. *Výzkumy v Čechách* 1973, 7–186.
- Vinterová, T. 2017:** Z historie zrušených městských muzeí. *Orlické hory a Podorlicko* 24/1–2, 26–33.

Vokolek, V. 1983: Výzkum slezskopatěnického pohřebiště v Kostelci nad Orlicí v r. 1982. Zpravodaj KMVČ 10/1, 26–29.

Waldmannová, M. – Hůrková, J. – Petřík, J. – Všianský, D. – Losos, Z. 2015: Červená středověká keramika z Velhartic a Klatov – výsledky petroarcheologické analýzy. Archeologie západních Čech 19, 127–146.

Wolf, O. 2004: Keramika z manské tvrže v Mladých Bukách. Zpravodaj muzea v Hradci Králové 30, 226–250.

Wolf, V. 1983: Hrad Rechenburk u Trutnova: příspěvek k poznání zárodečné fáze středověkého hradu. Krkonoše – Podkrkonoší 7, 251–266.

Zápotocký, M. 1978: Středověká keramika severočeského Polabí. Morfologie a relativní chronologie. Památky archeologické 69, 171–238.

9.4 Internetové zdroje

- <https://app.gisonline.cz/chytre-mapy/>
- <https://www.arcgis.com/home/index.html>
- <https://ags.cuzk.cz/dmr/#>

Internetové zdroje byly využity pro tvorbu mapových podkladů (Příloha III. Mapy a plány).

10. Seznam grafů a tabulek v textu

10.1 Seznam grafů

Graf 1: Počet fragmentů kuchyňské a stolní keramiky z jednotlivých výzkumů v areálu města Kostelce nad Orlicí.....	24
Graf 2: Typy rozpoznáných uch a den a jejich početní zastoupení ve skupině.....	36
Graf 3: Typy okrajů džbánů a mís a jejich počet ve skupině.....	37
Graf 4: Typy okrajů z pokliček a z jedné zásobnice a jejich počet.....	37
Graf 5: Typologické zastoupení okrajů z hrnců a jejich počet.....	37
Graf 6: Početní zastoupení výzdoby u oranžovobéžové keramiky.....	38
Graf 7: Zastoupení výzdoby u keramických fragmentů.....	39
Graf 8: Počet a typy uch a den u glazované keramiky.....	40
Graf 9: Typy okrajů džbánů, mís, pánviček, talířů a pokliček a jejich počet u glazované keramiky.....	40
Graf 10: Typy okrajů hrnců u glazované keramiky.....	41
Graf 11: Zastoupení typů uch, den a okrajů z hrnců u oxidačně pálené keramiky s tmavým povrchem, a jejich počet.....	42
Graf 12: Zastoupení typů uch, okrajů z mís a hrnců u červeně malované keramiky a jejich počet.....	44
Graf 13: Přehled výzdoby u červeně malované keramiky a počet výskytu.....	44
Graf 14: Typy okrajů pokliček, džbánů, mís a rozpoznaná ucha a dna a jejich počet u redukčně páleného zboží.....	46
Graf 15: Typy okrajů hrnců a jejich počet u redukčně pálené keramiky.....	46
Graf 16: Typy uch, den, okrajů z džbánů, mís, pokliček a hrnců a jejich počet u keramiky se smíšeným výpalem.....	47
Graf 17: Procentuální zastoupení keramických skupin na lokalitě <i>prodejna Orlice</i>	57
Graf 18: Zastoupení typů okrajů na lokalitě <i>prodejna Orlice</i>	58
Graf 19: Procentuální zastoupení keramických skupin na lokalitě <i>Panský dům</i>	66
Graf 20: Zastoupení typů okrajů na lokalitě <i>Panský dům</i>	67
Graf 21: Procentuální zastoupení keramických skupin na lokalitě <i>DVÚ</i>	71
Graf 22: Zastoupení typů okrajů na lokalitě <i>DVÚ</i>	72
Graf 23: Procentuální zastoupení keramických skupin na lokalitě <i>ZŠ Gutha – Jarkovského</i>	82

Graf 24: Zastoupení typů okrajů na lokalitě <i>ZŠ Gutha – Jarkovského</i>	83
Graf 25: Procentuální zastoupení nejpočetnějších keramických skupin v Kostelci nad Orlicí.....	91
Graf 26: Početní zastoupení okrajů z jednotlivých nádob v kostelecké keramice....	93

10.2 Seznam tabulek

Tab. 1: Přehledová tabulka keramických tříd a jejich základních vlastností.....	25
Tab. 2: Přehledová tabulka základních vlastností keramických tříd a jejich označení.....	26
Tab. 3: Tabulka zobrazující počet keramických fragmentů v jednotlivých keramických třídách a samotné zastoupení keramických tříd na polohách.....	26
Tab. 4: Jednotlivé keramické skupiny se základní charakteristikou, rámcovou datací a počtem fragmentů.....	35

Přílohy

Příloha I. Typář východočeské keramiky

autoři: Pavel Drnovský; Kateřina Fleknová; Anežka Dragounová

Popisované vlastnosti keramických fragmentů

1. Identifikační údaje

ID

Vyplňováno automaticky programem Microsoft Excel.

Akce

Upřesnění nálezové situace, místo výzkumu.

Datum

Datum nálezu.

Kontext

Nálezový kontext keramického fragmentu (sonda, segment apod.).

Uložení

Uveden upřesňující identifikátor (inventární nebo přírůstkové číslo, popř. číslo sáčku).

2. Metrická charakteristika

Hmotnost

Hmotnost byla udávána v gramech.

Fragmentarizace

Určována dle velikostních kategorií odvozených od kružnic. Výsledná hodnota odpovídá průměru kružnice, do které by se daný jedinec ideálně vešel, stupně následují po 1 cm.

Abraze

Sledován stupeň setření jedince. 1 – ostrohranný jedinec; 2 – částečně omletý jedinec; 3 – omletý jedinec (Čapek 2016, 43).

3. Morfologická a typologická charakteristika

Typ nádoby

Použit alfabetický kód za využití brněnského deskripčního systému (Procházka 2007, 233 – 235). C – cedník; D – džbán; H – hrnec; HR – hrnek; KU – kuthan; M – mísa; PA – pánvička; PE – pekáč; PH – pohárek; PO – poklička; TA – talíř; Z – zásobnice.

Část nádoby

K určení byl využit kód brněnského deskripčního systému (Procházka 2007, 238).

DN – dno; KN – knoflík; NO – nožka; O – okraj; U – ucho; V – výduť.

Profil okraje

Určován pomocí přiloženého typáře

4. Technologická charakteristika

Výpal

1 – oxidační; 2 – redukční; 3 – smíšený.

Tvrдост

Stupnice vychází z brněnského deskriptivního systému. 1 – měkký (vryp nehtem); 2 – středně tvrdý (vryp železem); 3 – velmi tvrdý (vryp sklem); 4 – slinutý.

Zrnitost keramického těsta

Stupnice vychází ze systému Českých Budějovic (Čapek 2016, 122). 1 – hrubozrnná (1,5 – 2,5 mm); 2 – středozrnná (0,5 – 1,5 mm); 3 – jemnozrnná (0,1 – 0,5 mm); 4 – celistvá.

Příměs

1 – grafit; 2 – slída; 3 – grafit i slída.

Barva vnějšího povrchu keramických jedinců

K určení barvy je použito barevné schéma, které je součástí přílohy této práce. Barva je určována pomocí alfanumerického kódu (např. A20).

Úprava povrchu

Sledována je vnější strana fragmentu. Škála vychází z kategorií L. Čapka (2016, 122). 1 – hrubý; 2 – krupičkový; 3 – jemně drsný; 4 – hladký; 5 – leštěný/hlazený; 6 – engoba.

Glazura a její barva

1 – vnitřní; 2 – vnější; 3 – oboustranná; 4 – vnitřní a vnější část okraje; 5 – kapky.

Barva glazury je určována dle alfanumerického kódu z přiloženého barevného schématu.

Technologické stopy

Sledovány výrobní stopy na dně nádoby. 1 – podsýpka; 2 – odříznutí. Dále sledovány technologické stopy na výduti nádoby. 1 – obtáčení; 2 – vytáčení.

Výzdoba

Výzdoba byla určována podle přiloženého typáře. Dělí se na 6 základních kategorií (malovaná výzdoba; vrypy, vseky, vpichy; rytá výzdoba; plošná výzdoba; plastická výzdoba; radélka).

Pro všechny kategorie pak platí následující: N – neurčitelné; X = neurčuje se

HRNCE

- H.1.** – jednoduše profilovaný, nezesílený
- H.2.** – nezesílený, hraněný, či seříznutý
- H.3.** – nezesílený, nahoře prožlabený
- H.4.** – pravidelně zeslabený
- H.5.** – oboustranně zesílený (část tzv. kyjovitě)
- H.6.** – oboustranně zesílený, hraněný, či seříznutý
- H.7.** – oboustranně zesílený, nahoře prožlabený
- H.8.** – ovalený s vnitřním podžlabením
- H.9.** – oboustranně zesílený, směrem dolů protažený
- H.10.** – okruží nízké, vně prožlabené
- H.11.** – okruží nízké, vně ploché
- H.12.** – okruží nízké, s vnitřním prožlabením (tzv. nepravé okruží)
- H.13.** – okruží vně prožlabené
- H.14.** – okruží vně prožlabené, nahoře různé formy zakončení
- H.15.** – ovalený s vnitřním prožlabením
- H.16.** – ovalený bez vnitřního prožlabení
- H.17.** – přehnutý, oble, ostře
- H.18.** – zavínutý, oble, ostře
- H.19.** – okruží s vnitřním prožlabením (tzv. nepravé okruží)
- H.20.** – vzhůru vytažené, zesílené
- H.21.** – vzhůru vytažené, nezesílené
- H.22.** – vzhůru vytažené, ovalené
- H.23.** – vzhůru vytažený, rozšířený
- H.24.** – vzhůru vytažený s prožlabením na vnější straně
- H.25.** – vzhůru vytažený s prožlabením na vnitřní straně
- H.26.** – vzhůru vytažený bez prožlabení
- H.27.** – směrem dolů i nahoru protažený
- H.28.** – směrem dolů i nahoru protažený, zvnějšku prožlabený
- H.29.** – směrem dolů i nahoru protažený, protažení obdélného profilu
- H.30.** – směrem dolů i nahoru protažený, protažení lichoběžníkového profilu
- H.31.** – horizontálně protažený
- H.32.** – horizontálně vyložený, pravidelně ukončený
- H.33.** – horizontálně vyložený, nepravidelně ukončený
- H.34.** – horizontálně vyložený, z vrchní strany prožlabený

DŽBÁNY

- D.1.** – jednoduchý
- D.2.** – kyjovitě rozšířený okraj
- D.3.** – zavínutý okraj
- D.4.** – vzhůru vytažený bez prožlabení
- D.5.** – s jednou či více plastickými lištami
- D.6.** – nízké okruží
- D.7.** – vysoké okruží

MÍSY

- M.1.** – okraj jednoduchý
- M.2.** – šikmo dovnitř seříznutý
- M.3.** – kyjovitě rozšířený, nahoře prožlabený
- M.4.** – zesílený, vně i uvnitř prožlabený
- M.5.** – zavnutý
- M.6.** – palicovitě rozšířený
- M.7.** – vodorovně vyložený
- M.8.** – vzhůru vytažený bez prožlabení
- M.9.** – kyjovitý

PÁNVE

- PA.1.** – jednoduchý
- PA.2.** – vně rozšířený
- PA.3.** – kyjovitý
- PA.4.** – profilovaný do okruží
- PA.5.** – zavnutý
- PA.6.** – přehnutý
- PA.7.** – nahoře výrazně prožlabený
- PA.8.** – s vnitřním prožlabením

TALÍŘE

- TA.1.** – jednoduchý
- TA.2.** – kyjovitý
- TA.3.** – talíře s talířovým podokrajím
- TA.4.** – s prožlabením na vnější straně

ZÁSOBNICE

- Z.1.** – jednoduchý
- Z.2.** – vně vyhnutý, vně výrazně zesílený
- Z.3.** – vně vyhnutý, prožlabený s výraznou lištou
- Z.4.** – vzhůru oble vytažený, nahoře prožlabený
- Z.5.** – kyjovitě rozšířený obdélného průřezu
- Z.6.** – kyjovitě rozšířený, nahoře prožlabený
- Z.7.** – dovnitř vytažený

PROFIL DNA

- DN.1.** – rovné dno s hraněným okrajem
- DN.2.** – konkávní dno s hraněným okrajem
- DN.3.** – rovné dno s oblým okrajem
- DN.4.** – rovné dno s obvodovou lištou
- DN.5.** – konkávní dno s obvodovou lištou
- DN.6.** – rovné dno s vytaženým okrajem
- DN.7.** – konkávní dno s vytaženým okrajem
- DN.8.** – dno s nožkou

PROFIL UCHA

- U.1.** – páskové prožlábnuté ucho s rovným dnem
- U.2.** – páskové prožlábnuté ucho s nerovným dnem
- U.3.** – ploché široké ucho
- U.4.** – válečkovité ucho

PROFIL KNOFLÍKU POKLICE

Variace knoflíků byly sloučeny do jedné skupiny.

PROFIL OKRAJE POKLICE

- PO.1.** – zvonovitá; jednoduchý okraj
- PO.2.** – zvonovitá; rozšířený okraj směrem nahoru
- PO.3.** – zvonovitá; vytažený okraj směrem nahoru
- PO.4.** – zvonovitá; rozšířený okraj směrem dolů
- PO.5.** – zvonovitá; kyjovitě rozšířený okraj
- PO.6.** – zvonovitá; s prožlabením
- PO.7.** – plochá; jednoduchý okraj
- PO.8.** – plochá; vytažený směrem nahoru
- PO.9.** – plochá; zesílený či vytažený směrem dolů
- PO.10.** – plochá; kyjovitě rozšířený

PROFIL DRŽADLA PÁNVE

Držadla pánví byla sloučena do jedné základní skupiny.

VÝZDOBA

MALOVANÁ VÝZDOBA

- M.1.** – tenká linie
- M.2.** – zdvojená tenká linie
- M.3.** – široká linie
- M.4.** – vlnovky
- M.5.** – půlměsíčky
- M.6.** – kolečka
- M.7.** – jazýčky
- M.8.** – zuby
- M.9.** – výzdoba okraje
- M.10.** – výzdoba dna
- M.11.** – mřížka
- M.12.** – křížek
- M.13.** – žebřík
- M.14.** – hvězdička
- M.15.** – motiv jedlové větvičky
- M.16.** – spirála

VRYPY, VSEKY, VPICHY

V.1. – nehtovité vrypy

V.2. – kruhové vpichy

V.3. – dlouhé vseky

V.4. – obloučkové vrypy

RYTÁ VÝZDOBA

R.1. – rytá linie

R.2. – ryté vlnovky

R.3. – překřížené linie

R.4. – oběžné široké žlábků

R.5. – ryté obloučky

R.6. – vyškrabávaný vzor

PLOŠNÁ VÝZDOBA

P.1. – šroubovice vývalková úzká

P.2. – šroubovice vývalková široká

P.3. – šroubovice hřebenová

P.4. – šroubovice rytá

P.5. – šroubovice stupňovitá

P.6. – svislá rytá linie

PLASTICKÁ VÝZDOBA

Pl.1. – lišta oblého průřezu

Pl.2. – lišta obdélného průřezu

Pl.3. – lišta trojúhelníkového průřezu

Pl.4. – zdvojená lišta oblého průřezu

Pl.5. – nálepy

Pl.6. – vlnovka na okraji

Pl.7. – promačkávání na uchu

RADÉLKA

Ra.1. – čtverečková radélka

Ra.2. – obdélníková radélka

Ra.3. – trojúhelníková radélka

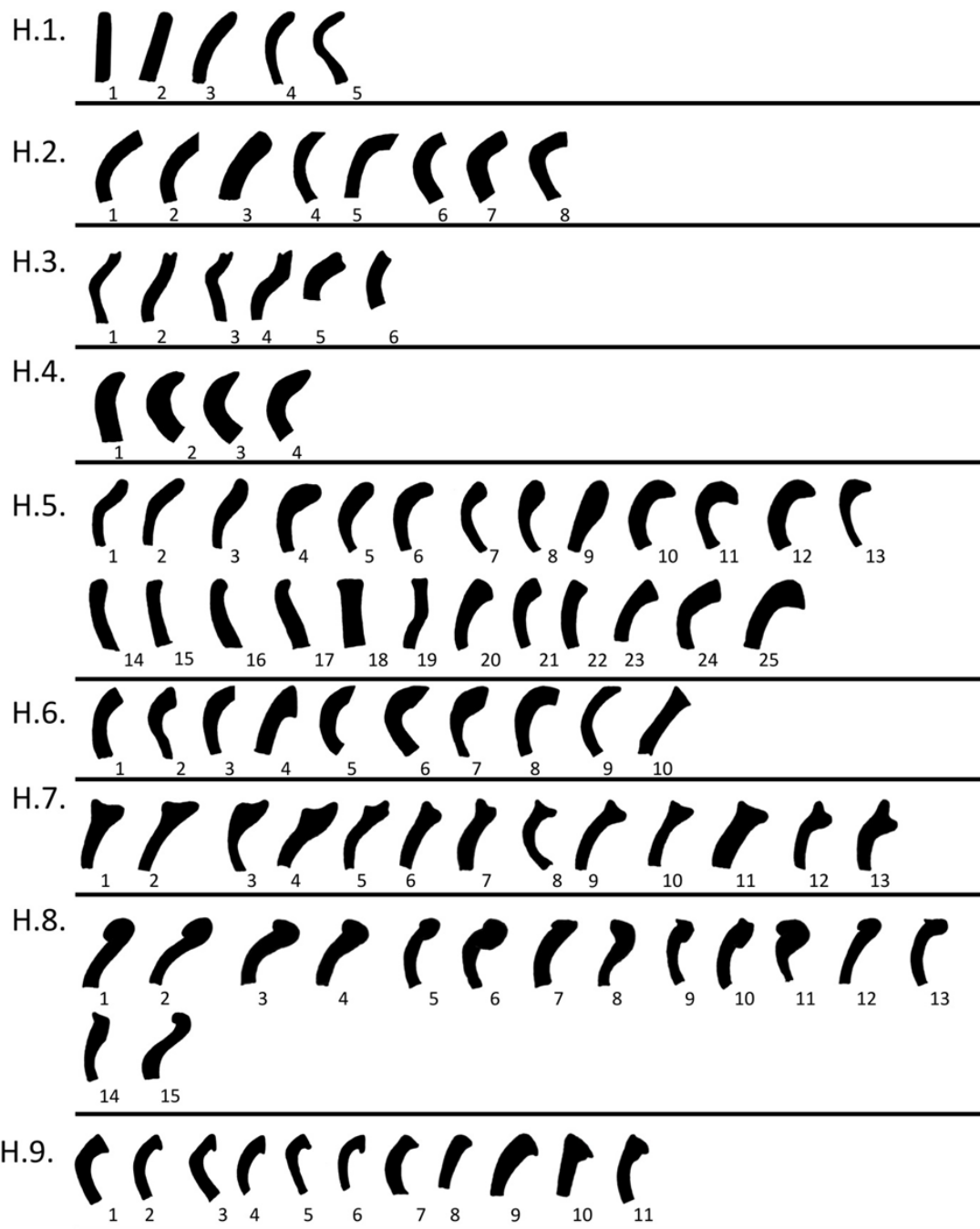
Ra.4. – kosočtverečná radélka

Ra.5. – tečková radélka

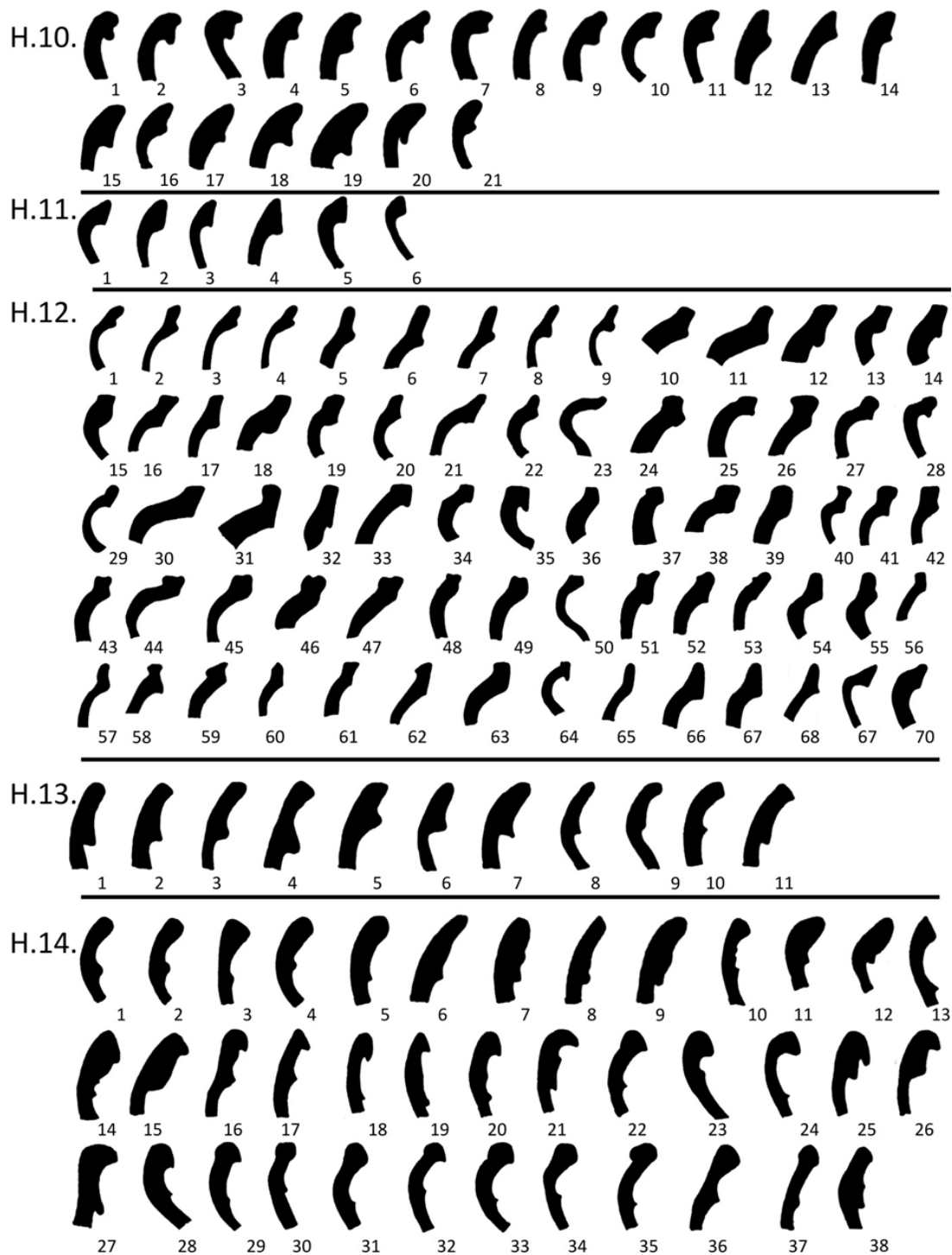
Ra.6. – půlobloučková radélka

Ra.7. – zvláštní tvary

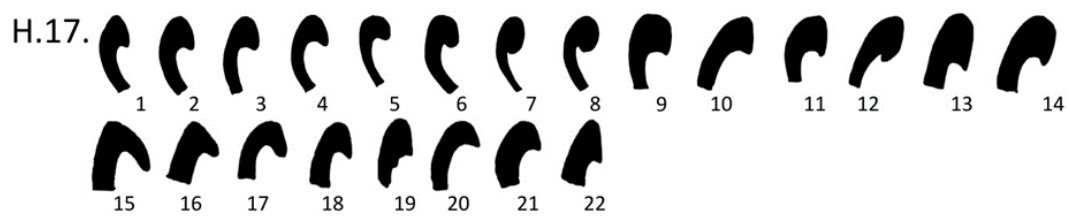
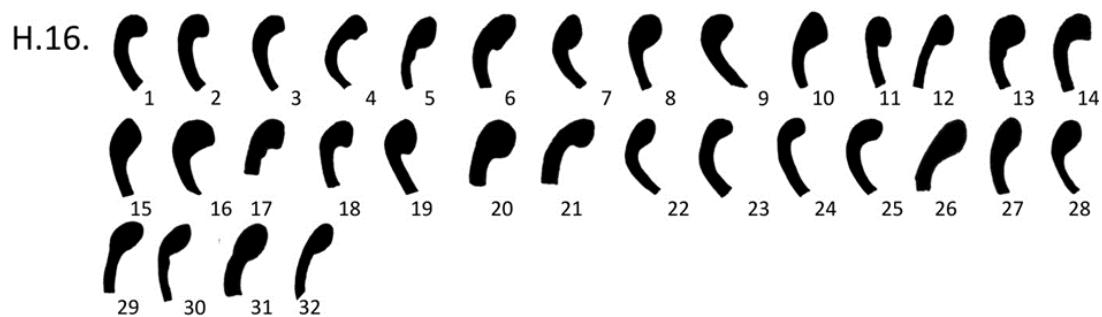
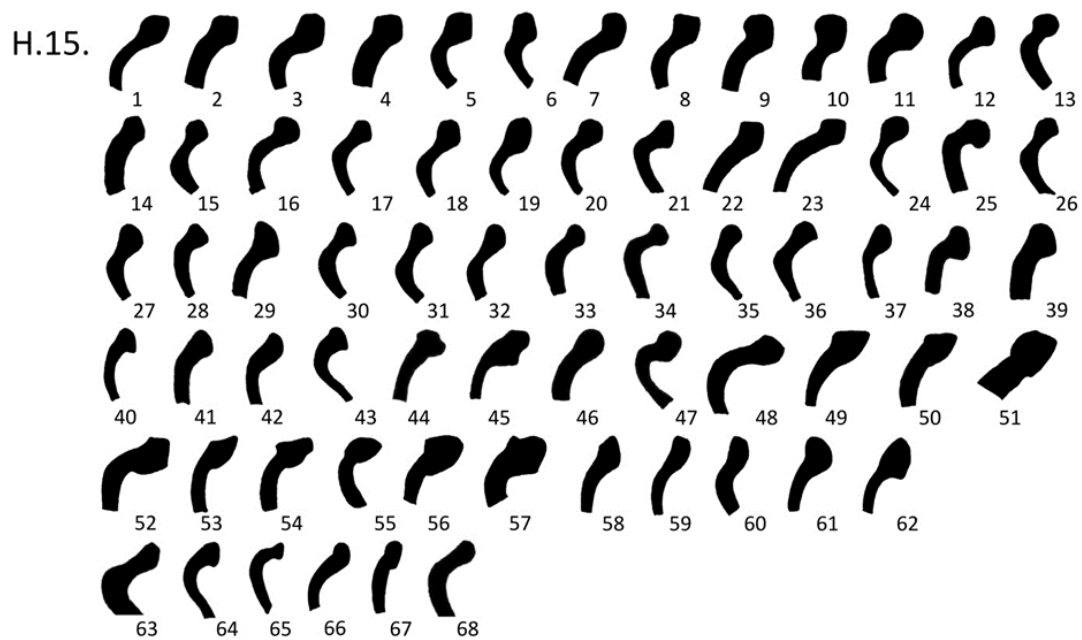
Ra.8. – křížky v řadě

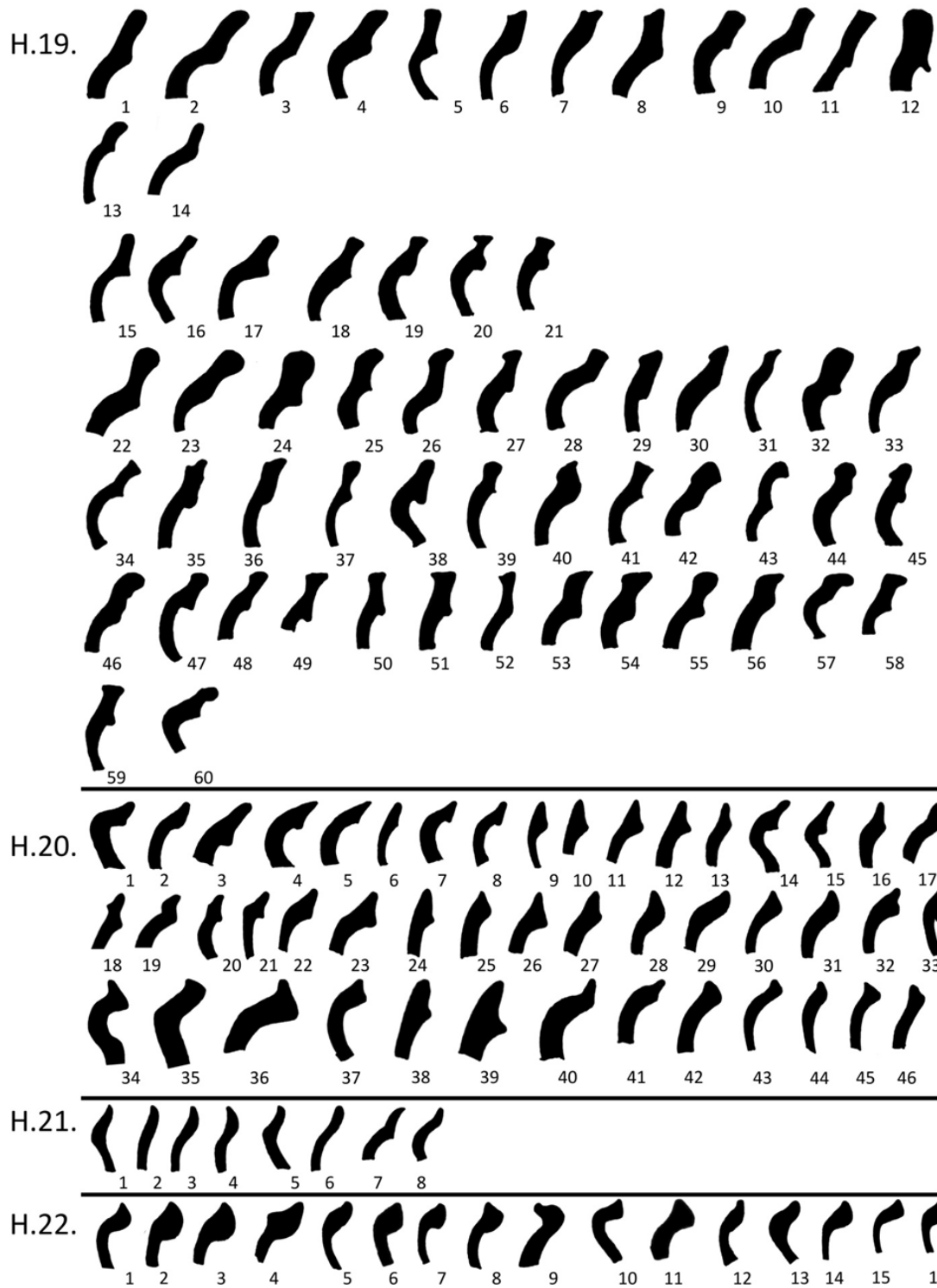
Obr. 1: Profilace okrajů hrnců.

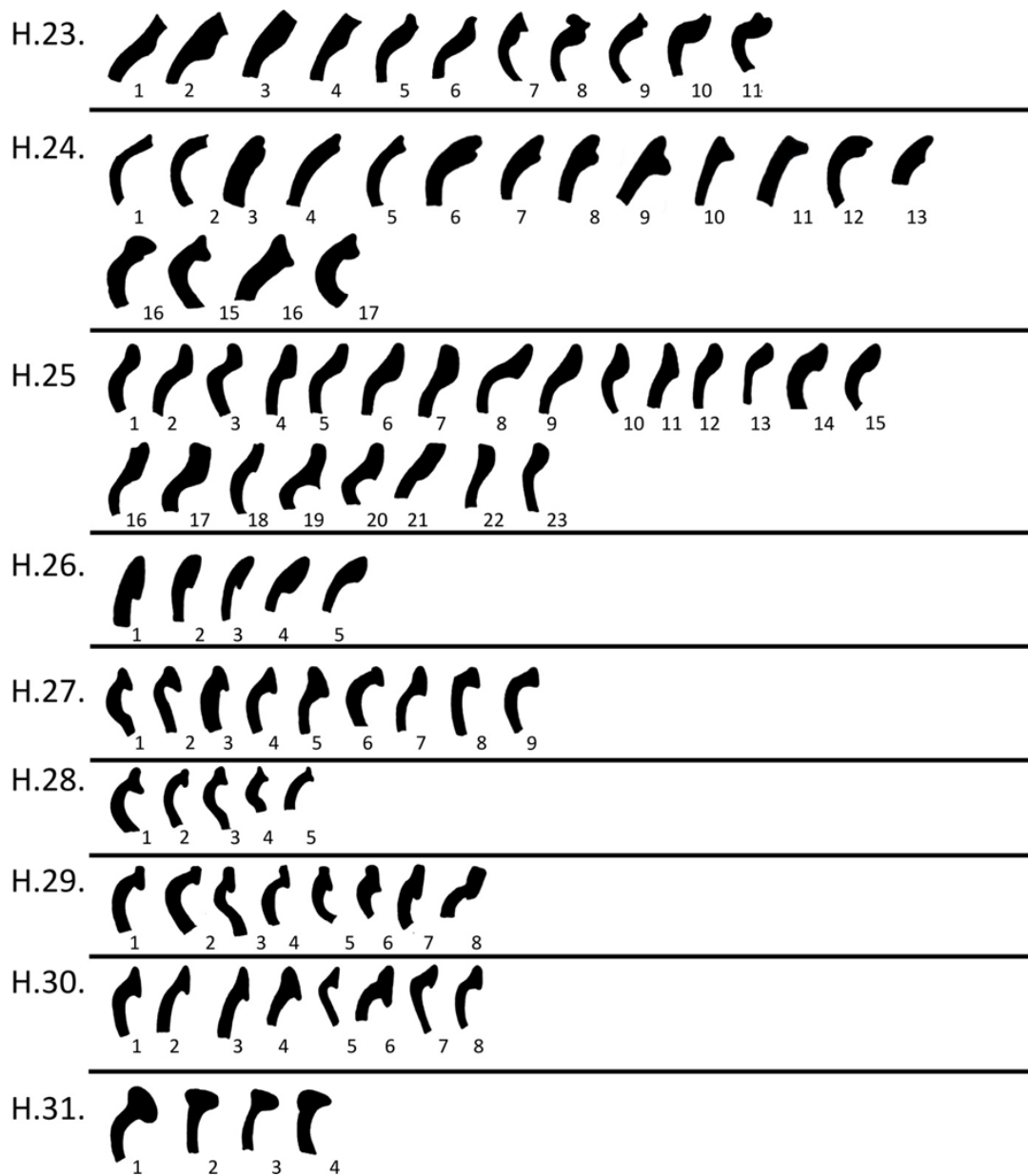
Obr. 2: Profilace okrajů hrnců.

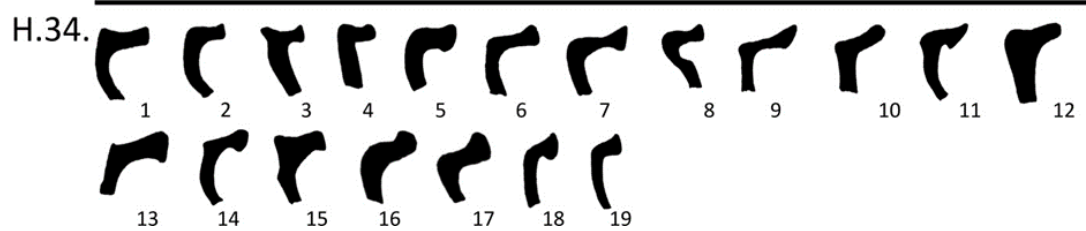
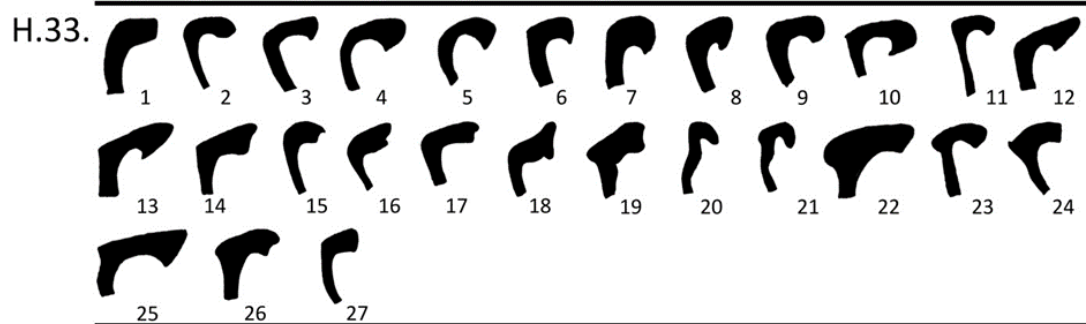
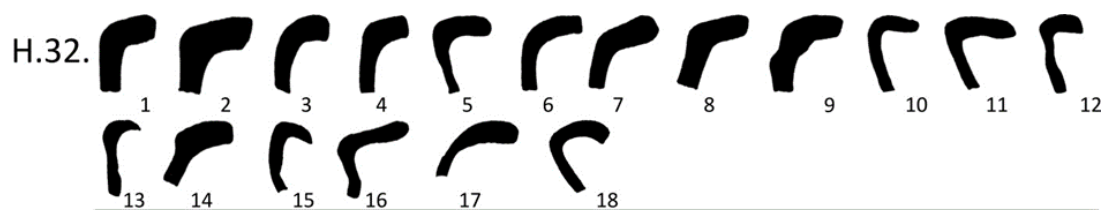
Obr. 3: Profilace okrajů hrnců.

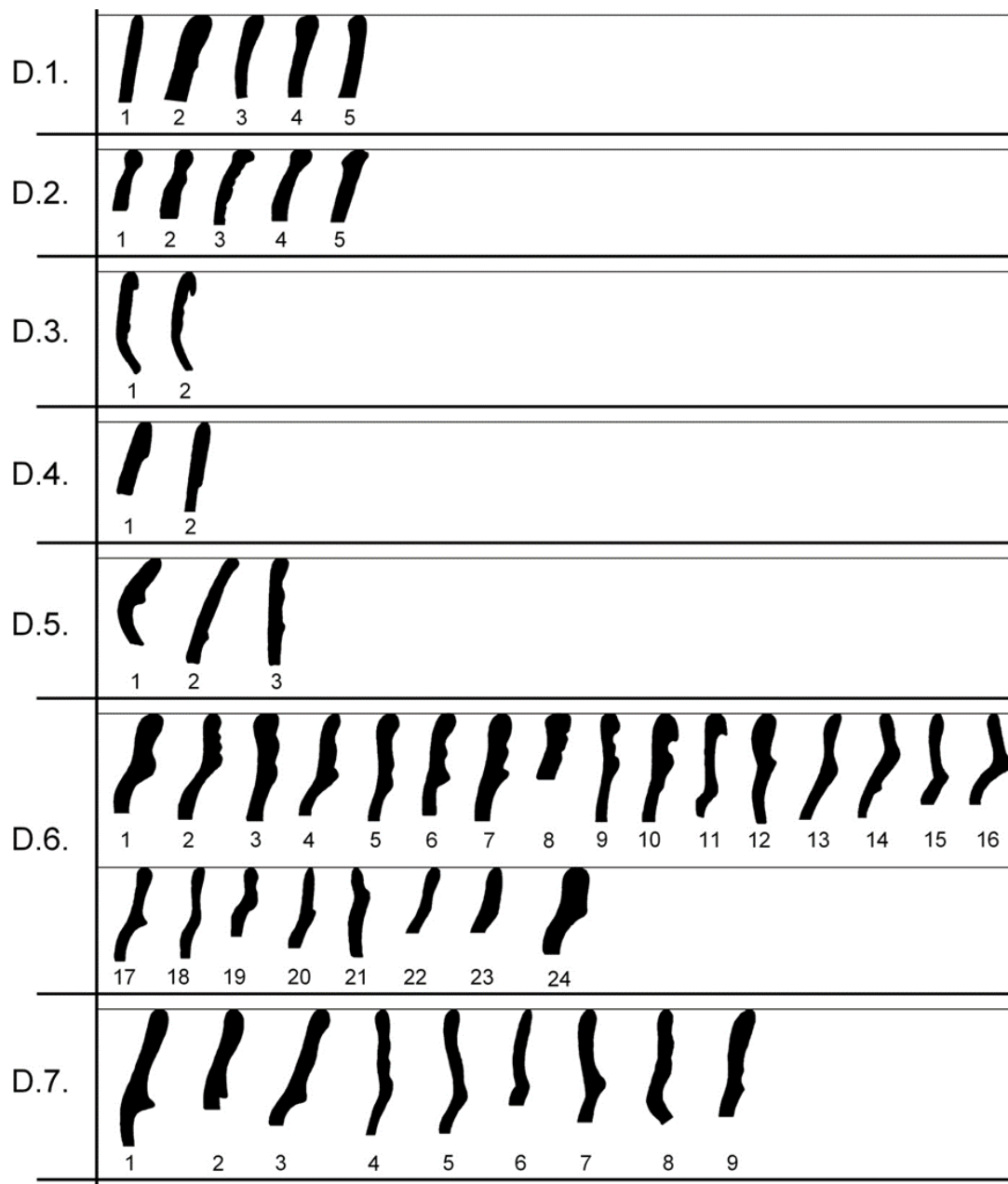
Obr. 4: Profilace okrajů hrnců.

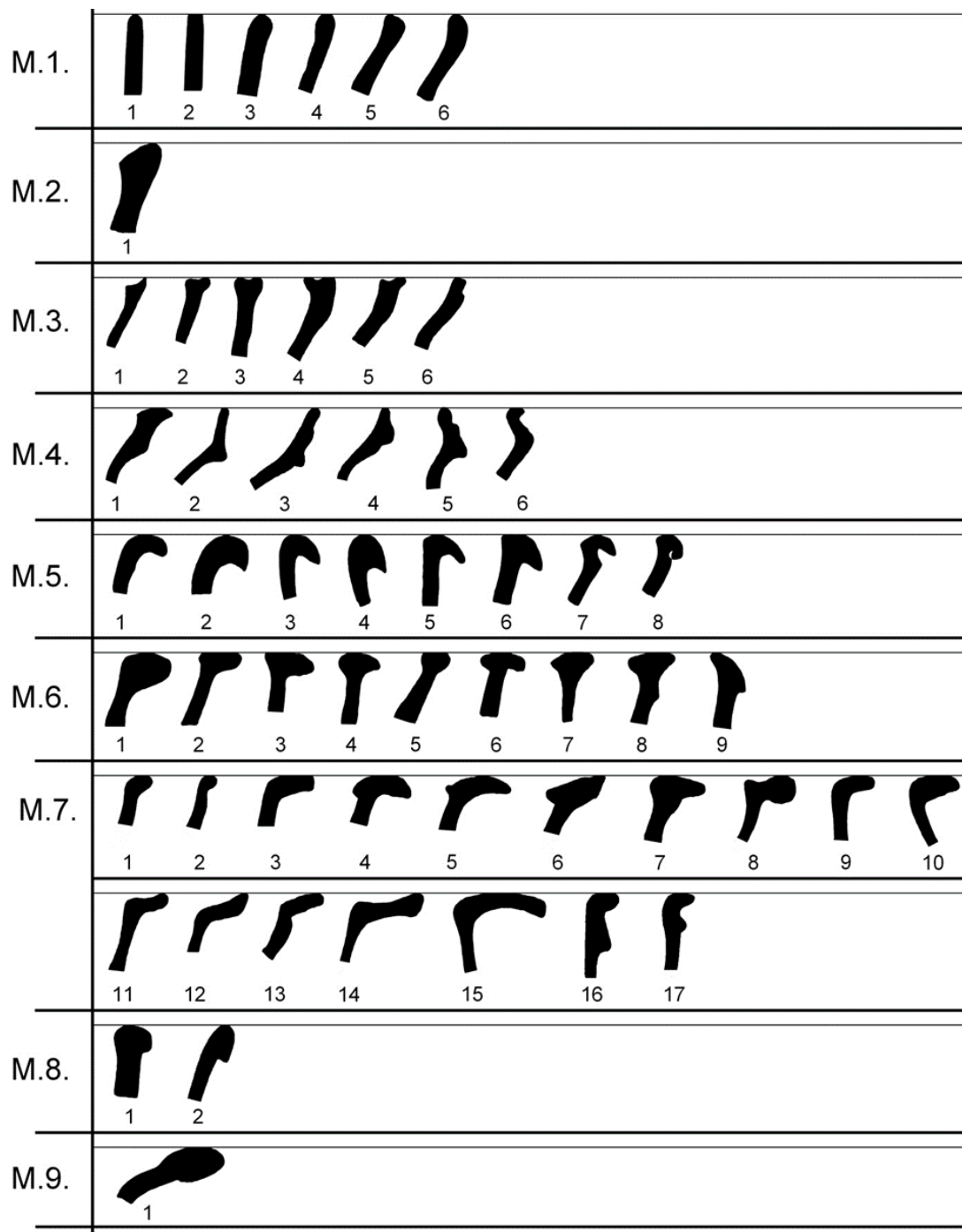
Obr. 5: Profilace okrajů hrnců.

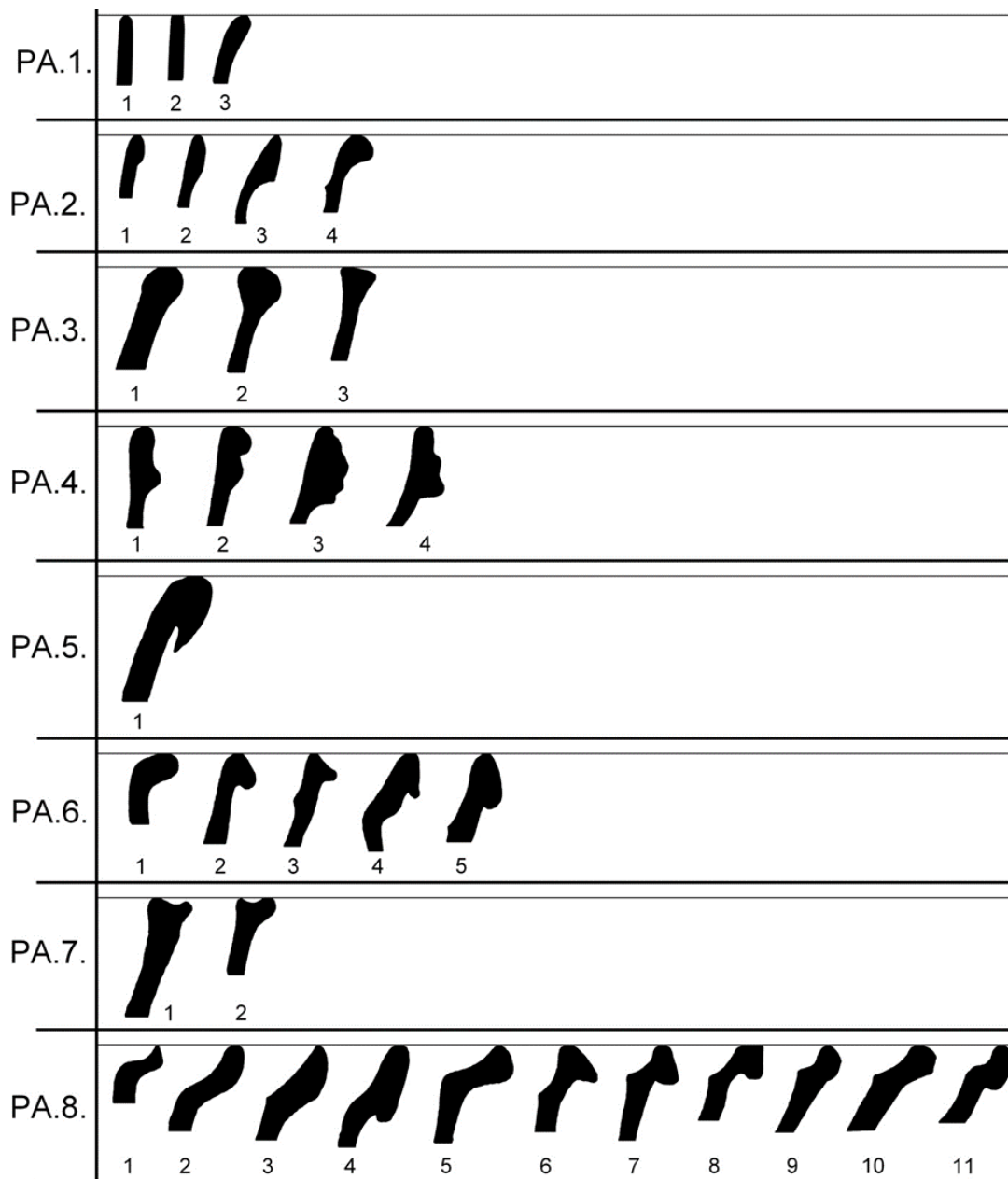
Obr. 6: Profilace okrajů hrnců.

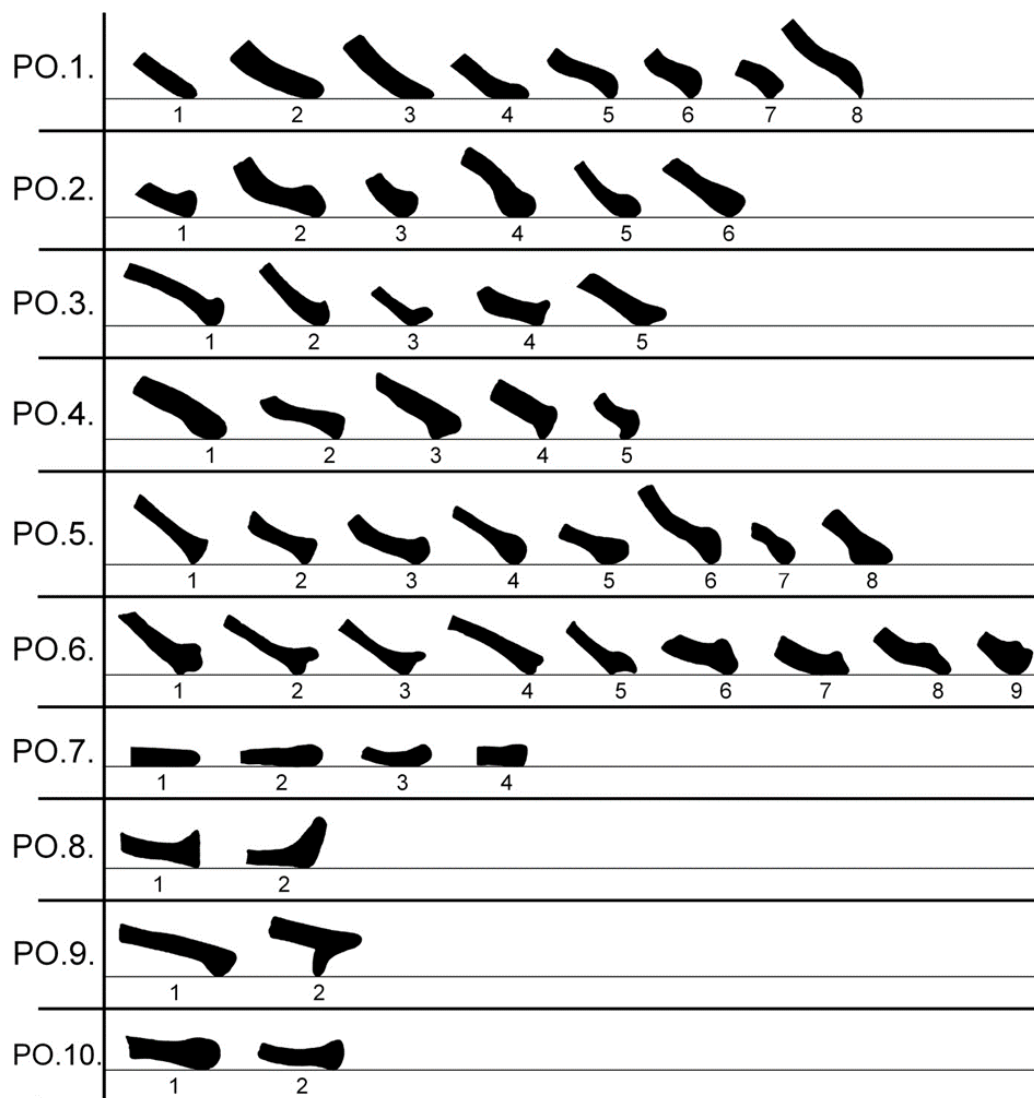
Obr. 7: Profilace okrajů džbány.

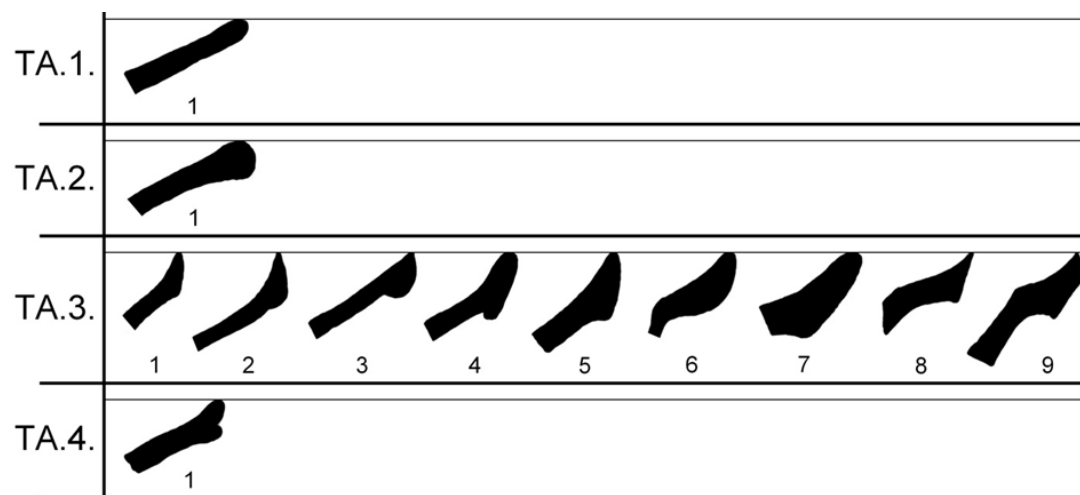
Obr. 8: Profilace okrajů mís.

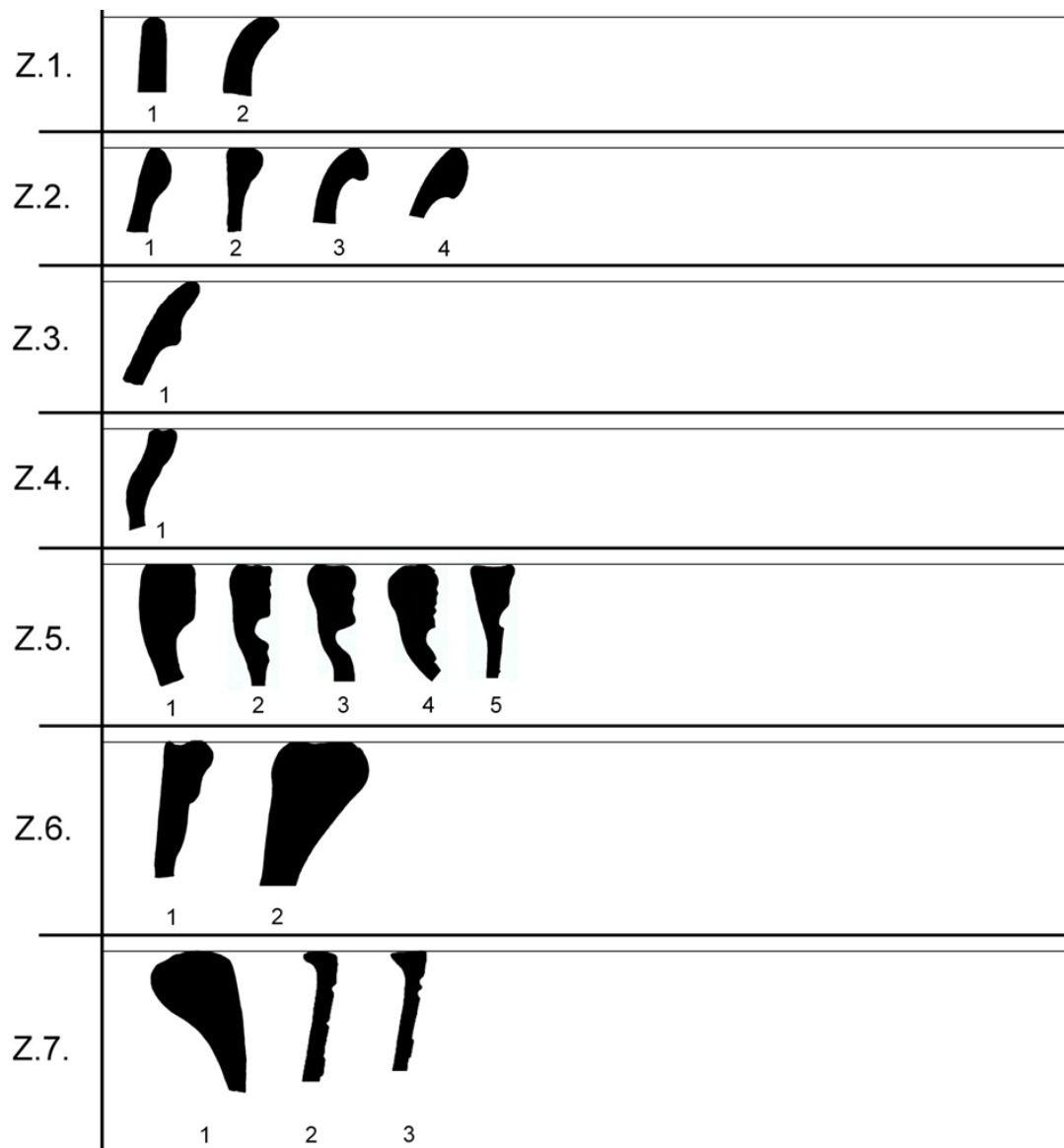
Obr. 9: Profilace okrajů pánví.

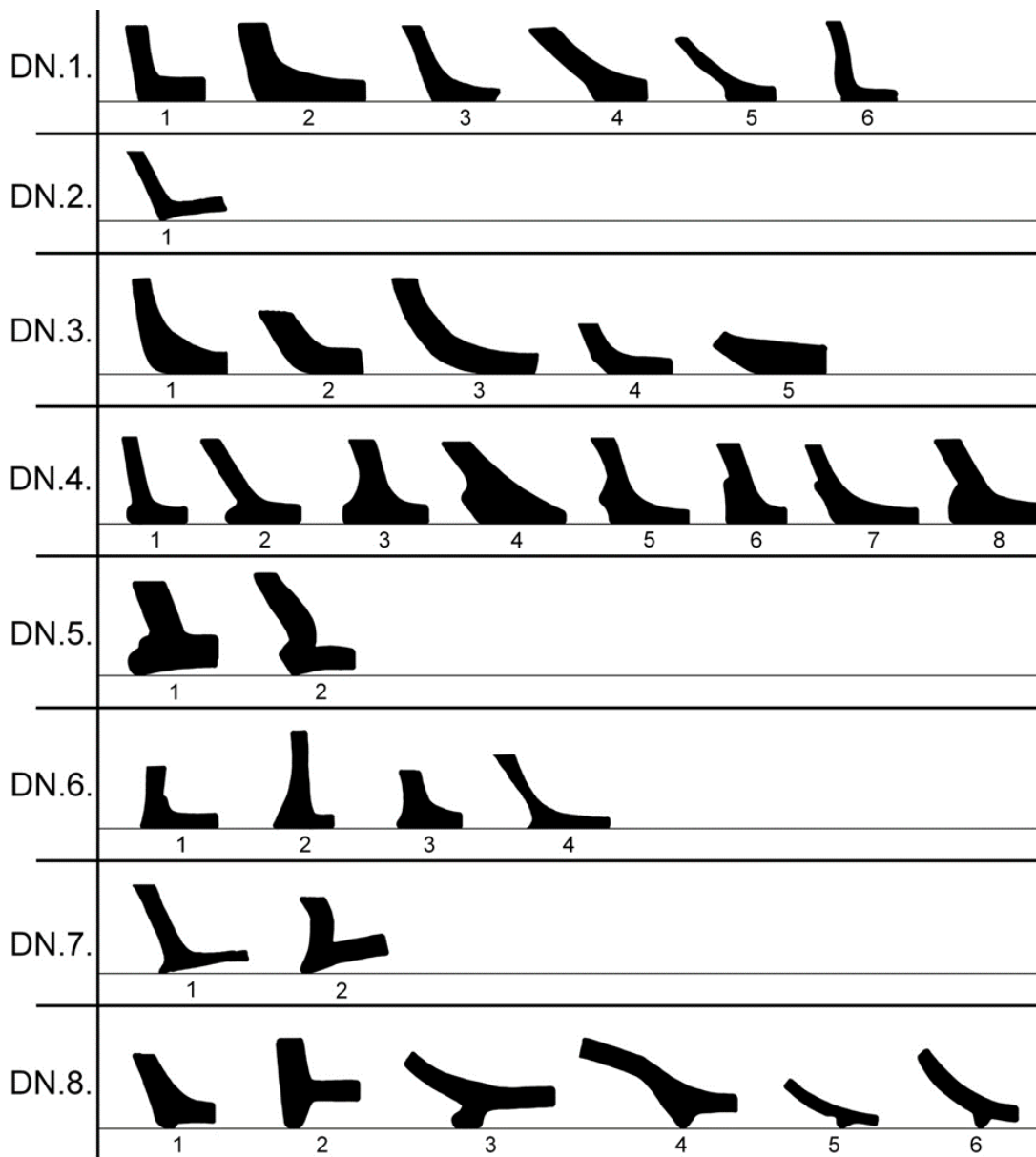
Obr. 10: Profilace okrajů poklic.

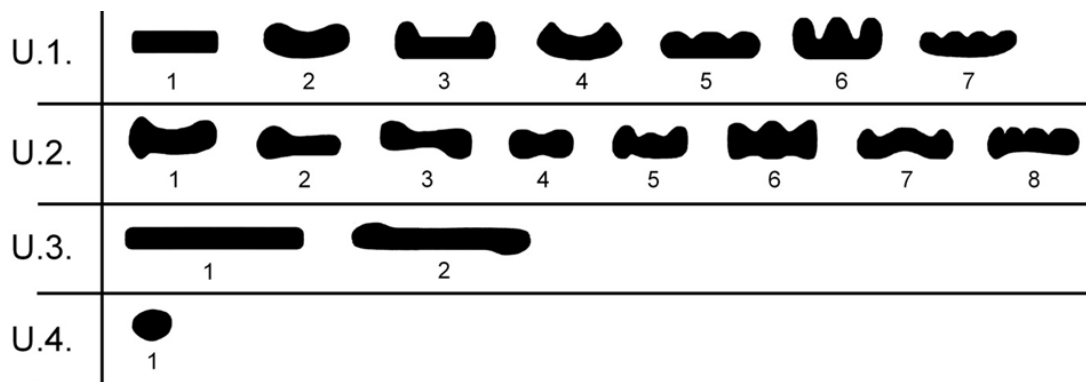
Obr. 11: Profilace okrajů talířů.

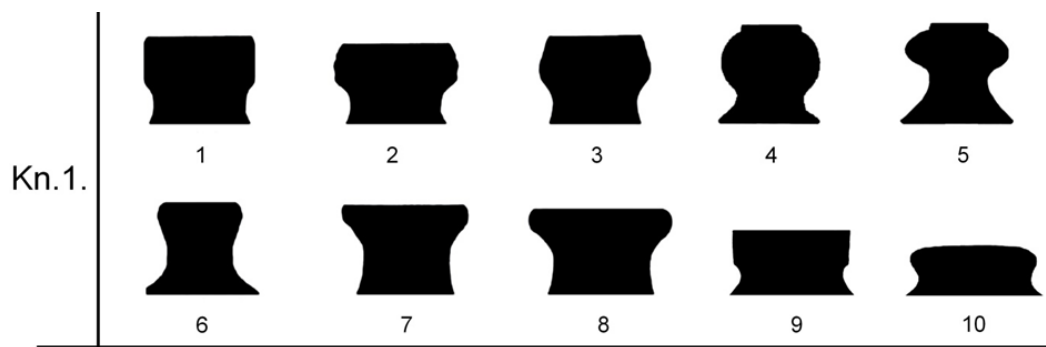
Obr. 12: Profilace okrajů zásobnic.

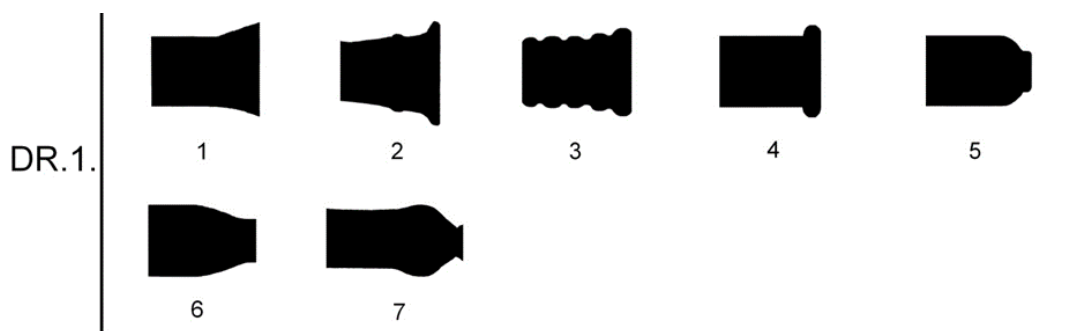
Obr. 13: Profilace den.

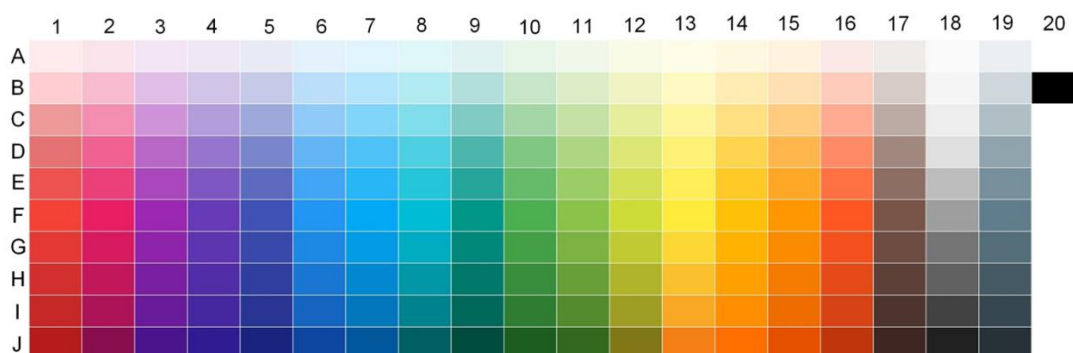
Obr. 14: Profilace uch.

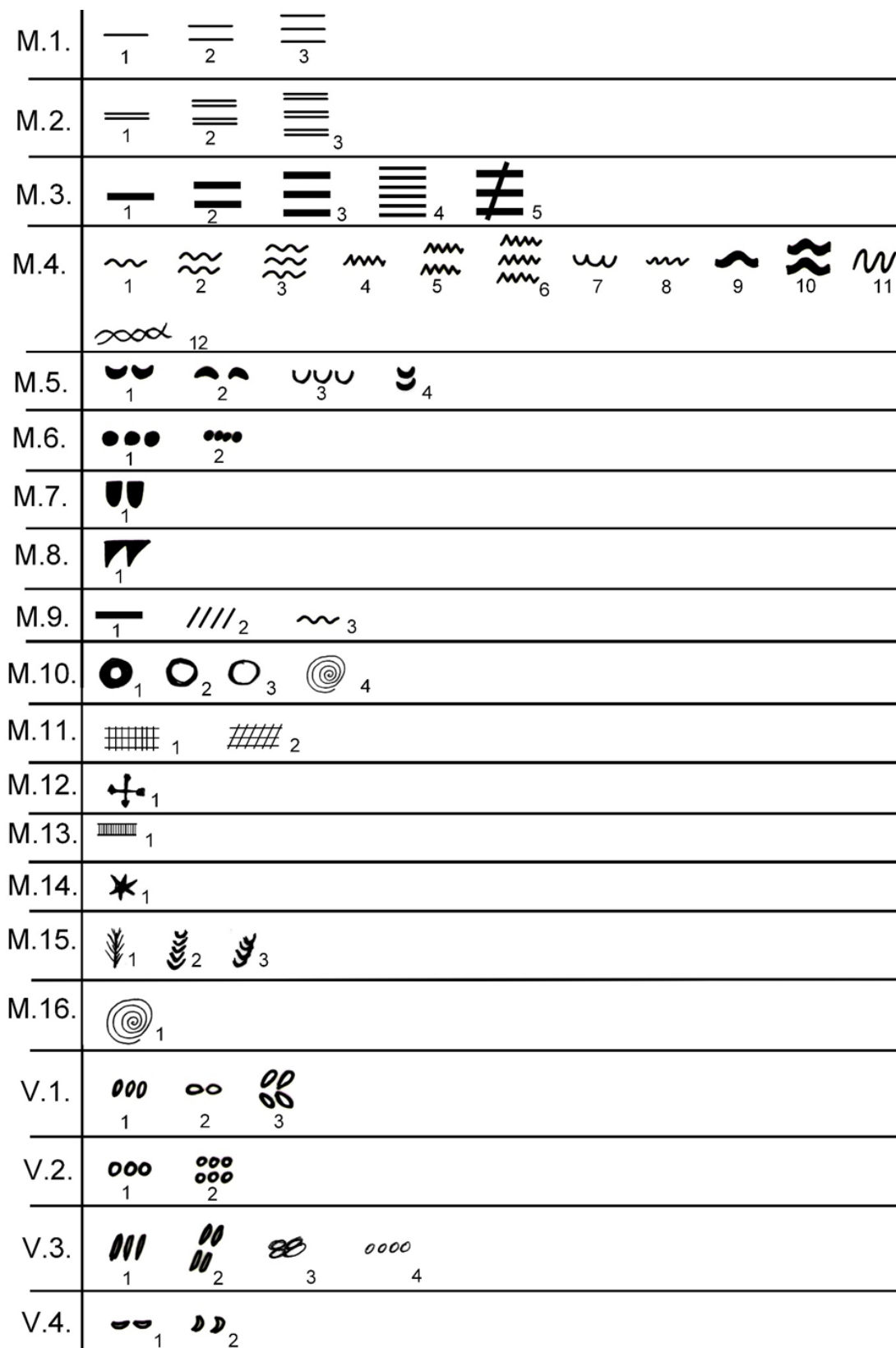
Obr. 15: Profilace knoflíků.

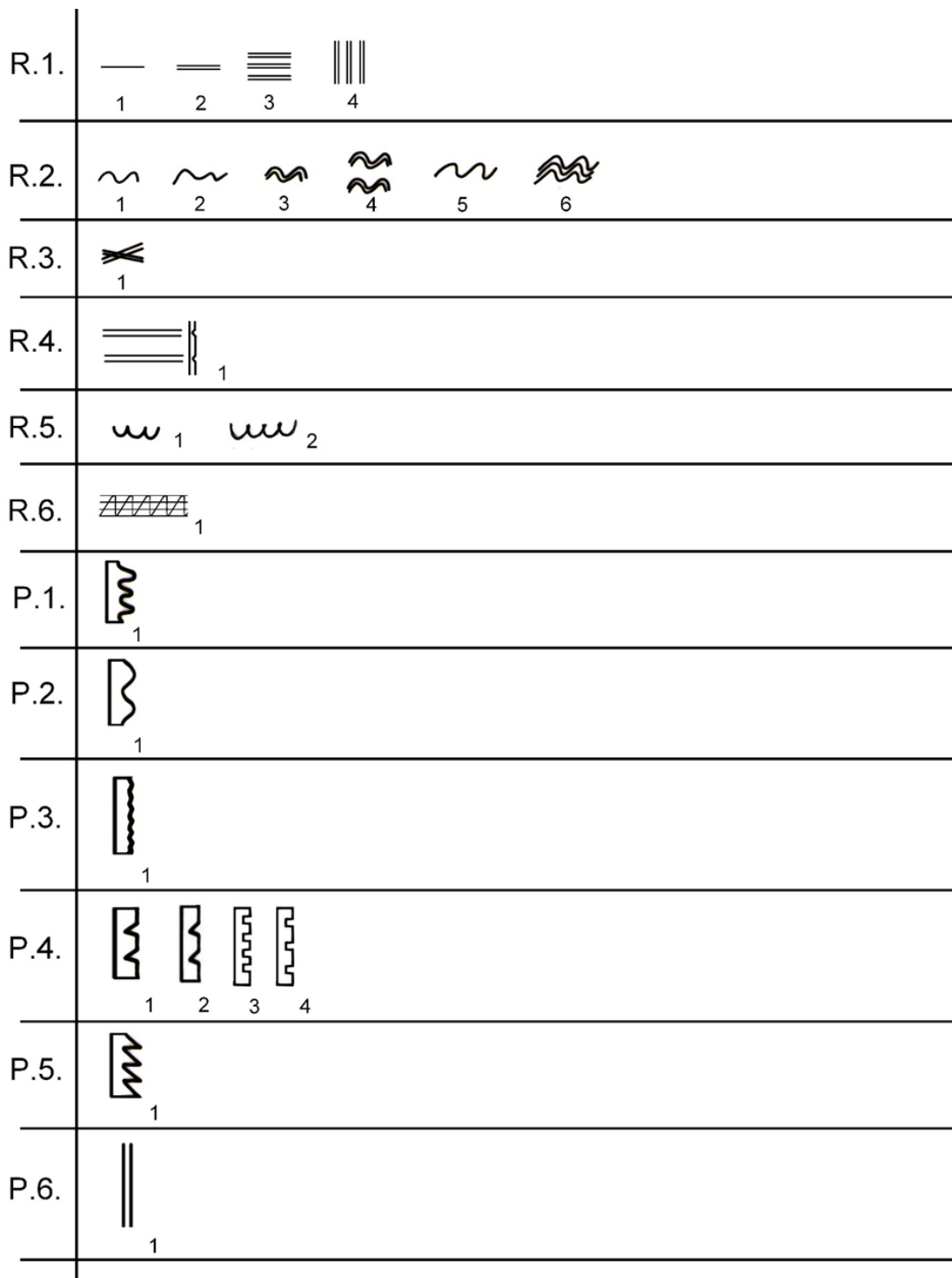
Obr. 16: Profilace držadel.

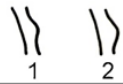

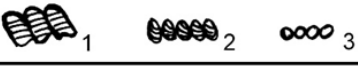

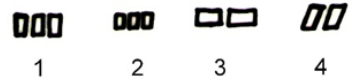

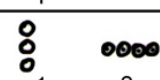
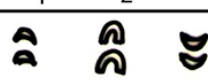
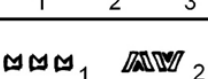
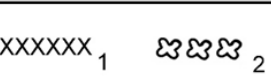
Obr. 17: Tabulka barev.

Obr. 18: Typář výzdoby (malovaná; vpichy).

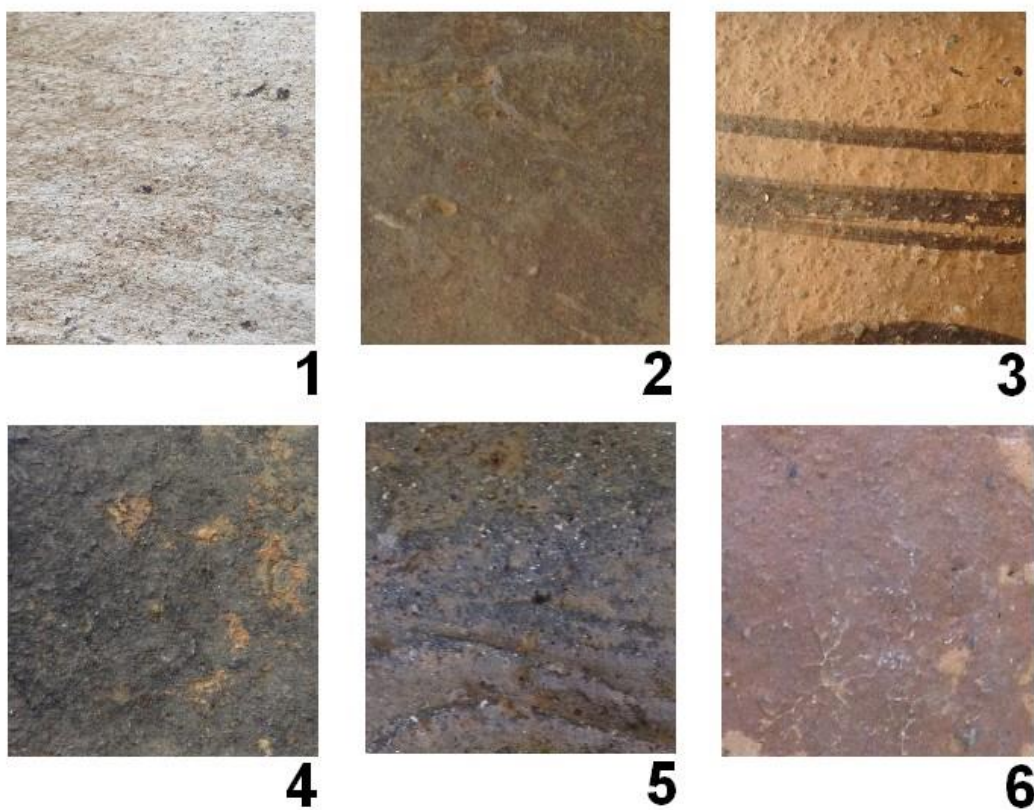
Obr. 19: Typář výzdoby (rytá; plošná).

Pl.1.	
Pl.2.	
Pl.3.	
Pl.4.	
Pl.5.	
Pl.6.	
Pl.7.	
Ra.1.	
Ra.2.	
Ra.3.	
Ra.4.	
Ra.5.	
Ra.6.	
Ra.7.	
Ra.8.	

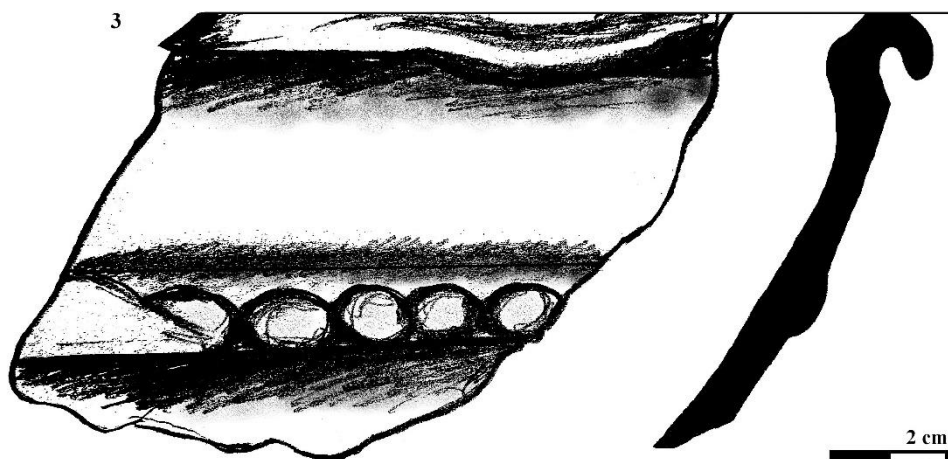
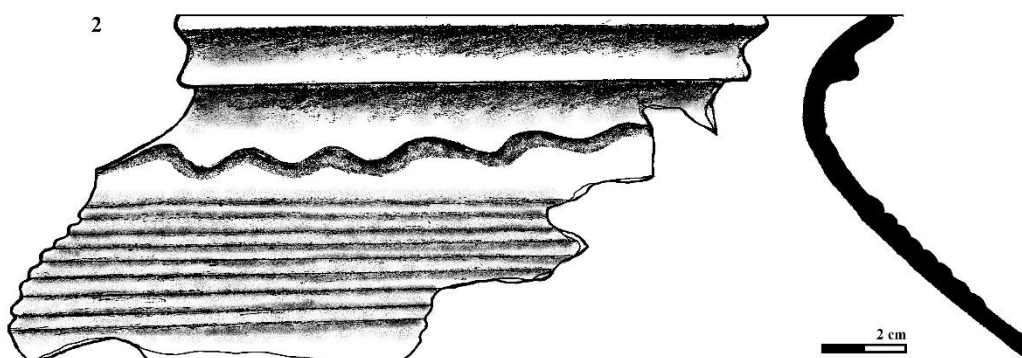
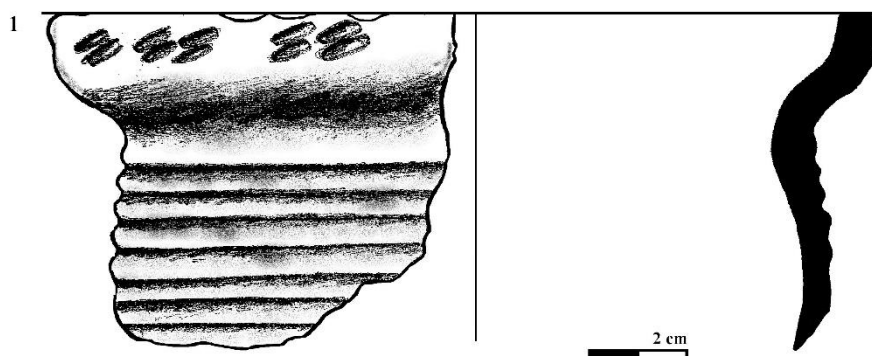
Obr. 20: Typář výzdoby (plastická; radélka).

Příloha II. Fotografická a kresebná příloha

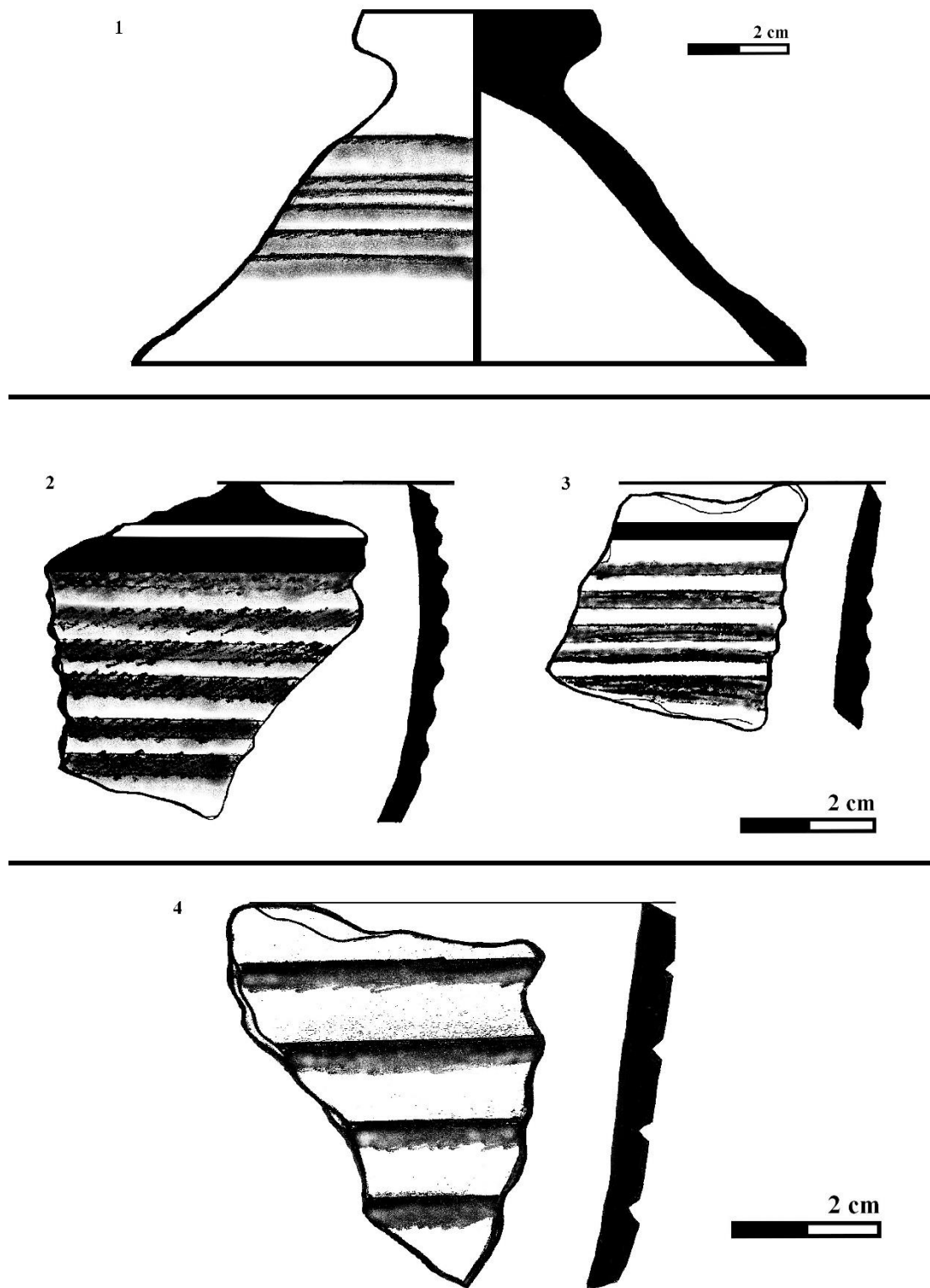
K úpravě fotografií a kreseb byl použit program PhotoFiltre Studio X. Pokud není uvedeno jinak, tvůrcem fotografií a kreseb je autorka práce.

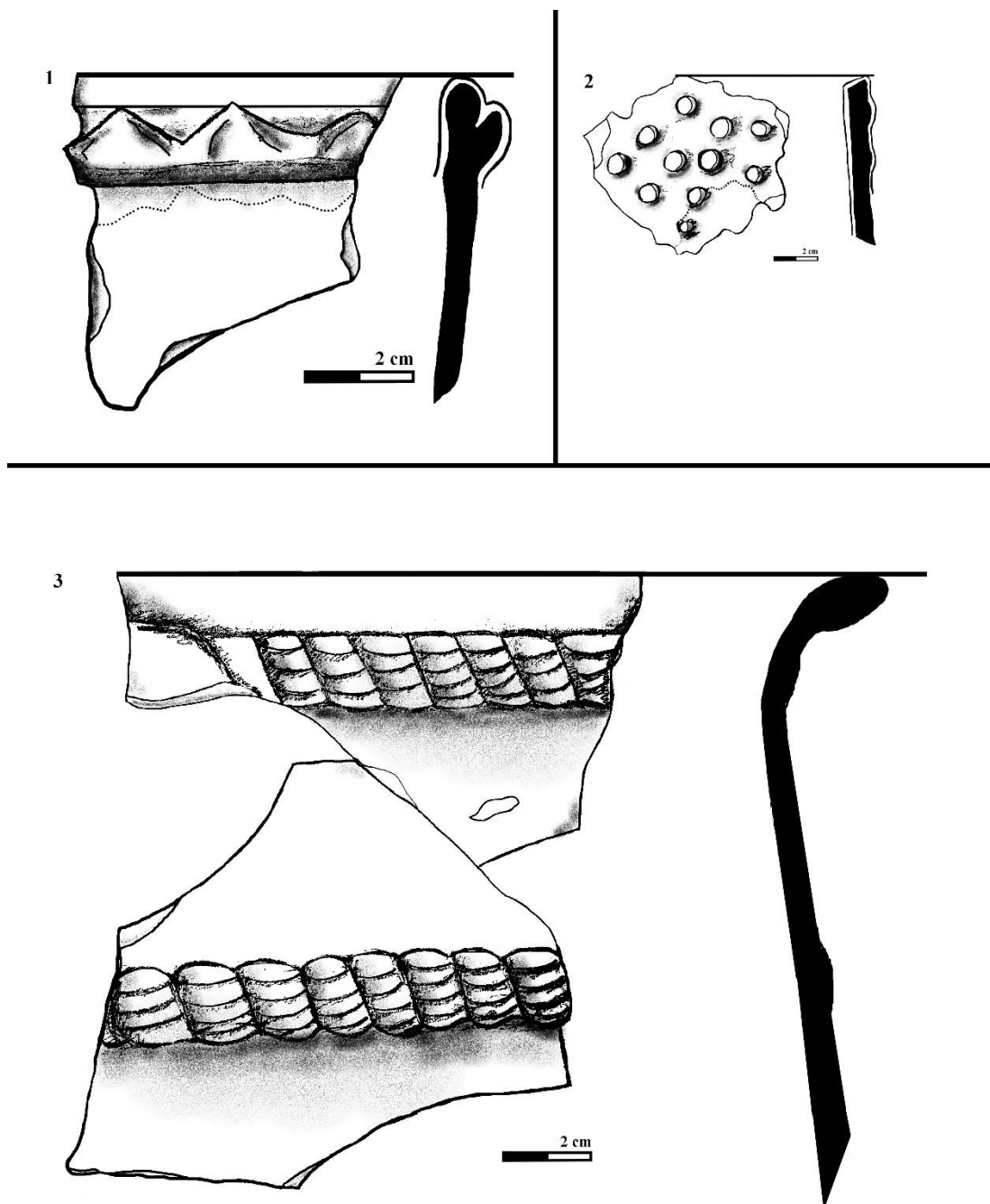
Tab. 1: Příklady makroskopických vzorků některých keramických tříd z výzkumů v Kostelci nad Orlicí. 1) KO1001; 2) KO1014; 3) KO1007; 4) KO2003; 5) KO2004; 6) KO1005.

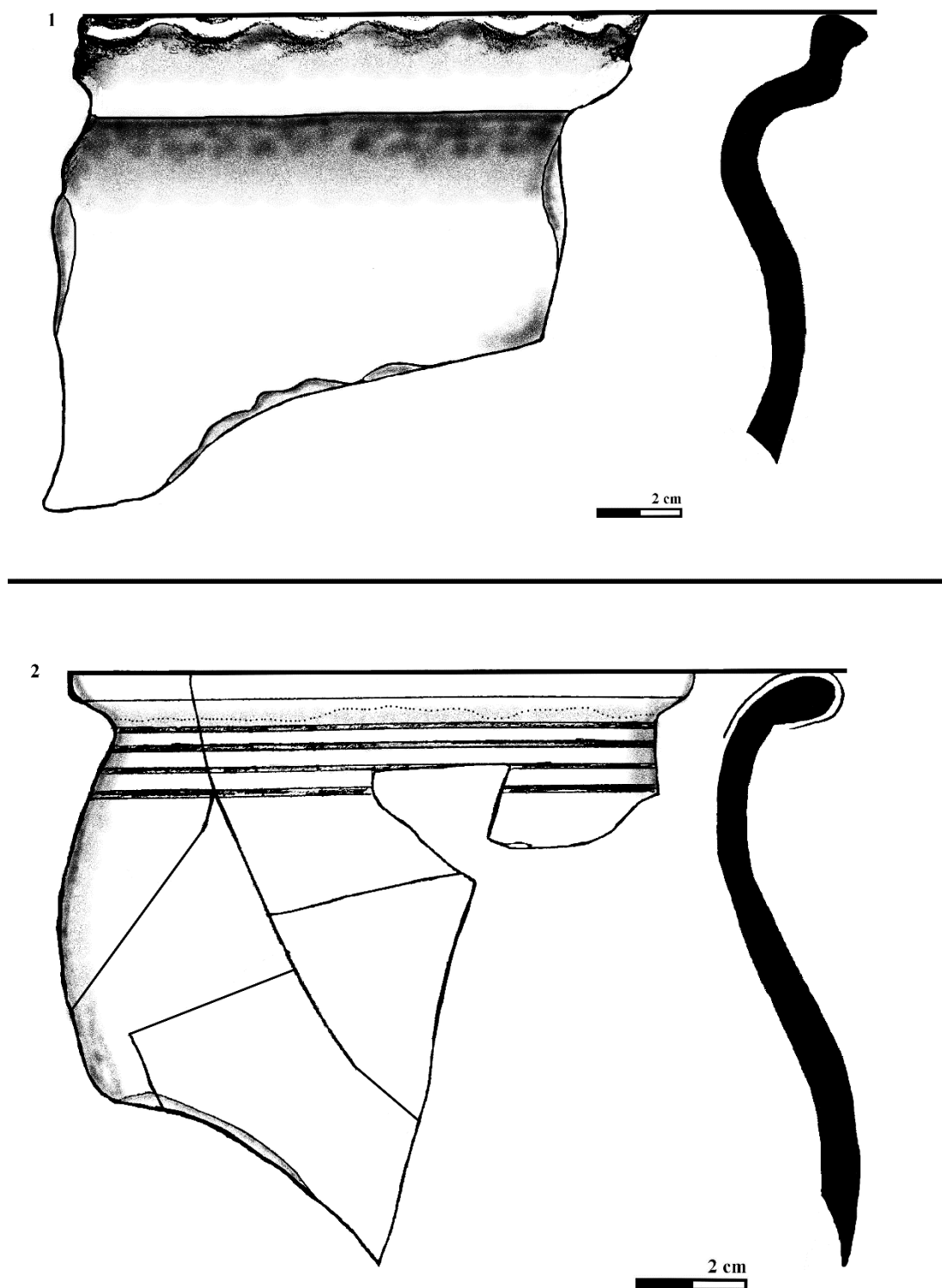
Tab. 2: Prodejna Orlice. 1) fragment okraje hrnce (KO2004); 2) fragment okraje hrnce s rytou vlnicí (KO2004); 3) fragment okraje mísy (KO1010).

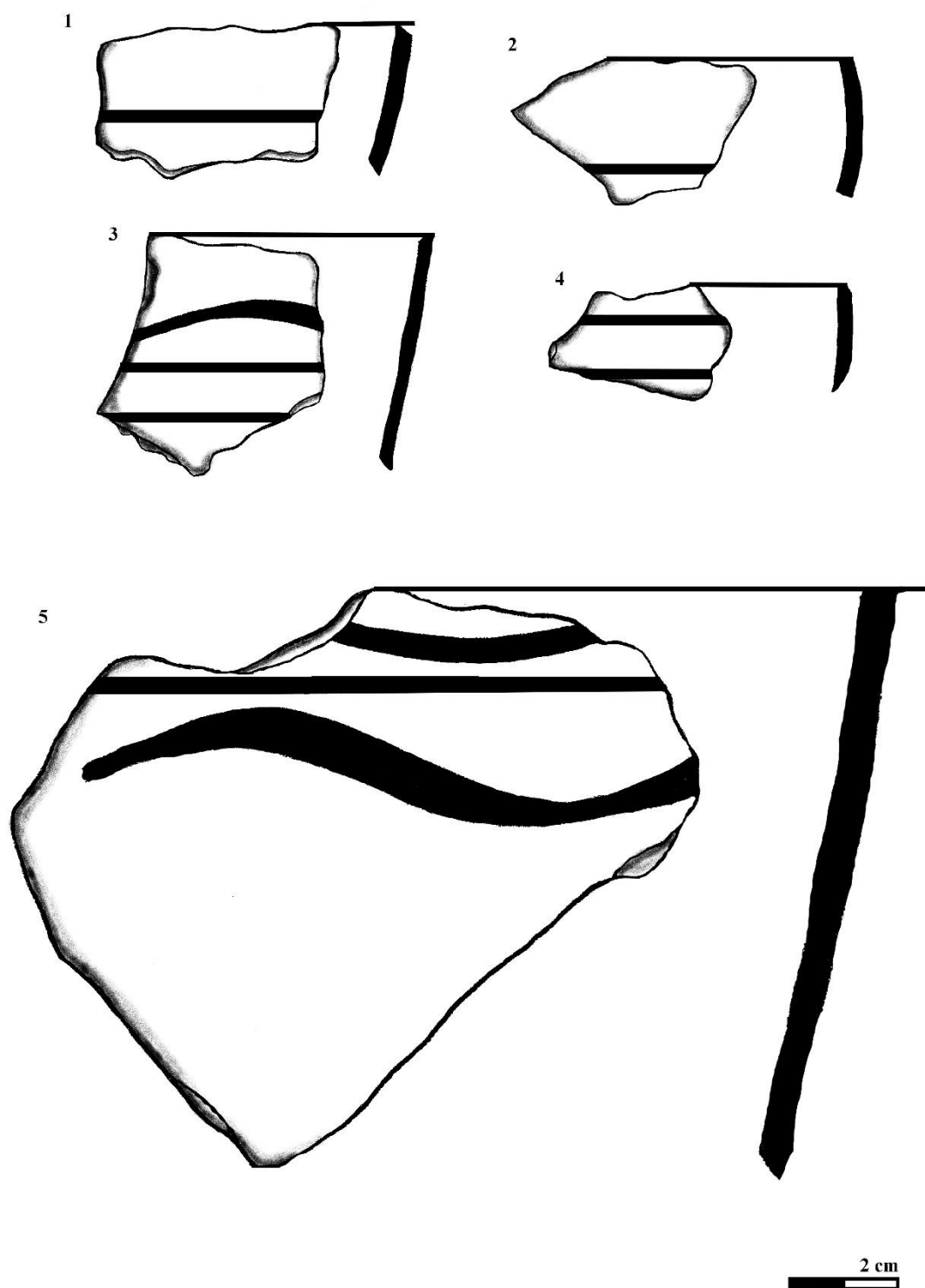
Tab. 3: Prodejna Orlice. 1) fragment pokličky (KO2003); 2) a 3) fragmenty výdutí s vývalkovou šroubovicí a červeným malováním (KO1007). 4) fragment výdutě s rytou šroubovicí (KO2002).

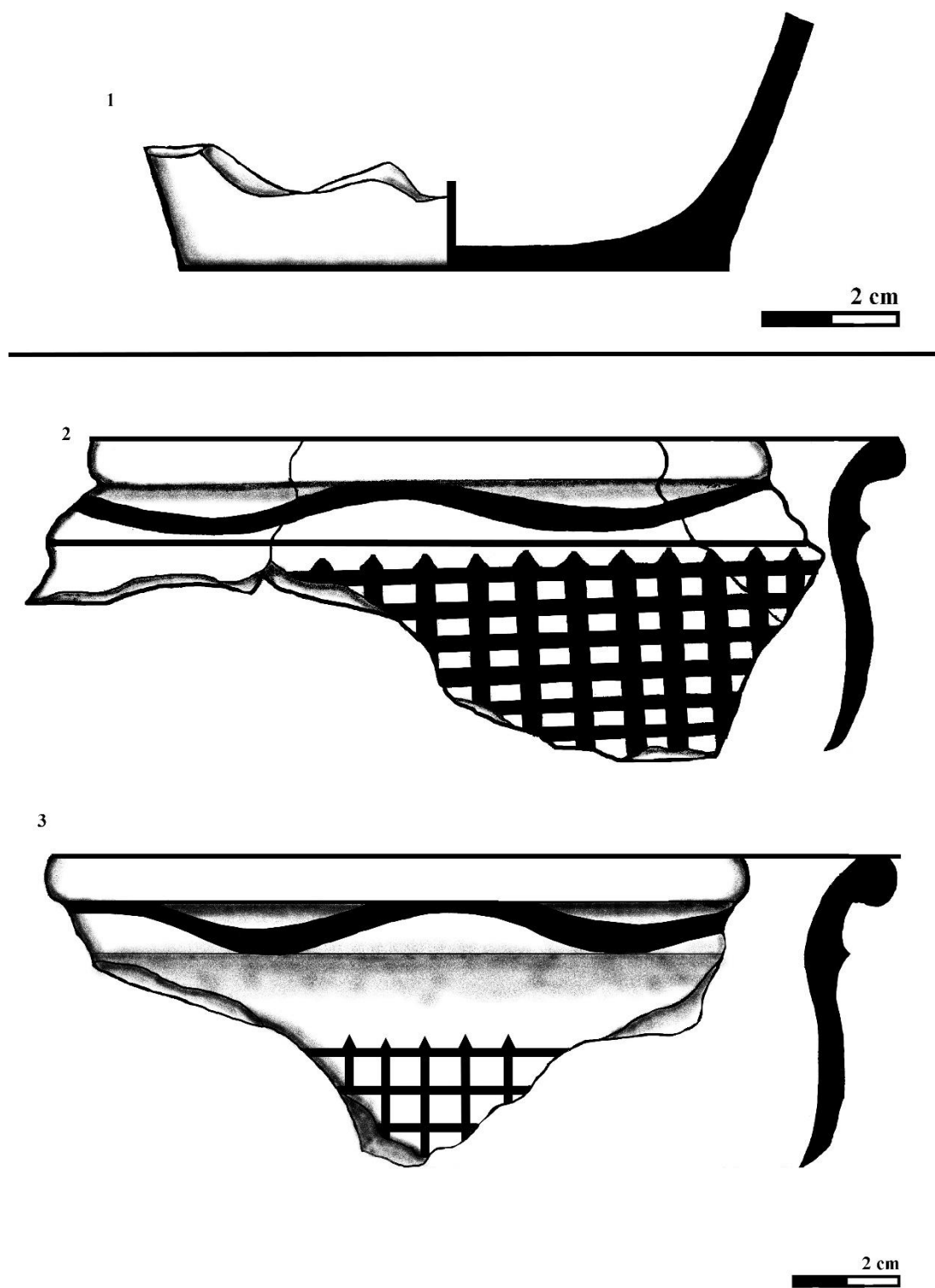
Tab. 4: Hotel Panský dům. 1) fragment okraje džbánu s plastickou výzdobou (KO4001); 2) zlomek glazovaného cedníku (KO4001); 3) fragment hrnce s nálepy (KO1002).

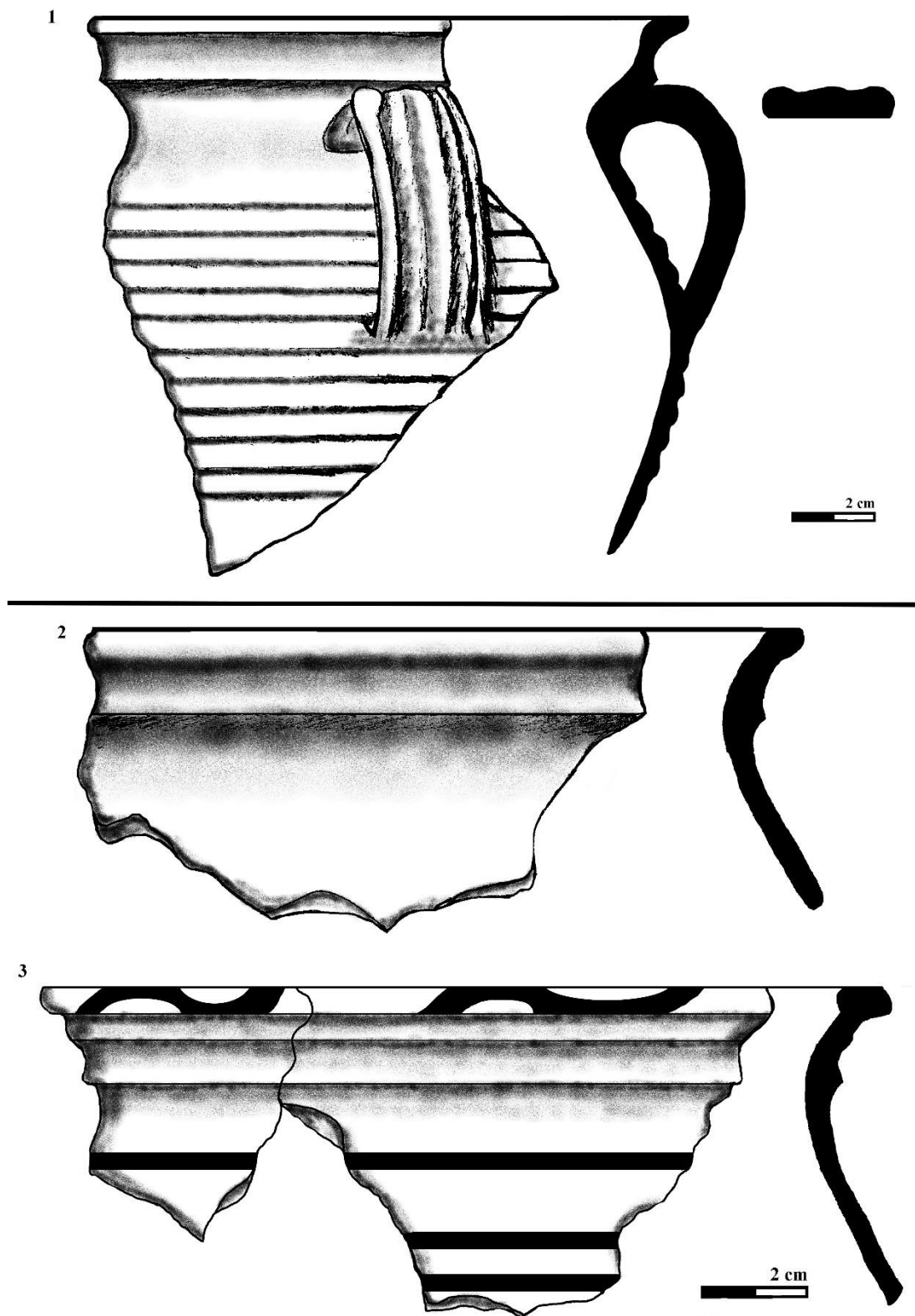
Tab. 5: Hotel Panský dům. 1) fragment plasticky zdobeného hrnce (KO1001); 2) zlomek okraje hrnce s glazováním a rytou šroubovicí (KO4001).

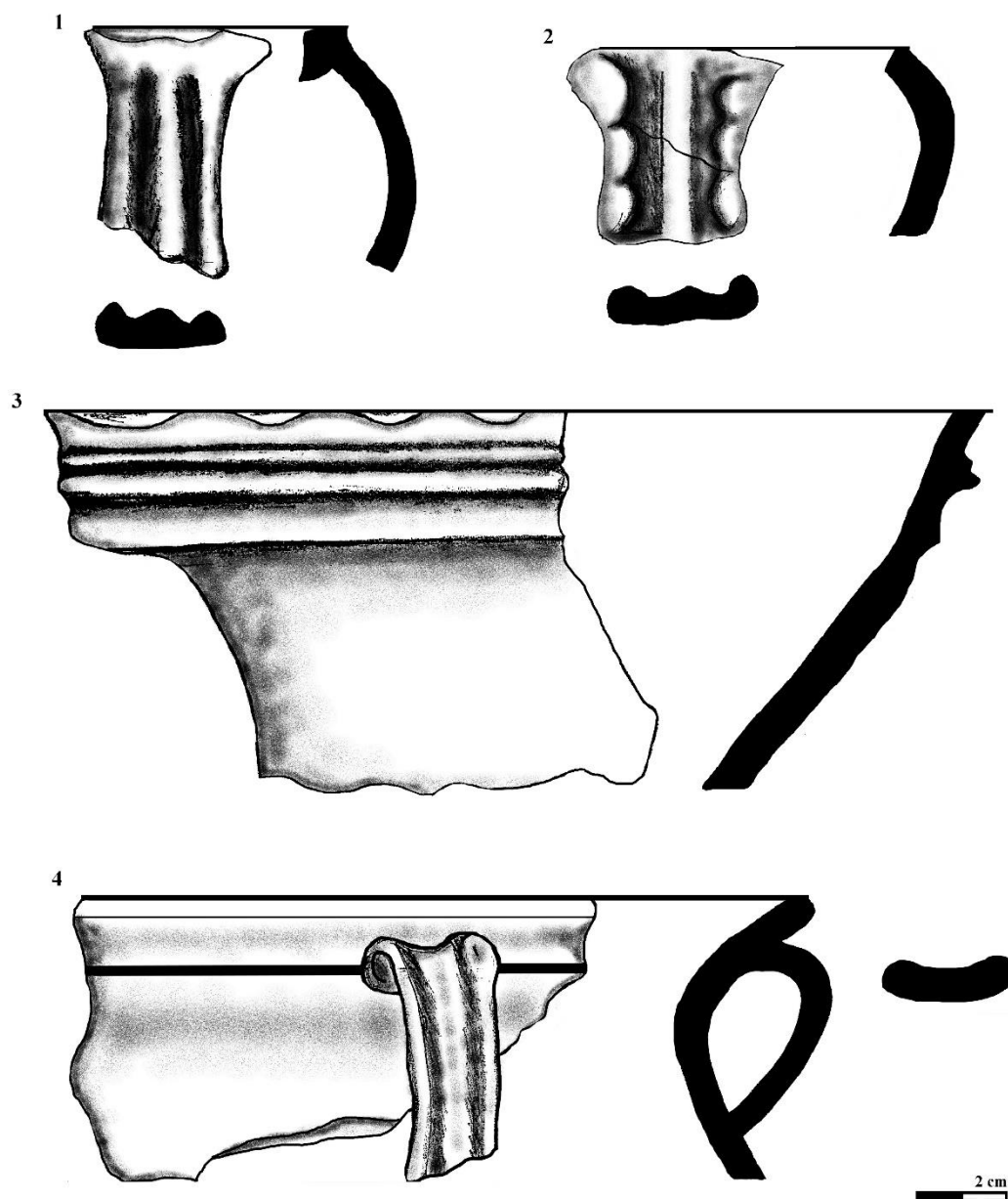
Tab. 6: Dětský výchovný ústav. 1 – 4) fragmenty červeně malovaných výdutí (KO1007); 5) červeně malovaná výduť (KO1007).

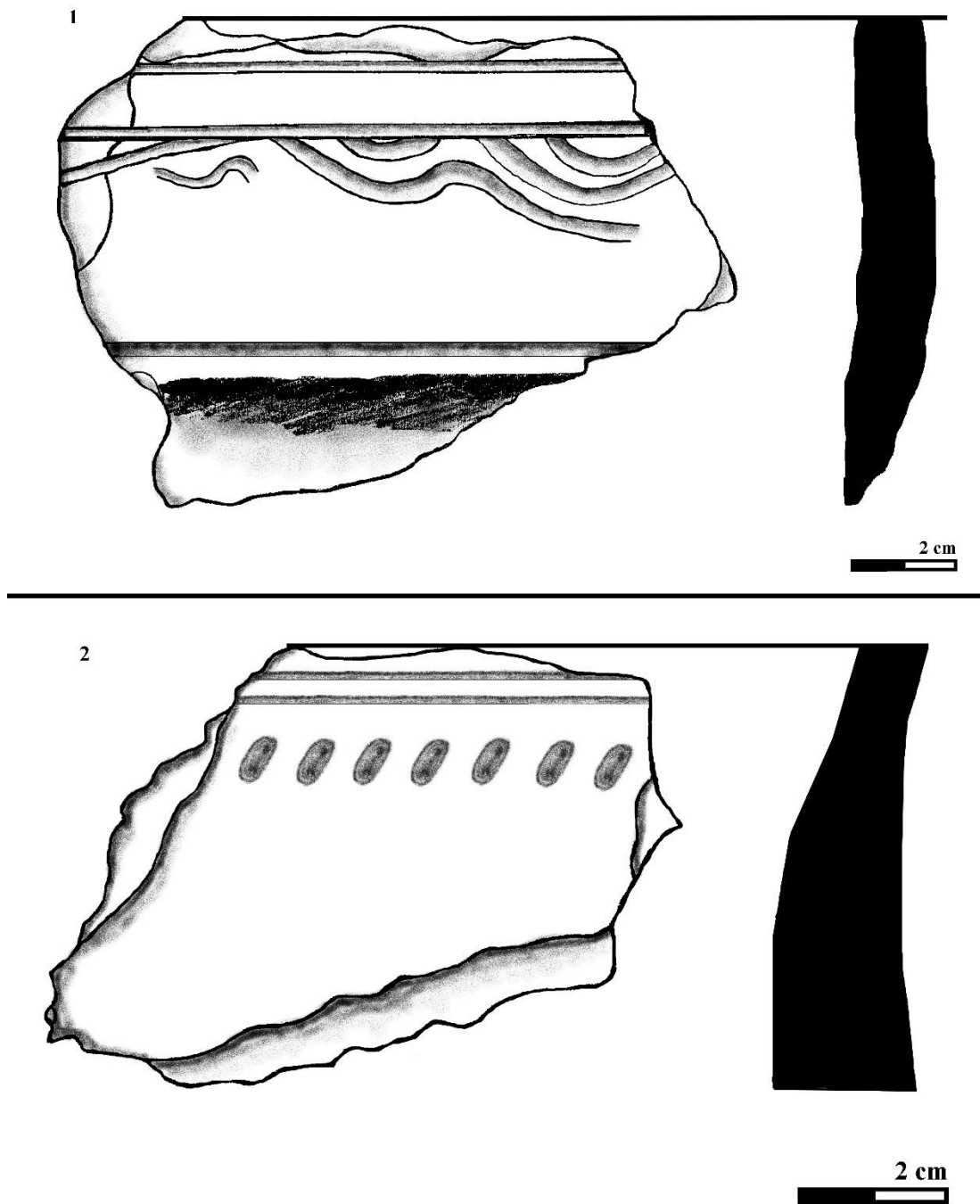
Tab. 7: Dětský výchovný ústav. 1) fragment dna (KO1002); 2 – 3) okraje hrnců s malovanou mřížkou a vlnicí (KO1007).

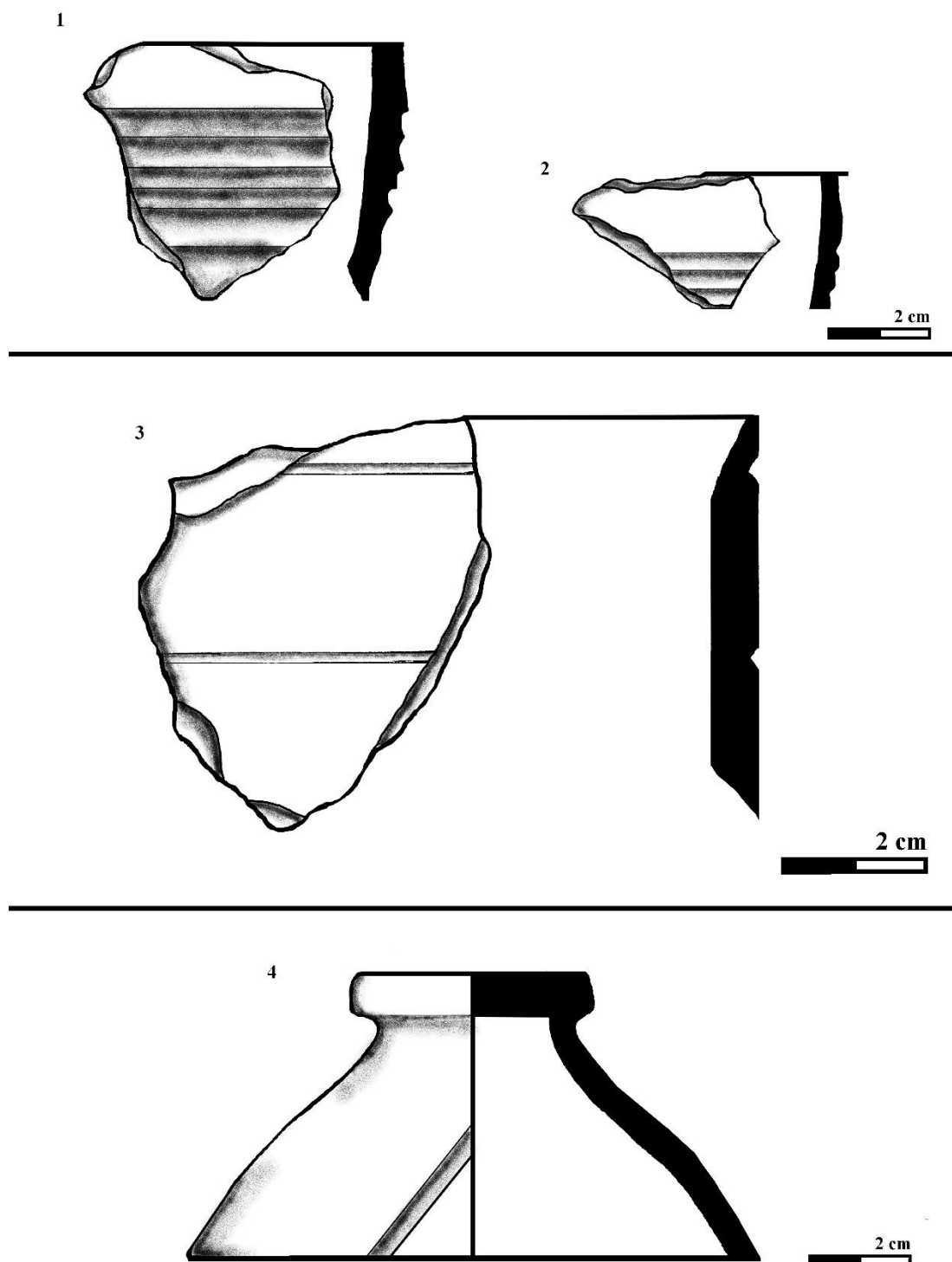
Tab. 8: Dětský výchovný ústav. 1) fragment okraje džbánu s uchem a plošnou šroubovicí (KO1011); 2) nezdobený okraj hrnce (KO1001); 3) fragment okraje hrnce zdobený červeným malováním (KO1007).

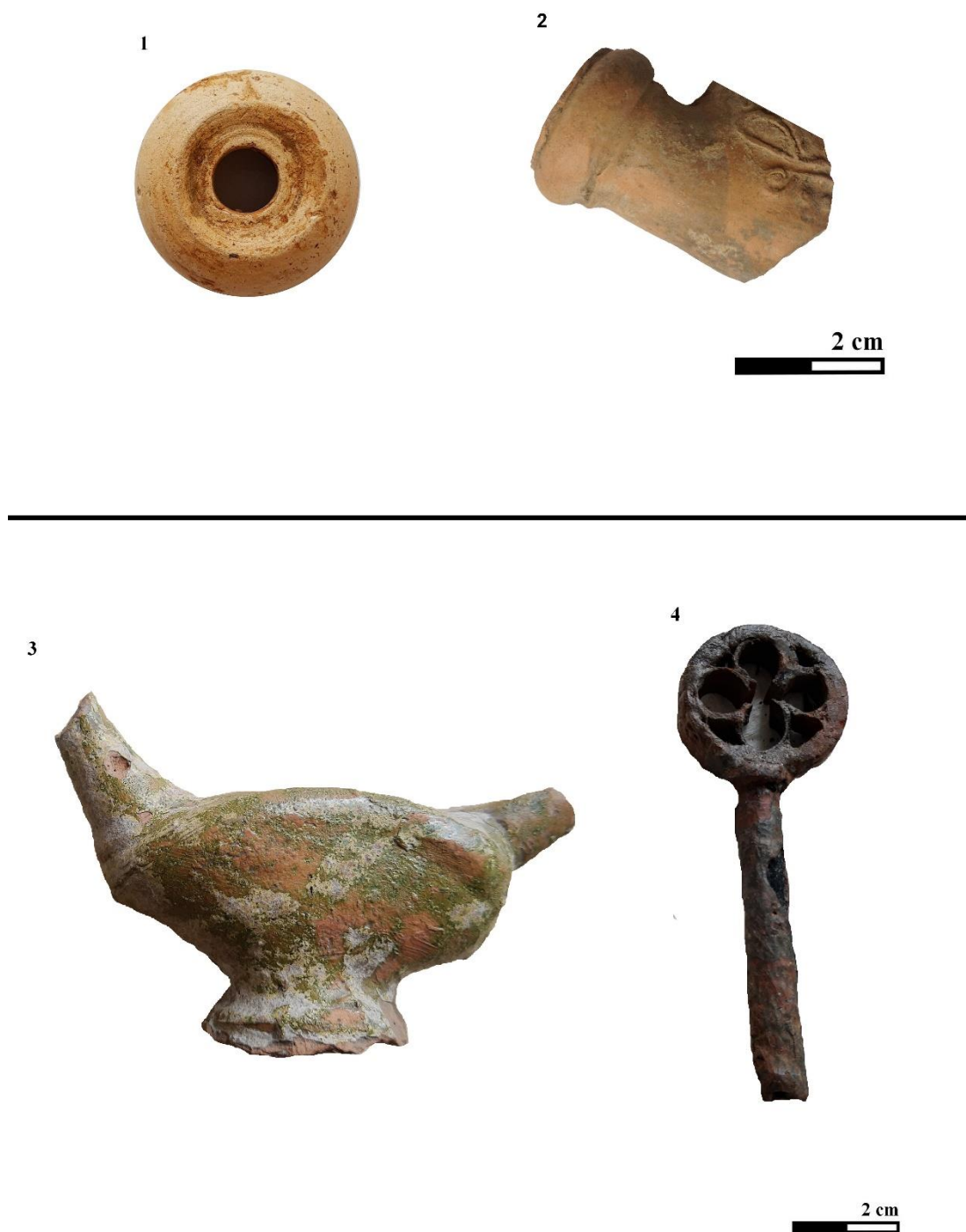
Tab. 9: Dětský výchovný ústav. 1 – 2) fragmenty uch nádob (KO1001); 3) plasticky členěný okraj mísy (KO1015); 4) zlomek okraje a ucha džbánu (KO1011).

Tab. 10: Základní škola Gutha – Jarkovského. 1 – 2) výměškové zásobnice s rytou výzdobou (KO2004).

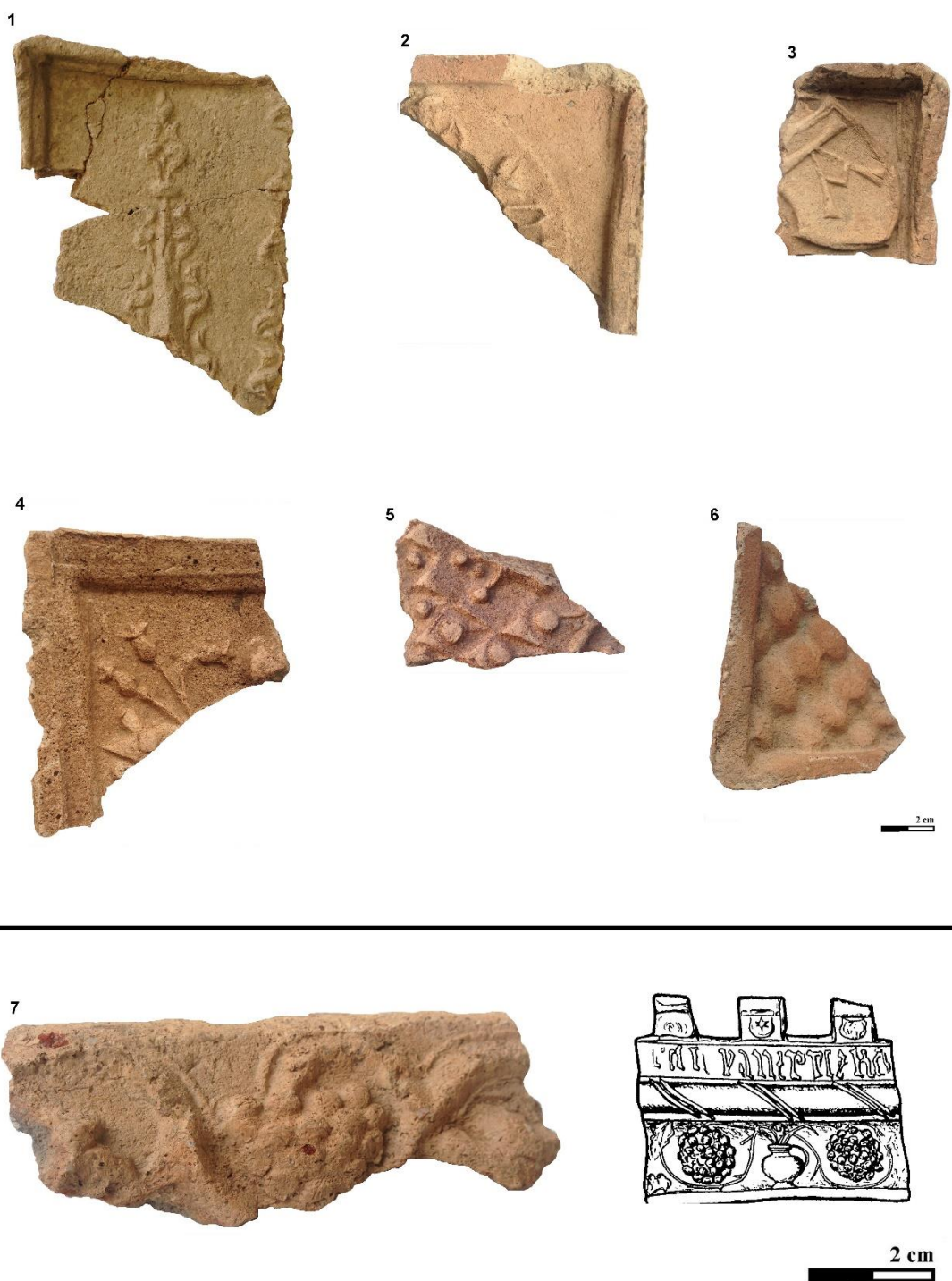
Tab. 11: Základní škola Gutha – Jarkovského. 1 – 2) výdutě s plošnou výzdobou (KO1012); 3) fragment zdobený rytým žlábkem (KO2004); 4) poklička s knoflíkem (KO3001).

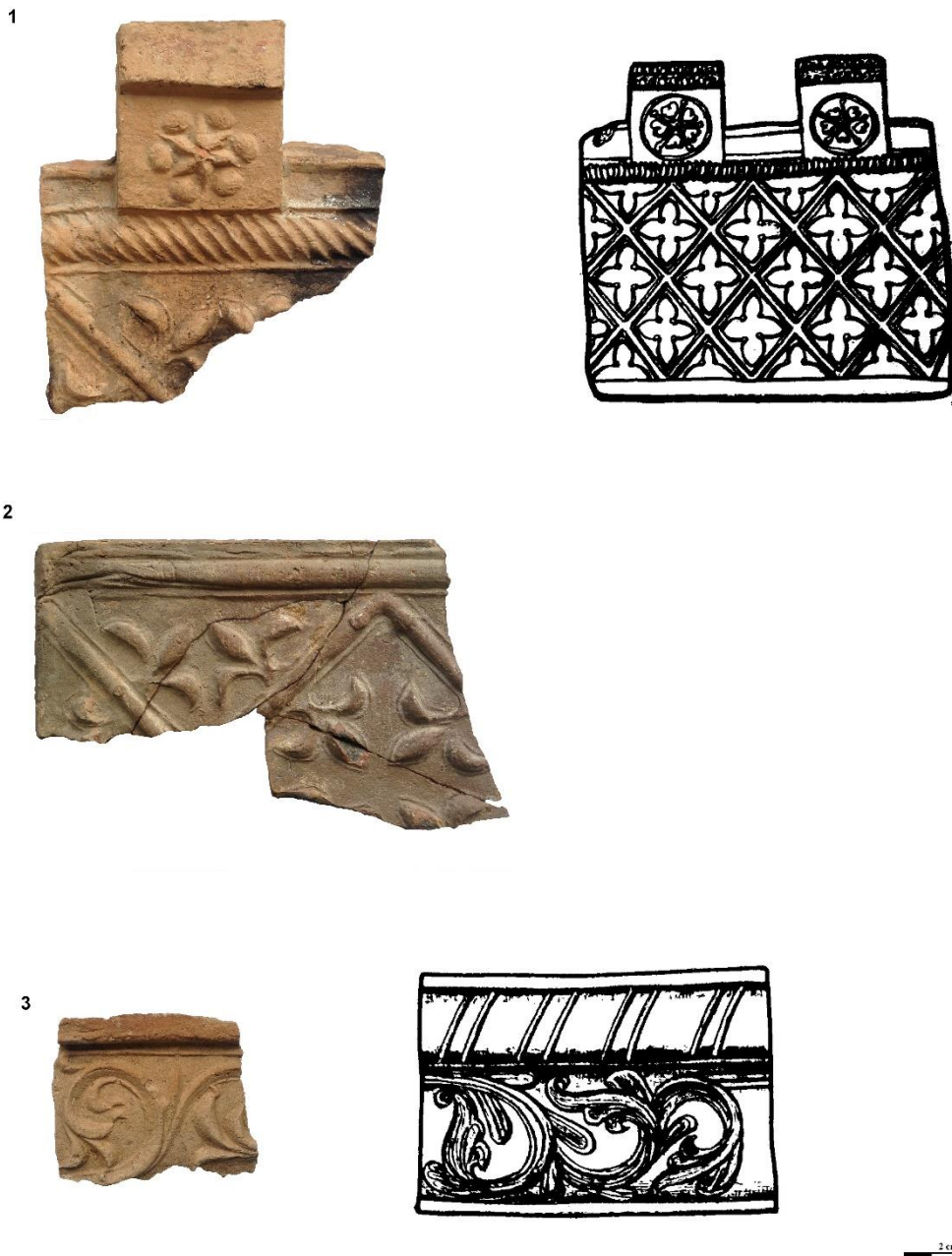
Tab. 12: Další nálezy z výzkumů. 1) přeslen (Prodejna Orlice); 2) fragment dýmky (ZŠ Gutha – Jarkovského); 3) figurka ptáčka (Prodejna Orlice); 4) železný klíč (Prodejna Orlice).

Tab. 13: 1–2) *Panský dům*: Adam a Eva u stromu poznání (kresba podle Pavlík a Vitanovský 2004); 3–4) *Panský dům*: dvouocasý lev s královskou korunou (kresba podle Pavlík a Vitanovský 2004); 5) *DVÚ*: dvouocasý lev (kresba podle Pavlík a Vitanovský 2004); 6) *Panský dům*: motiv koruny, blíže neurčitelné.

Tab. 14: 1) *DVÚ*: necelý blíž neurčitelný motiv; 2,3,6) *Panský dům*: blíž neurčitelné motivy; 4,5) *ZŠ*: neurčitelné motivy; 7) *Panský dům*: motiv vinné révy (kresba podle Pavlík a Vitanovský 2004).

Tab. 15: 1) *Panský dům*: ČVS s geometrickým motivem a zdobeným cimbuřím (kresba podle Pavlík a Vitanovský 2004); 2–3) *Panský dům*: geometrické rostlinné motivy (kresba podle Pavlík a Vitanovský 2004).

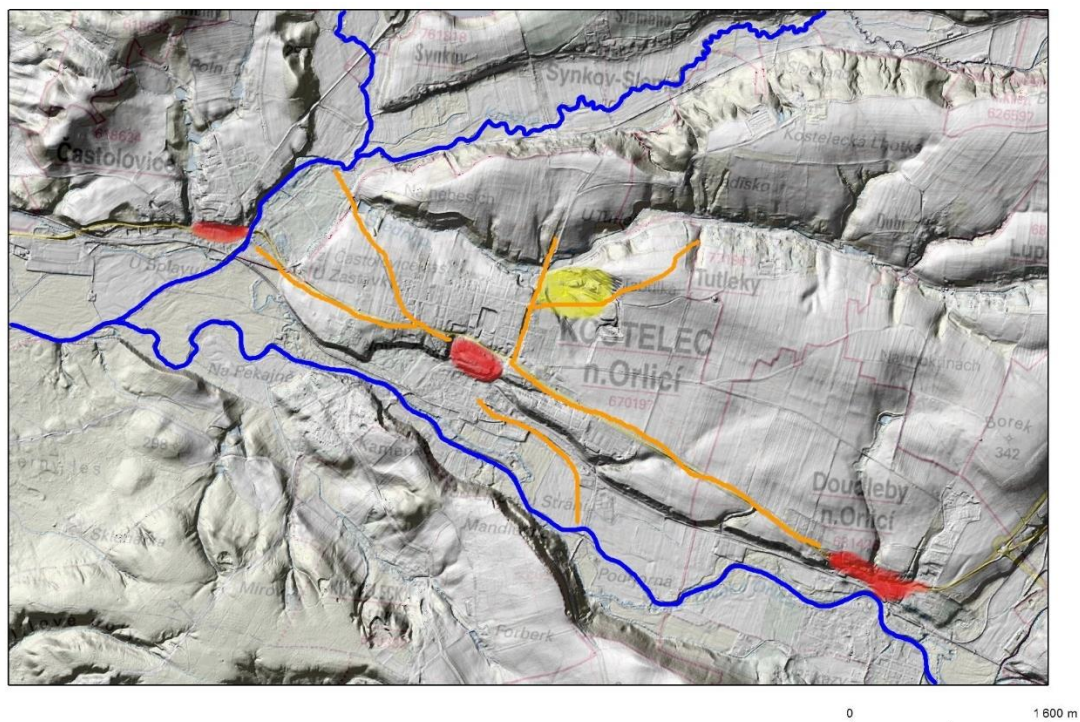
Příloha III. Mapy a plány

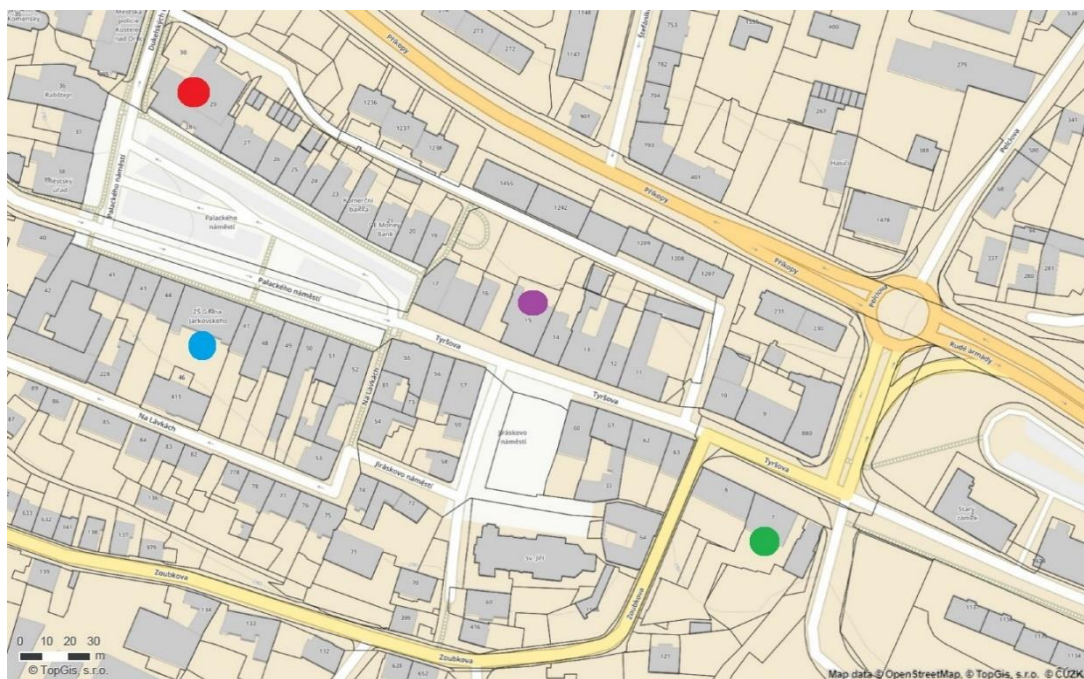
Obr. 1: Poloha Kostelce nad Orlicí na mapě.

Obr. 2: Dnešní město a návrší *Tabulka*, západně od návrší se nachází cihelna.

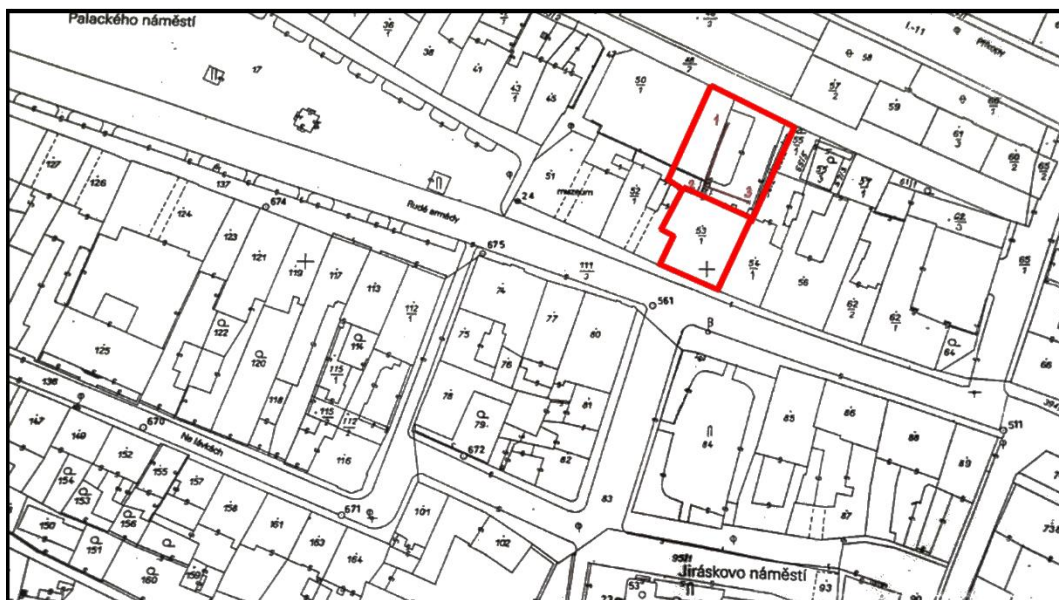
Obr. 3: Poloha cihelny (žlutě) a intravilány dnešních Častolovic, Kostelce nad Orlicí a Douleby nad Orlicí (červeně). Dále jsou vyznačeny hlavní vodní toky (Bělá; Kněžná a Divoká Orlice) a dálkové trasy (dle 1. vojenského mapování).

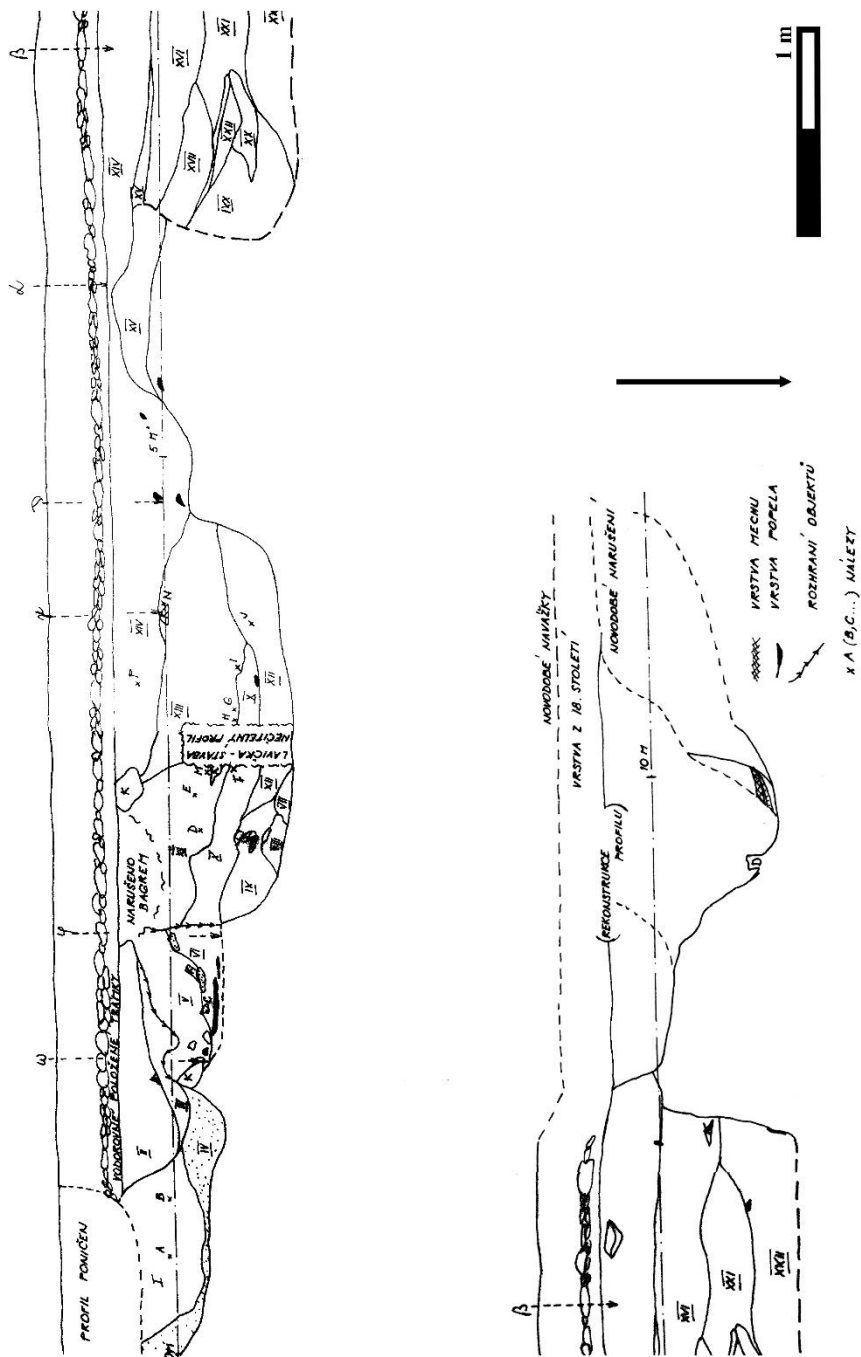
Obr. 4: Znárodnění výzkumů. Červeně – prodejna Orlice; fialově – hotel Panský dům; zeleně – DVÚ; modře – ZŠ Gutha-Jarkovského.

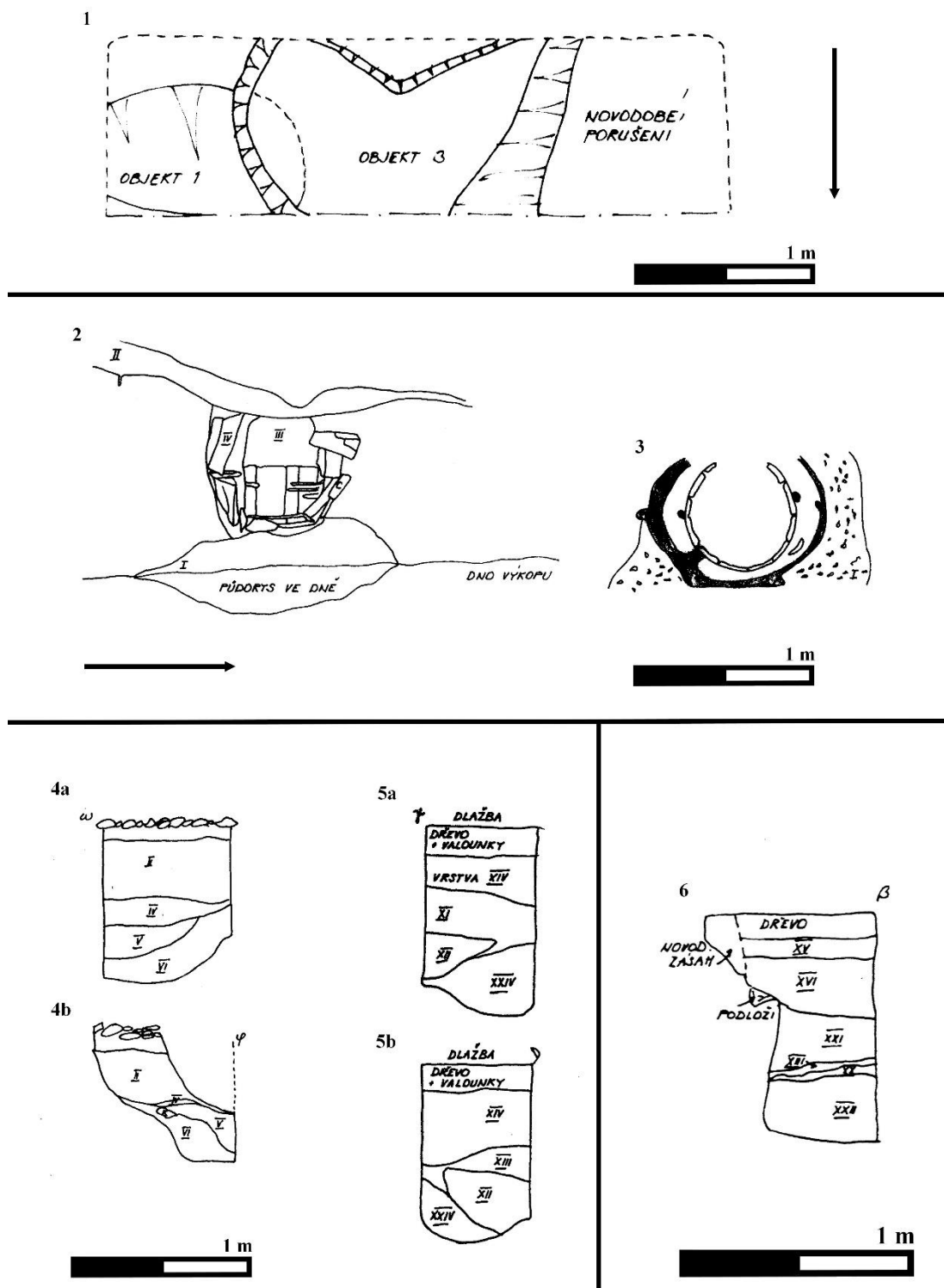
Obr. 5: Zakreslení výzkumů na mapě stabilního katastru. 1) prodejna Orlice (13. – 17. století); 2) hotel Panský dům (14. – 18. století); 3) DVÚ (14. – 17. století); 4) ZŠ Gutha–Jarkovského (13. – 18. století).

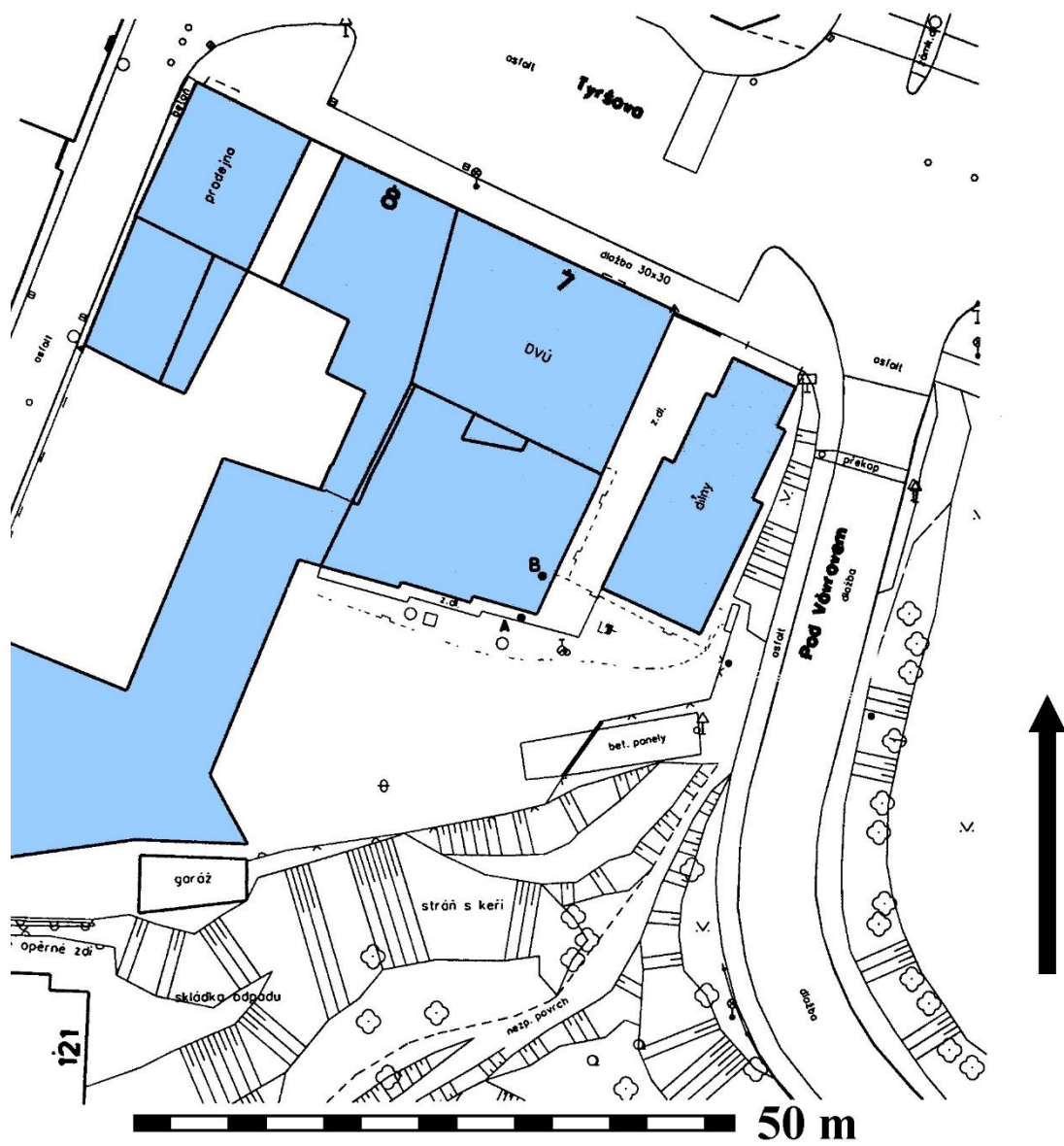
Obr. 6: Kostelec nad Orlicí – Panský dům. Zaměření výzkumu, měřítko 1:1000 (podle M. Beková).

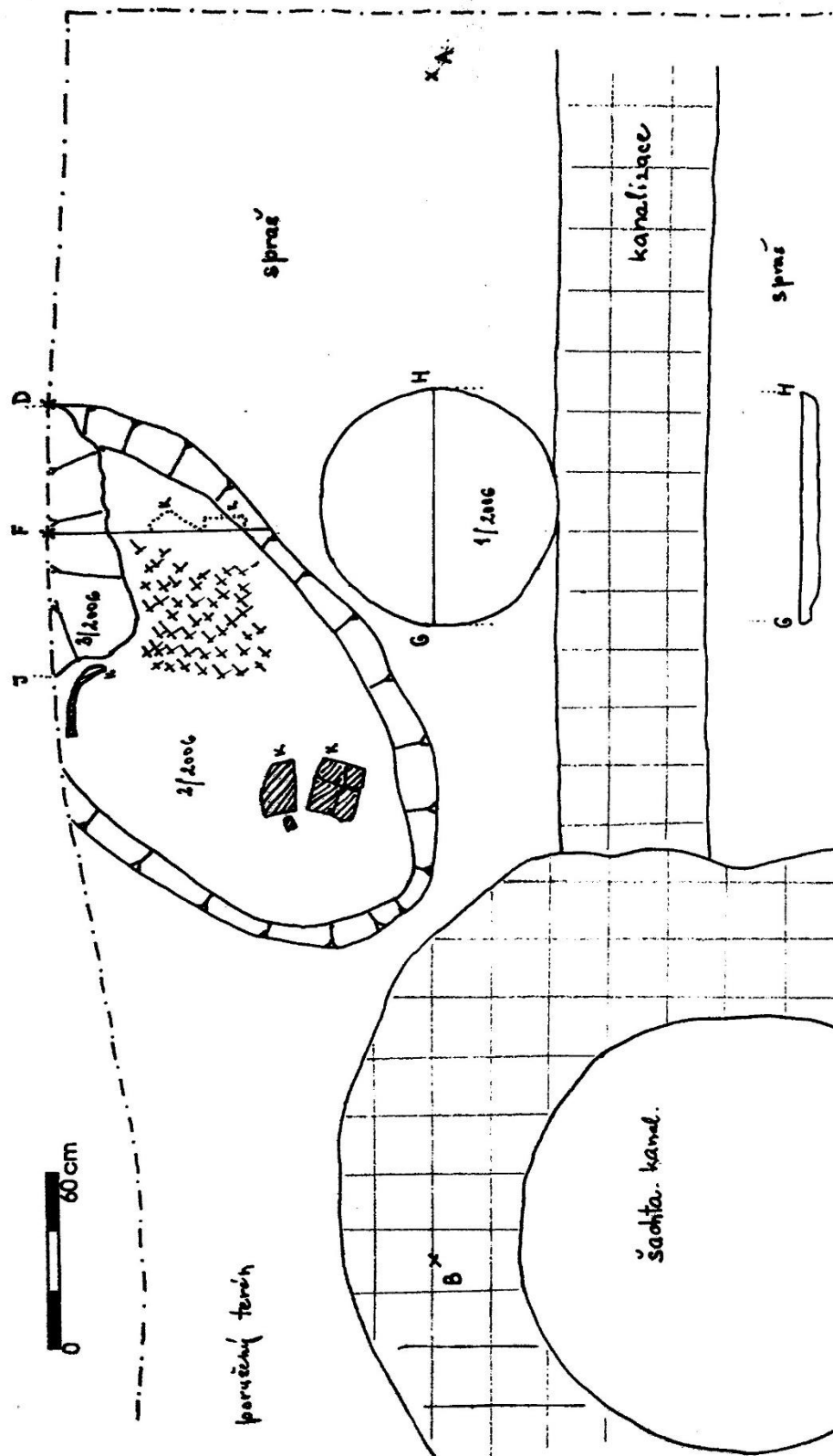
Obr. 7: Plán výzkumu Panský dům (podle M. Beková).

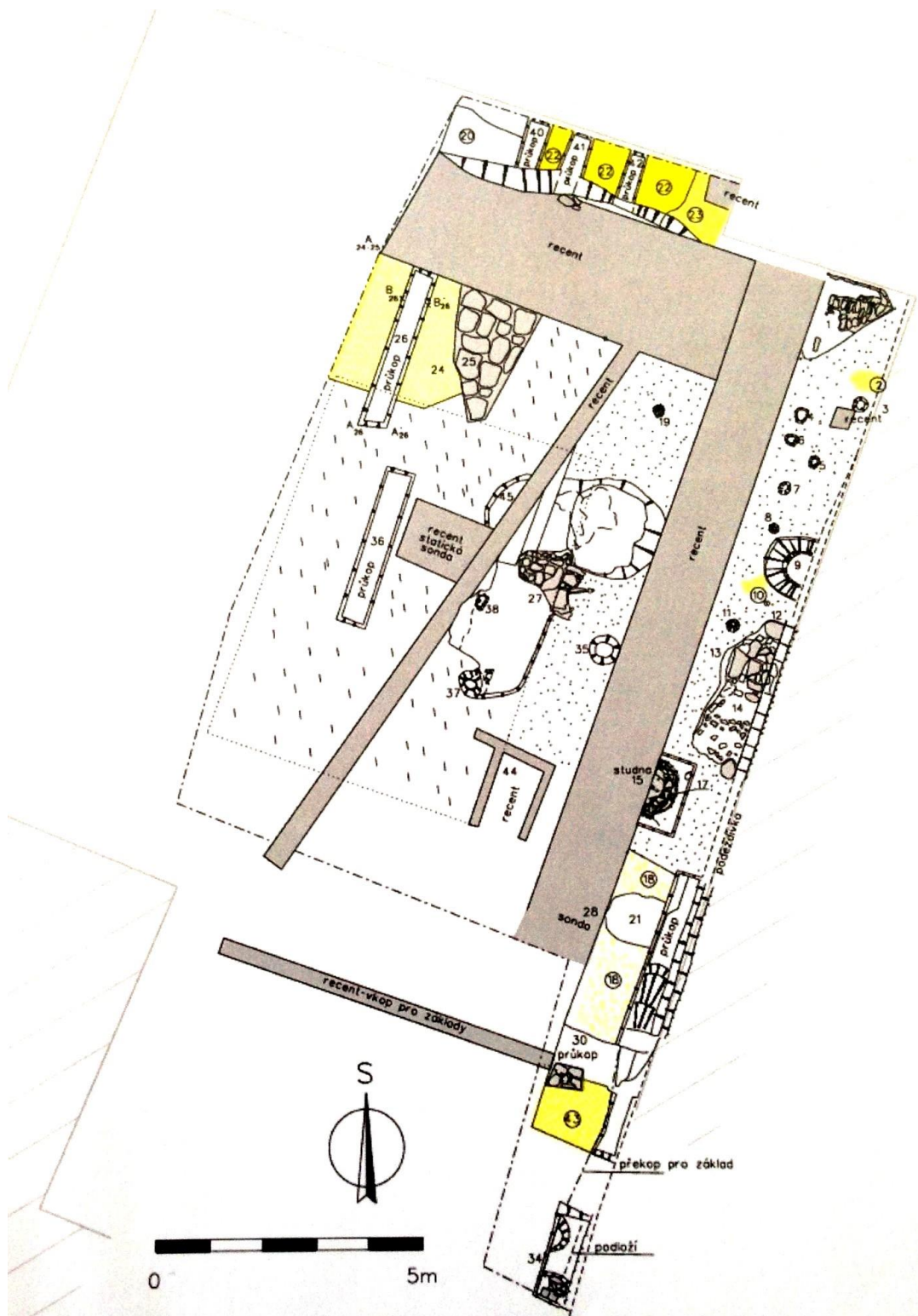
Obr. 8: Hotel Panský dům. 1) půdorysy objektů 1/92 a 3/92; 2) profil objektu 5/92; 3) půdorys objektu 5/92; 4a) východní profil objektu 4/92; 4b) západní profil objektu 4/92; 5a) východní profil objektu 3/92; 5b) západní profil objektu 3/92; 6) západní profil objektu 2/92 (podle M. Beková).

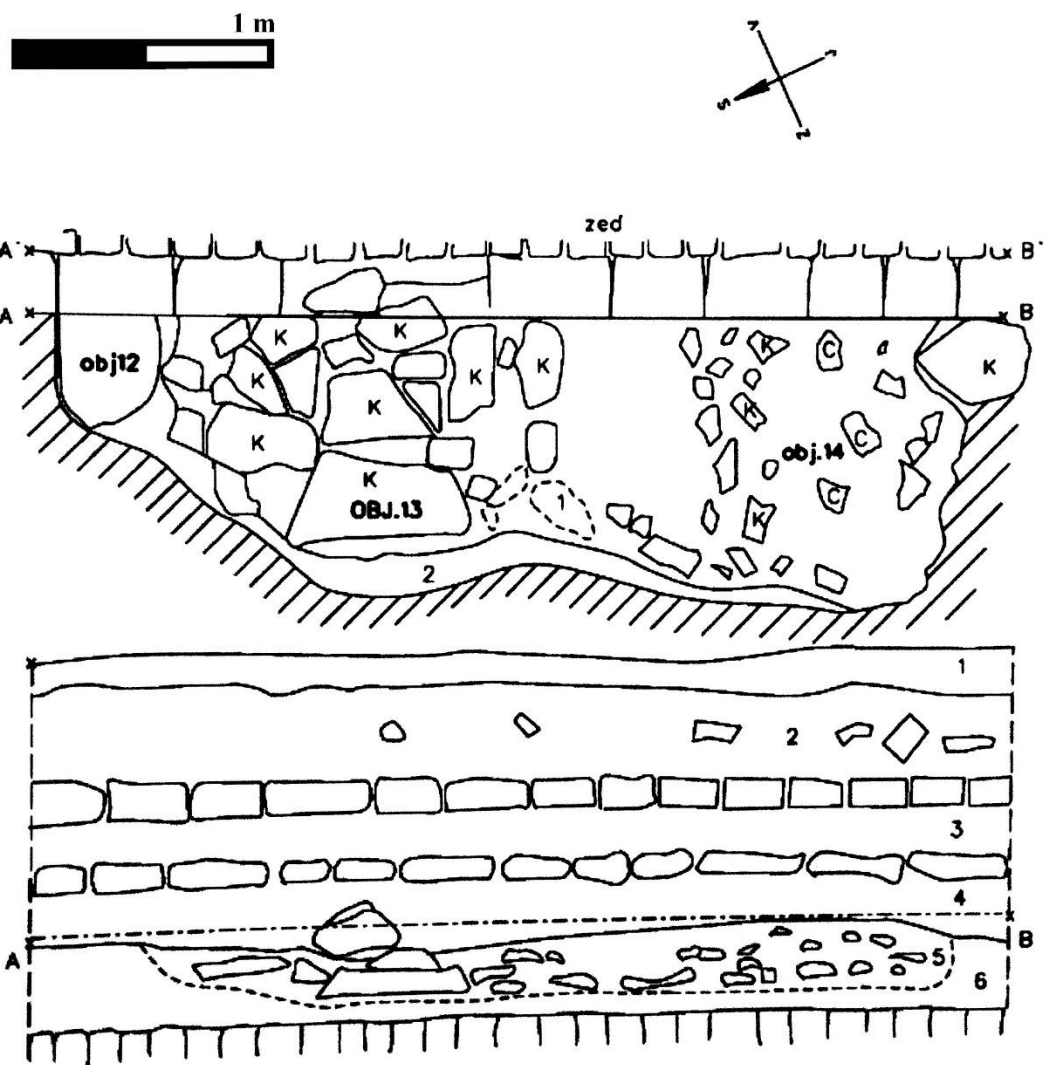
Obr. 9: Dětský výchovný ústav. Podrobný půdorys staveniště (podle MGOH).

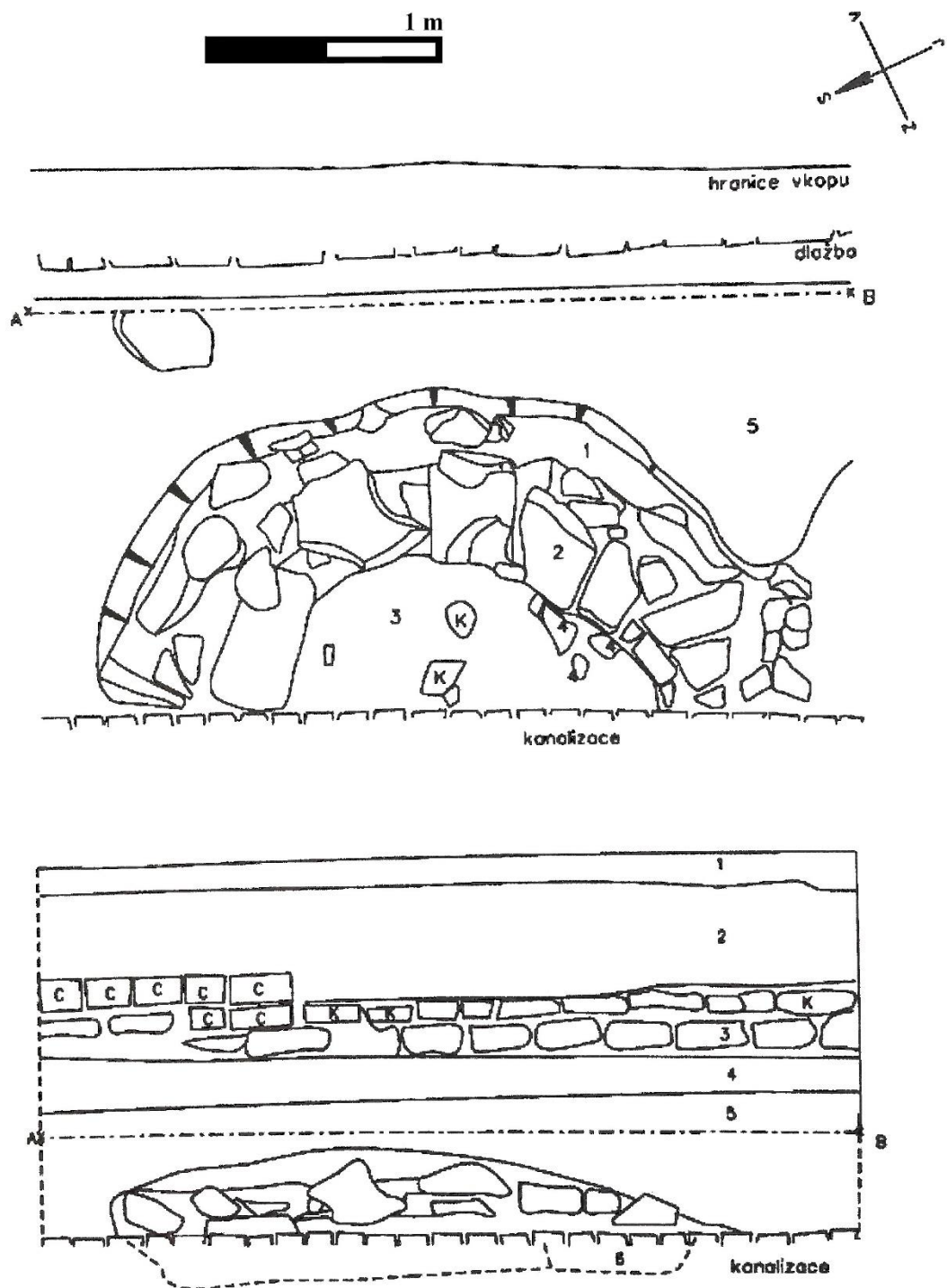
Obr. 10: Dětský výchovný ústav. Půdorys dochované části s objekty 1, 2 a 3/2006 (podle M. Beková).

Obr. 11: ZŠ Gutha – Jarkovského. Geodetické zaměření výzkumu (podle MGOH).

Obr. 12: ZŠ Gutha – Jarkovského. Objekty 12/2014; 13/2014 a 14/2014 (podle MGOH).

Obr. 13: ZŠ Gutha – Jarkovského. Objekty 15/2014 (interpretován jako studna) a 17/2014 (podle MGOH).